

ΑΔΕΙΑ ΑΠΟΣΤΑΞΕΩΣ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ
ΠΑΡ' ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΠΟΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΝ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

(Άρθρον 8 § 1. Α', ν. ΓΦΚΕ τού 1910).

Αριθ. αδείας *11*

Προς

κ.ν. Παναγ. Πελοποννήσου

Ἐπὶ τῇ ἀπὸ *συμφωνημένης* συμπληρωστικῆς ἐπιτρέψεως ὑμῶν νὰ ἀποστάξετε ἐν τῷ ἐν τῇ θέσει *Μετσοβίου* ἢ χωρίου *Πηγαριῶν* τοῦ δήμου *Πηγαριῶν* ἐξ οἰνοπνευμανοποιίας Α' κατηγορίας, τὰς ἐν τῇ δηλώσει σας ταύτῃ ἀναγραφέντας, ἐξ ὀκάδων *960* ἑξαμοσίου ἐπίμονου ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος *ἑξαμήνου* ὑψηλῶν. Ὁρίζομεν δὲ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ ἐκ τῶν ὑλῶν τούτων παραχθῆναι ἰσοδυναμοῦσας πρὸς ὀκάδας σταθμικὰς ἀνύδρου οἰνοπνεύματος (σούμας) θέλει ἀνέλθει περὶ τοῦ εἰς *640* ὀκάδας δι' ἅς ἐδόθη ἐγγύησις

Ἐν *Πηγαριῶν* τῇ *23* Μαΐου 19*11*

0

Π. Π.

Αναγνώστριον Βενεζουελαν.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

Τιμή: Δρ. 3.-

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΟΥ
ΕΡΓΑ

VII

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΚΑΙ

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΥ ΚΑΙ Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

I

Αναβόλῃ του ἁγίου Ἁ. Μ. Ἀνδρεάδου.
 Ἐκ τῶν πολιτικῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Ἀνδρεάδου. (Τὸ κ. Κομμουνισμός. —
 Περὶ τῆς δι' ἀγροῦν ἐπιχειρήσεως ἐπι-
 σκευῆς τῆς ἀρχαίας κοινότητος. — Ὁμο-
 σπονδία τοῦ κράτους ἐν Ἑλλάδι. —
 Περὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς πα-
 ρακλίσεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἁπλο-
 τίας. — Περὶ κοινοβουλευτικῆς ἐπιλο-
 γῆς. — Τὸ τακτικὸν ἄρθρον τοῦ
 Ἀσπράδου).

Πολιτικαὶ Μελέται. (Πρῶτος ὁ Β' τῆς
 Βραβείας. — Ἡ πολιτικὴ ἐν Ἑλλάδι
 ἐπιτομή).

Ἰστορικαὶ καὶ Μελέται. (Γεννηθῆναι Φῶς.
 — Ἐπιτομὴ τῆς ἐπὶ τοῦ 1879. —
 Ὁ ἐμβολισμὸς τοῦ φυλετικῆς ἁ-
 ρμοσύνης).

II

Ἄντι Προλόγου. (Περὶ τῆς ἐπιτομῆς
 τοῦ Ροΐδου ἀπὸ ἁγίου Ἀνδρεάδου.
 Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρεάδου.
 Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Ροΐδου (Ἄντι-
 προλόγου).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ
1914

ἀπὸ δούλου τοῦ
λογογράφου μαρ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟΙ

ΟΛΟΙ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

εἰς 120 τόμους δευτέ-
ρους ἀξίας δραχ. 315 μὲ 10 Δραχ. κατὰ μῆνα

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

Πέρσαι, Μετάφρ. Ίωάννου Ζερβού	1.50
Ἀγαμέμνων, Μετάφρ. Ἰ. Γουράρη	1.50
Ἐυμένιδες, Μετάφρασις Ἰω. Γουράρη	1.50
Χοηφόροι, Μετάφρ. Ἰω. Γουράρη	1.50
Προμηθεὺς Δεσμώτης, Μετ. Ἰ. Ζερβού	1.50
Ἐπὶ ἐπὶ Θήρας, Μετ. Ἰω. Γουράρη	1.50
Ἰκτινίδες, Μετάφρ. Μ. Λύβρη	1.50
Ὀλόκληρος ὁ Αἰσχύλος εἰς 7 τόμους	10.50

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ἀντιγόνη, Μετάφρ. Κ. Χρηστομάνου	1.50
Τροχίνοι, Μετάφρ. Α. Καμπάνη	1.50
Οἰδίπους Τύραννος, Μετ. Α. Καμπάνη	1.50
Φιλοκτήτης, Μετάφρ. Α. Καμπάνη	1.50
Αἴας, Μετάφρασις Κ. Βάρναλη	1.50
Ἠλέκτρα, Μετάφρ. Μ. Λύβρη	1.50
Οἰδίπους ἐπὶ Κολ. Μ. Πρ. Βουτιερίδου	1.50
Ὀλόκληρος ὁ Σοφοκλῆς εἰς 7 τόμους	10.50

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

Ἰφιγένεια ἢ ἐν Ταύρ. Μετ. Κυριακίση	1.50
Ἰππόλυτος ὁ Στεφαν. Μετ. Α. Ταβάρρα	1.50
Φοίνισσαι, Μετάφρ. Ν. Πορφίτη	1.50
Ἄλκιος, Μετάφρ. Γ. Τσοκοπούλου	1.50
Βάκχαι, Μετάφρ. Κ. Βάρναλη	1.50
Μήδεια, Μετάφρ. Α. Ταβάρρα	1.50
Ἰκτινίδες, Μετάφρ. Ν. Πορφίτη	1.50
Κρέουσα, Μετάφρ. Γ. Τσοκοπούλου	1.50
Ἴων, Μετάφρ. Π. Δημητριάδοπούλου	1.50
Ἀνδρομήτη, Μετάφρ. Γ. Τσοκοπούλου	1.50
Ἠλέκτρα, Μετάφρ. Α. Ταβάρρα	1.50
Ἡρακλῆς μαινόμενος, Μετ. Κ. Βάρναλη	1.50
Ἰφιγένεια ἢ ἐν Αἰδίῳ, Μετ. Ἰ. Φωφιάδ	1.50
Ἡρακλῆδαί, Μετάφρ. Κ. Βάρναλη	1.50
Ῥήσος, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	1.50
Ἐλένη, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	1.50
Ὀρέστης, Μετάφρ. Ἰω. Ζερβού	1.50
Ἐκάβη, Μετάφρασις Ν. Πορφίτη	1.50
Γρωσάδες, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	1.50
Ὀλόκληρος ὁ Εὐριπίδης εἰς 19 τόμους	28.50

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ

Εἰδύλλια, Μετάφρασις Ἰω. Πολέμη	2.—
---------------------------------	-----

ΟΜΗΡΟΥ

Ἰλιάς, Μετ. ἑμμετρ. Ἰ. Ζερβού, τόμ. 6	6.—
Ὀδύσσεια, Μετ. ἑμμ. Ἰ. Παγγιά, τόμ. 6	6.—

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

Ἐκκλησιαστικαί, Μετ. Π. Δημητριάδου	2.—
Θεσμοί, Μετ. Π. Δημητριάδοπούλου	2.—
Βασίλοισι, Μετ. Η. Δημητριάδοπούλου	2.—
Λυσιστράτη, Μετ. Π. Δημητριάδοπούλου	2.—
Νοτιάδαι, Μετ. Π. Δημητριάδοπούλου	2.—
Ἀγαστῆς, Μετάφρ. Μ. Λύβρη	2.50
Ἰππῆς, Μετάφρασις Μ. Λύβρη	2.50
Ἐπίκοι, Μετάφρασις Μ. Λύβρη	2.50
Εἰρήνη, Μετάφρασις Μ. Λύβρη	2.50
Πλάτων, Μετάφρασις Μ. Λύβρη	2.50
Θεοφοροῦσσαι, Μετ. Μ. Λύβρη	2.50
Ὀλόκληρος ὁ Ἀριστοφάνης εἰς 11 τόμ.	21.—

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Ἀπομνημονεύματα, Μετ. Κ. Βάρναλη	2.50
Κόρον Ἀναβάσις, Μ.Δ. Ἀναστάς, τόμ. 2	2.—

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ

Χαρακτήρες, Μετάφρ. Μ. Σαγούρου	1.—
---------------------------------	-----

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

Πελοπονν. πόλεμ. Μετ. Ἰ. Ζερβού, τ. 4	10.—
---------------------------------------	------

ΔΟΥΚΙΑΝΟΥ

Ἄκαντα, Μετ. Ἰω. Καλλιόλου, τόμ. 6	18.—
------------------------------------	------

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Ἀθηναίων Πολιτεία, Μετ. Ἰω. Ζερβού	5.—
Ἠθικά Νικομάχεια, Μετ. Κ. Ζάμπα	5.—
Περὶ ψυχῆς, Μετάφρ. Π. Γρατσιάτου	5.—
Μικρά Ἠθικά, Μετ. Π. Γρατσιάτου	5.—

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ὀΐτρις Ὀλυμπιακοί, Μετ. Ν. Γιανοπούλ.	1.—
Ὁ παρὶ σταφύλων λόγος, Μ. Γιανοπούλ.	2.—
Ὁ τίσιμας φιλιππίου, Μετ. Γιανοπούλ.	1.50

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ἐδδύραρον, Μετ. Αλ. Μωραϊτίδου	1.80
Ἀκαδημαϊκὰ Στάσιμ. Μετ. Α. Μωραϊτίδου	1.50
Κρίτων, Μετάφρ. Ν. Γιανοπούλου	0.80
Φαίδων, Μετάφρ. Ἀρ. Χαροκόπου	2.50
Κρατύλος, Μετάφρασις Κ. Ζάμπα	2.50
Θεαίτητος, Μετάφρασις Κ. Ζάμπα	3.—
Σοφιστής, Μετάφρασις Κ. Ζάμπα	2.50
Πολιτικός, Μετάφρασις Κ. Ζάμπα	2.50
Παρμενίδης, Μετάφρ. Π. Γρατσιάτου	2.—
Φίληβος, Μετάφρασις Κ. Ζάμπα	2.50
Συμμοσίον, Μετ. Ν. Κουγιουρτζιάτου	2.50
Φαίδρος, Μετάφρασις Κ. Γούναρη	2.—
Ἀλκιβιάδης Α' καὶ Β', Μετ. Καζαντζάκη	2.50
Ἰππάρχος Ἀντιρροσά, Μετάφρασις Κ. Κωνσταντινίδου	0.80
Χαρμίδης, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	0.80
Λόγος, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	1.—
Λόγος, Μετάφρασις Α. Καμπάνη	0.80
Ἐδδύραρον, Μετάφρ. Ἰω. Ζερβού	1.50
Πρωτόγνωρος, Μετάφρ. Α. Χαροκόπου	2.—
Γοργίας, Μετάφρ. Αλ. Φιλιδηλέφους	3.—
Μένων, Μετάφρ. Χ. Παζαντινίου	1.50
Ἰππίας μείζων καὶ ἐλάσσων, Μετ. Ζάμπα	2.50
Μενέξενος, Μετάφρ. Ἰω. Ζερβού	1.—
Πολιτεία, Μετ. Ἰω. Γουράρη, τόμ. 2	6.—
Τίμιος, Μετάφρ. Π. Γρατσιάτου	3.—
Κριτίας, Μετάφρ. Α. Χαροκόπου	1.—
Νόμοι καὶ Ἐπινομίαι, Μετ. Ζάμπα, τόμ. 2	8.—
Ἐρωτικὸς Ἀλόγος Ἀλωνόμ. Μετ. Μάκρη	1.—
Δημόδοκος — Σίμωρος — Κλειτοφάν — Ἴων — Μίνων, Μετ. Ν. Καζαντζάκη	3.—
Θεαίτητος — περὶ δικαίου — περὶ ἀρετῆς, Μετάφρασις Λιμπραουλλού	0.80
Ἐπιστολαὶ καὶ Ὅροι, Μετ. Κ. Ζάμπα	2.—
Ὀλόκληρος ὁ Πλάτων εἰς 33 τόμους	65.70

ΗΡΩΔΟΤΟΥ

Μεῖσιαι, Μετ. Α. Σκαλίδου, τόμ. 4	12.—
-----------------------------------	------

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Βίοι Παράλληλοι, Μετ. Α. Ραγκαβῆ, τ. 10	30.—
---	------

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

Ἐγκυκλίδιον, Μετ. Α. Καμπάνη	0.80
------------------------------	------

Διὰ τοὺς ἀγοράζοντας εἶναι τὴν ἐπιφάν των Ἀρχαίων Ἑλλήνων Συγγραφεῶν τοῦ ἐκείνου ἑκάστου τόμου ἀπέλογισθῆναι δεκάτῃ 10—

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

4805

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΟΥ
ΕΡΓΑ

42922

VII

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΚΑΙ

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΥ ΚΑΙ Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

I

Ἀντιπρολόγου ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου.
Ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀρθρῶν τοῦ «Ἀσμοδαίου». (Ὁ κ. Κομμουνδούρος. — Περὶ τῆς δι' ἀχρεῶν ὑπουργείου λύσεως τῆς στηλιτικῆς κρίσεως. — Ὁρισμὸς τοῦ κόμματος ἐν Ἑλλάδι. — Περὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἀνατολικῆς κρίσεως. — Περὶ κοινοβουλευτικῆς σύγκλητίας. — Τὸ τελευταῖον ἀρθρον τοῦ «Ἀσμοδαίου»).

Πολιτικαὶ Μελέται. (Πέτρος ὁ Β' τῆς Βασιλείας. — Ἡ πολιτικὴ ἐν Ἑλλάδι σητορεία).

Διπλωματικαὶ Μελέται. (Γεννηθῆτω Φῶς. — Ἐπιθεώρησις τοῦ ἔτους 1879. — Ὁ ἐμβολιασμὸς τοῦ φυλετισμοῦ μίσους).

II

Ἀντιπρολόγου. (Περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ροΐδου ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου).

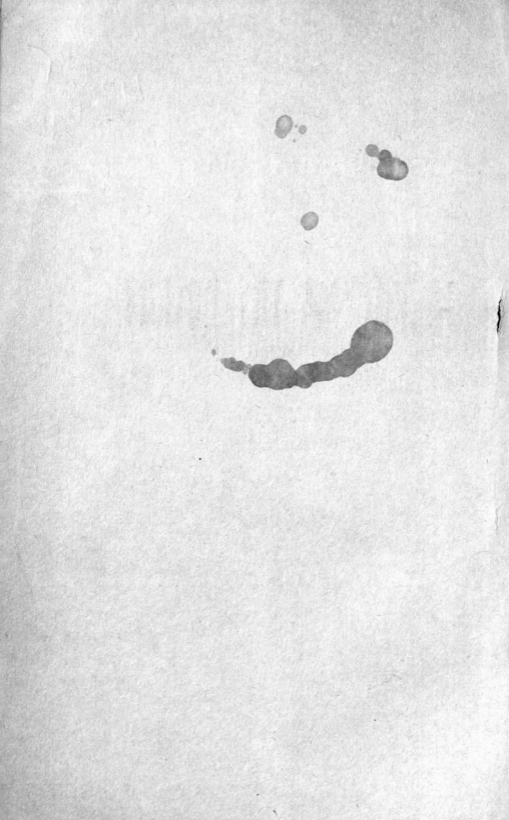
Ἐκ τῶν Σμυρῶν τοῦ «Ἀσμοδαίου».

Ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ Ροΐδου (Ἀνέκδοτοι σκέψεις).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

1914

1954

POLITIKAI KAI DIPLOMATIKAI MEĖETAJ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

1

Πολιτικά ἄρθρα.

Ὁ μελετῶν ἐπισταμένως τὸν βίον τοῦ Ροῖβου παρατηρεῖ ὅτι οὗτος ἀφιερῶθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν δύο κακῶν θαμιόνων τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ· τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τοῦ κόμματος.

Ὁ πόλεμος ὑπῆρξεν ἀμειλικτος ὅσον καὶ συνεχής, ἄμεσος ὅσον καὶ ἔμμεσος. Πότε ὁ Ροῖβος ἐπετίθετο ὡς ἄλλος Ἀκρίτας κατὰ τῶν πυκνοτέρων ἐχθρικών φαλάγγων, καὶ πότε ὡς Πάρθης τοξότης ἔρριπτε θανατηφόρον βέλος κατ' ἀμερίμνου πολέμιου. Εἶναι σπάνιον νὰ μὴ ἀπαντήσῃ τις καὶ εἰς ξένα ἐνταλῶς πρὸς τοὺς «δασκάλους» ἢ τοὺς κομματάρχας διηγήματα ἢ σκαλαθύματα μίαν ἢ δύο φράσεις, αἵτινες ἐν τῇ ἀδυσωπήτῳ αὐτῶν εἰρωνεῖα ἔφερον ὅσον ἀποτέλεσμα τὰ «Εἶδωλα» ἢ τὰ κύρια ἄρθρα τοῦ «Ἀσμοδαίου».

Τὸ δὲ γεγονός ὅτι ἡ σαφιστάτη καὶ περιληπτικωτάτη διατύπωσις τῶν ἐννοιῶν, τὸ μοναδικὸν ὕψος καὶ ἡ ἔτι μοναδικωτέρα ἴσως εὐφυῆ συνείησιν εἰς τὸν τελικὸν θρίαμβον, αὐξάνει μᾶλλον ἢ μειοῖ τὸ ποῖόν τούτου καθ' ὃ ἐξαίρων τὸν καλλιλογικὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου τοῦ Ροῖβου.

Καὶ οἱ μὲν κατὰ τοῦ σχολαστικισμοῦ ἄθλοι εἶναι πικρῶς ἀναγνωρισμένοι. Κοινῶς ἀνομολογεῖται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρξάμενος τοῦ ἀνανεωθέντος ἀγῶνος καὶ ὅτι αὐτὸς ἠρίστευσε μεταξὺ τῶν λαμπρῶν συναγωνιστῶν. Πάντως δὲ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ εἰλικρινῶς ἀμφισβητῶν ὅτι αὐτοῦ τὰ ἔργα γενικώτερον ἀναγνώσθησαν καὶ μεγαλειότεραν ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἰδοὺ τί γράφει ὁ κ. Κωστής Παλαμᾶς ἐν ἄρθρῳ (1) ὅπερ ἦτο ἀπάντησις εἰς πρόλογον τοῦ Ροῦδου (2).

«Ἄν ὀφείλεται προσοχὴ καὶ τιμὴ εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Ροῦδου, τῆς τιμῆς ταύτης καὶ τῆς προσοχῆς εἶναι ἄξιος ὄχι ὁ ἐν τοῖς καθέκαστα σατυριστῆς καὶ θυμηδογράφος, ἀλλ' ὁ ἐν τοῖς καθόλου κριτικὸς ὑποφήτης ἀληθειῶν, ἀλλ' ὁ κατεδαφιστῆς προλήψεων, ὁ συντελέσας πρὸς ἐπίχρυσιν ζωηροτέρου φωτὸς καὶ διευκολύνας τὰ βήματα πρὸς πορείαν ἐπὶ ὠραιότερων δρόμων. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἔθαλλεν εἰς ἀφόρητον κενότητα ὁ ψευδορρωμαντισμὸς, ἐπεφάνη ἡ «Πάπισσα Ἰωάννα» ὡς γόνιμος ἀντίδρασις κατ' ἐκείνου διὰ νέου τρόπου σκέψεως καὶ συνθέσεως, μὲ Λουκιανοῦ μειδιάμα καὶ λεπτότεχρον ἀφομοιωτικὴν δύναμιν τῶν ξένων καὶ τῶν δανείων. Ὅτε ἡ κριτικὴ εἶχεν ἐκπέσει εἰς κωθρόν ἀναμίσθημα ἀβασανίστων δογμάτων καὶ ἡ ποιήσις εἰς ρητορικὴν πεζολόγον, χαίνουσαν ἐν θαυμασμῷ πρὸ τῆς δυάδος τῶν Σούτσων, δύο πραγματεῖαι περὶ «Συγχρόνου κριτικῆς» καὶ «Συγχρόνου ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι», καὶ μία περὶ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου μελέτη κατηνέχθησαν ὡς ραπίσματα κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πνευματικῆς ραχίτιδος, καὶ σεισμοὺς προσκάλεσαν, μέσα εἰς τὰ ρήγματα τῶν ὁποίων ἤρχισαν ἄνθη δροσόρρυτα νὰ φυτρῶνουν. Καὶ καθ' οὓς καιροὺς ἐκράτουν περὶ γλώσσης δοξασῖαι, ἀπόρροιαι καταπληκτικῆς συγχύσεως καὶ παιδαριώδους ἀντιλήψεως τοῦ ζητήματος, ἐν ἄρθρον περιεκτικὸν περὶ τοῦ «Ταξειδίου τοῦ Ψυχάρη» καὶ εἰς πολυσέλιδος τόμος, «Τὰ Εἶδωλα», ἐκάλεσαν εἰς ἐπιστράτευσιν τὰς περιφρονημένας καὶ τὰς ἀγνωσμένας δυνάμεις τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ζητήσεως, καὶ δίχως κραυγῶν διαμαρτυρίας, μὲ τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν, καὶ μὲ τὰ συρίγματα τοῦ Μώμου, ἠγωνίσθησαν καὶ ἐκέρδισαν ἔδαφος. Καὶ ἀνάμεσα εἰς τὴν τόσον σχολαστικὴν χρῆσιν, καὶ τὴν ἀρχαιόζηλον βαρβαρότητα τοῦ πεζοῦ ἡμῶν λόγου, εἰς συγγραφεὺς, γράφων γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν μυριάκις ἐδήλωσεν ὅτι περιφρονεῖ καὶ ἐξ ἀνάγκης, ὡσεὶ καθ' ὑπαγόρευσιν τυραννικοῦ τινος θεσμοῦ ἀναγκαζόμενος, μεταχειρίζεται, ἐν τούτοις εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, διὰ τῆς πνοῆς τὴν ὁποίαν ἐκὼν ἄκων τῆς ἐφύσησε, κατώρθωσε νὰ προσδώσῃ ἀπατηλὴν τινα ἐπίφασιν ζωτικῆς ὠραιότητος».

Αἱ πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν γραφεῖσαι γνῶμαι τοῦ κ. Παλαμᾶ ἀπηχοῦσι πιστῶς τὴν σημερινὴν γνῶμην τῶν λογίων ἀνεξαρτήτως σχολῆς (3).

(1) «Ἀκρόπολις», 14 Νοεμβρίου 1899. Δὲν ἀνεδημοσιεύθη εἰς «Τὰ Πρῶτα Κριτικά» (Ἐκδοσις Φέξη, 1913), ὅπου ἔμως περιλαμβάνεται τὸ ἄρθρον πρὸ ἀδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τοῦ κριτικοῦ.

(2) Τὸν πρόλογον τῶν Σκηνῶν τῆς Ἐρήμου.

(3) Βλ. ὅσα ἄρθρα ἀνεφέραμεν ἐν τῷ Βιογραφικῷ σημειώματι καὶ ὅσα ἐγράψαμεν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπάντων.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός.

Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός. Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός. Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός. Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός. Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐπιγνώστου γινώσκοντος εἶναι ὅμως εἰς τὸ μέγα κοινὸν ὅτι ὁ Ροῦθης προδρομικὸς φιλόλογος ὑπῆρξε καὶ προδρομικὸς πολιτικός. Σήμερον, ἐπότε ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ὀφθαλμοφανής, ὑπάρχει τάσις νὰ πιστευθῇ καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνορθώσεως ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1909. Πράγματι ὅμως ὑπῆρξεν ἀγὼν μακροχρόνιος, συχνάκις μὲν διεξυγόμενος χάριν τῆς τιμῆς καὶ ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε, ἰδίως κατὰ τὰ «Στηλιτικά» καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, τυχὼν τῆς ἀμερίστου συνδρομῆς τῆς κοινῆς γνώμης.

(1) Βλ. τὸ ἐν τῷ παρόντι τόμῳ δημοσιεύμενον τελευταῖον ἄρθρον τοῦ «Ἀσμοδαίου».

Ὅχι ὀλίγα προσεδόκα ὁ Ροῖθης καὶ ἐκ τῆς δράσεως τοῦ Στέμματος, ἣν ἐπίστευε δυναμένην νὰ συναρμολογήσῃ τελείως πρὸς τοὺς συνταγματικούς θεσμούς. Αἱ δ' ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἰδέαι του ἐκτιθέμεναι ἐν τῇ περὶ Πέτρου τοῦ Β' τῆς Βρασιλίας περιφήμῃ δοκιμῇ του.

Ἄλλ' ὄντως ἔξοχος ὑπῆρξεν ὁ Ροῖθης οὐχὶ μόνον ἐν τῇ καταπολεμησίῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δικηνώσει τῆς κατατροχούσης τὸν Ἑλληνισμόν πολιτικῆς νόσου.

Ἐἶναι γνωστός ὁ ἀριστοτεχνικός του ὀρισμός τοῦ κόμματος :

«Ὅμως ἀνθρώπων εἰδότην ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ν' ἀνορθογραφῶσιν, ἐχόντων χεῖρας καὶ πόδας ὑγιεῖς, ἀλλὰ μισούντων πᾶσαν ἐργασίαν, οἰτινες, ἐνούμενοι ὑπὸ ἓνα οἰονδήποτε ἀρχηγόν, ζητοῦσι ν' ἀναβιάσωσιν αὐτὸν διὰ παντός μέσου εἰς τὴν ἔδραν πρωθυπουργοῦ, ἵνα παράσχη αὐτοῖς τὰ μέσα νὰ ζῶσι χωρὶς νὰ σκάπτωσιν».

Ἐφάμιλλος δὲ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου εἶναι ἡ πρακτικὴ εἰσαγγελία του ὅτι μεταξὺ τῶν πραττόντων τὰ αὐτὰ βουλευτῶν «ἡ μόνη διαφορὰ περιορίζετο εἰς τὸ ὅτι οἱ φαῦλοι μὲν πράττουσι ταῦτα μετὰ χαρᾶς, οἱ δ' ἄνευ χαρᾶς».

Ἦττον ἴσως γνωστὴ, ἀλλ' οὐχ ἥττον θυρυμαστὴ, εἶναι ἡ θυρυμασία τῆς παντοδυναμίας τοῦ βουλευτοῦ εἰκὼν (1).

«Πάντα ἐκεῖνα περὶ τῶν ὁποίων ἀποφασίζει εἰς ἄλλην χώραν ὁ νόμος, τὸ δίκαιον, ἡ προτίμησις τῆς ἰκανότητος, τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην ἐξαρτῶνται παρ' ἡμῖν ἐκ μόνου τοῦ βουλευτοῦ. Ὁ κύκλος τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τῆς ἐνεργείας του εἶναι δεκάκις εὐρύτερος παρὰ εἰς πᾶσαν ἄλλην χώραν καὶ ἡ πεποιθήσις εἰς τὴν παντοδυναμίαν του τοσαύτη, ὥστε ὡς οἱ Ἑβραῖοι παρὰ τοῦ Χριστοῦ τέρατα καὶ σημεῖα οὕτω ζητοῦσι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκλογεῖς παρὰ τοῦ βουλευτοῦ νὰ θαυματοργῇ, μεταβάλλον τὸς ἀχρωθῶνας εἰς δημοτικά σχολεῖα, τὰ χωράφια εἰς οἰκόπεδα, τοὺς ἀκτῆμονας εἰς κτηματίας, τοὺς χρηστοὺς ὑπαλλήλους εἰς Παιδαγωγούς, τοὺς βλαχοδημάρχους εἰς ἰππότεας τοῦ Σωτήρος, τοὺς δικαστὰς εἰς ἀδικητὰς καὶ τοὺς ξυλοσχίστας εἰς καθηγητὰς».

Ὅχι ἥττον ὑπερόχως καταδεικνύοντο αἱ ὀλέθριαι συνέπειαι τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως :

«Ὅπως κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους περιελάμβανεν ἡ μᾶλλον ἐπιγενεῖς εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἡ Θεολογίας πᾶσαν μάθησιν καὶ ἐπιστήμην ἐκμυζῶσα πᾶσαν τοῦ ἔθνους τὴν πνευματικὴν δραστηριότητα, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἀπορροφῆ καὶ ἐκμηδενίζει τὰ πάντα ἡ πολιτικὴ, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐδὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῆς· ὅτι δύναται αὕτη

(1) Βλ. Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Πολιτικῆς Ρητορείας, (Πανεπιστημικὸν Τεῦχος Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ἔκδοσις «Ἀκροπόλεως», Ἀθήναι, 1896).

ν' αντικαταστήσῃ τὰ πάντα καὶ ὑπ' οὐδενὸς ν' αντικατασταθῆ. "Ἄλλο πλὴν αὐτῆς στάδιον δύναται νὰ προτιμήσῃ μόνος ὁ ἀφιλότιμος, ὁ ἀσκητῆς, ὁ κυνικὸς φιλόσοφος, καὶ ὁ περιφρονητῆς παντὸς ἐπιγείου ἀγαθοῦ καὶ ὑποψήφιος κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Εἰς πάντα ἐν ἐνὶ λόγῳ "Ἐλληνα πρόκειται ἡ αἴρεσις μεταξὺ πολιτικοῦ καὶ μηδενικοῦ".

Ἐμνημονεύσαμεν ἴδῃ τῆς βαθεῖας ἀπογοητεύσεως ἣτις κατέλαβεν τὸν Ροῦθον ἐπὶ τῇ ὅλῳς ἀτελεῖ χρησιμοποίησει τοῦ ἀνορθωτικοῦ ρεύματος τοῦ 1875. Διάφορα ἄλλα γνωστὰ πολιτικὰ γεγονότα ἐψύχραναν καὶ πάλιν τὸν ἀναζωπυρωθέντα ἐνθουσιασμόν του, οὕτως ὥστε κατέληξε νὰ πιστεύῃ ὅτι αἱ παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν ἡθῶν, ἐξ ὧν κατ' ἀρχάς πολλὴν βελτίωσιν προσεδόκω, εἶχον ἐπὶ τῆς καταστάσεως «δὴν ἐπίδρασιν αἱ παρατηρήσεις τῶν ἀστρονόμων ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἀστέρων».

Κατὰ τοῦτο ὅμως εἶχεν ἄδικον. Οἱ κατὰ τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς νοθείας τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος ἀγῶνές του πολὺ συνέτειναν ὅπως σχηματισθῆ ἡ ὑπὲρ τῶν μεταρρυθμίσεων κοινὴ γνώμη, ἣτις πλείστως ἐπέβαλλε μερικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἣτις, μὴ κατορθούσας νὰ μεταβάλῃ τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως, ἐξέσπασεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909.

Δὲν ἰσχυρίζομεθα βεβαίως ὅτι ὁ ἀποθανὼν τῷ 1904 Ροῦθης ἔσχεν ἄμειστον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐξ ἑτη βραδύτερον συντελεσθεισῶν μεταρρυθμίσεων, οὐδὲ κἀν ἀξιούμεν ὅτι ὑπῆρξεν ὁ μόνος ὅστις ἀντέδρασεν ἐρρωμένως κατὰ τῆς φανταστικῆς ἐν τῷ παρελθόντι, τοῦτο δὲ μόνον λέγομεν, τὸ μὴ πιθανῶς δεκτικὸν ἀμφισβητήσεως, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν συμμετασχόντων ἀπὸ τοῦ 1870 εἰς τὸν ἀγαθὸν ἀγῶνα οὐδεὶς διαεγγάγαγεν αὐτὸν συστηματικώτερον, οὐδεὶς δέ, δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν ἄρτι, (1), ἐπέδρασε περισσώτερον ἐπὶ τοῦ κοινοῦ.

"Ἄν δὲ αἱ πολιτικαὶ του ὑπηρεσίαι δὲν εἶναι ὅσον πανδημῶς καὶ αἱ φιλολογικαὶ ἀνεγνωρισμέναι, τοῦτο ὀφείλεται ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὸ ὅτι τῆς πολιτικῆς του δράσεως δὲν ἔλαβον γνῶσιν ἢ οἱ πάντοτε σπεύδοντες ἀναγνώσται καθημερινῶν ἢ ἐβδομαδιαίων φύλλων. Καὶ οὗτος ἦτο πρόσθετος λόγος ὅπως τὰ κάλλιστα τοῦλάχιστον τῶν ἐμμέσως τόσον ἐπιδρασάντων ἄρθρων καὶ ἐπιγραμμάτων περιληφθῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ συλλογῇ.

"Ἄν ὅμως ἡ κατ' ἀρχὴν ἀπόφαισις περὶ ἀναδημοσιεύσεως ἄρθρων ἐπεβάλλετο, ὀλιγώτερον εὐκόλος ἦτο ἡ ἐκλογή τῶν ἀναδημοσιευτέων. Εἶχομεν κυριολεκτικῶς τὸ μαρτύριον τῆς ἐκλογῆς· διότι τοῦτο μὲν πάντα σχεδὸν τὰ ἄρθρα (2) ἦσαν ἄξια λόγου, τοῦτο δὲ ὁ διαθέσιμος χῶρος ἦτο λίαν μεμετρημένος. Μετὰ ἄριστον σκέψιν ἀπεφασίσσαμεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τέσσαρα πολι-

(1) Βλ. σελ. ζ'.

(2) Καθὼς καὶ αἱ πλείσται τῶν εἰς τὴν τριημερῆσαν «Ἡμέραν» ἢ τὸν βυζαντινὸν «Ταχυδρόμον» σταλείσων κατὰ καιροῦς ἀνταποκρίσεων.

τικά δελτία⁽¹⁾, και τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ «'Ασμοδαίου», πρὸς δὲ καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ δημοσιευθέντα χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνοῦρου. Περιελάβομεν δ' ἐπίσης τὰς περὶ Πέτρου τοῦ Β' τῆς Βραουιλίας⁽²⁾ καὶ Περὶ Πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι Ρητορείας μελέτας.

Τὰ ἐν τῇ «'Ασμοδαίῳ» καταχωρηθέντα ἄρθρα, ὄντα μίγματα σατύρας καὶ ἀρθρογραφίας, ἠδύναντο νὰ περιληφθῶσι τόσον ἐνταῦθα ὅσον καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ μέρει τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου δημοσιεύονται τὰ ἄλλα ἐκ τοῦ «'Ασμοδαίου» ἐρανοσθέντα. Δι' ὅ καὶ ὅσα περὶ τούτων ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, περιλαμβάνομεν κατωτέρω εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ «Πνεύματος τοῦ Ροῦθου».

II

Ἄρθρα καὶ μελέται περὶ ἐξωτερικῶν ζητημάτων.

Πατριώτης βαθὺς ὡς ὁ Ροῦθης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐξωτερικοῦ ζητήματος. Ἐπὶ τούτου ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1870 νὰ δημοσιογραφῇ εἰς τὰς γαλλοφώνους ἐφημερίδας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν δὲ τῶν τελευταίων του ἄρθρων εἶναι τὸ περὶ Ἐμβολιασμοῦ τοῦ φυλετικοῦ μίσους⁽³⁾, οὗ τὰ κυριώτερα δημοσιεύονται ἐν τῇ παρόντι τόμῳ.

Κατὰ τὸν Ροῦθην τὸ μεγαλύτερον λάθος τῶν ἀπελευθερωθέντων Ἑλλήνων εἶναι ὅτι δὲν ἤκουσαν τὴν συμβουλὴν τοῦ Ζακκοῦστα: «Μὴ δεχθῆτε ἡθὴ νέα, ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη⁽⁴⁾». Συνέπειαι ὀλεθρία τοῦ λάθους τούτου ὑπῆρξεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1829 μέχρι τοῦ 1897 ὁ ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως ἀγὼν μετεβλήθη ἀπὸ στρατιωτικὸν εἰς διπλωματικόν, δηλαδὴ εἰς ἀγῶνα καθ' ὃν οἱ ἀσθενέστεροι ἡττῶνται μοιραίως καὶ ἀσφαλῶς, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἢ δὲ διπλωματικῇ μορφῇν καθιστᾷ μὲν τὰς ἡττας ὀλιγώτερον ὀδυνηράς, ἀλλὰ ναρκῶνει συνάμα τὸν παθόντα καὶ μαραινέει τὸν ὀργανισμὸν του. Ὅθεν εἶναι ἀπείρως χειρότερα τοῦ ἐχθρικοῦ φασιγάνου.

Ὅπωςδὴποτε ἡ τροπὴ ἦν ἕλαβον τὰ καθ' ἡμᾶς ἠνάγκασε τὸν διὰ τοῦ καλάμου μόνον δυνάμενον ν' ἀγωνισθῇ Ροῦθην νὰ στρέψῃ ὄλην τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τοῦ παιζομένου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς σκηνῆς διπλωματικοῦ δρά-

(1) Εἰς τὰ δελτία ταῦτα ἐδώσαμεν χάριν τῆς εὐκολίας τῶν ἀναγνωστῶν τίτλους.

(2) Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Ἐστία».

(3) Βλ. «Ἐργασίαν», 19 Μαρτίου 1900. Ἀνεδημοσιεύθη σχεδὸν συγχρόνως ἐν τῇ «Ἀττικῇ Ἰριδι», ἔτος Γ'.

(4) Βλ. καὶ τὴν περὶ Βαλαωρίτου μελέτην.

ματος. Προσπάθει δὲ νὰ φωτίσῃ τοὺς συμπατριώτας διὰ ποιικίλων ἄρθρων, ἰδίᾳ ὁμοῦ διὰ τῶν ἐνιαυσίων ἐπιθεωρήσεων τῆς «Ὠρας» (1).

Ἡ συλλογὴ τῶν ἐπιθεωρήσεων τούτων θ' ἀπετέλει, δύναται τις νὰ τὸ εἶπῃ ἄνευ ὑπερβολῆς, τὴν πληρεστέραν ἑλληνικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος κατὰ τὴν ὀγδόην δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Πλὴν ἡ τοιαύτη συλλογὴ θ' ἀπῆρτιζε καθ' ἑαυτὴν ἐλόκληρον τεῦχος. Ἐκ τῶν παρατιθεμένων σελίδων δύναται νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν καλλιέπειαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν παροιμιώδη ἐπιμέλειαν τοῦ συγγραφέως, τοῦ καθ' ὅλον τὸ ἔτος συλλέγοντος στοιχεῖα διὰ τὸ συνήθως δωδεκάστηλον ἄρθρον τῆς 1ης Ἰανουαρίου. Ἄλλ' ὅ,τι κατ' ἐμὲ εἶναι πολλῶ μᾶλλον ἄξιον θυμασμοῦ, εἶναι ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ἡ εἰλικρίνεια μεθ' ὧν πραγματεύεται τὰ ζητήματα, ἡ ἐπιθυμία του νὰ παραστήσῃ τὰ γεγονότα ὑπὸ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν φῶς καὶ ἡ προσοχὴ μεθ' ἧς ἀποφεύγει πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διαθρόψῃ τὰς εὐεξηγήτους ἄλλως ἀδυναμίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς προσφιλεῖς ἐκείνας αὐταπάτας αἰτινες ἤγαγον τὸ ἔθνος μας εἰς τόσας καταστροφάς.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι ν' ἀπονεύμω τὸν αὐτὸν ἀπερίφραστον ἔπαινον εἰς ἄλλο πλεῖστον κρότον προκαλέσων ἔργον τοῦ Ροῦδου, τὸ ἀνωμόως δημοσιευθὲν Γεννηθῆτω φῶς (1878, τύποις Κορομηλῆ).

Τὰ ἔτη 1877—1879 εἶχον ἐπιφυλάξει ἡμῖν πικροτάτας ἀπογοητεύσεις. «Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας κρίσεως ἦτο οἷα παραλυτικῶς σαφῶς κατανοοῦντος ὅτι ἵνα σωθῆ ἔπρεπε νὰ τρέξῃ» (2). Πλὴν τοιαῦτα θαύματα μόνον ἐν τῇ δύο ἀναφέρει ἡ ἐπιστήμη. Οἱ δὲ διερχόμενοι περιόδους βαθείας ἀδημονίας, ἀντὶ νὰ αἰτιῶνται ἑαυτοὺς, ἔχουσι τὴν τάσιν νὰ ζητῶσι ἀποδιοπομπαίους τράγους (3). Τοῦτο ἔπαθον πάντες σχεδὸν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, καὶ τῆς κοινῆς ἀσθενείας ἔπασαν θῦμα καὶ οἱ νηφαλιώτεροι. Δὲν ἀμφισβητῶ ὅτι τὸ διαδεχθὲν τὴν Οἰκουμένην Κυβέρνησιν ὑπουργεῖον Κουμουνδούρου διέπραξε σφάλματα, ὅτι ἡ Θεσσαλικὴ ψευδεπανάστασις ἔσχεν οἷα καὶ αἱ προηγούμεναι τεχνηταὶ ἐξεγέρσεις θλιβερά ἀποτελέσματα, καὶ ὅτι ἡ διαγωγὴ τινων τῶν σταλέντων πετσωμάτων ἀπέβη πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν ὁμογενῶν πληθυσμῶν. Οὐδ' ἀμφισβητῶ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Θεόδωρος Δηληγιάννης ἔδειξεν

(1) Ἦρχισαν ἐκδιδόμεναι ἀπὸ τοῦ ἔτους Δ' (1ης Ἰανουαρίου 1879) καὶ ἐξηκολούθησαν ἀνελλιπῶς μέχρι τοῦ ἔτους ΙΕ' (1890).

(2) Γεννηθῆτω φῶς, εἰσαγωγή, σελ. XXVIII.

(3) Γνώρισμα τῆς διεγέρσεως ἣτις καταλαμβάνει τὰ πνεύματα τῶν ἐπὶ καιρὸν πολιορκουμένων, τοῦ πολιορκητικοῦ πυρετοῦ (fièvre obsidionale), εἶναι ὅτι ὁ πάσχων ἐκ ταύτης πληθυσμὸς βλέπει παντοῦ προδότης.

ἔκτοτε τὰ δείγματα τῆς ἀβουλίας ἐκείνης, ἦτις, ἐξουθευροῦσα τὰς ἄλλας ἀναμφισβητήτους διπλωματικὰς ἀρετὰς, ἀπέθη τόσον ἐπιζημία τῷ ἔθνει κατὰ τὸ 1885 καὶ τὸ 1897. Ἄλλ' ἡ βία τοῦ κατηγορητηρίου, ὅτι δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις Κουμουνοῦρου, μὴ προσκολληθεῖσα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἄρμα τῆς Ἀγγλίας, ἐβλάψε καιρίως τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, μοὶ φαίνεται λίαν ἐπισηφάλης. Ὡς παρατήρησεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ὁ τότε κυριώτερος ὑπασπιστὴς τοῦ Γλάδστονος καί, ὀνόματι, ἡγέτης τῶν φιλελευθέρων Λόρδος Χάρτιγκτων (1), ἡ Κυβέρνησις Αἰσακέλη εἶχε μὲν ἐπιδικαίως εἰς τῇ Ἑλλάδι πολλὰς διαθεβαιώσεις, ἀλλ' οὐδεμίαν τῶν ὑποσχέσεών της ὑπῆρξεν εἰδικὴ καὶ ὠριμένη. Ἐπίσης δὲ παρατηρητέον ὅτι ὁ Σαλισβουρῆς ὑπεστήριξε μὲν ἐν ταῖς πρώταις συνεδριάσεσι τοῦ Βερολινεῖου Συνεδρίου ὅτι πλὴν τῶν ὁμόρων τῷ βασιλείῳ ἐπαρχίων καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη ἦσαν ἑλληνικαί, ἀλλ' οὐδόλως ὑπέδειξεν ὅτι ἡ Μεγάλη Βρετανία ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐξασφαλίσῃ τῷ Ἑλληνικῷ βασιλείῳ εἰδικὰ δικιαιώματα ἐπὶ τούτων. Ὅθεν καλῶς ἐπράξεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις περιορίσασα τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς εἰς τὰς χώρας, ὧν ἡδύνατο νὰ ἐλπίζῃ τὴν προσάρτησιν. Ἐάν δὲ καὶ ἔσον ἀφορᾷ εἰς αὐτάς ὁ Αἰσακέλης δὲν ὑπεστήριξε τὴν ὑπὲρ προσκρτήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα γαλλικὴν πρότασιν, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς τὸν ἀόριστον τύπον, ὅστις τόσον ἐπεδράδυνε καὶ ἐν τέλει ἀκολόθωσε τὴν προσάρτησιν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, τοῦτο δὲν ὠφέλιμο ἴσως μόνον, ὡς εἶπε δικαιολογούμενος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων, εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶχε στρέψει τὰ ὄμματά της ἀλλοῦ, δηλαδὴ πρὸς τὴν Ρωσσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι κατὰ γνώμην, ἦν ἐξέφρασεν ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορεύσει καὶ εἶχεν ἦδη διατυπώσει ἐν Βερολίνῳ, τὸ Συνέδριον τοῦ 1878 σκοπόν εἶχεν οὐχὶ νὰ διανείμῃ τὸ κράτος τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ νὰ ἐπανιδρύσῃ τοῦτο ἐπὶ λογικῶν βάσεων.

Ἐν ἄλλαις λέξεσι, κατ' ἐμὲ κριτήν, ὁ Βήκονσφηλδ δὲν εἶχεν ἐγκαταλίπει τὸν πατροπαράδοτον εἰς τὸ κόμμα του φιλοτουρκισμόν. Τοιαύτη δὲ πολιτικὴ δυσκόλως συνεδιβάλλετο πρὸς γενναίων καὶ οὐσιαστικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅθεν ἐπιβάλλεται τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ «Γεννηθῆτω Φῶς» φέρει τὸ σῆμα τῆς κατεχούσης τότε πάντα ἑλληνικῆς πατριωτικῆς ἀπελπισίας, οὐχ ἤττον δὲ καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τὸν συγγραφέα μεσοαιωνικῆς πίστεως εἰς τὸν Τρικούπην.

Πλὴν ταῦτα, μετὰ παρησιας ἀνγχινωρίζομενα, δὲν ἤρουν ὅπως ἀποκλείσουσιν τῆς παρούσης συλλογῆς φυλλάδιον ὄχι μόνον πολὺκροτον ἔσον καὶ δυσεῶρετον (2), ἀλλὰ καὶ ὅπερ φιλογολικῶς μὲν εἶναι χαρακτηριστικώτατον τοῦ συγγραφέως, ἱστορικῶς δὲ, καὶ ὑπὸ τὰς προειρημέναις ἐπιφυλάξεις, ἀπο-

(1) Ὁ ματέπειτα Δουξ τοῦ Devonshire.

(2) Ἐγὼ αὐτὸς ἀπὸ ὀκταετίας ζητῶ ματαίως ἀντίτυπον.

τελεί πολυτιμοτάτην εισφοράν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀπόψεως ἐξέλιξιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, τέλος δὲ συνέτεινεν ὅπως καὶ τὰ ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξερχόμενα ἔγγραφα παύσωσιν συντασσόμενα εἰς ἀκριστον γράικογαλλικὴν (1).

A. A.

(1) Γνωσταὶ καὶ εἰς τοὺς μὴ ἀναγνώσαντας τὸ «Γεννηθῆτω Φῶς» εἶναι αἱ σημειώσεις, ἐν αἷς διορθοῦνται οἱ ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ἑλληνικῶν ἔγγράφων σολοικισμοί, λ. χ. : «Sa nouvelle, γρ. cette nouvelle. Τὸ nouvelle ἐνικῶς μετὰ κτητικῆς ἀνωνομίας σημαίνει παραμύθιον».

«J'ai ordonné les autorités». Σημ. Ordonner μετ' αἰτιατικῆς σημαίνει χειροτονῶ διάκονον, ἱερέα, ἐπίσκοπον ἢ ἄλλον ἐκκλησιαστικόν.

Τοῦ Δηληγιάννη χαρακτηρίσαντος τὰ πατριωτικὰ σωματεία ὡς corporations, ἡ σημείωσις τῆς σελίδος 41 ὑπανθυμίζει ὅτι ἡ λέξις σημαίνει «συνταχίαν κουρέων, μαιτῶν ἢ ἄλλων τοιούτων».

Ἀπείρους ἄλλας τοιαύτας σημειώσεις θὰ ἴδυνάμεθα ν' ἀναδημοσιεύσωμεν, ἀλλὰ περιοριζόμεθα εἰς τὴν σελίδα 30, εἰς ἣν τὸ «des troupes composées de gens ignorants» σχολιάζεται ὡς ἑξῆς : «Ὅπως οὖν παράδοξον φαίνεται ὁ γράφων ἢ καὶ μόνον ὑπογράφων τοιαύτας διακοινώσεις ὑπουργός νὰ μέμφεται ἔπειτα τὴν Πόλιν ὡς δεχομένην ἀγροματόους εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ».

Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἐπιστεῦθη τότε ὅτι ὁ Ροῖζης ἤθελε νὰ θίξῃ οὐ μόνον τὸν ὑπουργόν, ἀλλὰ καὶ ἀνώτατον τοῦ ὑπουργείου ὑπάλληλον, τὸν κ. Βλάχον, πρὸς ὃν, ὡς γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀπάντων», ἦσαν πρόσφατοι αἱ ὀξείαι φιλολογικαὶ διαφοραὶ (βλ. «Κριτικαὶ Μελέται»).

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ ΤΟΥ "ΑΣΜΟΔΑΙΟΥ,"

Ο Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ (1)

Ὁ Αἰσωπος τῶν Γάλλων Λαφονταῖνος, καίτοι πωλήσας τὸν κάλαμόν του καὶ διαζευχθεὶς ἀναφανδὸν τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἠθικὴν, ἦτο ἐν τούτοις τόσον καλὸς ἄνθρωπος, ὥστε εἰς τῶν φίλων του, ἀκούων αὐτὸν κατηγορούμενον ἐν τινι συναναστροφῇ, ἐγεγρθεὶς ἔφραξε διὰ τῆς χειρὸς τὸ στόμα τοῦ κακογλώσσου κρᾶζων : «Κακολόγει, ἂν θέλῃς, τὸν πατέρα μου, ὄχι ὁμως καὶ τὸν καλὸν Λαφονταῖνον».

Ἄν ἠκούομεν κατηγορούμενον τὸν σήμερον πρωθυπουργόν, ἠθέλομεν πιθανῶς ἀποστομώσει καὶ ἡμεῖς τὸν κατήγορον διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως· τόσον καλὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὁ κ. Κουμουνδοῦρος.

Κατὰ τοὺς πιστεύοντας τὴν ὑπαρξίν τῆς Θείας Προνοίας, ἐπιβλεπούσης τὸν κόσμον τοῦτον, αὕτη, ὁσάκις πλάσμα τι γεννᾶται ἐπὶ τῆς γῆς, φροντίζει νὰ παρασκευάσῃ αὐτῷ τὰ ἀναγκαζοῦντα, ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς ὁρέξεις καὶ ἀναπτύξῃ τὰς ιδιότητες, δι' ὧν ἐπροικίσθη ὑπ' αὐτῆς. Ὅπου ἔθεσε λύκους, ἐκεῖ ἐτοποθέτησε καὶ πρόβατα πρὸς χρῆσιν αὐτῶν· ὅπου πιθήκους, ἐκεῖ καὶ μεγάλα δένδρα, ἵνα ἀσκῶνται οὗτοι εἰς τὴν γυμναστικὴν· ὅπου Καλλιγούλαν, ἐκεῖ καὶ Ρωμαίους τῆς παρακμῆς, ἵνα προσκυνῶσι τὸν ἵππον του. Οὕτω καὶ τὸν κ. Κουμουνδοῦρον πλάσασα τόσον ἀγαθόν, ἐφρόντισεν ἡ Θεία Πρόνοια νὰ παρασκευάσῃ αὐτῷ καὶ φορολογουμένους Ἕλληνας, ἀναδεχομένους τὸ ἔξοδον τῆς ἀγαθότητός του.

Οἱ ἀστρονόμοι, μὴ εὗρισκοντες μονάδα ἀρκούντως μεγάλην, προστρέχουσιν εἰς παρομοιώσεις ἵνα δώσωσιν ἡμῖν ἰδέαν τινὰ τῶν οὐρανίων ἐκτάσεων. Εἰς τοιοῦτον σύστημα ἀναγκαζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ καταφύγωμεν δι' ἔλλειψιν ἠθικοῦ πηγῆως, ἱκανοῦ πρὸς καταμέτρησιν τῆς ἀγαθότητος τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ.

(1) Περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου βλ. ἀνωτ. σελ. ζ'.

Κατὰ τὸ μέγεθος λοιπὸν τῆς ἀγαθότητος ταύτης, ἵνα ἀποκτήσῃ τις τὸ δικαίωμα τὰ τρέφεται δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχη στόμα καὶ τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζῃ τὸν κ. Κουμουन्दούρου.

Ἄν φίλος του ὢν ὁ « Ἀσμοδαῖος » ἐξήτει παρ' αὐτοῦ νὰ διορισθῇ καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἀντὶ τοῦ κ. Κοντογόνου, ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ αἴτησίς του ἤθελεν εἰσακουσθῆ.

Ἄφ' ἑτέρου ὅμως πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι, ἂν προσετίθετο καὶ ὁ χορὸς εἰς τὴν προταθεῖσαν στρατιωτικὴν παιδείαν τάξεώς τινος πολιτῶν, τὸν ἀξιότιμον κ. Κοντογόνου ἤθελε διορίσει ὁ κ. Κουμουन्दούρος μετ' ἴσης προθυμίας καθηγητὴν τῆς ὀρχηστικῆς, καὶ αἰτιολογήσει τὸ διάταγμα λέγων ὅτι, ἂν οὗτος δὲν ἔχη πόδας ἵνα χορεύῃ, ἔχει ὅμως στόμα ἵνα τρώγῃ.

Ὡς ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυξεν ὅτι ἤλθε νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ οὐχὶ τοὺς δικαίους, οὕτω καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν ἡ αἰσχροτής τῆς διαγωγῆς εἶναι πρόσθετος τίτλος εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ κ. Κουμουन्दούρου. Πολλοὶ μάλιστα λέγουσιν ὅτι αὕτη εἶναι παρ' αὐτῷ ἀπαραίτητον προσόν, ἡμεῖς ὅμως πιστεύομεν ὅτι καὶ μόνῃ ἡ ἀνικανότης ἀρκεῖ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς εὐνοίας του, φθάνει μόνον νὰ εἶναι ἀρχούτως ἀποδεδειγμένη.

Κατὰ τὸν Μακιαβέλλου πολιτικὸς ἀνὴρ λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ κρεμάσῃ δύο ἀνθρώπους, ὡσάκις πρόκειται διὰ τούτου νὰ σωθῶσι τρεῖς. Ὁ ἀγαθώτατος ὅμως κ. Κουμουन्दούρος οὐ μόνον κανένα δὲν κρεμάζει, ἀλλὰ καὶ ὀλοπρόθυμος εἶναι νὰ καύσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα θεριάσῃ τὴν χύτραν οἰουδιότητος Περρωτοῦ ἢ Θεοδώρου.

Ὅσάκις εἰς τὸν ἡμέτερον πρωθυπουργὸν γίνονται παρατηρήσεις περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων, ὅτι εἶναι ἁμαρτωλοὶ, βλάκες, ὑπόδικοι ἐπὶ κλοπῇ ἢ κατάδικοι ἐπὶ πλαστογραφίᾳ, εἰς τὰς ἐνστάσεις ταύτας ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ εὐρίσκει τὴν ἐξῆς στερεότυπον καὶ ὄντως λακωνικὴν ἀπάντησιν: « Δὲν πειράζει ».

Οἱ Γάλλοι, ἰδρῦσαντες ἀκαδημίαν, κατέστησαν μετὰ μακρὰν συζήτησιν τὰς ἐν αὐτῇ θέσεις ἀμίσθους « ἐκ φόβου μὴ οἱ ἀδελκοὶ τοποθετήσωσιν ἐκεῖ τοὺς ἀναλήρους ὑπηρετάς των ». Τοιαύτης ὅμως προνοίας μὴ ληφθεῖσης καὶ διὰ τὸ ἡμέτερον πανελιστήμιον, ἡ ἀγαθότης τοῦ κ. Κουμουन्दούρου ἀνέδειξεν ἐν αὐτῷ ἱστορικοὺς Τζιβανοπούλους: εἰς δὲ τοὺς παρατηρήσαντας ὅτι ὁ κύριος οὗτος ἀνεκάλυψε τὸ « κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐμπόριον τῶν Φοινίκων » ἀλεκρίθη: « Δὲν πειράζει ».

Ἄδικον ὅμως ἤθελεν εἶναι νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ὅτι, ἐνίστε, κατὰ τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας ἐκάστης πρωθυπουργίας του, μετὰ τοσαύτης σπουδῆς διανέμει τὰ περισσεύματα τῶν λαφύρων, ὥστε ἐν τῇ βίᾳ καὶ ἀπροσεξίᾳ τῆς τελευταίας ὥρας συνέβη ἐνίστε καὶ εἰς ἡ δύο τίμοι ἀνθρώποι νὰ παρεισφρήσωσι κατὰ λάθος.

Καὶ ἄλλην τινὰ δικαιοσύνην πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τῷ κ.

Κουμουνδούρου. Οἱ λοιποὶ κομματάρχαι μόνους τοὺς ἀνθρώπους αὐτῶν τροφοδοτοῦσιν, ἐνῶ οὗτος παρέχει, ὅσάκις δύναται, καὶ εἰς τοὺς τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ κοχλιάριον, ἵνα ἀντλήσωσιν εἰς τὴν χύτραν τοῦ προὔπολογισμοῦ. Ἐκ τῶν συγγρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ὑψηλοῦ μόνος ὁ κ. Κουμουνδούρος δύναται νὰ κανηθῆ ὅτι οὐ μόνον τὴν πλειονοψηφίαν του, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν νεοελληνικὴν ἀντιπροσωπείαν κατώρθωσεν ἅπαξ νὰ χορτάσῃ, ὑποθηκεύσας διὰ τὸ ἔξοδον τοῦ πρώτοφαναοῦς συμποσίου τὰ τελωνεῖα τοῦ Κράτους.

Ἄλλ' ἂν ὁ κ. Κουμουνδούρος ἀνεδείχθη κατὰ τὴν μεγαλοδοξίαν μοναδικός, εἶναι ἀφ' ἑτέρου καὶ πρὸς ἑξέυρεσιν τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο δαπάνης ἀνώτερος παντὸς ἄλλου. Μὴ ἀρκοῦμενος εἰς ὅσα πρὸς τοιαύτην χρῆσιν παρέχει αὐτῷ ἢ παρούσα γενεά, προἰξοφλεῖ καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς τοὺς ἰδρωτάς, προκαταβάλλων ἀπὸ τοῦδε εἰς τοὺς φίλους του τὰ μερίσματα μεγάλης τινὸς ὅσον οὐπο συντελουμένης ἐθνικῆς ἐπιχειρήσεως, τῆς χρεωκοπίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ἐκάστου ἔθνους τὴν ἱστορίαν ἀπαντῶνται ἐποχαί τινες, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ ἠθικὸν φρόνημα τοῦ λαοῦ ἐξεγείρεται ὡς ἐκ μακροῦ ληθάργου καὶ λαῦρον ἐπιπίπτει κατὰ τῆς πληθυνθείσης ἐνῶ ἐκοιμᾶτο αἰσχροτήτος καὶ διαφθορᾶς. Τοιοῦτόν τι συνέβη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ περίοδόν τινα τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως. Ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὑπὸ τοσοῦτου κατελήφθη πρὸς τὴν ἀρετὴν προσκαίρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ μίσους πρὸς τὰς καταχρήσεις, ὥστε ἐμασίτωσε δημοσίᾳ γυναῖκά τινα, διότι ἀπέκοψεν ἐν μόνον ῥόδον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ κήπου. Κατὰ τὰς τοιαύτας ἐποχὰς καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μᾶλλον πεπωρωμένοι ὑποκύπτουσιν εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ἐξαγνίζοντος τούτου χειμάρρου τῆς κοινῆς γνώμης. Τοιαύτη ὄργη λαοῦ εἶχεν ἐγερθῆ ἑσχάτως καὶ παρ' ἡμῖν μετὰ τὰς αἰσχροτήτας τῶν βουλγαριστῶν, πρὸ πάντων δὲ κατὰ τοῦ στυγεροῦ ἐγκλήματος τῆς δωροδοκίας. Τῆς ὄργης ταύτης φλογερὸς διερμηνεὺς ὑπῆρξε καὶ ὁ κ. Κουμουνδούρος κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ προσλαλίαν ἐν Πειραιεῖ. Ἐπὶ ταύτην πεποιθότες ἠλπίσαμεν ὅτι ἤθελε θέσει τέλος πάντων χαλινόν τινα εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας του.

Ἄλλ' ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν εἶναι, φαίνεται, ἀλάνθαστος λέγουσα : «Chassez le naturel, il revient au galop». Οὕτω, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμήν, πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀκαταμαχίτου ρεύματος τῆς κοινῆς γνώμης, προσφυλάκιζε δημοσίᾳ τοὺς κ. κ. Νικολόπουλον καὶ Βαλασσόπουλον ὡς δωροδοκηθέντας, ἀνεδείκνυεν ἔπαρχον Παξῶν τὸν κ. Παγκράτην, τὸν ὑπὸ τοῦ Βούλγαρη λαβόντα ἑκατὸν τάληρα, ἵνα προσέλθῃ εἰς τοὺς στηλίτας, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Κουμουνδούρου ἀναφανδὸν διακόσια, συλλεγέντα δι' ἑράνου, ἵνα μὴ προσέλθῃ. Εἰς δὲ τὰς γενομένας αὐτῷ παρατηρήσεις ἀπεκρίνετο μειδιῶν ὁ ἡμέτερος πρωθυπουργὸς ὅτι : «ἂν ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς

τὸν κ. Παγκράτην ἔν μόνον στόμα ἵνα τρώῃ, παρέσχεν αὐτῷ ἀφ' ἑτέρου δύο χεῖρας ἵνα ἐκατέρωθεν δωροδοκῆται».

Οὕτω πανάγαθος ὢν ὁ κ. Κουμουνδοῦρος ἤθελεν εἶναι βεβαίως ὁ ἀριστος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ὑψηλίου, ἅ ἦτο καὶ παντοδύναμος.

Λέγοντες παντοδύναμος δὲν ἐννοοῦμεν ἔχων τὴν ἄδειαν νὰ διαθέτῃ εἰς ἀγαθοεργίαν τὴν πτωχὴν πρόσδοτον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ διατάσῃ εἰς τοὺς κλασσικοὺς ἡμῶν ρύακας νὰ κυλίωσι γάλα ἀντὶ ὕδατος, τὰς πεύκας νὰ παρέχωσιν ἀρτοκάρπους καὶ τοὺς στάχεις νὰ ὀριμάζωσιν ἄνευ ἰδρωτός.

Πολλάκις ἐφαντάσθημεν τὸν ἡμέτερον πρωθυπουργὸν φέροντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀντὶ τοῦ φραγκικοῦ κυλίνδρου τὸν στέφανον τοῦ μεγάλου Πανός, καὶ προσκαλοῦντα πάντας τοὺς γηγενεῖς εἰς διηγεκὲς συμπόσιον, ἐν ᾧ οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ ἀντίπαλοι καὶ οἱ ὑβρισάστες ἢ ὀπωσθήποτε λυπήσαντες αὐτὸν κατεῖχον τὰς καλύτερας θέσεις καὶ ἐλάμβανον διπλὴν μερίδα, ὡς οἱ ἦρωες τοῦ Ὀμήρου.

Ἄλλοτε πάλιν εἶδομεν αὐτὸν ἐν ὄνειρῳ μεταμορφούμενον εἰς γυναῖκα, τὴν καλὴν Ἐφεσίαν Ἀρτέμιδα, σφίγγουσαν τοὺς ἑκατὸν αὐτῆς μαστοὺς καὶ γαλουχοῦσαν ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Ἄν δὲ ἀπὸ μυθολογικοῦ μετετρέπετο τὸ ὄνειρον ἡμῶν εἰς χριστιανικόν, ἐβλέπομεν τὸν κ. Κουμουνδοῦρον φέροντα κουκούλιον ἐλεοδότου μεσαιωνικοῦ τινος κοινοβίου, ἰστάμενον περὶ δυσμᾶς ἡλίου παρὰ τὴν πύλην τῆς Μονῆς, καὶ διανέμοντα ἀκουράστως διὰ γιγαντιαίου κοχλιαρίου τὸ περιεχόμενον τῆς ἐλεήμονος χύτρας εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν συνωθουμένους χωλοὺς, ἐλεφαντιῶντας, Παγκράτας, φανλοβίους, Θεοδώρους, βλάκας καὶ Τζιβανοπούλους.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν διήρκει τὸ ὄνειρον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγαλορροοῦν οἱ ποταμοὶ καὶ ἐχρῦσιζον ἀκαλλέργητοι οἱ στάχεις, μικρὰ ἐφαίνετο ἡμῖν ἡ ζημία ἂν ἀπέσπα ὁ ἡμέτερος πρωθυπουργὸς τὸν κ. Τζιβανόπουλον ἀπὸ τοῦ πατρῷου ἀρότρου καὶ ἀνεδείκνυεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς ἱστορίας, ἵνα διδάξῃ τὴν νεολαίαν ὅτι σκοπὸς τοῦ ἀεροστάτου εἶναι «ν' ἀνέλθῃ ὁ ἀνθρώπος εἰς τὸν αἰθέρα, ὅπως ἐξετάσῃ ἐγγύτερον τὰ οὐράνια συστήματα». Ὅταν ὅμως ἐξυπνοῦντες ἐσυλλογιζόμεθα ὅτι τὰ ἐννέα δέκατα τῆς Ἑλλάδος εἶναι χέρος, οἱ δὲ ἡμέτεροι ποταμοὶ ἀντὶ γάλακτος κυλίωσι τὸ μὲν θέρος κοινορτόν, τὸν δὲ χειμῶνα μεταβαλλόμενοι εἰς χειμάρρους πνίγουσι τοὺς ἀνθρώπους δι' ἔλλειψιν γεφυρῶν, τότε τῇ ἀληθείᾳ εὐρίσκομεν τὴν δι' ἀεροστάτου ἐγγυτέραν ἐξέτασιν τῶν οὐρανίων συστημάτων ὀπωσοῦν ἀκριβοπληρωθεῖσαν.

Καὶ ἄνευ ὅμως τῆς παντοδυναμίας, ἂν ἄλλην τινὰ ὑπεράνθρωπον ἰδιότητα συνήνου εἰς τὸ πανάγαθον αὐταῦ ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, τὴν τοῦ πανταχοῦ παρόντος, νομιζομεν ὅτι αὕτη ἤθελεν ἀρξέσει πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἔθνους.

Ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ἴδῃ δάκρυον χωρὶς νὰ τὸ σπογγίσῃ, οὐδὲ ἀνοικτὸν στόμα χωρὶς νὰ τὸ γεμίσῃ, ἢ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἀκατάλευτος ὀπτασία λιμοκτονούντων συνταξιούχων καὶ δεκατιζομένων γεωργῶν ἤθελε συγκινήσει καὶ αὐτὴ τὴν ἀγαθὴν καρδίαν του. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς τοιαύτης συγκινήσεως ἤθελεν ἐνθυμηθῆ ὅτι, ἂν οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν Τζιβανόπουλοι τοποθετοῦσι τὴν ἀκμὴν τῶν Φοινίκων εἰς τὸν μεσαῖον αἰῶνα ἢ προτίθενται νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τοὺς ἀστέρας δι' ἀεροστάτων, αἱ ἑλλείψεις αὗται, αἱ καθιστῶσαι αὐτοὺς λίαν ἀκαταλήλους καθηγητὰς ἢ καὶ δημοδιδασκάλους, οὐδόλως τοὺς ἐμποδίζουν νὰ κερδίσωσιν ἐντίμως τὸν ἄρτον αὐτῶν διαπρέποντες ὡς ξυλοσχίσται ἢ ἀχθοφόροι.

Ἄλλὰ καὶ ἀπαράλλακτον ὅπως εἶναι ἂν παραδεχθῶμεν ὡς κάλλιστον κυβερνήτην τὸν κ. Κουμουνοῦρον, τὸ σύστημα αὐτοῦ πάλιν ἔχει καὶ διὰ τοὺς ἕξ αὐτοῦ τρεφομένους τοῦτο τὸ κακόν, ὅτι ἀδύνατον εἶναι ἐπὶ πολὺ νὰ διαρκέσῃ. Ἄν καθημερινῶς προβιβάζωται ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὴν τοῦ ἀργοφάγου, ὁ καιρὸς δὲν εἶναι μακρὰν ὅτε οἱ προβιβάζομενοι θέλωσι συναποθάνει τῆς πείνης μετὰ τῶν πρὶν τρεφόντων αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἐκχερωθέντων ἀγρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄδικον βεβαίως ἤθελεν εἶναι ὀλοκλήρον τῆς τοιαύτης καταστάσεως τὴν εὐθύνην νὰ ἐπιρρίψωμεν εἰς τὸν σήμερον πρωθυπουργόν. Ἄλλ' ἂν εἰς τὰς γινομένας κομματικὰς σπατάλας ἔχη ὁ κ. Βούλγαρης τὴν μερίδα τοῦ λύκου, ἢ μερὶς τοῦ λέοντος ἀνήκει ἀναντιρρήτως εἰς τὸν κ. Κουμουνοῦρον.

Ἀληθὲς εἶναι ὅτι εἰς τὴν γενικὴν ταύτην διανομὴν ἓνα μόνον ἄνθρωπον ἐλησμόνησεν ὁ κ. Κουμουνοῦρος, τὸν ἑαυτὸν του. Ἐνεκα τούτου θαυμάζομεν καὶ ἀγαπῶμεν αὐτὸν ὡς ἰδιώτην ὅση ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἢ ἐνεκα τούτου προσωπικῆ ἡμῶν συμπάθεια, βαρὺ ὅπωςδῆποτε ἀποβαίνει τὸ θέαμα ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος μεταβαλλομένης εἰς λιβάδιον κομματικῆς κτηνοτροφίας.

Τὰ κτήνη του ταῦτα, τὰ νεμόμενα ἀσυνειδήτως καὶ τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλούσης γενεᾶς τὴν συγκομιδὴν, νομίζομεν ὅτι ἕκαστος ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον νὰ κνηγήσῃ ὅπου καὶ ἂν τὰ ἀπαντᾷ, μέχρις οὗ ἀναγκασθῶσιν ἢ νὰ ζευχθῶσιν εἰς τὸ ἄροτρον, ἢ ἐπιβαίοντα τῶν ἀεροστάτων τοῦ κ. Τζιβανοπούλου νὰ ζητήσωσιν οὐ μόνον τὴν «ἐγγυτέραν ἐξέτασιν», ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπόβασιν εἰς ἄλλα μακρὰν ἡμῶν οὐράνια συστήματα.

Ὅφειλοντες ἤδη νὰ εἰπωμέν τι καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν, δι' ὧν ὁ κ. Κουμουνοῦρος ἠθέλησε κατὰ καιροὺς νὰ διακρίνῃ τὸ κόμμα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν λοιπῶν, εὐρισκόμεθα εἰς μεγίστην ἀληθῶς ἀμηχανίαν. Ὡς τοῦ ταμείου τὰς θύρας ἀνοίγει εἰς ὅλους τοὺς πεινῶντας, οὕτω καὶ τῆς διανοίας του τὰς ἀγκάλας τείνει προθύμως εἰς πᾶσαν ἰδέαν. Αἱ πεποιθήσεις αὐτοῦ τῆς ἐσπέρας εἶναι τὸ προῖον

τῶν συνδιαλέξεων ἢ ἀναγνώσεων τῆς προΐας. Ἐπὶ δὲ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ σημαίας τοσαύτας ἤδη ἀνέγραψεν ἀρχὰς — «ἀποκέντρωσιν», «πῦρ καὶ σίδηρον», «ἐκλογικὴν μονοψηφίαν», «ἐπέκτασιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως», «κατάργησιν βασιλικῶν προνομίων» καὶ ἄλλα τόσα —, ὥστε τὰ συγγεόμενα γράμματα τῶν διαδοχικῶν τούτων ἐπιγραφῶν κατήντησαν ἤδη ν' ἀποτελῶσιν ἀντὶ ἐπιγραφῆς λαβύρινθον γραμμῶν ἀνευ σημασίας.

Τοῦ δὲ «Ἄσμοδαίου» ἡ ἰδέα περὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Κουμουνδούρου εἶναι ἡ ἀκόλουθος. Οἱ Ἕλληες ἐν μόνον ἔχουσιν ἐθνικὸν φαγητόν, τὸ ὁποῖον πλοῦσοι καὶ πένητες τρώγουσι καὶ ἀγαπῶσι, τὸ ὁπτιὸν κρέας· πρὸς ἐπίδειξιν ὁμοῦ τοῦ Γάλλου μαγείρου τῶν καὶ ἀποφυγῆν τῆς μονοτονίας στολιζουσι πολλάκις τὰς τραπέζας αὐτῶν καὶ διὰ πλακούντων καὶ καρυκευμάτων προωρισμένων νὰ εὐφραίνωσι μόνους τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀπαρallάκτως καὶ ὁ κ. Κουμουνδούρος ἐπιδεικνύει κατὰ καιροὺς εὐρωπαϊκὰς θεωρίας καὶ ἰδέας, κατ' οὐσίαν ὁμοῦ εἰς μίαν μόνην νεοελληνικὴν εἶναι ἀφωσιωμένος, ὅσον οἱ Ἕλληες εἰς τὸ ροσμίφ, τὴν αὐξησιν τοῦ κόμματος αὐτοῦ δι' ἀγαθοεργιῶν.

Τὰ ἀνωτέρω ἐγράψαμεν πεποιθότες ὅτι οὐδόλως δύνανται νὰ δυσαρεστήσωσιν ἢ νὰ βλάψωσι τὸν κ. Κουμουνδούρον. Περιηγούμενος τὴν ἄνω Αἴγυπτον ὁ «Ἄσμοδαίος» ἀπήντησέ ποτε Ἄβυσσινὸν ἔχοντα ἡμερον ἱποπόταμον, ὃν ὑπερηγάπα· ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ζῴου εἶχε ζωγραφίσει ὁ αὐτόχθων κύκλον καὶ ἐγυμνάζετο ἐπ' αὐτοῦ εἰς σκοποβολήν, βέβαιος ὢν ὅτι τὰ βέλη του οὐδένα ἐπροξένουν εἰς αὐτὸ πόνον ἢ ζημίαν.

Πρὸς τοιοῦτον παχύδερμον ἀφομοιοῦμεν οὐχὶ τὸν κ. πρωθυπουργόν, ἀλλὰ τὸ νεοελληνικὸν καινόν, τὸ ὑπ' οὐδενὸς βέλους ἀγριούμενον ἢ ταραττόμενον. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ παρ' ἡμῶν δημοσιογραφία ἔχει μὲν πολλὰ δυσάρεστα, ἀλλὰ τοῦτο τοῦλάχιστον τὸ καλόν, ὅτι δύναται τις περὶ παντὸς πολιτικοῦ ἀνδρός, ἔστω καὶ φίλου του, νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν χωρὶς φόβον νὰ τὸν δυσφημίση.

(Ἄσμοδαίος, ἔτος α', φυλ. 47 καὶ 48, 14 καὶ 21 Δεκεμβρίου 1875).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙ' ΑΧΡΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΗΛΙΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ (1)

Ἀξιότιμε κ. Συντάκτα

Σύρος, 15 Ἀπριλίου 1875

Πρὸ δύο μηνῶν εἰς Σύρον ὅλος ὁ κόσμος ἔγεινε πολιτικός, καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη τῶν ὁποίων ἡ ὑπογραφή δὲν ἔχει πλέον πέρασιν εἰς τὰ συναλλάγματα παρηγοροῦνται θέτοντες αὐτὴν εἰς δηλώσεις ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀφοῦ σὰς εἶπα ὅτι ἐγένεαμεν ὅλοι πολιτικοί, περιττὸν νομίζω νὰ προσθέσω ὅτι ἀπὸ μιᾶς ἑβδομάδος δι' ἄλλο τίποτε δὲν ὀμιλοῦμεν παρὰ μόνον διὰ τὸν κ. Κουντουριώτην φθάσαντα ἐκ Παρισίων μὲ κλωστήν καὶ βελόνην ἵνα συρράψῃ τὸ σχίσμα.

(1) Ἡ σύγχρονος ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὃ μηδέποτε μελετηθεῖσιν καὶ γραφεῖσιν, τόσον ταχέως ἐλησημονήθη, ὥστε τὸ ἄνω ἄρθρον τοῦ «Ἀσμοδαίου» χρήζει ἐρμηνείας :

Κατ' Ἀπρίλιον 1875 ἡ κατὰ τῶν Σηλιτικῶν ἀντιδρασίς εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον ὀξὺ σημεῖον, ὥστε πολλοὶ «ἐμυρίζοντο τρικυμίαν», προέβλεπον δηλαδὴ ἐπανάστασιν. Τὸ στέμμα εἶχεν ἀρχίσει νὰ θεωρῆται ὑπεύθυνον διὰ τὰς πράξεις τοῦ ὑπὸ «ἀντισυνταγματικῆς» πλειονοψηφίας ὑποστηριζομένου ὑπουργείου Βούλγαρη, καί, ὡς ἐνθυμοῦνται οἱ παλαιότεροι, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέφυγον ν' ἀποκαλύπτονται πρὸ τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους.

Τότε ἐρρίφθη ἡ ἰδέα ἀχρόου ὑπουργείου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κουντουριώτη. Ἡ ἰδέα ἀπήρσεν εἰς τοὺς ἀντιβουλγαρικοὺς, οἵτινες ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐθεώρουν τὸν ἐν Παρισίους πρέσβην (μετέπειτα δὲ μέγαν ἀυλάρχην) ὡς ἄγαν ἀφωσιωμένον εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον, ἀφ' ἑτέρου δ' ἠξίουν οὐχὶ μόνον τὴν ἀποπομπὴν ἀλλὰ καὶ τὴν καταδίκην τοῦ Βούλγαρη. Ἐδικιολογοῦντο δὲ ἡ ἐν λόγῳ ἀντιδρασίς, καθ' ὅσον ὅλη ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἠκιστα αἰσδομένων τὴν νομιμότητα βουλγαρικῶν. Ἰπῆρχε λοιπὸν φόβος, ὅτι, σχηματιζομένης ἀχρόου κυβερνήσεως, θ' ἀπεμακρύνετο μὲν τὸ ἀμαρτωλὸν ὑπουργεῖον, θὰ διετηροῦντο ὁμως «οἱ ἄνθρωποι τοῦ», κατὰ δὲ τὰς ἐπὶ θύρας ἐκλογὰς θὰ ἐπικνελαμβάνοντο αἱ ἀκατανόμαστοι ἐπεμβάσεις, διὰ τῶν ὁποίων τὸ βουλγαρικὸν κόμμα ἀνῆρχετο ἐκάστοτε εἰς τὴν ἀρχήν.

Ἀντιληφθεὶς τὴν κατάστασιν ὁ φρόνιμος Κουντουριώτης ἀπέστειρε τὴν πρωθυπουργίαν, φέρσται δὲ μεταξὺ τῶν συμβουλευσάντων εἰς τὸν ἀνακτα νὰ καλέσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πέμπτου κόμματος Τρικουπῆν (Σ. Ε.).

Ἐγώ, κ. Συντάκτα, οὔτε σοφὸς εἶμαι, οὔτε πολιτικός, ἀλλ' οὔτε πάλιν ξεμωραμένος, ὡς ὁ γέρον Πρώιος, οὔτε χρεωκόπος, οὔτε φαυλόβιος, οὔτε ἀνύπαρκτος, ὡς τὰ τρία τέταρτα τῶν ὑπογραψάντων τὴν περιφήμιον ἐκείνην δήλωσιν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκείνοι εἶπαν τὴν γνώμην των, καὶ ἀντημείφθησαν μάλιστα ἀπὸ τὴν «Βελτίωσιν» χειροτονηθέντες βαθύπλουτοι ἢ περινούστατοι, νομίζω ὅτι δικαιοῦμαι νὰ εἶπω καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀξιώσεως νὰ ἐξημερωθῶ με κυβερνητικὸν δίπλωμα Κροίσου ἢ Κονφουκίου, ἀλλὰ μένων ὅπως πρὶν Εὐάγγελος Ξηραδάκης, ἐμποροπλοίαρχος, τίμιος ἄνθρωπος καὶ τίποτε ἄλλο.

Τὸν κ. Κουντουριώτην ἔτυχε νὰ γνωρίσω, καὶ ὑπολήπτομαι αὐτὸν ὡς τίμιον καὶ ἀκέραιον ἄνθρωπον. Τόσον ὅμως διὰ τὸν τόπον, ὅσον καὶ διὰ τὸ καλὸν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἴδω σήμερον ἀρχηγὸν ἀχρόου ὑπουργείου, διότι, ὅταν ἀκούω εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις περὶ ἀχρόου κυβερνήσεως, εὐθύς ἐνθυμοῦμαι τὸν μακαρίτην πατέρα τοῦ φιλογενεστάτου κ. Ἀνδρέα Τσιγκροῦ, ὀνόματι κυρ Γιάννην.

Δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν εἶχεν ἢ ὄχι ὁ μακαρίτης δίπλωμα ἱατροῦ· ὅπωςδήποτε ὅμως ἐπροσκαλεῖτο εἰς τὰς οἰκίας ὡς εἰδικός, ὡσάκεις ἐπρόκειτο περὶ ἀπλοῦ καταπλάσματος ἢ κλυστηρίου. Καὶ ὡς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐγνώριζε τὸ πρόσωπον πάντων αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν, οὕτω καὶ ὁ κυρ Γιάννης ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶδεν... ὅλους τοὺς συντηρητικὸς καὶ φιλησύχους Ἑρμοπολίτας μετημαφισμένους εἰς sans-culotte.

Ἄλλα ἱατρικὰ πλὴν λινοσπόρου καὶ μολόγης οὔτε παρεδέχτο οὔτε ἠθέλησε ποτὲ νὰ μεταχειρισθῆ, καὶ διὰ τοῦτο οἱ εὐφρεῖς τῆς Λέσχης τὸν ἐπωνόμασαν **Μολοχάδην**. Τὸ ἐπίθετον ὅμως τοῦτο ἀντὶ νὰ λυπῆ ὑπερευχαρίσται τὸν μακαρίτην, δίδον εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ λέγῃ με κάποιαν ὑπερηφάνειαν: «Ἐξ ὅλων τῶν ἱατρῶν τῆς Σύρου μόνος ἐγὼ δύναμαι νὰ καυχῆθῶ ὅτι τὰ ἱατρικὰ μου δὲν ἐσκότωσαν ποτὲ κανένα».

Τὰς ἀρετὰς τοῦ μακαρίτου ἐτίμησα πάντοτε κατ' ἀξίαν. Τὴν ἀξιώσιν του ὅμως, ὅτι κατώρθωσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη νὰ κλυστηριάξῃ χωρὶς νὰ προξενήσῃ ποτὲ δυστύχημα, εὐρίσκω ὅπως οὖν ὑπερβολικὴν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως με τοῦτο ὅτι ἐφόγευσε ποτὲ κανένα διὰ τῆς ἀθῶας σύριγγός του, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἔχει ἴσως μικρὰν τινα εὐθύνην διὰ τὸν θάνατον τῶν ἀρρώστων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν ἂν ἀντὶ Μολοχάδου ἐπροσκαλεῖτο ἱατρός.

Ἀχρουν ὑπουργεῖον, καλούμενον σήμερον νὰ σώσῃ ἡμᾶς διὰ σύριγγος καὶ καταπλάσμάτων, ἠθελεν εὐρεθῆ ἀκριβῶς εἰς ἣν θέσιν ὁ πατὴρ τοῦ φιλογενεστάτου κ. Ἀ. Τσιγγροῦ παρὰ τὴν κλίνην ἀσθενοῦς, ὅστις μόνον διὰ πυρὸς ἢ στρυχνίνης ἠδύνατο νὰ σωθῆ.

Πρῶτον ἔργον τοῦ σωτῆρος θέλει εἶναι νὰ διατάξῃ ἐκλογάς· καὶ εὐθύς ὡς Εὐρος, Νότος καὶ Βορέας θέλουσι χυθῆ εἰς τὴν ἐκ-

λογικὴν κορίστραν οἱ ἀξιότιμοι κ. κ. Κουμουνδοῦρος, Βούλγαρης καὶ Δεληγεώργης, καὶ ὡς Ζέφυρος τοῦλάχιστον ὁ πρῶος κ. Ζαΐμης. Ἄλλ' ἐν τῇ φοβερᾷ ταύτῃ ἀνεμοζάλῃ πῶς θέλει δυνηθῆ ἄχρους σωτῆρ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀνώδυνον σύριγγά του εἰς τρίαίαν τοῦ Ποσειδῶνος κατευνάζουσαν τὴν ὀρμὴν τῶν κυμάτων ;

Πιστεύω ἀκόμη ὅτι ὁ διαδεχόμενος Βούλγαρην πρωθυπουργὸν πολλοὺς αὐτοῦ παρανόμους καὶ θρασεῖς ὀπαδοὺς θέλει ἀναγκασθῆ νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος. Ἄλλ' ἂν καὶ εἰς τούτους ἐμφανισθῆ ἐπισείων καὶ πάλιν τὴν σύριγγά του ὡς σπάθην Ἀρχαγγέλου, οἱ κύριοι οὗτοι, ἀντὶ νὰ κλίνωσι τὴν κεφαλὴν, πολὺ πιθανὸν νὰ στρέψωσιν αὐτῶ τὰ νῶτα, ὡς ἔπραττον οἱ πελάται τοῦ Κυρ Γιάννη.

Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλο τι χειρότερον ἔχομεν νὰ φοβώμεθα παρὰ τοῦ ἀχρόου· γευθεῖς τὴν ἐξουσίαν καὶ εὐρῶν αὐτὴν καλὴν, ἐνδέχεται ν' ἀγοράσῃ μίαν πῆχυν ἐνὸς οἰουδήποτε πανίου καὶ δέσας αὐτὸ εἰς τὴν ἄκραν τῆς σύριγγός του νὰ ὑψώσῃ αὐτὴν ὡς σημαίαν ἔκτου κόμματος, ὡς νὰ μὴ ἔφθαναν τὰ πέντε καὶ τὰ βιάσανά μας.

Ἄν λάβετε ὑπ' ὄψιν, κ. Συντάκτα, τὸ βράθος τῆς πληγῆς, τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων καὶ τὴν κατάστασιν ἢ μᾶλλον τὴν ἀκαταστασίαν τῶν πραγμάτων, θέλετε ὁμολογήσῃ ὅτι πᾶσα δοκιμὴ πρὸς θεραπείαν τούτων δι' ἀχρόου ὑπουργείου ἠθέλεν εἶναι ὡς νὰ ἐξῆται τις νὰ φράξῃ διὰ καταπλάσματος τὸν κρατῆρα ἠφαιστείου.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ ἄλλους ἀκόμη τοὺς ὁποίους παραλείπω, διὰ νὰ μὴ γείνω ἀδιάκριτος καταχρόμενος τὸν τόπον τὸν ὁποῖον μοὶ παραχωρεῖτε δωρεὰν εἰς τὴν ἐφημερίδα σας, ἠθέλα συμβουλευθεῖς τὸν ἀξιότιμον κ. Κουντουριώτην οὔτε μὲ τὴν ἄκραν τῶν δακτύλων νὰ ἐγγίσῃ ἄχρου χαρτοφυλάκιον. Ἄν θέλῃ πραγματικῶς νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑπόληψίν του, ἔχει ἄλλην τινὰ ἀποστολήν, ἢ μᾶλλον ὑποχρέωσιν, πολὺ ἀνωτέραν νὰ ἐκπληρώσῃ· νὰ σχίσῃ τὸ παραπέτασμα ὀπισθεν τοῦ ὁποίου κρύπτουσιν οἱ ὑπουργοὶ εἰς τὸν Βασιλέα τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου· νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ πράγματα οὐχὶ ἄχροα, ἀλλὰ μαῦρα ὡς τὴν πίσσαν καὶ τὴν ἀλήθειαν, πείθων τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα ὅτι παράνομοι ἐκλογαί, παράνομοι ἀρνήσεις εἰσιτηρίων εἰς τὴν Βουλὴν, παράνομοι βουλευτῶν ἀποπομπαί, παράνομοι ἐκλογῶν ἀναβολαί, παράνομοι συνεδριάσεις, παράλογος περιφρόνησις τῆς ἐθνικῆς **παμψηφίας**, καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ὑπουργῶν του παρανομίαι καὶ παραλογίαι ἦνοιξαν πληγὴν ἐξ ἐκείνων αἵτινες δὲν θεραπεύονται διὰ μολόχης.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δύναται νὰ προσθήσῃ ὁ κ. Κουντουριώτης ὅτι ἀπέναντι παρανομοῦντος ὑπουργείου δὲν ὑπάρχει σήμερον ἀντιπολίτευσις, ἀλλ' ἔθνος ὁλόκληρον τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ ἐξ ἴσου τὸ Σύνταγμα καὶ τὸν Βασιλέα του, καὶ οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ εἰμὴ μόνον

νὰ μὴ κατασταθῶσι τὰ δύο ταῦτα αἰσθήματα ἀσυμβίβαστα ἐν τῇ καρδίᾳ του. Ἄλλ' ὅτι ἐπῆλθε τέλος πάντων ὁ καιρὸς νὰ εἰσακουσθῆ ἡ εὐσεβὴς αὐτοῦ εὐχή, διότι τὸ ποτήριον ἐπληρώθη μέχρι στεφάνης, ἡ δὲ τελευταία πρὸς τοὺς καθηγητὰς ὕβρις τῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι φύλλον ῥόδου δυνάμενον νὰ ἐπιπλεύσῃ χωρὶς οὐδὲ σταγῶν νὰ χυθῆ (1).

Ταῦτα, κ. Συντάκτα, εἶχα νὰ σᾶς ἀνακοινώσω ἐκ μέρους μου καὶ ἐκ μέρους πολλῶν ἄλλων θαλασσινῶν τῆς Σύρου, τοὺς ὁποῖους μακρὰ πείρα ἐδίδαξε νὰ μυρίζωνται τὴν τρικυμίαν.

Ταπεινὸς δούλος Σας
 Εὐάγγελος Σηραδάκης

(«*Ἀσμοδαῖος*», ἔτος α', φύλ. 16, 20 Ἀπριλίου 1875)

(1) Ὁ Ροῦδης αἰνίσσεται τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον:

Ἡ Βουλὴ, ἀπεχούσης τῆς ἀντιπολιτεώσεως, δὲν κατώρθου νὰ συνεδριάξῃ εἰ μὴ διότι ἡ Κυβέρνησις θεώρει ὅτι πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ἀπικαρτίας δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ θεωρητικὴ δόναμις τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἀνεργείᾳ βουλευτῶν, μὴ ὑπολογιζομένων δηλαδὴ τῶν νεκρῶν καὶ ἐκείνων ὧν αἱ ἐκλογαὶ δὲν εἶχον ἐπικυρωθῆ. Μὲ τὴν κυβερνητικὴν ἐρμηνείαν ἤρχουν 89 βουλευταὶ ἀντὶ 96 ὅπως σχηματισθῆ ἀπικαρτία, πρὸς πρόσοδον δὲ πλείονος κύρους εἰς τὴν τοιαύτην θεωρίαν ὁ καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου Ν. Σαρίπολος ἐγνωμοδότησεν ὅτι οὕτω ἔπρεπε νὰ ἐρμηνεύεται τὸ σύνταγμα. Οἱ συναδάελφοι τούτου ὁμῶς δὲν συνεμερίσθησαν τὴν ἀντίληψιν ταύτην καὶ ἡ νομικὴ σχολὴ συνελθοῦσα αὐτοπροαιρέτως ἐξέδωκε γνωμοδότησιν ἀντίθετον, ἣν ὁ γηραιότερος τῶν καθηγητῶν Γ. Α. Σούτσος ἀνετάλη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν γνωμοδότησιν. ἦν οὕτε ἡ κυβερνήσις οὕτε Αὐτὸς εἶχε προκλήσει, καὶ τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη ἐσκέφη νὰ κάσῃ τοὺς γνωμοδοτήσαντας· ἐγένετο μάλιστα σκέψις περὶ διαδόχων αὐτῶν καὶ ἔβραι προεφέρθησαν ἡμιεπισήμως εἰς διαφόρους ἐπιστήμονας. Πλὴν οὐδαὶς ἐρέθη ὁ προαιρούμενος ἢ τολμῶν νὰ δεχθῆ νὰ διορισθῆ καθηγητὴς ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους.

Μετ' οὐ πολὺ πσοντός τοῦ Βούλγαρη, ὁ κ. Δημήτριος Γ. Ράλλης, εἰς ὃν ὁ Τρικοῦπης εἶχαν ἀναθέσει τὸ ὑπουργεῖον τῆς Πικιδείας, ἀπέλυε τὸν Σαρίπολον, ὃν διεδέχθησαν εἰς μὲν τὴν ἔδραν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀμέσως, ὁ Κωστής, εἰς δὲ τὴν τοῦ συνταγματικοῦ, μετὰ ὀλίγου μηνός, ὁ κ. Στέφανος Στρέϊτ (Σ. Ε.).

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Γνωστή είναι ἡ ἐκπληξίς τοῦ ἥρωος ἐκείνου τοῦ Μολιέρου, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐπὶ τριακονταετίαν μετεχειρίζετο ὀμιλῶν τὸν περὶ ὄνον λόγον, χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρη.

Οὕτω ἐξεπλάγη καὶ ὁ « Ἀσμοδαῖος », πληροφορηθεὶς ἐσχάτως ὅτι ἀπὸ δύο μηνῶν ἦτο ὑπουργικός, χωρὶς νὰ ἔχη εἶδῃσιν περὶ τούτου καμμίαν, πιστεύων ἀπ' ἐναντίας ὅτι οἱ κ. κ. ὑπουργοὶ ἦσαν *ασμοδαῖκοί*. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ κόμμα τοῦτο δὲν εἶναι πολὺ γνωστόν, καλὸν εἶναι νὰ ἐκτυλίξωμεν τὴν σημαίαν του.

Εἰς τοὺς ἄλλους τόπους δύναται τις νὰ εἶναι τίμιος ἄνθρωπος καὶ ν' ἀντιπολιτεύεται ἄνθρώπους οὐχ' ἦττον τιμίους, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι αἱ πεποιθήσεις αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ συζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν ἰδικῶν του. Οὕτω, ἐν Γαλλίᾳ οἱ νομιμόφρονες καὶ οἱ συνταγματικοί, οἱ ὑπεράλπειοι καὶ οἱ ὀρθολογισταί, οἱ κοινοκλήμονες καὶ οἱ συντηρητικοὶ γρονθοκοποῦνται ἀενάως ἐν τοῖς σπλάγχθοις τῆς κοινῆς μητρός, ὡς, κατὰ τὰς Γραφάς, ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ρεβέκκας.

Ἄλλὰ παρ' ἡμῖν ζήτημα, δυνάμενον νὰ διαιρέσῃ τιμίους ἄνθρώπους, δὲν ὑπάρχει κανέν.

Μίαν ἔχομεν δυναστείαν, ἧς τὸ στέμμα τσσαῦται στολίζουσιν ἄκανθαί, ὥστε οὐδεὶς τὸ ζηλεύει.

Κοινωνικοῦ ζητήματος οὐδὲ σιὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τόπῳ, ὅπου οἱ ὑποδηματοποιοὶ πληρῶνται ἐπὶ δραχμὰς τὴν ἡμέραν καὶ εἰσέρχονται μετῃμφισμένοι εἰς ἐθνοφύλακας εἰς τοὺς χοροὺς τῶν ἀνακτόρων. Ἄν ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῶν Βουρβόνων, ἠδύναντο οἱ Νικολόπουλοι νὰ μεταμορφῶνται ἀπὸ *χαλβατζήδων* εἰς ὑπουργούς, οὐδεὶς ἠθέλε ποτε σκεφθῆ περὶ πλείονος δημοκρατίας.

Χάρις εἰς τὴν παντελῆ παρ' ἡμῖν κατάπτωσιν παντὸς θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν οὐτιδανότητα τοῦ ἡμετέρου κλήρου, ἀδύνατον εἶναι νὰ διαιρέσῃ ἡμᾶς ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, πλὴν τοῦ πλειστηριασμοῦ τῶν ἐπισκοπῶν.

Καὶ ἐν τούτοις ἐν τοιαύτῃ μακαρίᾳ καὶ μοναδικῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἑλλείψει παντὸς μήλου ἔριδος, οὐδαμοῦ μᾶλλον ἢ παρ' ἡμῖν ἀκούει τις πλείονα περὶ κομμάτων, ἀρχῶν καὶ κομματαρχῶν.

Ἄλλαχοῦ τὰ κόμματα γεννῶνται, διότι ἐκεῖ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι διαφωνοῦντες καὶ ἕκαστος ἄλλα θέλοντες. Ἐν Ἑλλάδι

συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀνάπαλιν· αἰτία τῆς γεννήσεως καὶ τῆς πάλης τῶν κομμάτων εἶναι ἡ θαυμαστὴ συμφωνία, μεθ' ἧς πάντες θέλουσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, νὰ τρέφωνται δαπάνῃ τοῦ δημοσίου.

Ἐὰν ὑπῆρχε λεξικὸν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, νομίζομεν ὅτι ὁ ὀρισμὸς τῆς λέξεως κόμμα ἠθέλεν εἶναι ὁ ἀκόλουθος. «*Ὅμας ἀνθρώπων εἰδότην ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ν' ἀνορθογραφῶσιν, ἐχόντων χεῖρας καὶ πόδας ὑγιεῖς, ἀλλὰ μισούντων πᾶσαν ἐργασίαν, οἵτινες, ἐνούμενοι ὑπὸ ἕνα οἰονδήποτε ἀρχηγόν, ζητοῦσι ν' ἀναβιβάσωσιν αὐτὸν διὰ παντὸς μέσου εἰς τὴν ἔδραν πρωθυπουργοῦ, ἵνα παράσχη αὐτοῖς τὰ μέσα νὰ ζῶσι χωρὶς νὰ σκάπτωσι*».

Τοιοῦτον ὄντος τοῦ προορισμοῦ τῶν κομμάτων, τὸ ἔργον παντὸς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἀγαθοῦ κομματάρχου περιορίζεται εἰς τὸ διανέμειν μετὰ τινος εὐσυνειδησίας τὸν ἐπιούσιον ἄρτον εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, φράσσων τὰ ὦτα καὶ τὴν καρδίαν του εἰς τοὺς ὠρυγμοὺς τῶν ἔξωθεν πεινῶντων.

Τοιοῦτον ἐπάγγελμα μετέρχονται ἐναλλάξ ἀπὸ τριακονταετίας οἱ πολιτικοὶ ἡμῶν τροφοδοταί, ἀγωνιζόμενος ἕκαστος, ὡς καλὸς ποιμὴν, πρὸς συμφορωτέραν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης του λύσιν τοῦ μόθου παρ' ἡμῖν πολιτικοῦ ζητήματος, τίς δηλ. πρέπει νὰ τρώγῃ καὶ τίς νὰ νηστεύῃ καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον νὰ τρώγῃ ἢ νὰ νηστεύῃ.

(«Ἄσμοδατος», ἔτος α', φύλ. 22, 8 Ἰουνίου 1875).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ (1)

Εύρισκόμενος ἤδη ὁ ὑπογεγραμμένος Θεοτούμπης

Nel mezzo del cammin di nostra vita,

ὡς ὁ Δάντης, ὅτε ἀπήντησεν εἰς τὸ δάσος τὸν λύκον καὶ τ' ἄλλα
ζῷα, ὑπερέβη, δυστυχῶς, τὴν εὐδαίμονα ἐποχὴν τῆς εὐαισθησίας.

Ἐνεκα ἴσως καὶ νεανικῶν καταχρήσεων τοσοῦτον στεῖροι γα-
τήνησαν οἱ δακρυοποιοὶ αὐτοῦ ἀδένες, ὥστε ἀνθίστανται εἰς τοὺς
παθητικωτέρους ἐπικηδείους λόγους τῶν κ. κ. Κοντογόνη καὶ
Πανταζῆ, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κρομμύδια.

Ἄλλ' ἂν ἀπώλεσε διὰ τοῦ χρόνου τὴν εὐαισθησίαν, ἐπὶ πα-
τριωτισμῷ οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ διατρέψῃ, κατὰ τὴν νεοελλη-
νικὴν τοῦλάχιστον τῆς λέξεως σημασίαν, νὰ καταστήσῃ δηλαδὴ τὸν
πατριωτισμὸν ἄρκουῖν ἔργον καὶ ἐπάγγελμα, οἷον ἡ ραπτικὴ καὶ ἡ
πιλοποιία.

Ἐν τούτοις τοιοῦτος ὢν, ἄδακρυς καὶ ἀφιλόπατρις, ὁμολογεῖ
ὅτι ὑγράνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τελευ-
ταίου φύλλου τῆς τεργεστίας «Ἡμέρας».

Ἡ θαυματοεργὸς αὕτη ράβδος τοῦ Μωυσέως, ἡ ἀποσπάσασα
ὔδωρ ἐκ ξηροῦ βράχου, δὲν ἦτο οὔτε φλογῶδες πατριωτικὸν ἄρ-
θρον, οὔτε θρηνὸς Ἰερεμίου ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ἡμῶν καταστάσει,
οὔτε γοερὸν παράπονον ἀποκλεισθέντος βουλευτοῦ ἢ καταπιεζομέ-
νου **ραγιᾶ**, ἀλλ' ἄπλαϊ τινες στατιστικαὶ πληροφοροῖαι περὶ τῶν
στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν τριῶν ὑποτελῶν ἡγεμονιῶν.

Οἱ ξηροὶ ἀριθμοὶ εἶναι ἐνίοτε οὐ μόνον ρήτορες δεινότεροι

(1) Τὸ παρὸν ἄρθρον ἀνδρημοσιεύομεν οὐχὶ μόνον ὡς τεκμήριον τῶν γνώ-
σεων καὶ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τοῦ Ρολῆ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιβεβαιώσιν
τῶν ὅσων εἰπόμεν πολλάκις περὶ τοῦ πατριωτισμοῦ του. Ὁ συγγραφεὺς τῆς
Παπίσης, ὅστις ὑπὸ πολλῶν πιστεύεται ὡς «γελῶν μὲ ὅλα», ἦτο ἴσως ὁ
Ἕλληγ ὅστις βαθύτερα καὶ μᾶλλον ἐν ἐπιγνώσει συνεκινεῖτο καὶ ἐθλίβετο
διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ ἔθνος (Σ. Ε.).

τοῦ Δημοσθένους, ἀλλὰ καὶ ποιηταὶ περιπαθέστεροι τῆς Σαπφοῦς καὶ τῆς Κορίννης.

Αἱ τρεῖς αὐταὶ ὑποτελεῖς ἡγεμονίαι δύνανται ἐνούμεναι ἐν κρισίμῳ ὄρα νὰ κινήσωσι στρατὸν ἐκ τριακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν!

Μόνη ἡ Σερβία, ἔχουσα πληθυσμὸν κατὰ διακοσίας χιλιάδας κατώτερον τῆς Ἑλλάδος καὶ προὑπολογισμὸν οὐδ' εἰς τὸ τρίτον ἐξισούμενον τοῦ ἡμετέρου, δύνата νὰ παρατάξῃ, πλὴν τῆς ἐθνοφυλακῆς, μόνιμον στρατὸν ἐξ ἑνεήκοντα δύο χιλιάδων ἀνδρῶν, ὀπλισμένων δι' ὀπισθογεμῶν ὄπλων, ἐφωδιασμένων διὰ χαλυβδίων τηλεβόλων τοῦ Κρούπ, καὶ κοστιζόντων κατ' ἔτος τέσσαρα ἑκατομμύρια διακοσίας χιλιάδων φράγκων, ἤτοι ἀκριβῶς τὸ ἡμισυ τῶν ἡμετέρων δεκάκισ χιλίων ἀνδρῶν, τρισχιλίων chassepot καὶ εὐαρίθμων προμαθουσαλείων τηλεβόλων.

Δὲν ἐκτείνομεν τὴν σύγκρισιν εἰς τὴν χθεσινὴν Ρωμουνίαν καὶ τὸ μικροσκοπικὸν Μαυροβούνιον, μὴ ἔχοντες ἱκανὰ μανδύλια εἰς τὴν διάθεσίν μας.

Ἐξ ὄλων τῶν κατοικούντων ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας διπόδων ὁ Ἕλλην στρατιώτης εἶναι τὸ ὀλιγαρκέστερον, καὶ ἐν τούτοις τὸ δαπανηρότερον· ἀρκεῖται μὲ εἰς ἄρτον καὶ ἐλαίας, ἀλλ' ἵνα διοικητῆ ἔχει, φαίνεται, ἀνάγκην στρατηγῶν, ταγματαρχῶν, λοχαγῶν, ἀνθυπασπιστῶν, λογιῶν καὶ δεκανέων δεκαπλασίων τῶν ἀλλαχοῦ· ἡ δὲ ἀπαραίτητος αὕτη ἀνάγκη του καταδικάζει ἡμᾶς νὰ μὴ ἔχωμεν στρατόν!

Ὅ,τι ἀκολουθεῖ εἰς τὸν στρατὸν συμβαίνει, δυστυχῶς, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους· τὰ ἡμέτερα ζῶα, μᾶλλον δυσαρίθμητα, φαίνεται, ὄντα τῶν ἀλλαχοῦ, ἔχουσιν ἀνάγκην πλειόνων ἀπαριθμητῶν. Τὰ ἡμέτερα δένδρα, μᾶλλον δυσφύλακτα, πλειόντων δασοφυλάκων· τὰ ἡμέτερα πλοῖα, μᾶλλον δύσπλοα, πλειόνων πλοιάρχων· αἱ ἡμέτεραι ἀλυκαὶ πλειόνων ἀλαταποθηκαρίων· τὰ ἡμέτερα δικαστήρια ἀπειράκισ πλειόνων δικαστικῶν γραφέων· αἱ ἡμέτεραι εἰσπράξεις πλειόνων εἰσπρακτῶρων, καὶ ἐν γένει οἱ ἡμέτεροι φόροι πλειόνων φοροφάγων.

Φίλος ὢν τῆς ἀληθείας, παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ πιστεῦῃ ὅτι τοὺς ἀνωτέρω ἀξιότιμους κυρίους ἀπαριθμητάς, δασοφύλακας, δικαστικούς γραφεῖς καὶ ἄλλους φοροφάγους δὲν ὑπελόγησα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὸν ὑπάρχοντα εἰς τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν, ὅτε ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τοῦ πιστευτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν συνήθη κατ' ἔτος αὐξάνοντα μέσον ὄρον.

Ὁ δὲ συνήθης οὗτος μέσος ὄρος εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ὁ προὑπολογισμὸς ἡμῶν ἠΰξησεν εἰς τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια, τὸ δημόσιον χρέος ὑπερέβη τὰ διακόσια τεσσαράκοντα, καὶ ἐν τούτοις οὔτε στρατὸν ἔχομεν, οὔτε στόλον, οὔτε ἀποθήκας, οὔτε σιδηροδρόμους, οὔτε δρόμους, οὐδ' ἄλλο τι ἐξ ὧων κατώρθωσαν ἀθορύβως τὰ τοσοῦτον ὑφ' ἡμῶν περιφρονούμενα ὑποτελεῖ ἔθνηρια.

Ἐάν πιστεύσωμεν τοὺς χρησμοὺς τῶν πολιτικῶν καὶ τὰ ὄροσκοπία τῶν χρηματιστηρίων, μετ' οὐ πολὺ αἴρεται τέλος πάντων ἢ αὐλαία τοῦ μεγάλου δράματος τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς οἱ ἐπίδοξοι διάδοχοι τοῦ Σελῆμ καὶ τοῦ Μαχμούτη.

Τὴν στιγμὴν ταύτην πρὸ πολλοῦ ἐκαυχώμεθα περιμένοντες μετὰ παλμῶν καρδίας. Εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Φίνλεῦ καὶ τῶν ὁμοφρόνων του περὶ γεωργίας, συγκοινωνίας, οἰκονομίας καὶ καλῆς διοικήσεως ἀπεκρινόμεθα ὑπερηφάνως καὶ στερεοτύως: «*Θέλομεν νὰ μεγαλώσωμεν! Περὶ γεωργίας, ὁδῶν καὶ διοικήσεως ὀλίγον ἡμῖν μέλει, διότι πάντα ἡμῶν τὰ ἠθικὰ καὶ χρηματικὰ κεφάλαια δαπανῶμεν εἰς ἐτοιμασίας διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα*».

Ἐκ τούτων ἐδικαιοῦτό τις νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡμεῖς, οἱ τόσον ἀόκνως ἐτοιμαζόμενοι καὶ ἀσπλάγχχνως θυσιάζοντες τὸ παρὸν χάριν τοῦ μέλλοντος μεγαλείου, ἠθέλομεν εὐρεθῆ ἔτοιμοι ν' ἀναλάβωμεν ἐν τῷ δράματι πρόσωπον ἀνάλογον τῶν ἀξιώσεων καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ μας. Καὶ τῷ ὄντι! Ἐάν αὔριον ἐκραγῆ ἀληθῶς ἡ γενικὴ πυροκαϊά, εἰς τοὺς τρισμυρίους μαχητὰς τοῦ Μαυροβουνίου, εἰς τοὺς δεκάκας μυρίους τῆς Σερβίας, εἰς τοὺς διπλασίους τῆς Ρωμανίας, εἰς τὰ Κρούπ καὶ τὰ βελονωτὰ τῶν ἐθναρίων, θέλομεν προσθέσει τὰς εὐχὰς τῆς καρδίας μας, τὰ ἄρθρα τῶν διακοσιῶν ἐφημερίδων μας, τὰ ἐπιχειρήματα τῶν χιλίων δικηγόρων μας καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν ἀγνοῶ πόσων συλλόγων μας.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν νίκην ἡ διανομὴ τῶν λαφύρων θέλει ἐπέλθει ἀνάλογος τῆς καταβολῆς ἐκάστου εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν, οὐδεμίαν θέλομεν ἔχει ἀφορμὴν παραπόνου, ἂν δοθῆ ἡμῖν ὡς ἀντάλλαγμα τῶν εὐχῶν, τῶν ἄρθρων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων μας ξηρόβραχος τις τοῦ Αἰγαίου, ἢ οερβικός τις μεγαλόσταυρος τῷ κ. Ζαΐμη.

Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐτοιμασιῶν καὶ τῶν θυσιῶν ἡμῶν ὑπῆρξε τοιοῦτον, ὥστε ἕκαστος Ἕλληνα, ἀγαπῶν ἀληθῶς τὴν πατρίδα του, πρέπει καθ' ἐσπέραν νὰ προσεύχεται λέγων: «*Πολυχρόνισον, Κύριε, τὴν Τουρκίαν*».

Δύο εἰδῶν γελωτοποιῶν ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον, οἱ ἐκούσιοι καὶ οἱ ἀκούσιοι· διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν ἀκούσιοι γελῶσιν ἀκαταπαύστως, οἱ δὲ πρῶτοι κλαίουσιν ἐνίοτε, καὶ μάλιστα πικρότερον τῶν οὐδέποτε γελόντων. Μάρτυρες δὲ τούτου ἔστωσαν ὁ Μολιέρου, ὁ Πασχάλης, ὁ Βύρων, ὁ Swift, ὁ Ἀϊνε καὶ οἱ ἄλλοι ἔξοχοι γελωτοποιοί.

Ὁ «*Ἀσμοδαῖος*», μένων εἰς τὴν θέσιν του, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίωσιν παραβολῆς πρὸς τοὺς ἀνωτέρω βασιλεῖς τοῦ πικροῦ γελωτοῦ· ἀλλ' οὔτε ἀκούσιος ὢν πάλιν γελωτοποιὸς καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀδιηγήτου ἀθυμίας ἀναλογιζόμενος ὅτι ἐν ἡμισυ ἑκατομμύριον νοή-

μονος καὶ φιλοπόνου λαοῦ, οἰκοῦντος χώραν εὐλογημένην, οἷα ἢ Ἑλλάς, κατηνάλωσεν ὀλόκληρον τεσσαρακονταετίαν εἰς ἀγόνους συζητήσεις περὶ κομμάτων καὶ κομματαρχῶν· ἅπαν δὲ τὸ χρημᾶ του, ἀντὶ ἔργων χρησίμων πρὸς πόλεμον ἢ πρὸς εἰρήνην, ἔδαπάνησεν εἰς συντήρησιν κοπαδίου κομματικῶν κηφῆνων, χάριν τῶν ὁποίων στέργει τὴν πενίαν, τὴν κακοπραγίαν, τὴν ἀσημότητα καὶ τοὺς ἔμπαυμοὺς τοῦ κόσμου ὅλου.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι λαὸς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τοιαῦτα ἀνεχθεὶς εἶναι ἐν μέρει ἄξιος τῆς τύχης του· δὲν ἀρνούμεθα ὅτι οἱ ὀπωσθήποτε ἀποκτήσαντες τὴν πλειοψηφίαν του εἶχον τὴν συνταγματικὴν ἀρμοδιότητα νὰ διανείμωσι τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρωτᾶ του μέχρι τελευταίας σταγόνης εἰς τοὺς ὀπαδοὺς των· προθύμως ἀναγνωρίζομεν ὅτι καὶ οἱ μετ' ὀλίγον διάδοχοι τοῦ κ. Τρικούπη ἔχουσι τὸ κοινοβουλευτικὸν δικαίωμα νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν χαραχθεῖσαν αὐλακα μέχρι παντελοῦς ὀλέθρου καὶ χρεωκοπίας· ἀλλ' ἂν ὑπὸ τὸν δεξιὸν μαστὸν ἔχουσι καρδίαν καὶ ὄχι πέτραν, νομίζομεν ὅτι καιρὸς εἶναι πλέον νὰ παύσωσι σφαγιάζοντες ὀλόκληρον ἔθνος πρὸς συντήρησιν ἀγέλης κατασκευαστῶν πλειονοψηφίας.

(* Ἄσμοδατος, ἔτος α', φύλ. 29, 10 Αὐγούστου 1875)

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΥΓΛΩΤΤΙΑΣ

Περιώνυμος τις κοιλιόδουλος, ὁ Σαβαρίνος ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ἔλεγεν ὅτι τὰ καλὰ φαγητὰ πρέπει νὰ ὁμοιάζωσι τὰ ρητὰ τῆς **Γραφῆς**, τὰ ἐν ὀλίγαις λέξεσι πολλὴν περιέχοντα οὐσίαν. Συμφώνως τῇ ἐπαγγελίᾳ ταύτῃ ἦτο ἡ κατωτέρω συνταγὴ τοῦ ἀρίστου κατ' αὐτὸν τῶν ἐδεσμάτων :

«Λάβε ἐλαίαν καὶ θῆς αὐτὴν ἐν τῇ κοιλίᾳ κίχλας· τὴν κίχλαν ταύτην κλείσε ἐντὸς περδικίου καὶ τὸ περδικίον ἐντὸς φασιανοῦ. Ὅπτησον τὸ οὕτω καρυκευθὲν πτηνὸν καὶ ἔπειτα, ἀνοίξας αὐτό, ρίψε τὸν φασιανόν, τὴν πέρικα καὶ τὴν κίχλαν καὶ φάγε μόνην τὴν ἐλαίαν, ἣτις θέλει περιέχει τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἄρωμα καὶ τῶν τριῶν».

Ἡ συνταγὴ αὕτη εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ ἄκρον ἄωτον οὐ μόνον τῆς μαγειρικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῆς βουλευτικῆς εὐγλωττίας. Οἱ ἡμέτεροι ὅμως ἀγορηταὶ ἀνήκουσιν εἰς ὄλως διάφορον σχολήν. Μικροσκοπικὸν κόκκον οὐσίας ἀναλύουσιν εἰς πύθον λέξεων, τὸ περιεχόμενον τοῦ πύθου τούτου κενώνουσιν εἰς λίμνην ἀπεραντολογίας, ἐξ ἧς ἀντλοῦντες τὸ ἀραιὸν ρευστὸν κατακλύζουσι τὴν Βουλὴν διὰ τριῶρων καὶ τετραῶρων ἀρδεύσεων.

Ἡ συνάδελφος ἡμῶν «Punch», ἐφ' ὅσον συνεδριάζει τὸ Κοινοβούλιον, προσφέρει καθ' ἑβδομάδα εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς φλυτζάνιον ποτοῦ τινος, ὅπερ ἀποκαλεῖ «Essence of Parliament», ἦτοι «κοινοβουλευτικὸν ἀπόσταγμα». Τοιαύτην σκευασίαν ἐπιχειρήσαντες πολλάκις καὶ ἡμεῖς νὰ παρασκευάσωμεν δι' ἑξαμίσεως τῆς αὐτόχθονος ρητορείας, ἠναγκάσθημεν πάντοτε νὰ παραιτηθῶμεν τῆς ἐπιχειρήσεως, μὴ εὐρίσκοντες ἀποστακτικὰς μηχανὰς ἀρκούσας πρὸς συμπύκνωσιν τοιοῦτου ρευστοῦ. Μετὰ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἑξαμίσεις τὸ προῖον τῆς ἀποστάξεως παρίστατο ὡς πρότερον ὕδατῶδες, καὶ τοιοῦτον πάντοτε ἀπέμενε, μέχρις οὗ ἐξηγλοῦντο ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν καὶ τὰ ξύλα.

Ἐπὶ Καρόλου τοῦ μεγάλου ἦνθει ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἰδιαίτερα τις τάξις σοφῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον ἀναγνώσει τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἐπορίζοντο τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ὁμιλοῦντες ἐκ τοῦ προχείρου εἰς ὀμηγύρεις περι

«παντὸς γνωστοῦ πράγματος καὶ τινῶν ἄλλων ἀκόμη», «de omni re scibili et quibusdam aliis». Ὡς ἀπόγευμα τῆς τοιαύτης εὐγλωττίας παραθέτομεν τὸ ἑξῆς χωρίον τοῦ τότε ἀκαδημαϊκοῦ Ἄλκουίνου: «Ὁ θάνατος εἶναι ἀποδημία εἰς ἀγνώστους ὄχθας, ὄχθη δὲ λέγεται τὸ ὄριον τῆς θαλάσσης, ἣτις εἶναι κατοικία τῶν ἰχθύων καὶ ἡ λεωφόρος τῶν πλοίων κλπ.».

Ἄν εἰς τὴν περικοπὴν ταύτην τοῦ Ἄλκουίνου προσθέσωμεν καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τῶν ἡμετέρων ρητόρων, τοῦ κ. Ἐπ. Δεληγεώργη, ὀρισμὸν τοῦ πλοίου, «τὸ πλοῖον εἶναι κινητὸν προωρισμένον νὰ μένῃ ἀπομεμακρυσμένον», θέλομεν ἔχει πλήρη εἰκόνα τῆς εὐγλωττίας, οἷα ἤκμαζεν ἐν Εὐρώπῃ μεσοῦντος τοῦ ἐνάτου αἰῶνος καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Βουλῇ λήγοντος τοῦ δεκάτου ἐνάτου.

Ὡς αἱ λοιπαὶ ὀγδοήκοντα τέσσαρες ἡμῶν ἐν Ἀθήναις συνάδελφοι, οὕτω καὶ ὁ Ἀσμοδαῖος ἔχει τὸν στενογράφον του ἐν τῷ θεωρεῖῳ τῆς Βουλῆς, παρ' οὗ καθ' ἑβδομάδα λαμβάνει φύλλα χάρτου ἱκανὰ πρὸς κατασκευὴν ἑκατὸν τοῦλάχιστον πετειναρίων. Ἄλλ' ἂν πρὶν δώσῃ εἰς αὐτὰ τοιοῦτον προορισμὸν, ζητήσῃ νὰ διδαχθῇ τι νεώτερον παρὰ τῶν ἡμετέρων ρητόρων, τοῦτο μόνον μανθάνει, ὅτι «τὸ Σύνταγμα εἶναι λογικόν», ὅτι «ὁ πατριωτισμὸς εἶναι καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα», ὅτι «τὸ νόμισμα ἔχει οὐ μόνον βῆρος ἀλλὰ καὶ σχῆμα», ἀπαραλλότως ὅπως ἐκ τοῦ νεωστὶ ἀνατεύλαντος περιοδικοῦ «ἡ Ἀθηναῖς» ἐδιδάχθημεν ὅτι «ἡ καθαριότης τοῦ σιόματος εἶναι ἀναγκαία πρὸς διατήρησιν τῶν ὀδόντων».

Ἐν τοῦτοις εἰς ἐκστόμισιν, ἀκρόασιν καὶ στενογράφησιν ἀγορεύσεων, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ κομβολόγια τοιούτων μαργαριτῶν, αἱ ἡμέραι διαδέχονται τὰς ἡμέρας καὶ αἱ σύνοδοι τὰς συνόδους, καὶ μένουσιν ἀνεύθουνοι οἱ ὑπουργοί, μεταίωρος ἡ ἀξία τοῦ ταλήρου, ἀνοικτὴ ἡ θύρα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς ὀγδοήκοντα καὶ ἕνα ὑπεραρίθμους γραφεῖς καὶ προσιτὴ ἡ ἐκλογικὴ κάλπη εἰς θηλάζοντας ἢ ἀποθανόντας ἐκλογεῖς.

Ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, κατὰ πάσας τὰς πολυανθρώπους συνοικίας, βλέπει τις ἐστημένα ξύλινα παρατήγματα, καὶ ἐντὸς αὐτῶν γερόντια διοπτροφόρα, ἔχοντα τράπεζα μετὰ χαρτίου καὶ καλαμάριον ἐνώπιόν των, καὶ παρ' αὐτοῖς ὅτε μὲν στρατιώτην, ὅτε δὲ μαγεύρισσαν, ἀχθοφόρον ἢ γεωργόν. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα γερόντια εἶναι οἱ λεγόμενοι «δημόσιοι γραφεῖς» ἢ σκρίπτορες κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἀναδεχόμενοι νὰ συντάσσωσιν ἀντὶ ὀκτῶ σολδίων τὰς ἐπιστολάς τῶν ἀγραμιμάτων, οὐχὶ καθ' ὑπαγόρευσιν, ἀλλ' ἐξηγοῦντος εἰς αὐτοὺς ἐν συντόμῳ τοῦ στρατιώτου τί ἔχει νὰ εἴπῃ εἰς τὴν μαγεύρισσαν ἢ τοῦ ἀποδημοῦντος γεωργοῦ εἰς τὴν Πηνελόπην του.

Τὴν παραδοχὴν τοιούτου τινὸς συστήματος νομιζόμεν κατεπείγουσαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεων ἀπὸ τοῦ

πελάγους τῆς πολυρητορείας. Ἐκαστον κόμμα δύναται νὰ ὀρίσῃ ἓνα *ἐρμηνευτήν*, ἐννοοῦντα τὴν γλῶσσαν τῶν μὴ εἰδότεων νὰ λαλῶσι καὶ μεταδίδοντα τὰς ἰδέας αὐτῶν εἰς τὴν Βουλὴν.

Τὸ καθ' ἡμᾶς φρονοῦμεν ὅτι πρὸς πρακτικὴν διαφώτισιν τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων ἀρκεῖ ὁ κ. Τρικούπης· πρὸς θάμβωσιν αὐτῆς διὰ τῆς εὐγλωττίας του ὑπεραρκεῖ βεβαίως ὁ κ. Δεληγεώργης καὶ πρὸς ψυχαγωγίαν τῆς ὁ κ. Ζωχιός.

Εἰς τοὺς λοιποὺς ρήτορας εὐχεται ὁ «Ἀσμοδαῖος» *εὐγλωτίαν ἰχθύος*, παραθέτων κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀγορεύσεως τοῦ ἀξιοτίμου κ. Μπούμπουλη, ἵνα ἀποδείξῃ πόσον εὐσεβὴς εἶναι ἡ εὐχή του.

(«Ἀσμοδαῖος», ἔτος α', φύλ. 51, 4 Ἰανουαρίου 1876)

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ «ΑΣΜΟΔΑΙΟΥ»,

Ἡ Θεοτούμπης (1) παραιτεῖται τοῦ « Ἀσμοδαίου », πιθανῶς δὲ καὶ ὁ « Ἀσμοδαῖος » τῆς δημοσιότητος ἐπὶ τινα καιρὸν πράττει δὲ τοῦτο κατὰ καθήκον, πεισθεὶς ὅτι τὰς ἰδέας του περὶ διαθήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀδύνατον εἶναι νὰ συμμερισθῇ ἢ πλειονοψηφία τοῦ εὐγενοῦς κοινοῦ καὶ τῆς γενναίας φρουρᾶς.

Ἡ πεποιθήσις αὕτη ἴσπραψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀκαταμάχητος καὶ φοβερὰ προχθὲς ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ « Ἀπόλλωνος », ἐνῶ διήρχετο διὰ τῶν διόπτρων τὰ θρανία, τὰ βρίθοντα, ἕνεκα τῆς ἀργίας τοῦ Φαλήρου, γνωρίμων προσώπων. Ἀλλὰ μεταξὺ ἐκατὸν τοιούτων οὐδὲ εἴκοσιν ὑπῆρχον μὴ ὑπηρετοῦντα τὴν πατρίδα διὰ τοῦ ξίφους ἢ τοῦ καλάμου ἐπὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ.

Ἡ ἀναλογία αὕτη ὑπαγορεύει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀκόλουθον ὀρθὴν, νομιζομεν, σκέψιν : « Ὁ πολὺς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος συνίσταται ἐκ πενήκοντα χιλιάδων ἀνθρώπων, γνωριζόντων ἀνάγνωσιν καὶ ἀνορθογραφίαν καὶ τρεφομένων ὑπὸ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀγραμμάτων φορολογουμένων. Ἄλλ' οὔτε οἱ ἀγράμματοι οὔτοι δύνανται ν' ἀναγνώσῃσι τὸν ὑπὲρ αὐτῶν συνηγοροῦντα **« Ἀσμοδαῖον »**, οὔτε παρὰ τῶν ἐν πρυτανείῳ τρεφομένων ἀναγνωστῶν του δύναται οὗτος νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι χάριν αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος θέλουσιν ἀνταλλάξει ἀντὶ ποδεᾶς μαγείρου ἢ βελόνης ὑποδηματοποιοῦ τὸ εὐγενὲς ἐπάγγελμα τοῦ κοσμεῖν τὰς στήλας τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ κ. Ζαῖμης ἔχει λοιπὸν πληρέστατα δίκαιον ἀποφαινόμενος ὅτι ἄσκοπος εἶναι ὁ « Ἀσμοδαῖος », ὁ ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν συμμάχων του ν' ἀφίνῃσι ψυχία τινὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἰδρωτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ τρέφοντος τὴν ἀγέλην τῶν δασοφυλάκων, καθηγητῶν, βαθμοφόρων, συνταξιούχων, ὑποτρόφων, γραφέων καὶ ἄλλων στύλων τῆς πλειονοψηφίας ».

Ἐν πάσῃ λοιπὸν ταπεινότητι ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ πράγματι ἄσκοπος σήμερον « Ἀσμοδαῖος » τότε μόνον δύναται νὰ ἔχῃ πρακτικὸν τινα σκοπὸν, ὅταν δυνηθῇ νὰ στρατολογήσῃ ἀναγνώστας

(1) Τὸ συνηθέστερον ψευδώνυμον τοῦ Ροΐδου (Σ. Ε.).

μεταξὺ τῆς τάξεως, ὑπὲρ ἧς συνηγορεῖ, ἀντι ἐκαίνης, ὅφ' ἧς ἀναγινώσκεται. Ἄλλὰ κατὰ τοῦ τοιούτου κινδύνου ἀσφαλῆ ἔλαβον μέτρα οἱ συντάκται τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὀρίσαντες ἐν αὐτῷ ὑπὲρ μὲν τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἥτοι τοῦ φυτωρίου, ἐξ οὗ στρατολογεῖται ὁ ἱερὸς λόχος τῶν κηφήνων, ἐν καὶ ἡμῖς ἑκατομμύριον, διὰ δὲ τοὺς παῖδας τοῦ γεωργοῦ, ἐξ αἰσχύνης νὰ μὴ ἀφήσωσι τίποτε, δραχμὰς ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδας!

Μὴ τις νομίση ὅτι πρὸς κατηγορίαν τῶν πολιτευομένων ἀνεγράψαμεν τοὺς ἀνωτέρω δύο ἀριθμούς. Ἄπ' ἐναντίας προθύμως ἀναγνωρίζομεν, ὅτι φρονίμως καὶ συνετῶς πολιτεύονται μὴ ἐπιτρέποντες νὰ μανθίνη γραμμὰτα πᾶς μὴ κηφήν. Ἐν τῇ Δύσει, ἅμα ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ ὁ λαὸς τὸ Εὐαγγέλιον, εὐθύς ἀπελάκτισε τὸν Πάπαν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ὀρμῇ τῆς ἀγανακτήσεώς του ἔκανσε τὰ μοναστήρια καὶ ἐκρέμασέ τοὺς ἱερεῖς. Ὅμοια τις ἐπίκειται καὶ παρ' ἡμῖν *διαμαρτύρησις*, ἅμα, πλὴν τῶν μυρίων φορολογούντων, δυνηθῶσι καὶ οἱ ἑκατοντακισμύριοι φορολογούμενοι ν' ἀναγνώσωσι τῆς Ἑλλάδος τὸν προϋπολογισμόν¹.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ἤθελον διδαχθῆ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὅτι, ἐνῶ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων ἔθνων ἔπρεπε νὰ ἀρκῆ ἐν ἡμῖς ἑκατομμύριον πρὸς εἰσπραξίν τῶν φόρων, ἐξοδεύονται τέσσαρα πρὸς τοῦτο παρ' ἡμῖν ὅτι ἀνευ στόλου ἢ στρατοῦ καταβάλλονται περὶ τὰ πέντε εἰς μισθοὺς χειρῶν καὶ θαλασσίων, ἐν ἐνεργείᾳ, διαθεσιμότητι ἢ συντάξει βαθμοφόρων, μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν κατὰ τῆς στηλιτικῆς σπατάλης ἐξέγερσιν, ἀντὶ τῆς ἐλπιζομένης ἐλαττώσεως, ἠϋξήθη κατὰ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας δραχμῶν τὸ ἐτήσιον ἔξοδον πρὸς συντήρησιν ἐπωμίδων.

Οἱ ἀπληγισμένοι ἀναθέτουσιν εἰς τὸν θάνατον τὰς ἐλπίδας. Οὕτω καὶ τὸ ταμεῖον ἡμῶν ἠλπίζεν ἐξ αὐτοῦ βαθμιαίαν ἐλάφρωσιν τοῦ πιέζοντος αὐτὸ ἄχθους. Ἄλλὰ, κατὰ παράδοξον ἀντίφασιν, ἐφ' ὅσον ἀποθνήσκουσι, πολλάκις ἐπὶ τῆς ψιᾶθης, οἱ συνταξιούχοι τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ἐπὶ τοσοῦτον αὐξάνουσιν αἱ ἤδη διπλασιασθεῖσαι συντάξεις. Οἱ ὄνυχες τῆς ἀρπακτικῆς ἀγέλης εἶναι παρ' ἡμῖν ὀξύτεροι ἢ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου.

Ἀγαπῶντες πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν δικαιοσύνην, δὲν λέγομεν ὅτι εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἀρέσκονται πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ βουλευταὶ καὶ κομματάρχαι· ἀλλὰ τοῦτο μόνον: ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν τὴν ἐδημιούργησαν ἐκ φιλαρχίας, σήμερον δὲ πάντες ὑφίστανται αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης. Οἱ τε φαῦλοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ πράττουσι παρ' ἡμῖν τὰ αὐτά, ἢ δὲ μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰ περιορίζεται εἰς τὸ ὅτι οἱ μὲν τὰ πράττουσι μετὰ χαρᾶς, οἱ δὲ ἀνευ χαρᾶς.

Ἡ θέσις τῶν παρ' ἡμῖν πολιτευομένων πολὺ ὁμοιάζει τὴν τῶν

(1) Τὰ μεταγενέστερα γεγονότα ἐδικαίωσαν καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὰς προβλέψεις τοῦ Ροῖδου (Σ. Ε.).

αυτοκρατόρων τῆς βυζαντινῆς Ρώμης, οἵτινες, πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου, συνεμάχουν μετὰ Φράγκων, Τούρκων καὶ Βουλγάρων, εἰς οὓς αὐτοὶ τε καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτῶν ἐπλήρωνον ἔπειτα λύτρα. Ἀπαρτάλακτος καὶ οἱ ἡμέτεροι φατριαῖχοι, πρὸς σχηματισμὸν ἢ ἐνίσχυσιν κόμματος, ἔστρατολόγουν ἐκ τῶν τριόδων μισθοφόρους, οὓς ἐπλήρωνον διὰ δημοσίων χρημάτων, ἦτοι διὰ δημιουργίας θέσεων ὄλως περιττῶν. Τῶν τοιούτων μισθοφόρων ἐπὶ τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθη προίοντος τοῦ χρόνου ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ θράσος, ὥστε κατέστησαν σήμερον ἡ μόνη ἀξιόμαχος δύναμις τῆς Ἑλλάδος, πρὸ τῆς ὁποίας καὶ βασιλεία καὶ κυβέρνησις καὶ βουλὴ καὶ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος κύπτει τὸ γόνυ μετὰ τρόμου.

Ἐσφαλμένως, νομίζομεν, παρωμοιάσαν τινες τοὺς ἡμετέρους κομματάρχας πρὸς ἀρχηγούς ληστρικῶν συμμοριῶν. Τὸ πταῖσμα αὐτῶν εἶναι ὅτι ἐδημιούργησαν τὰς συμμορίας· σήμερον ὁμως, ἀντὶ νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ αὐτῶν, κατήντησαν ἀπλοὶ μεσίται, διὰ τῶν ὁποίων αἱ συμμορίαι αὐταὶ διαπραγματεύονται πρὸς τὸ ἔθνος τὰ λύτρα, ἀντ' ὧν συγκατανεύουσι νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῷ ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Τὰ λύτρα ταῦτα καλοῦνται κατ' εὐφημισμὸν προϋπολογισμός. Ἀπόδειξις ὁμως τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν χαρακτῆρος εἶναι ἡ δουλικὴ εὐπειθεία, μεθ' ἧς ὀλόκληρος ἡ Βουλῆ, σιγῶσης τῆς ἀντιπολιτεύσεως, σπεύδει νὰ τὰ καταβάλῃ ἄνευ συζητήσεως εἰς τὸν εἰσπρακτορὰ τῆς κατισχυούσης συμμορίας, καλῶς γνωρίζουσα ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἢ ἀπόπειρα ἐλαττώσεως αὐτῶν ἤθελε τιμωρηθῆ δι' ἀναστατώσεως τὴν ἐπιούσαν.

Τὸ δὲ ὄντως λυπηρὸν εἶναι ὅτι καὶ οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς πᾶσαν ταπεινώσιν καὶ κακουχίαν, στέργοντες νὰ μένωμεν ἄοπλοι καὶ εἰς πᾶσαν ὕβριν ἐκτεθειμένοι, πάλιν δὲν κατορθοῦμεν νὰ πληρώνομεν ὀλοσχερῶς τὰ κατ' ἔτος ἐξογκούμενα ἡμῶν λύτρα, ἀναγκάζομενοι νὰ δανειζώμεθα ἀκαταπαύστως, καὶ ἴσως μετ' οὐ πολὺ νὰ παραστήσωμεν τὸ πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέαμα ἔθνους χρεωκοποῦντος ἄνευ παρασκευῶν, ἄνευ πολέμου, ἄνευ ἐπαναστάσεως ἢ ἄλλης τινὸς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν προφάσεων χρεωκοπίας¹. Τοῦτο πάντες βλέπομεν, ἡ δὲ ἐπιστήμη τὸ κηρύττει διὰ τοῦ στόματος τοῦ κ. Σούτσου, ὑποδεικνύοντος τὰς οἰκονομίας ὡς τὴν μόνην σωτηρίας ὁδόν. Πρὸς ταύτην ὁμως οὐδεὶς πολιτευόμενος τολμᾷ νὰ τραπῇ, οὐχὶ ἐξ ἐλλείψεως πατριωτισμοῦ, ἀλλὰ διότι καλῶς γνωρίζει ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ προχωρήσῃ ἐπ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ ἀνὰ πᾶν βῆμα εἰς προσωπικά συμφέροντα, ἀτινα θέλουσιν ὀρθωθῆ κατ' αὐτοῦ ὡς ἐχιδναὶ φαρμακεραὶ, τῶν ὁποίων ἐπατήθη ἡ οὐρά.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην, τοῦ τί ἐννοοῦμεν διὰ τῆς λέξεως *ἀγέλη*, προέβημεν, ἀποχαιρειῶντες σήμερον τὴν δημοσιογραφίαν,

(1) Καὶ ἄλλη ἐκπληρωθεῖσι, φεῦ, προφητεία (Σ. Ε.).

διότι, παρεξηγοῦντές τινες ἡμᾶς, ὑπέθεσαν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδομεν εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν, ἐνῶ αὕτη, ὡς καὶ πᾶσα ἐν Ἑλλάδι ἐξουσία, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ θαλαμηπόλος καὶ ἐκ φόβου τροφοδότις τῆς νεμομένης τὸν τόπον παντοδυναμίου ἀγέλης.

Κατὰ ταύτης μόνης ἐκήρυξε πόλεμον ὁ «*Ἀσμοδαῖος*» καὶ ἤλπιζεν ἐν τῇ ἀπλότῃ τῆς καρδίας του ὅτι, ρίπτων ἀκαταπαύστως μίας εἰς τὸ πινάκιον, ὅπερ παραθέτει τὸ ἔθνος εἰς τοὺς Πύργους, Δαυαλέξας, Θεοδώρους, Παγκράτας καὶ Γαρδελίνους, ἤθελε κατορθώσει ν' ἀηδιάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' οἱ κύριοι οὗτοι δὲν εἶναι σιχασάριδες.

Παραιτούμενοι σήμερον ἀνωφελοῦς ἀγῶνος, παρηγορούμεθα διὰ τῆς ἐξῆς σκέψεως, ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔθνη κατὰ περιόδον τινα τοῦ βίου των ὑπέστησαν αἰσχρόν τινα ζυγόν. Κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἐδέσποζον ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ Ἱερεξετασταί, κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον οἱ δολοφόνοι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον ἐν Γαλλίᾳ αἱ πόρνοι. Οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον οἱ βδέλλαι τοῦ προῦπολογισμοῦ.

Παράδοξον θέλει φανῆ εἰς πολλοὺς, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι ἄληθές, καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι οἱ ἀπαρτίζοντες τὴν φθοροποιὸν ταύτην ἀγέλην δὲν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κακοὶ ἄνθρωποι. Οἱ εἰς Ἀφρικὴν περιηγηταὶ περιγράφουσι φυλάς τινας ἀνθρωποφάγων, οἵτινες εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα τίμοι, ἡμεροί, φιλόξενοι καὶ περιποιητικοί, μόνον ἐλάττωμα ἔχοντες τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ τρώωσιν ἀνθρώπινον κρέας, ὡς οἱ ἡμέτεροι κηφῆνες νὰ ροφῶσι τὸν ἰδρωτὰ τοῦ λαοῦ.

Σπογγίζων τὸν κάλαμον, εὐχαριστεῖ ὁ «*Ἀσμοδαῖος*» τοὺς εὐμενεῖς ἀναγνώστας του διὰ τὴν ὄντως σπανίαν ἐν Ἑλλάδι προθυμίαν, μεθ' ἧς ὑπεδέχθησαν αὐτόν. Ἀληθὲς ἀφ' ἑτέρου εἶναι ὅτι τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς ἀγέλης τὸν ὀνόμασαν ἐν συνανλίᾳ ἀσεβῆ, ἀπατριν, χριστομάχον, προδότην, πατριαστὴν καὶ κακοήθη. Ταῦτα πάντα ἀνεγινώσκομεν γελῶντες· ἀλλ' ἐπὶ τέλους μία τῶν ἐφημερίδων τούτων, ἀποκαλέσασα τὸν «*Ἀσμοδαῖον*» *συνάδελφον*, εὔρε τὸ τρωτὸν τοῦ θώρακος του καὶ ἠνάγκασεν αὐτόν νὰ οἴκῃ τὸν κάλαμον ἀνακραῖζων: «Ἔστω προδότης, ἀπατρις, ἀσεβῆς καὶ κακοήθης. Ἀλλὰ *συνάδελφος* τῶν ἀνθρώπων τούτων! *Ἀπόστρεψον, Κύριε, ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποιήριον τοῦτο*».

(«*Ἀσμοδαῖος*», ἔτος β', φῶλ. 78, 11 Ἰουλίου 1876).

ΠΕΤΡΟΣ Ο Β΄ ΤΗΣ ΒΡΑΣΙΛΙΑΣ

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδος ὁ ναύαρχος Ἄλβαρος Καβράλ, χάσας τὸν δρόμον του πρὸς τὰς Ἰνδίας, προσήραξε κατὰ λάθος εἰς σκιερὰν καὶ ὀλοπράσινον παραλίαν, ἧς ἔλαβε κατοχὴν ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου αὐτοῦ Δὸν Ἐμμανουήλ, βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας.

Ἡ χώρα αὕτη ὀνομάσθη Βρασιλία ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀφθονοῦντος πολυτίμου ἐρυθροῦ ξύλου, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα **βρασίλλου**, ἀπαρallάκτως ὡς ἡ χειρόνησος τοῦ Πέλοπος Μωρέας, ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν μωρεῶν, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Πρωσίας Βερολῖνον (Behr-lin), ἦτοι Ἄρκουδόπολις, ἐκ τοῦ ἦθους τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκιστῶν.

Κυριώτατος προορισμὸς τῆς νέας ἀποικίας ὑπῆρξεν ἐπὶ τρεῖς ὄλους αἰῶνας ν' ἀπαλλάτῃ τοὺς διαδόχους τοῦ Δὸν Ἐμμανουήλ ἀπὸ τῆς ὀχληρᾶς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ κανονίζωσι τὰς δαπάνας τῶν πρὸς τὰ εἰσοδήματα τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἐπικρατείας. Μὴ ὑπαρχόντων δὲ εἰσέτι τότε οὔτε συνταγμάτων, οὔτε βουλευτικῶν ἀπαιτήσεων, οὐδὲ στρατιᾶς κηφήνων, οἱ θησαυροὶ τῆς Βρασιλίας ὑπερήκουν πρὸς χορτασμὸν τοῦ τε ἀνωτάτου ἄρχοντος καὶ τῶν εὐαριθμῶν αὐτοῦ εὐνοουμένων, ἄνευ ἐντελοῦς ἐρημώσεως τῆς χώρας, ἀποξηράνσεως τῶν ὑδραγωγείων, ἐμπρησμοῦ τῶν δασῶν ἢ παραχωρήσεως τῶν ἀκενώτων τοῦ τόπου ἐκείνου μεταλλείων εἰς μεταπράτας μετοχῶν.

Ἐτερον ὀφέλημα ἐκ τῆς νέας ἀποικίας ἦτο τὸ ν' ἀπαλλάτῃ τὴν μητρόπολιν ἀπὸ παντὸς κακούργου ἢ ταραξίου. Οἱ τοιοῦτοι συλλαμβανόμενοι ἄνευ φλαγρίας καὶ διατυλώσεων, περιετιλίσσοντο ὡς δέμα ἐμπορεύματος διὰ στερεῶν σχοινίων καὶ ἐστέλλοντο ἐκεῖ νὰ καλλιεργήσωσι τὴν γῆν ἢ νὰ χορτάσωσι τὰ θηρία τῶν δασῶν. Ἡ Βρασιλία ἦτο ἡ διακεκαυμένη Σιβηρία τῶν Πορτογάλων, ἀπαλλάττουσα αὐτοὺς τῆς μάστιγος τῆς φνγοδικίας καὶ τῆς ὑποχρεώσεως νὰ συνθηκολογῶσι πρὸς τοὺς ληστές.

Ἐπειδὴ ὁμως οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀμιγῆς κακοῦ

ἀγαθόν, ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῆς Βρασιλίας καὶ ἡ παρεπομένη τούτῳ πολυτέλεια ἔσχον τὸ πονηρὸν ἀποτέλεσμα νὰ ἐκδηλύνωσι τὰ ἦθη τῶν Πορτογάλων. Τοὺς πρὶν κατακτητὰς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς κατέστησεν ἡ τρυφή ἀνικάνους καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἐστίας. Οὕτως, ὅτε ὁ Ναπολέων Α΄ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἴσπανοὺς νὰ μοιράσωσιν ἀδελφικῶς ὡς πορτογάλιον τὴν Πορτογαλίαν, ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Δὸν Ἰωάννης, ἀντὶ νὰ σύρῃ τὸ ξίφος ὑπὲρ πατρίδος, ἐνέμισε φρονιμώτερον ν' ἀποθέσῃ τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ νὰ μεταβῇ οἰκογενειακῶς ὁ ἴδιος ἐκεῖ ὅπου ἔστειλλε πρότερον τοὺς ἄλλους.

Οἱ ἔρημοι βασιλέως Πορτογαλιῶται ὑπέμειναν ἐπὶ δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη τὴν στέρησιν ταύτην ἀγογγύστως. Ἐπὶ τέλους ὁμοῦ ὁ βασιλικὸς αὐτῶν πόθος κατήντησε τοιοῦτος, ὥστε, ἀφοῦ ἀπέτυχον αἱ ἱκεσίαι, ἐξεδήλωσαν δι' ἐπαναστάσεως ὅτι ἀδύνατον ἦτο αὐτοῖς ν' ἀνθέξωσιν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πικρίαν τοῦ χωρισμοῦ. Οὕτως ὁ Δὸν Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ πλεύσῃ καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ νέου εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον, ὑπέικων εἰς τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ὀδοφράγματα τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων.

Ἄλλ' ἂν δὲν ἔστεργον νὰ μένωσιν ἀβασίλευτοι οἱ κάτοικοι τῆς Λισαβῶνος, καὶ οἱ Βρασιλιανοὶ ἀφ' ἑτέρου, συνηθίσαντες νὰ νομίζωνται ἄξιοι βασιλικῆς παρουσίας, ἐθεώρουν ἤδη ὡς ταπεινωσιν τὸ ν' ἀσπάζωνται τὴν χεῖρα ἀπλοῦ τοποτηρητοῦ. Πρωίαν λοιπὸν τινα ἐξεγερθέντες κἀκεῖνοι ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ μείναντος παρ' αὐτοῖς βασιλόπαιδος Δὸν Πέτρου τοῦ Α΄, ὅστις ἐδέχθη τὸ δῶρον τῶν κατὰ τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ πατρὸς του ἐπαναστατησάντων, ἐπὶ τῷ ἀξιεπαίνῳ σκοπῷ τοῦ **ν' ἀσφάλισῃ τὴν εὐδαιμόνιαν τῆς ὠραίας ἐκείνης χώρας**, ὡς εἶπεν ἐν τῇ προσλαλιᾷ τῆς ἀποδοχῆς.

Γνωστὴ εἶναι ἡ γαλλικὴ παροιμία: **«ὅσον τις τρώγει, τοσοῦτον ἢ ὄρεξις του αὐξάνει»**. Οἱ πρόην ὑποτελεῖς τῆς Πορτογαλίας, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτοκράτορος, ἠθέλησαν μετ' οὐ πολὺ καὶ σύνταγμα. Παραχωρηθέντος δὲ τούτου, ἀπήτησαν καὶ τὴν κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἀξιώματος: **«ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ»**. Τὴν δὲ τοιαύτην αἴτησιν ὑπέβαλον κατ' ἐπανάληψιν οἱ Βρασιλιανοὶ πατριῶται εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τοιοῦτου ἀγροίκου καὶ ἀναγώγου τρόπου, ὥστε οὗτος, ἀφοῦ ἐπάλασεν ἐπὶ δεκαετίαν κατὰ τῶν ἀγριανθρώπων ἐκείνων, ἀηδιάσας ἐπὶ τέλους τὰς φαρμακερὰς τοῦ στέμματός του ἀκάνθας, παρητήθη ἐσπέραν τινά, τὴν 7 Ἀπριλίου 1831, καὶ ἀπέπευσε τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς Εὐρώπην.

Ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ἐγκαταλείψῃ τὸ Ρίον Ἰανείρον ὁ φεύγων αὐτοκράτωρ, εἰσελθὼν ἀκροποδητὶ εἰς κοιτῶνά τινα τῶν ἀνακτόρων, ἠσπιάσθη δακρῶν τὸ μέτωπον κοιμωμένου πενταε-

τοῦ παιδίου. Ὁ παῖς οὗτος ἦτο ὁ μετ' ὀλίγον ἐπισκεψόμενος ἡμᾶς ξένος, ὁ αὐτοκράτωρ Δὸν Πέτρος ὁ Β', εἰς ὃν ὀφείλει ἡ Βρασιλία τὴν σήμερον εὐδαιμονίαν τῆς καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὁδῶν τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης.

Τὴν κοιτίδα τῶν παιδίων, ὅσα μέλλουσι νὰ δοξασθῶσιν ἀνδρωθέντα, συνηθίζουσι νὰ κοσμῶσιν οἱ βιογράφοι διὰ σημείων προμηνυόντων τὴν μέλλουσαν ἀρετὴν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Δὸν Πέτρου λέγεται ὅτι ἦτο πρὶν ἀτίθασος καὶ ζωηρὸς παῖς, προτιμῶν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ παιγνίδια τῆς μελέτης· ὅτε ὁμως ἔλαβε τὴν εἶδησιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διῆλθε τὴν νύκτα ἐκείνην κλαίων πικρῶς καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ἔμενε μόνος, καὶ παρ' οὐδενὸς ἄλλου πλὴν ἑαυτοῦ εἶχε τι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νὰ ἐλπίζῃ. Τὴν ἐπιούσαν τῆς ὀδυνηρᾶς ἀγρυπνίας ὁ Δὸν Πέτρος ἦτο ἤδη ἀνὴρ, καίτοι μόλις δεκαετῆς τὴν ἡλικίαν. Ὡς ὁ Γαλιλαῖος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ δονουμένην λυχνίαν, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ διατὶ δονεῖται, καὶ μιμούμενος τὸν Σταγαιρίτην ἀπεδίωκε περὶ μέσσην νύκτα τὸν ὕπνον ἐκ τῶν βλεφάρων, ἵνα μελετήσῃ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων. Πλὴν τῶν θεικῶν ἐπιστημῶν ἡγάτα ὁ νεανίσκος τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλολογίαν· ταύτας ὁμως ἐθεώρει ἀπλοῦν ἐπιδόρπιον, ὡς παρατίθενται τὰ γλυκύσματα καὶ αἱ σταφυλαὶ μετὰ τὸ εὐχυμον καὶ θρεπτικὸν κρέας.

Ἄξιος ἀγωγὸς τοιοῦτου παιδὸς ἦτο ὁ σεβάσιμος καὶ πολυμαθὴς ἐπίσκοπος Χρυσουπόλεως. Ἄλλ' ὁ ἀκράτητος πρὸς τὴν μελέτην ὀργασμὸς τοῦ μαθητοῦ περιώριζε συνήθως τὰ καθήκοντα τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνθυμίζῃ αὐτῷ καθ' ἑκάστην ὅτι, πλὴν τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων, ὁ ζῶν ἐν τῷ χοῦκῷ τούτῳ κόσμῳ ἔχει καὶ τρεῖς ἄλλας ὑποχρεώσεις, νὰ προγεύεται, νὰ δειπνῇ καὶ νὰ κοιμᾶται.

Ἐνῷ ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν καθίστατο καθ' ἑκάστην ἀξιώτερος οὐ μόνον νὰ βασιλεύσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνήσῃ, τὰ πράγματα τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἠκολούθουν τὸν εὐθὺν δρόμον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας συνίστατο μέχρι τοῦ ἔτους 1830 ἐξ Εὐρωπαίων ἀποίκων, γεωκτημόνων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐξ ἐντοπίων, μαύρων καὶ μιγάδων, ἡσυχῶς ἀσχολουμένων περὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς σακχάρου καὶ τοῦ καφέ. Μετὰ τὴν παραχώρησιν ὁμως συντάγματος, εἰς τὰς δύο ταύτας τάξεις φιλησύχων πολιτῶν προσετέθη καὶ ἕτερα, ἦτις, ἀντὶ νὰ καλλιεργῇ ἢ νὰ πωλῇ τὸν καφέ, ἐπρωτίμα νὰ τὸν πίνῃ ἕτοιμον, συζητοῦσα ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσονύκτων περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος, τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καὶ τῆς ἀνάγκης ἀδόλου τοῦ συντάγματος ἐφαρμογῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία φαίνεται προωρισμένη νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρότυπον εἰς τε τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου τοὺς κοινοβουλευτικὸς πιθήκους, οἱ

θερμοὶ πατριῶται τῆς Βρασιλίας ἔκριναν εὐλογον γὰ διαιρεθῶσιν κάκεινοι εἰς **τόρεις** καὶ **οὐίγους**, ἕξ ὧν ἀπήλυσεν ὁ τόπος ὡς πρῶτον εὐεργέτημα ἐμφύλιον πόλεμον, ποτίσαντα ἐπὶ πέντε συνεχῆ ἔτη δι' ὀφθόνου αἵματος τοὺς εὐδαίμονας ἐκείνους ἀγρούς, οὓς ἔβρεγε πρότερον μόνος ὁ γόνιμος ἰδρὼς τοῦ γεωργοῦ.

Ἐν τοιαύτῃ εὐρίσκοντο τὰ πράγματα δεινώσει, ὅτε μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1840 οἱ λεγόμενοι **φιλελεύθεροι**, ἠττηθέντες εἰς τὰς δῆθεν ἐλλογάς καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τοὺς καλουμένους **συντηρητικοὺς** ἐντροφῶντας ἐπ' ἄπειρον εἰς τὸν παχύχλοον λειμῶνα τοῦ προὔπολογισμοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ προσλάβωσιν ἀνούσιον σύμμαχον τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα, κηρύττοντες ἐνῆλικα παῖδα δεκατετραετῆ. Εὐτυχῶς ὁ παῖς οὗτος ἦτο ἡ ζῶσα ἐνσάρκωσις τοῦ ποιητικοῦ ὀνειροῦ τοῦ Πετράρχου :

Frutto viril su giovanil fiore,

ῥοῖμος δηλ. καρπὸς ἐπὶ ἀνθδus ἑαρινοῦ.

Τὰ ὄρια τῆς «**Ἑστίας**» δὲν συγχωροῦσιν ἡμῖν οὐδὲ κἄν τρέχοντες ν' ἀφηγηθῶμεν τὰ καθέκαστα τῆς τριακονταπενταετοῦς τοῦ Δὸν Πέτρου βασιλείας. Ἀφίνοντες λοιπὸν τὴν χρονολογικὴν ἀφήγησιν, θέλομεν περιορισθῆ εἰς γενικὰς τινὰς σκέψεις, ὑφ' ὧν καταλαμβάνεται πᾶς ὁ ἐπισκοπῶν τὸ ἕξις περίεργον ἐν Βρασιλία κοινωνικὸν φαινόμενον, τὴν τάξιν δηλ., τὴν εὐνομίαν, τὴν ἔξω ὑπόληψιν καὶ τὴν ὑλικὴν πρόοδον στερεουμένας ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τῆς θελήσεως ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς ἐν χώρᾳ μαστιζομένη ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων, κατοικουμένη ὑπὸ μιγάδος καὶ διεφθαρμένου ὄχλου, καὶ ἐγκλειούση εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον πᾶν σπέρμα ἀποσυνθέσεως καὶ καταστροφῆς.

Οἱ τερόμενοι εἰς ἱστορικοὺς παραλληλισμοὺς πολλὰς δύνανται νὰ εὐρωσιν ὁμοιότητας καὶ συμπτώσεις ἐν ταῖς τύχαις τῆς βρασιλιανῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος. Ἀμφότεραι ἐξηγέθησαν ὑπὲρ ἔθνικης ὑπάρξεως κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔτος 1821. Ἀμφοτέρων τὸ ἐπιχείρημα ἐπολεμήθη ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμόνων ὡς ἀποστασία κατὰ νομίμου καθεστῶτος. Ἡ ἔπειτα ἀναγνώρισις τῶν ἀποικιῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ἐχρησίμειυσεν ὡς ἐπιχείρημα εἰς τὸν Σατωβριάνδον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φιλέλληνας ἵνα διεκδικήσωσιν ὁμοίαν λύσιν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἡ τε Βρασιλία καὶ ἡ Ἑλλάς, ἅμα τυχοῦσαι αὐθυπαρξίας, ἔσπευσαν νὰ ζητήσωσι καὶ συνταγματικὴν συνθήκην, οὐδόλως ἀναλογισθεῖσαι εἰς ποίαν εὐρίσκοντο χροστικὴν κατάστασιν καὶ ἔκλυσιν κοινωνικὴν. Τὸ αἰτούμενον ἀπέσπασαν ἀμφότεραι διὰ συνωμοσίας παρ' ἡγεμόνων ἐξίσου ἀγαπῶντων τὸν τόπον, οἵτινες ἐζήτησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐξουδετε-

ρώσωσι διὰ τῶν αὐτῶν περίπου μέσων τὰ ὀλέθρια κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀποτελέσματα τοιούτου ἀώρου δωρήματος. Ποτισθέντες πᾶσαν πικρίαν ἔλαβον ἀμφοτέροι τὴν ἐξορίαν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὴν θετὴν πατρίδα. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἡ σύγχρονος ἡμῶν ἱστορία καὶ ἡ τῆς Βρασιλίας βαδίζουσι παραλλήλως, ἕκτοτε ὅμως. . . . ὁ μὲν Ὅθων ἐφυγεν ἄπαις, ὁ δὲ Πέτρος ὁ Α΄ ἀφῆκε φεύγων εἰς τοὺς Βρασιλιανούς Πέτρον τὸν Β΄.

Ὁ ὑπὸ τῶν λεγομένων φιλελευθέρων κηρυχθεὶς ἐνῆλικος δεκαπενταετῆς αὐτοκράτωρ εὐρέθη ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν διάκρισιν ἀληθοῦς κοιμητικῶν θηριοτροφείου. Αἱ ἀντίπαλοι φατρία ἐπάλαιον πρὸς ἀλλήλας δι' ἐφημερίδων, ἀγορεύσεων ἐν ὑπαίθρῳ, συνωμοσιῶν, λιβέλλων καὶ καλπονοθεύσεων· οἱ δὲ ἠττώμενοι περὶ τὰς κάλας κατέφευγον τὴν ἐπιούσαν εἰς τὰ ὄπλα. Εἰς τὴν ἐρημοῦσαν ἀπὸ πενταετίας τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μεγαλορρίου (Rio-Grande) ἀνταρσίαν προσετέθησαν κατὰ τὸ 1842 οἱ ἐν Ἀγ. Παύλῳ καὶ Μηνᾷ σπαραγμοί. Ἡ ἀδελφοκτονία ἔληξε μετὰ τριετῆ πόλεμον διὰ τῆς κατατροπώσεως τῶν *ὀμοσπονδιακῶν*, ὧν αἱ ἀρχαὶ εἶχον στενὴν συγγένειαν πρὸς τὰς τοῦ παρισινοῦ «δήμου». Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως ὁ θρίαμβος τοῦ συντηρητικῶν κόμματος ἐφαίνετο ἐπὶ τινα χρόνον στερεωθεὶς, ὅτε αἴφνης οἱ ἀντίπαλοι κατώρθωσαν νὰ ὑφαρπάσωσι καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν. Ἐκπεσόντες αὐτῆς τῷ 1848 κατέφυγον κατὰ τὸ σῆμα εἰς τὰ ὄπλα πρὸς ἀνάκτησιν τῶν χαρτοφυλακίων, καὶ τὸ ὄλημεριον αὐτῶν ἔστησαν ἐν Περναμβούκῳ, ἀντιθρᾶν καὶ παχύγλοον ἐπαρχίαν μεταβληθεῖσαν κἀκείνην εἰς σφαγεῖον. Τοιαύτη ὑπῆρξε καθ' ὅλην τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ τὰ πρῶτα ἔτη ἀπὸ τῆς δῆθεν ἐνῆλικώσεως τοῦ Δὸν Πέτρον Β΄ ἡ πένθιμος ἱστορία τῆς συνταγματικῆς παρωδίας ἐν Βρασίλιᾳ, αἰσχρὸν φῦραμα δόλου καὶ βίας, ζυμωμένον δι' αἵματος καὶ δακρύων.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡσχημόνουν οὕτως αἱ φατρία, ὁ αὐτοκράτωρ ἠνδροῦτο καὶ μὴ ἀρκούμενος νὰ βασιλεύῃ ἐπεχείρει ἤδη καὶ νὰ κυβερνᾷ.

Ἐπάροχον ἐν τῇ πολιτικῇ ἀξιωματῆρα τινὰ λαβόντα τὴν τύχην νὰ καταστῶσι δημῶδη, τὰ ὅποια ἐν τούτοις, ἐὰν ἀκριβέστερον ἐξετασθῶσιν, οὐδεμίαν ἄλλην φέρουσιν ὑπὲρ αὐτῶν αὐθεντίαν πλὴν μόνης τῆς ἀδιαλείπτου ἀναμασῆσεως ὑπὸ σμήνου ψιττακῶν. Τοιοῦτόν τι εἶναι καὶ τὸ πολύκροτον ἀπόφθεγμα, τὸ ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ Θεόρου ἐν παραφορᾷ ἀντιπολιτεύσεως: «*ἐν συνταγματικῷ κράτει ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ*». Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος ἐξαιρετικῶν περιστάσεων τοιοῦτόν τι σύστημα κατίσχυεν ἐν Ἀγγλίᾳ, λαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐκ μοναδικῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ σειρᾶς βλακῶν βασιλέων. Ἄλλ' ἂν αἱ περιπέτεται τοῦ Ἀγγλικῶν λαοῦ καὶ ἡ μακρὰ ἐξὶς κατέστησαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεπαί-

σθητον τὴν ἐν τῷ ρητῷ τοῦ Θιέρσου περιεχομένην ἀντίφασιν, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀντίφασις αὕτη ἔπαισεν ὑπάρχουσα ἀναμφισβήτητος καὶ εἰς πάντα λογικὸν ἄνθρωπον καταφανής. Ἐνοιγὼν τις τὸ τυχὸν οἷας δῆποτε γλώσσης λεξικόν, τὸ τοῦ φιλοσόφου Littré λ. γ., τὴν λέξιν *βασιλεύειν* εὗρισκει ἐρμηνευομένην ὡς ἑξῆς: «*βασιλεύω* σημαίνει *κυβερνῶ* ἐπικράτειάν τινα, φέρων τὸν τίτλον βασιλέως, βασιλίσσης, αὐτοκράτορος, πρίγκητος ἢ ἄλλον τοιοῦτον». Κατὰ τοὺς ὁπαδοὺς λοιπὸν τοῦ ἀνωτέρω ἀποφθέγματος δικαιοῦμεθα μετ' ἴσης λογικῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν συνταγματικῷ κράτει ὁ βασιλεὺς *κυβερνᾷ* καὶ δὲν *κυβερνᾷ*, ἢ, ἀφίνοντες τὰς λέξεις, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἑξαιρετικόν τι τέρας ἔτυχε βιώσιμον ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ τέρας τοῦτο δύναται ἐν πάσῃ χώρᾳ νὰ ἐγκλιματισθῇ καὶ ὑπὸ πάντα οὐρανὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ἄλλ' ὁ Δὸν Πέτρος ἠγάπα τὴν λογικὴν καὶ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς πιθήκους.

Πρὸς σωφρονισμὸν τῶν πιθήκων τούτων δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον οὔτε εἰς ἔκνομα μέτρα νὰ καταφύγῃ οὔτε καὶ τὰς βασιλικὰς αὐτοῦ προνομίας νὰ μεταχειρισθῇ κατακόρως ἐναντίον αὐτῶν. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν ἀσχημονούντων κοιμμάτων πολὺ ὁμοίαιζε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγ. Βασιλείου περιγραφεῖσαν τοῦ χριστιανοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἔθνικῶν. Ὁδηγὸν ἔχων μόνην τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, ἴστατο ὑψηλὰ *ἀκίνητος πρὸς πᾶσαν φαντασίαν καὶ ἐπαφήν*. Μετ' οὐδεμιᾶς συνεμάχει φατριᾶς θηρεῦων αὐξήσιν βασιλικῆς ἰσχύος, καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδεμιᾶς εὐρέθη ποτὲ ἔχων συμφέρον νὰ κρύψῃ τὰ αἴσχη ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς βασιλικῆς πορφύρας. Ἄνὰ μέσον αὐτοῦ καὶ ὑπουργοῦ, ἔστω καὶ πλειοψηφοῦντος, ὅστις ἐτόλμα νὰ ὑποβάλλῃ αἴσχη εἰς τὴν βασιλικὴν ὑπογραφὴν, καθίστα διαιτητὴν τὸν λαόν του, ἔχων ἀείποτε κατὰ νοῦν τὸ λόγιον τοῦ Γάλλου ποιητοῦ, «*ὅτι ὀλόκληρον ἔθνος ὁμοῦ λαμβανόμενον εἶναι τίμιος ἄνθρωπος*». Οἱ οὕτως ἀσπλάγχχνως εἰς τὸ βῆμα τῆς κοινῆς γνώμης συρόμενοί φατριάρχαι ἐσφάδαζον καὶ ἐλύσσων ὡς δαίμονες δι' ἀγιάσματος ραντισθέντες, ἐσυκοφάντων πίπτοντες τὸν ἠγεμόνα, ἐκρήμνιζον ἐν τῇ Βουλῇ διὰ συνασπισμῶν τοὺς διαδόχους, ὕφαινον ἐν τῷ σκότει συνωμοσίας ἢ διήγειρον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις στάσεις κατὰ τυράννου, μὴ στέργοντος νὰ μεταβληθῇ εἰς μηχανικὸν ὑπογραφεὰ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ πρὸς λήστευσιν τοῦ λαοῦ χάριν τῆς σπέρας των διαταγμάτων. Ὁκτῶ ὀλόκληρα ἔτη διήρκεσεν ἡ τοιαύτη πάλη, καθ' ἣν μόνον ὄπλον μετεχειρίσθη ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἄρνησιν εἰς πάντας ἄνευ διακρίσεως κόμματος ἢ προσώπου τῆς κυρώσεως παντὸς μέτρου, προφανῶς ἐπιζημίου εἰς τοὺς ὑπηκόους, καὶ τὴν ἔκκλησιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πυκναὶ διεδέχοντο ἀλλήλας αἱ πτώσεις κυβερνήσεων, τῶν βουλῶν αἱ διαλύσεις καὶ αἱ κατὰ στασιαστῶν ἐκστρατεῖαι. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐπέλαμψεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ πανταχοῦ

ὑπάρχουσα πλειονοψηφία τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τάξεως ἀποζώντων ἀπέστρεψε μετὰ βδελυγμίας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν φαρμαστικῶν ὀργῶν. Ἡ ἐν Περναμβούκῳ στάσις ὑπῆρξε τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ θνήσκοντος φαρμασμοῦ· κατασταλείσης δὲ αὐτῆς, ἀνιδρούετο τὴν ἐπιούσαν ἐν τῷ ἀκυβερνήτῳ ἐκείνῳ τόλῃ κυβένησις ἐκ τιμίων ἀνθρώπων, διαρκέσασα δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη καὶ μεταβαλοῦσα εἰς ἀνθηρὸν καὶ εὐνομούμενον κράτος τὸ πρὶν πανδαμόνιον τῶν κομμάτων. Ἄληθές εἶναι ὅτι τὸ τοιοῦτον κατόρθωμα οὐδόλως ἠμπόδισε τοὺς ζηλωτὰς τῆς ἀγγλικῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ στέμματος νὰ ὀνομάσωσι τὴν ἀκοίμητον μέριμναν καὶ διηνεκῆ ἐργασίαν ταῦ ἡγεμόνος ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων του ἀντισυνταγματικὸν σφετερισμὸν προνομίου, ἀνήκοντος εἰς μόνον τὸ ὑπουργεῖον καὶ τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ κοινοβουλίου. Πρέπει ὅμως καὶ νὰ σημειώσωμεν ὅτι, ἂν τοιοῦτον σύστημα παρεδέχετο ὁ Δὸν Πέτρος ἐν Βρασιλία, ὁδηγὸς τῆς πορείας του ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ἕξῃς συλλογισμὸς: « Ἄφου οἱ ὑπῆκοοί μου εἶναι ἀγέλη μὴ γνωρίζουσα νὰ μεταχειρισθῆ τὴν ψῆφόν της, συνταγματικόν μου καθῆκον εἶναι νὰ παραδώσω αὐτὴν ἀνυπεράσπιστον εἰς τοὺς κομματικοὺς λύκους ».

Στερεωθείσης τῆς τάξεως, ὁ αὐτοκράτωρ ἔστρεψεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνεξαντλήτων πόρων τῆς αὐτοκρατορίας, ὧν τὸ πλεῖστον μέρος ἔμενεν ἄχρηστον ἕνεκα τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἐλλείψεως ὁδῶν καὶ διαπορθμεύσεως. Ἡ ἐγγύθις τόκου ἑπτὰ τοῖς ἑκατὸν ἤρκεσεν ἵνα καλυφθῆ ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἡ ἀπέραντος ἐκείνη χώρα διὰ δικτύου σιδηροδρομῶν καὶ συνδεθῆ μετὰ τῆς Εὐρώπης δι' ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας, ἐνῶ στολίσκοι ἐλαφροτέρων σκαφῶν ἐσχίζον τὰ ὕδατα τῶν Ἀμαζώνων, τοῦ Μαδείρου καὶ τοῦ Μεγαλορρίου. Ἄμεσον εὐεργέτημα τῆς ἀρτισυστάτου συγκοινωνίας ὑπῆρξεν ὁ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν πενταπλασιασμὸς τῶν δημοσίων προσόδων. Οἱ πρὶν νωθροὶ Βρασιλιῶται κατελήφθησαν ὑπὸ πυρετώδους πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν συνεταιρισμὸν ὀργανισμοῦ, πολὺ ὁμοιάζοντος τὸν πρὸ τριετίας καταλαβόντα καὶ τὰς Ἀθήνας. Τὰ ἀποτελέσματα ὁμως οὗτοῦ ὑπῆρξαν ἐκεῖ πολὺ διάφορα τῶν παρ' ἡμῖν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως διὰ τούτου ὅτι, ἐν τῷ πλήθει τῶν συστηθεισῶν τότε ἐταιριῶν, δὲν ὑπῆρχον καὶ ἐν Ρίῳ Ἰανείρῳ ὀλίγατινὲς ὁμοιάζουσαι τὰς Ἀθηναϊκὰς· ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδρυσάντων τὰς τοιαύτας πολλοὶ μὲν ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὰς φυλακὰς, οὐδεὶς δὲ ἐφάνη εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων τοῦ Χριστοβὰν ἐπιδεικνύων τὸν ἀστέρα τοῦ Νοτίου Σταυροῦ. Ὁ Δὸν Πέτρος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς πείρας τῶν ἀλλαγῶν συμβάντων, καλῶς ἐγνώριζεν ὅτι τοῦ κερδοσκοπικοῦ ρεύματος πρέπει ἐν κράτει ἀρτισυστάτῳ νὰ ἐπισκοπῆται ἡ διεύθυνσις καὶ νὰ ὀχυρώνωνται αἱ ὄχθαι, ἵνα μὴ μεταβληθῆ εἰς χεῖμαρρον ἐρημώσεως, ὡς συνέβη παρ' ἡμῖν.

Ἐνῶ τὸ πρὶν ἐνδιαίτημα τῶν κηφῆνων μετεβάλλετο εἰς ἄοκνον κυψέλην μελισσῶν, ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπαλλαγθεὶς τῶν πολιτικῶν περισπασμῶν, περιήρχετο τὴν Βρασίλιαν, ἵνα ἰδίῳις ὄμμασιν ἐξετάσῃ τίνι τρόπῳ ἐδιοίκουν οἱ κύριοι νομάρχαι τὰς ἐπαρχίας. Ὁ ἐνθουσιασμὸς μετ' οὗ ὁ λαὸς ὑπεδέχετο τὸν λυτρώσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ φατριασμοῦ καὶ δοτήρα εἰρήνης καὶ εὐνομίας ἦτο ὄντως ἀπερίγραπτος. Τὴν διάβασιν αὐτοῦ μετέβαλλε πανταχοῦ, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἀστυνομικοῦ προγράμματος, ἢ ἀγάτῃ τοῦ λαοῦ εἰς θριαμβευτικὴν πορείαν. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ὀλίγιστον ἐδαπάνα χρόνον εἰς παρατάξεις, σταθμοὺς ἔπὸ ἀψίδας καὶ προσλαλιῶν ἀνταλλαγῆς. Ἐχων σημειωματάριον ἀνὰ χεῖρας συνέλεγεν ἀκριβῶς περὶ πάντων πληροφορίας, ἐξήταζε σγέδια ἐπαρχιακῶν βελτιώσεων ἢ ἤκροατο παρὰλονα ἀδικηθέντων· καθότι πρῶτιστον αὐτοῦ μέλημα ὑπῆρξεν ἀεὶποτε ἢ ἐν τῷ κράτει του ἀμεμπτος ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπεύθυνον διὰ πᾶσαν ὑπὸ ὑπαλλήλου, οὗ ὑπέγραψε τὸν διορισμὸν, γενομένην κατάχρησιν ἢ ἀδικίαν. Πολλάκις ἀναγινώσκοντες εἰς τὰς ἡμετέρας ἐφημερίδας τὰ ἐν Μεσσηνίᾳ ἀθλα τῶν ἐνόρκων, μαρτύρων, παρῆδρων καὶ ὑπουργικῶν φυγοδίκων, τερπόμεθα ἀναλογιζόμενοι ὅποιαν σωτήριον ἐπιρροὴν ἤθελεν ἀσκήσει μία μόνη εἰς τὰ κομματικὰ ἐκεῖνα καταγῶγια μετὰ μάλιστα ἐμφάνις τοιοῦτου ἀδεκάστου κριτοῦ ¹.

Ἡ ἀνέφελος αὕτη εὐημερία, ἢ ἀπὸ δέκα ἡδῆ ἐτῶν διαρκούσα, ἐταράχθη αἴφνης τῷ 1862 ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, ἀνθαιρέτως ἀπαιτοῦντος ἀποζημίωσιν ἑξακισχιλίων λιρῶν, πολὺ ὁμοιάζουσαν τὴν παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ Πασιφίκου ἀπαιτηθεῖσαν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων εἰσπραττομένην, ἦτοι διὰ διαταγῆς εἰς τὸν ναύαρχον τῆς εἰς τὰ νότια ὕδατα ἀγγλικῆς μοίρας νὰ καταλαμβάνῃ βρασιλικὰ πλοῖα μέχρις ἐξοφλήσεως τοῦ ἄνω ποσοῦ. Ἡ ἀποίτησις ἦτο τοσοῦτον προφανῶς ἀδικος καὶ τῆς εἰσπράξεως ὁ τρόπος αὐθαίρετος καὶ ἀγροῖκος, ὥστε ὀλόκληρος τῆς πρωτευούσης ὁ πληθυσμὸς, ὑπὸ ἀδιηγῆτου καταληφθεὶς ὀργῆς, συνέρρευεν ἀθρόος μετὰ σημαῶν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα, προσφέρων εἰς τὸν ἡγεμόνα τὴν περιουσίαν καὶ τὸ αἷμά του πρὸς ἐκδίκησιν τῆς γενομένης ὕβρεως. Ἀλλὰ τὰ ἀπέραντα τῆς Βρασιλίας παράλια οὐδὲν ὑπῆρχε τότε νὰ ὑπερασπίσῃ ἀξιόμαχον πλοῖον, τὴν δὲ εὐθύνην καταστροφῆς βεβαίως οὐδεμία ἠδύνατο κυβέρνησις ν' ἀναλάβῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, διὰ τοῦ τρόπου ὁμοῦ τῆς ὑποχωρήσεως κατήγαγεν ἀληθῆ θρίαμβον παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, διατάξας τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ νὰ εἰπῇ

1. Ἡ ὑπόληψις τοῦ Πέτρου Β' ἐπὶ εὐθυκρισίᾳ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐξελέχθη παρὰ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὡς διαιτητῆς κατὰ τὴν πολύκροτον περὶ Ἀλαβάμας διαφορᾶν.

εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ ἑξακισχιλίας λίρας καὶ νὰ καταλίπη αὐθημερὸν τὸ Λονδῖνον.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀδόξου ταύτης ἀγγλικῆς νίκης ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Βρασιλίας μία ἀντήχει ὁμόφωνος κραυγὴ: «*Ἀπόκτησις στόλου δι' ἐθνικῆς συνεισφορᾶς*» καὶ αὐθημερὸν συνεστήθησαν ἐπιτροπαὶ πρὸς εἰσπραξίν ἐράνων. Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε πρόσοδον διακοσίων ἑκατομμυρίων φράγκων, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπιχορήγησιν μόνον δύο. Ἐκ ταύτης ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ τὸ πέμπτον, ἦτοι τεσσαρακοντάκις μυρία φρ. ἔτησίως καὶ διαρκῶς ὑπὲρ τοῦ στόλου. Τὸ βασιλικὸν παράδειγμα ἐμμήθησαν ἠλεκτρισθέντες οἱ αὐλικοί, οἱ ὑπάλληλοι πάσης τάξεως καὶ ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ, νομίζοντες ὅτι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος πρέπει πρῶτοι νὰ συνεισφέρωσιν οἱ ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς ἀποζῶντες. Τῶν πλουσίων πολιτῶν αἱ συνεισφοραὶ ὑπῆρξαν ὄντως μυθώδεις, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πενέστεροι ἠμιλλῶντο ν' ἀναδείξωσιν ὅτι ἡ κακοπάθεια καὶ αἱ στέρησεις δὲν ἐμάραναν εἰς τὰ στήθη των τὸν πατριωτισμόν. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεσκέπτετο καθημερινῶς τὰ ναυπηγεῖα, τὰ ὄπλοστάσια, τοὺς λιμένας καὶ τοὺς νεωσοίκους, ἐκπλήσσων διὰ τῆς ποιικιλίας καὶ τῆς εἰδικότητος τῶν γνώσεών του ἐκάστου κλάδου τοὺς μηχανικούς, τὰς δὲ ἐσπέρας ἐδαπάνα ἐξελέγγων τὴν διαχείρισιν τοῦ καθ' ἐκάστην ὀγκουμένου πατριωτικοῦ ἐράνου. Μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς ὄρμους τῆς χθὲς ἀόπλου Βρασιλίας ἐσάλεινον ἐξήκοντα ἀτμοκίνητα σκάφη, ἐν οἷς εἴκοσι θωρακωτά. Ὅτε δὲ ἐκ τοῦ στόλου τούτου, τοῦ διὰ τῆς βασιλικῆς πρωτοβουλίας καὶ δωρεᾶς κατὰ μέγα μέρος ναυπηγηθέντος, ἡ εὐγνώμων Βρασιλία ἠθέλησε ν' ἀποσπάσῃ ἐν μόνον πλοῖον, ἵνα προσφέρῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἀποδημοῦντα αὐτῆς αὐτοκράτορα ὡς θαλαμηγόν, ὃ Δὸν Πέτρος ἀπεποιήθη θεωρήσας ἄσκοπον τὴν δαπάνην καὶ ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην λαβὼν παρ' ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας εἰσιτήριον ὡς ἀπλοῦς ἐπιβάτης. Πιστεύομεν δὲ ὅτι, μετὰ τοιοῦτον βασιλικὸν παράδειγμα, οὐδεὶς ἐν Βρασιλίᾳ ὑπουργὸς ἐτόλμησε νὰ ἐκπέμψῃ εἰς περιοδείαν τὰ τέκνα ἢ τοὺς κηφήνάς του διὰ δημοσίων ἀνθρώπων.

Ὁ ἀριγέννητος στόλος ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ δεχθῆι τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός, πλέων πρὸς σοφρονισμόν τοῦ θηριώδους Προέδρου τῆς Παραγουάης. Μὴ δυνάμενοι ἐν τῇ συνοπτικῇ ἡμῶν ἀφηγήσει ν' ἀκολουθήσωμεν τὰ πλοῖα καὶ τὰ τάγματα τοῦ Δὸν Πέτρου εἰς τὴν ὀκταετῆ ταύτην ἐκστρατείαν, τὴν ἀπολήξασαν διὰ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ τυράννου, περιοριζόμεθα εἰς μίαν μόνην ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσαν παρατήρησιν, ὅτι, ἂν ἠλήθευε πρὶν ἢ παρουμία «*Si vis pacem, para bellum*», οὐχ ἦττον ἀληθεύει σήμερον ὅτι τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ἀρίστη πρὸς πόλεμον προπαρασκευή. Τὰ τρόπαια τῶν Βρασιλιανῶν ὀφείλονται μὲν καὶ εἰς τὴν καρτερίαν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν

διὰ τιμίας διαχειρίσεως δεκαπλασιασθεῖσαν πρόσοδον τῶν τελωνείων τῆς πρωτευούσης, ἣτις ἐπὶ ὀκτὼ κατὰ συνέθειαν ἔτη παρεῖχεν ἀνθρακας εἰς τὰ πλοῖα, σφαίρας εἰς τὰ πυροβόλα καὶ ἄρτον εἰς τὸν στρατιώτην. Ἐν τῷ παλαιῷ ὁ πόλεμος ἦτο σύγκρουσις ὄγκων σιδήρου καὶ ἀνθρωπίνης σαρκός, σήμερον κατέστη σύγκρουσις πρὸ πάντων ὄγκων χρυσοῦ, καθ' ἣν ἤθελεν ἠττηθῆ πιθανῶς ἡ Βρασιλία, ἂν ἀπεδύετο εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅτε ὀλόκληρος αὐτῆς ὁ προϋπολογισμὸς μόλις ἐξήρκει εἰς τοὺς φατριαρχας πρὸς ἀγορὰν ἡμεροβίου πλειονοψηφίας.

Ἀπαλλάξας τοὺς ὑπάρχοντες αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ ἢ ἐμφυλίου κινδύνου, ὁ αὐτοκράτωρ ἠδυνήθη ἔκτοτε ν' ἀσχοληθῆ ἀπερισπάστως πρὸς μεταβολὴν τοῦ κράτους του εἰς **πρότυπον βασιλείου ἐν τῇ Δύσει**. Κατήργησε τὴν δουλεμπορίαν, τὸ χειροφύλημα καὶ τὰς σωματικὰς ποινάς. Διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἐματαίωσε τὰς καλπονοθεύσεις, τὰς δὲ ἐπιμβάσεις κατώρθωσε νὰ περιστείλῃ διὰ νόμου, ἀπαγορευόντος τὴν παροχὴν οἰουδήποτε διορισμοῦ εἰς ὑποψήφιον ἢ εἰς βουλευτὴν ἕξ μῆνας πρὸ τῶν ἐκλογῶν καὶ ἰσαριθμούς μετὰ ταύτας. Ἐν δὲ καὶ αἱ προφυλάξεις αὗται φανῶσιν αὐτῷ ἀνεπαρκεῖς κατὰ τοῦ φατριασμοῦ, ὁ Δὸν Πέτρος προτίθεται ν' ἀποταθῆ θαρρουντῶς εἰς τοὺς ὑπάρχοντες του, ζητῶν ἔτι ριζικωτέρας τοῦ συντάγματος μεταρρυθμίσεις, διότι θεωρεῖ κίνδυνον καὶ μόλυσμα τῆς πολιτείας τὴν ὑπαρξὴν εἰκονικῶν νόμων, οὐδένα ἄλλον ἐχόντων προορισμὸν εἰμὴ μόνον νὰ νοθεύονται καθ' ἑκάστην.

Ὁ λάτρις πάσης ἐπιστήμης ἡγεμὼν ἐπόμενον ἦτο ν' ἀναδειχθῆ ἔνθερος τῆς παιδείας προστάτης. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο προτιμήσας τῆς ἐπιδείξεως τὴν οὐσίαν ἐνόησεν ὅτι ἐν κράτει συνταγματικῷ, ὅπου ἕκαστος πολίτης μετέχει διὰ τῆς ψήφου του τῆς πολιτείας, πρωτίστη παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἡξεύρῃ ὁ μέτοχος οὗτος ν' ἀναγινώσκῃ, ἵνα μὴ ἡ ψήφος αὐτῆ ἀποβῆ ξυράφιον εἰς χεῖρας πιθήκου. Πάσας λοιπὸν τὰς προσπαθείας ἐνέτεινεν εἰς ἐνθάρρυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἀνήγειρεν ἀπέραντα μεγαλοπρεπῆ σχολεῖα καὶ τοιαύτην ὥρισε λεόντειον μερίδα ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς παιδείας, ὥστε παρέσχεν ἀφορμὴν πατριωτικῆς φλואρίας εἰς τοὺς οἰκονομολόγους τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως κατέβαλλεν οὐχὶ ἐλάσσονας προσπαθείας, ἵνα τὴν ἀνωτέραν ἐκπαιδεύσιν περιστείλῃ ἐντὸς εὐλόγων ὁρίων. Πρὸς τοῦτο ἤρκεσεν ἡ δικαία αὐτοῦ ἀπαίτησις μείζονος αὐστηρότητος καὶ εὐκρινείας κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, αἵτινες ἐπὶ τῆς παντοκρατορίας τῶν κομμάτων εἶχον καταντήσει οὐχ ἦττον τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰκονικαί. Ἐκ τῆς εὐκολίας ταύτης ὠφελούμενοι, ἄφινον τὸ ἄροτρον ἵνα συρρεύσωσιν εἰς τὰς σχολὰς τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἱατρικῆς σίφη φυγοπόνων, πρὸς ἀπόλαυσιν πτυχίου, χρησιμεύοντος αὐτοῖς, ὡς τὸ δίπλωμα εἰς τὰ

καταδρομικά πλοῖα, πρὸς λήστευσιν τῶν πολιτῶν ἢ ἀπαίτησιν ἄρτου παρὰ τῆς φατρίας. Ἡ μεταρρυθμίσις αὐτῆ προὐκάλεσε θορυβώδεις διαδηλώσεις ὑπ' αὐτὰ τὰ παράθυρα τῶν ἀνακτόρων. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἀκράδαντος, φρονῶν ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ἢ πολιτεία ὑποχρέωσιν ν' ἀπολύῃ ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τῆς κοινωνίας πτυχιούχον ἀγέλην ἀνορθογράφων θεσιθηρῶν ἢ δὲ αὐστηρότης δὲν περιορίσθῃ εἰς μόνους τοὺς φοιτητάς. Πρὶν ὑπογραφῆ οἰουδήποτε καθηγητοῦ ὁ διορισμός, παρακαλεῖται ὁ ὑποψήφιος νὰ τιμήσῃ τὸν αὐτοκράτορα δι' ἐπισκέψεως ἡμισείας ὥρας· λέγεται δέ, ὅτι οἱ πλείστοι ὑπερβαίνουν ὠχρῶντες τὴν φλιάν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου σπουδαστηρίου. Ταῦτα γράφοντες κάλλιστα γνωρίζομεν ὅτι τὸ συζητεῖν «de omni re scibili», ἤτοι ἡ πανδαημοσύνη εἶναι χίμαιρα μεσαιωνική, ὁ δὲ Δὸν Πέτρος, ὅσον σοφὸς καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ἀδύνατον εἶναι ὅλα νὰ τὰ γνωρίζῃ. Οὐχ ἦτιον ὁμως πιστεύομεν ὅτι διὰ τῶν ὀπῶν τοιούτου κοσκίνου δυσκόλως ἤθελον περάσει οἱ παρ' ἡμῖν ἀπὸ πανεπιστημιακῆς ἑδρας, διδάσκοντες ὅτι «σκοπὸς τῶν ἀεροστάτων εἶναι ἡ ἐγγυτέρα ἐξέτασις τῶν ἀστέρων».

Εἰς τοὺς ἀποροῦντας πῶς δύναται εἰς μόνος ἄνθρωπος εἰς τόσας φροντίδας νὰ ἐπαρκῆ, ἢ ἀπάντησις εἶναι ἀπλουστάτη. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐγείρεται καθ' ἑκάστην ἅμα τῇ αὐγῇ· ἐπειδὴ δὲ ἀνισότης ἡμερῶν δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ εὐδαίμονι ἐκείνῃ χώρᾳ, ἡ ἔγερσις αὐτοῦ συμπίπτει τακτικῶς τὴν ἑκτην ὥραν, ἀπὸ ταύτης δὲ μέχρι τῆς κατὰ τὸ μεσονύκτιον κατακλίσεως μεσολαβοῦσιν ὥραι δεκαοκτώ, τὰς ὁποίας ὁ Δὸν Πέτρος δαπανᾷ ἐργαζόμενος καὶ διασκεδάζων. Ἄλλ' αἱ ὥραι τῆς διασκεδάσεως, δαπανώμεναι εἰς περιπάτους εἰς τὰ ὄχρῳματα, ἐπισκέψεις βιομηχανικῶν καταστημάτων, ἐμφανίσεις εἰς τοὺς συλλόγους καὶ τὰ σχολεῖα καὶ συνδιαλέξεις ἐν αἰθούσῃ χοροῦ μετὰ ξένων ἢ αὐτοχθόνων σοφῶν, οὔτε διὰ τὸν αὐτοκράτορα οὔτε διὰ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ἀπολεσθεῖσαι. Τὸ τοιοῦτον σύστημα ἐνθυμίζει τὸν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Λόρδου Chesterfield πρὸς τὸν υἱὸν του ὄρισμόν τῆς διασκεδάσεως: «Ἡ διασκέδασις λογικοῦ ὄντος δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἀσχολίας, ἀλλ' εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην».

Τὸν τοιοῦτον ὄντα καὶ τοιαῦτα κατορθώσαντα Βρασιλιανὸν ἡγεμόνα ἐνημενίσθησαν οἱ βιογράφοι, ἐξετάζοντες ἕκαστος αὐτὸν ἀπὸ διαφόρου ἀπόψεως, νὰ παραβάλωσι πρὸς πλείστους παλὺν ἀλλήλων διαφέροντας μονάρχας τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ μὲν πρὸς τὸν Οὐεσπασιανόν, διότι ὡς ἐκείνος ἐπούλωσε τὰς πληγὰς τῆς πατρίδος, οἱ δὲ πρὸς τὸν Τίτον διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας, ἄλλοι πρὸς τὸν Αὐγουστον διὰ τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν ἀγαπῶμεν τὰς τοιαύτας συγκρίσεις, εὐρίσκοντες πάντα τοιοῦτον, ἔστω καὶ δίκαιον, παράλληλισμόν ζῶντος ἀνδρὸς πρὸς Ἕλληνα ἢ Ρωμαῖον ἀπόζοντα σχολαστικότητος

ἢ ὀρέξεως παρασήμου. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ καταφύγωμεν πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν ξένου εἰς κλασσικὰς ἀναμνήσεις, προτιμῶμεν νὰ παραχωρήσωμεν τὸν λόγον εἰς τὴν εὐγλωττίαν τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἀριθμῶν.

Ὅτε ἀνέβη ὁ Δὸν Πέτρος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἡ Βρασιλία εἶχε πρόσδοτον τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων, σήμερον δὲ διακοσίων. Τῷ 1831, μὴ ὑπάρχοντος οὐδὲ πῆχεως ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, μόνον μέσον συγκοινωνίας ὑπῆρχεν ἡ ράχις τοῦ ἡμιόνου· σήμερον ὀλόκληρος ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ ἀμαξιτῶν λεωφόρων καὶ ὁ συριγμὸς τοῦ ἀτμοῦ ἀντηγεῖ εἰς τὰς ἐρημίας ὅπου χθὲς ἀντήγει μόνος ὁ τοῦ ψιττακοῦ καὶ τοῦ κροταλίου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τῆς παιδείας καὶ τῆς εὐημερίας ἡ ἀρτιγέννητος Βρασιλιανὴ αὐτοκρατορία ἐλαττοῦται μόνων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τῶν πρεσβυτέρων αὐτῆς κατὰ ἥμισυ αἰῶνα, καὶ σπεύδει νὰ τὰς φθάσῃ. Τὴν ὁδὸν ταύτην πρὸς τὴν πρόδοτον διήνυσεν ἡ Βρασιλία καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς χρονικὴν περίοδον καθ' ἣν καὶ οἱ Ἑλληνας ἡμεῖς, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἐφθάσαμεν ὅπου σήμερον εὐρισκόμεθα. Ἐκθέσαντες ἤδη ἀνωτέρω κατὰ πόσον αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι, δι' ὧν διήλθομεν ταυτοχρόνως σχεδὸν τὰ δύο ἔθνη, ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας, διαφέρουσαι μόνον κατὰ τὴν λύσιν, μένει ἡμῖν μόνον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ μιγὰς τῆς Βρασιλίας πληθυσμὸς εἶναι ἀσυγκρίτως τοῦ τῆς Ἑλλάδος χείρων, πολὺ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀγρωτέρου οἱ κομματάρχαι, τέσσαρας κατὰ σειρὰν ἐγείραντες αἱματηρὰς ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας διεδέχθη ἔξωτερικὸς πόλεμος ὀκτὼ διαρκέσας ἔτη. Ἀλλὰ πάσας τὰς πληγὰς ἤρκεσε νὰ ἐπουλώσῃ ὁ ἅγιος ἰδρὼς τοῦ γεωργοῦ, ἅμα κατώρθωσεν ὁ αὐτοκράτωρ ν' ἀσφαλίσῃ τὸ προῖον αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ βδελυροῦ κηφήνος. Ἡ ἐξασφάλισις αὕτη ἀποτελεῖ καθ' ἡμᾶς τὸν κάλλιστον τοῦ στέμματος τοῦ Δὸν Πέτρου μαργαρίτην. Τὴν Βρασιλίαν ἔσωσε καὶ ἐδόξασεν ὁ καφές, ὡς ἠδύνατο ἴσως νὰ σώσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἡ σταφίς, ἂν εὕρισκετο καὶ παρ' ἡμῖν ὁ δυνάμενος νὰ θέσῃ τὸν κηφήνα πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ σκάψῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Φοβούμενοι μὴ καὶ πάλιν ἐκ παρεξηγήσεως κατηγορηθῶμεν ὡς ἀποκλίνοντες πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν, περαίνομεν τὴν βιογραφικὴν ταύτην μελέτην δι' ἐπιχειρήματος πηγάζοντος ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν, τοῦ ἐξῆς: ὅτι ἐκ πάντων τῶν πολιτευμάτων μόνον τὸ κατὰ σύνταγμα, διχάζον εἰς δύο ἴσα μέρη τὴν ἐξουσίαν, σαλεύει τὰ ἔθνη ἐπὶ διπλῆς ἀγκύρας, ὧν μία μόνη, ἂν τύχῃ στερεά, ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. Διερχόμενοι τὰς δέλτους τῆς συγχρόνου ἱστορίας, βλέπομεν τὴν μὲν Ἀγγλίαν κατορθοῦσαν δι' ἀγαθοῦ κοινοβουλίου νὰ ὑψωθῇ εἰς τὸ ἄωτον τῆς εὐημερίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αἰσχροῦ βασιλέως, τὴν δὲ Βρασιλίαν ἀναδύουσαν ἐκ

τοῦ χάους διὰ τῆς ἀρετῆς ἐνὸς μόνοι ἀνδρός, κατισχύοντος ὀλοκλήρου κομματικοῦ θηριοτροφείου. Ἄλλὰ τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα, ἐνῶ τόσοι εὐγλώτως ὑπὲρ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν συνηγοροῦσιν, ἀποδεικνύουσι συγχρόνως πόσον ἀδικαιολόγητος εἶναι συνταγματικὸς βασιλεὺς, ἀποδίδων τὴν ἀποτυχίαν του πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων εἰς τὴν αἰσχροῦτητα τῶν φατριῶν, ἢ βουλευτῆς ἐπιρρίπτων εἰς τὴν τύφλωσιν καὶ τὸ πείσμα τοῦ βασιλέως τὴν εὐθύνην τῆς κοινῆς δυσπραγίας.

(«Ἐστία», ἔτος Α', φυλ. 41, 10 Ὀκτωβρίου 1876).

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΡΗΤΟΡΕΙΑ

Ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου ἄχαρι εἶναι τὸ ἔργον τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν παρ' ἡμῖν πολιτικὴν εὐγλωττίαν. Τί τῷ ὄντι ἔχει νὰ εἴπῃ περὶ τῆς σημερινῆς ἡμῶν φιλολογίας, τέχνης ἢ ἐπιστήμης ἢ πῶς σπουδάζων νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι, ἂν οὐχὶ ἀκμαῖαι, εἶναι τοῦλάχιστον ζωνταναί; Τὰ πάντα παρ' ἡμῖν εἶναι σκιαί, εἰδῶλα καὶ φαντάσματα καὶ ζωὴν ἀληθινὴν ἔχει μόνη ἡ πολιτικὴ. Μόνη αὕτη ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐλκύῃ τὴν ἀμέριστον προσοχὴν καὶ νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον πάντων τῶν Ἑλλήνων, διότι μόνη αὕτη δύναται νὰ πορίσῃ δημοτικότητα, δύναμιν, ὑπόληψιν, βαρύτητα καὶ σημασίαν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μηδαμινά. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας πολλὰ εἶναι τὰ στάδια τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δραστηριότητα καὶ φιλοδοξίαν. Φήμη, ὑπεροχὴν, κοινωνικὰς διακρίσεις, ἀξιώματα καὶ τιμὰς δύναται νὰ ἐλπίσῃ καὶ ὁ ἐπιστήμων καὶ ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ καλλιτέχνης καὶ αὐτὸς ὁ ποιητής, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν μόνος ὁ πολιτευτής. Τὴν τοιαύτην ἐν Ἑλλάδι ἐξαιρετικῶς ὑπέροχον θέσιν τοῦ βουλευτοῦ ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς μὲν τὰς ἄλλας χώρας ἡ δύναμις αὐτοῦ περιορίζεται εἰς τὸ ν' ἀνατρέπη τὰς κυβερνήσεις, ἐνῶ ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς ὑπάρχει τῆς παντοδυναμίας του περιορισμός. Ἐκ τοῦ βουλευτοῦ ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον τῆς κυβερνήσεως ὁ βίος, ἀλλὰ καὶ ἡ τιμὴ, ἡ περιουσία, ἡ ἀσφάλεια, ὁ ἐπιούσιος ἄρτος ἢ τοῦλάχιστον ἡ πληρωσις πόθου τινὸς τῶν πλείστων Ἑλλήνων. Οὐδ' ὑποπίπτομεν εἰς ὑπερβολὴν λέγοντες **τῶν πλείστων**, ἀφοῦ δὲν εἶναι βεβαίως πολλοὶ οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες οἱ μὴ ἔχοντες οὐδὲν νὰ φοβηθῶσιν ἢ νὰ ἐλπίσωσιν παρὰ βουλευτοῦ, οὔτε οἰκόπεδον δυνάμενον νὰ καταπατηθῇ ἢ νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ σχέδιον τῆς πόλεως, οὔτε ὀφειλὴν πρὸς τὸ δημόσιον ἢ ἀπαίτησιν παρ' αὐτοῦ καμμίαν, οὔτε δίκην ἐκκρεμῆ, οὔτε φόβον νὰ χάσῃ τὴν δημοσίαν θέσιν ἐκ τῆς ὁποίας ἀποζῶσιν, οὔτε ἐπιθυμίαν ν' ἀποκτήσῃσι τοιαύτην, οὔτε συγγένειαν ἢ συμπάθειαν πρὸς ὑπόδικον δυνάμενον ν' ἀθρωθῇ ἢ κατάδικον δυνάμενον νὰ χαριωθῇ, οὔτε ὄρεξιν οἰασθήποτε

κυβερνητικῆς παραχωρήσεως, μεταλλείου, σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐργολαβίας, προμηθείας ἢ μεταρρυθμίσεως ἐδαφίου τινὸς τοῦ δασμολογίου, ἢ ἀδείας νὰ μεταβάλλωσι τὰ πεζοδρόμια εἰς σφαγεῖα ἢ παραρτήματα λαχανοπωλείου, οὔτε ἀγρὸν δυνάμενον νὰ ἐρημωθῆ, οὔτε θυγατέρα δυναμένην ν' ἀτμασθῆ ἢ τοῦλάχιστον ῥάχιν δυναμένην αὐθαιρέτως νὰ ξυλοφορωθῆ, μετὰ τὴν ἐπικειμένην μάλιστα κατάργησιν τῆς στρατιωτικῆς ἀστυτομίας.

Πάντα ταῦτα, περὶ τῶν ὁποίων ἀποφασίζει εἰς πᾶσαν ἄλλην χώραν ὁ νόμος, τὸ δίκαιον, ἢ προτίμησις τῆς ἱκανότητος, τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ τὸ σέβας πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἐξαρτῶνται παρ' ἡμῖν ἐκ μόνου τοῦ θελήματος τοῦ βουλευτοῦ. Ὁ κύκλος τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τῆς ἐνεργείας του εἶναι δεκάκις εὐρύτερος παρὰ εἰς πᾶσαν ἄλλην χώραν καὶ ἡ πεποιθήσις εἰς τὴν παντοδυναμίαν του τοσαύτη, ὥστε ὡς οἱ Ἑβραῖοι παρὰ τοῦ Χριστοῦ τέρατα καὶ σημεῖα οὕτω ζητοῦσι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκλογεῖς παρὰ τοῦ βουλευτοῦ νὰ θαυματοουργῆ, μεταβάλλον τοὺς ἀχυρῶνας εἰς δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ χωράφια εἰς οἰκόπεδα, τοὺς ἀκτήμονας εἰς κτηματίας, τοὺς χρηστοὺς ὑπαλλήλους εἰς παυσανίας, τοὺς βλαχοδημάρχους εἰς ἱππῶτας τοῦ Σωτῆρος, τοὺς δικαστὰς εἰς ἀδικητὰς καὶ τοὺς ξυλοσχίστας εἰς καθηγητὰς. Τὸ «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» δύναται πρὸς χρῆσιν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων νὰ μετατραπῆ εἰς «Ἀρχὴ σοφίας φόβος βουλευτοῦ». Ὅπως κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους παρελάμβανεν ἢ μᾶλλον ἐπνιγεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἡ Θεολογία πᾶσαν μάθησιν καὶ ἐπιστήμην ἐκμυζῶσα πᾶσαν τοῦ ἔθνους τὴν πνευματικὴν δραστηριότητα, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἀποροφᾷ καὶ ἐκμηδενίζει τὰ πάντα ἢ πολιτικὴ, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐδὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῆς· ὅτι δύναται αὕτη ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ πάντα καὶ ὑπ' οὐδενὸς ν' ἀντικατασταθῆ. Ἄλλο πλὴν αὐτῆς στάδιον δύναται ἐν Ἑλλάδι νὰ προτιμήσῃ μόνος ὁ ἀφιλότιμος, ὁ ἀσκητῆς, ὁ κυνικὸς φιλόσοφος, ὁ περιφονητῆς παντὸς ἐπιγείου ἀγαθοῦ καὶ ὑποψήφιος κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Εἰς πάντα ἐν ἐνὶ λόγῳ Ἕλληνα πρόκειται ἡ αἵρεσις μεταξὺ πολιτικοῦ καὶ μηδενικοῦ. Τί ἄλλο τῷ ὄντι εἶναι παρὰ στοργγύλα μηδενικὰ οἱ ἀπέχοντες τῆς πολιτικῆς παλαιστρας, ὅσονδήποτε καὶ ἂν διαπρέψωσιν εἰς πᾶσαν ἄλλην; Ἄληθές εἶναι ὅτι δύναται νὰ παραγνωρισθῆ καὶ εἰς ἄλλους τόπους ἢ ἀξία, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑποταχθῆ καὶ ἢ ἀνεγνωρισμένη εἰς τὸν ζυγὸν τῆς πολιτικῆς. Παρὰ πολιτευτοῦ, ἂν τύχῃ οὗτος κατ' ἐξαιρέσιν νὰ ἔχῃ καὶ ἀξιώσεις ἀνθρωπισμοῦ, δύναται νὰ ἐπίσῃ πρωτεύων τις φιλόλογος ἢ ἐπιστήμων νὰ τύχῃ μειδιάματος συγκαταβάσεως καὶ προστασίας· πῶς ὅμως νὰ φαντασθῆ, ὅσῃν καὶ ἂν ἔχῃ ἔπαρσιν, ὅτι εἶναι ἰσότιμος αὐτοῦ ἢ νὰ μὴ κατανοήσῃ τὴν μηδαμινότητά του, λησμονῶν ὅτι ἐξ ἐνὸς βουλευτικοῦ νεύματος ἐξαρτᾶται νὰ παραγκωνισθῆ ὁ Κουμανούδης

μετ' ἀφθόνου παρατάξεως ἐπιχειρημάτων περὶ τῆς δεδηλωμένης, τῶν καθηκόντων τοῦ Στέμματος, τῆς ἀνάγκης Γερουσίας, τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας ἢ τῆς προοδευτικῆς φορολογίας. Ὅσα ἀλλαγῶν ὑπάρχοντα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα μόνον τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτευτῶν κατέχει ἐπαρκῶς πᾶς φοιτητῆς Ἑλληνικοῦ καφενείου, ἐνῶ ἡ παντελής ἄγνοια τῶν ὅσα θεωροῦνται ἀπαραίτητα ἐφόδια παντὸς πλύνοντος τὰς χεῖράς του Εὐρωπαίου δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο κατασχύνουσα οὐδὲ καθηγητὴν τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου. Οὐχὶ ὀλιγότερον χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα τῶν προόδων τῆς κατατροχούσης ἡμᾶς πολιτικῆς ὑπερτροφίας εἶναι ἡ συμπύπτουσα μετὰ τῆς ἀπό τινων ἐτῶν τεραστίας ἀναπτύξεως τῆς πολιτικῆς δημοσιογραφίας ἐκλειψις παντὸς ἀξίου τοῦ ὀνόματος φιλολογικοῦ περιοδικοῦ, ἐνῶ εὐτυχοῦσι νὰ ἔχωσιν ἀξιόλογα τοιαῦτα ἡ Ρωμουνία καὶ αὐτὴ ἡ Βουλγαρία. Ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα ἐκδίδονται τακτικῶς ἐν Ἑλλάδι πολιτικά ἐφημερίδες καὶ οὐδὲν περιοδικὸν ἠδυνήθη οὐχὶ νὰ εὐδοκίμησῃ, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ ζήσῃ. Οὐδὲ θὰ εἶχον δίκαιον νὰ παραπονεθῶσιν οἱ ἐκδόται του διὰ τοῦτο, ἀφοῦ αἱ μὲν μεγαλόσχημοι ἐφημερίδες ἡμῶν πλησιάζουσι νὰ φθάσωσι τὰς εὐρωπαϊκὰς κατὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς ὕλης, τὴν ταχῆαν μετὰδοσιν τῶν εἰδήσεων καὶ τὴν τελειότητα τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐνῶ τὰ ἡμέτερα περιοδικὰ κατήγησαν, ἐκ τῆς ἀνικανότητος αὐτῶν ν' ἀμείβωσι συντάκτας, ἀπλᾶ δοχεῖα νεανικῶν γυμνασμάτων, ἀτείχιστοι μάνδραϊ ὅπου δύναται πᾶς αὐτοχειροτόνητος λόγιος νὰ ὑπάγῃ ν' ἀποπατήσῃ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅπως ὅλοι οἱ Ἑσκαμῶοι, ὅλοι οἱ Ἄραβες ἱππεῖς καὶ ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Πάρθοι τοξόται, οὕτω καὶ ὅλοι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι πολιτευταί, ὅλοι ψηφοθῆραι, κομματάρχει καὶ ἐκ τούτου καὶ κάπως ρήτορες ἐξ ἀνάγκης! Ἐκδηλώσεις τῆς δραστηριότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος πραγματικά, ζωντανὰ καὶ ἀξιαί προσοχῆς δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι πλὴν τῆς ἀρθρογραφίας καὶ τῆς πολιτικῆς ρητορείας.

Πολὺ ἐν τούτοις θὰ ἠπατάτο ὁ ἀγόμενος ἐκ τῶν ἀνωτέρω νὰ πιστεύσῃ ἀνάλογον τῆς σπουδαιότητος τῆς πολιτικῆς τὴν χρησιμότητα τῆς ρητορικῆς. Αὕτη, πλὴν ἐκτάκτων τινῶν περιστάσεων, δὲν εἶναι παρὰ δευτερεύων παράγων ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας, ἀπλοῦν ἐπικούρημα λυσιτελεστέρων πρὸς ἄγραν ψήφων ἀγκίστρων. Πολὺ τῷ ὄντι χρησιμώτερα τῶν ὅσα δύναται ὁ ὑποψήφιος νὰ βροντοφωνήσῃ ἀπὸ τοῦ ἐξώστου ἀποτεινόμενος ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ἐκλογεῖς εἶναι ὅσα ψιθυρίζει εἰς τὸ ὠτίον τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ κομματάρχισκου, ἀφοῦ μόνον κατ' ὄνομα ἄμεσοι καὶ πράγματι ἔμμεσοι ἀπομένουσιν ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι αἱ ἐκλογαί. Διὰ νὰ εἴμεθα ἐν τούτοις ἀκριβεῖς πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν φαίνεται τείνουσα ν' αὐξήσῃ ἡ χρησιμότης τῆς δημοκοπίας, ἀφοῦ εἰς ταύτην κυρίως πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν αἱ ἐκλογικαὶ ἐπιτυχίαι τοῦ λαοπροβλήτου ἡμῶν προθυπουργοῦ. Κατὰ παράδοξον

ὅμως ἀντίφασιν, ἐφ' ὅσον αὐξάνει κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἡ ἀξία τῆς δημεγερικῆς εὐγλωττίας, κατὰ τοσοῦτον φαίνεται ἐλαττουμένη καὶ σχεδὸν ἐκλείψασα ἢ χρησιμότης τῆς ρητορικῆς δεινότητος ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς. Ἄν ἀρκῆ νὰ παρασύρῃ τὸν ἐκλογέα ἢ παρὰ τοῦ τυχόντος δημοκόπου ἑνδεκάτη ἐπανάληψις δεκάκις ἤδη ἀθετηθείσης ὑποσχέσεως, ἀδύνατον ἀφ' ἑτέρου θὰ ἦτο εἰς τὸν ἄριστον τῶν ἡμετέρων ρητόρων νὰ πείσῃ τοὺς ἐν τῇ Βουλῇ συναδέλφους του ὅτι ἔχουσιν ἄδικον νὰ θεωρῶσι τετραγώνον τὴν σελήνην ἢ συμφέρουσαν τὴν κατάργησιν τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας. Τοιοῦτο κατόρθωμα θὰ ἦτο ἀνώτερον ὄχι μόνον τῆς εὐγλωττίας τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἴσως τῆς ἱκανότητος τοῦ Ὀρφέως νὰ συγκανῆ καὶ τοὺς λίθους. Τὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης πρωτοφανοῦς ἀντιστάσεως τῶν ἡμετέρων ἀντιπροσώπων κατὰ πάσης ἐφόδου τῆς αὐτοφώτου ἀληθείας καὶ τῆς στοιχειώδους λογικῆς δύναται τις ἴσως ν' ἀνεύρῃ ἀντιστρέφων τὴν δημῶδη τῶν γάλλων παροιμίαν καὶ ἀντὶ «ventre affamé n' a pas d' oreilles» λέγων «δὲν ἔχει ὦτα τοῦ χορτάτου κυβερνητικοῦ ἢ κοιλία». Ἄλλ' εἰς τί δύναται τότε νὰ χρησιμεύσῃ τῶν ρητόρων τῆς ἀντικολιτεύσεως ἢ βοή ἐν τῇ ἐρήμῳ; Εἰς οὐδὲν βεβαίως ἂν ἀπέβλεπεν εἰς κέρδος ψήφων διὰ τῆς πειθοῦς, ἀντὶ ν' ἀποβλέπῃ εἰς κέρδος μόνον χρόνου καὶ τὴν ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης κατὰ τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων γερμίζει ἡ κυβέρνησις τὴν γαστέρα καὶ φράσσει τὰ ὦτα τῶν ὀπαδῶν της, θεωροῦσα ἀσύγγνωστον παρ' αὐτοῖς ἔγκλημα τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ τῶν καὶ περιορίζουσα τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἰς τὸ «Πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα», ὅπως καὶ τὰ τῆς βασιλείας εἰς τὸ «Ὑπόγραφε καὶ μὴ ἐρεῦνα». Ἀφοῦ δὲ τὸ πολίτευμα ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο πράγματι εἶναι παρὰ δικτατωρία οὐδενὸς δεκτικῆ περιορισμοῦ ἀλλὰ μόνον ἀνατροπῆς διὰ δημαγωγίας, ἐπόμενον ἦτο ν' ἀποβῆ καὶ ἡ ρητορεία κατ' οὐσίαν δημαγωγική. Οὐδὲ δύναται ν' ἀποδοθῆ εἰς ἄλλο τι ἢ τοιαύτη αὐτῆς τροπὴ παρὰ εἰς μόνην τὴν ἀνεπαρκῆ πολιτικὴν ἀγωγὴν τῶν ἐκλογέων. Ἄλυτον δι' ἡμᾶς αἰνίγμα εἶναι πῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ φιλόνομος, ὁ νηφάλιος, ὁ πρακτικὸς, ὁ οὐδενὸς ἄλλου κατὰ τὴν δεξύτητα τοῦ πνεύματος ὑστερῶν καὶ ἄριστος τῶν ἰδίων του ὑποθέσεων οἰκονόμος, ἀπεδείχθη ἀδεξιώτερος παντὸς ἄλλου διαχειριστῆς, ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους του τὴν υπεράσπισιν τοῦ συμφέροντος τῶν πολλῶν καὶ οὐχὶ τῶν ὀλίγων, πρόθυμος εἰς κατάποσιν παντὸς δολώματος, ἀνεπίδεκτος σωφρονισμοῦ ὑπὸ τῆς πείρας, ἐπιλήσιμων πάσης συμφορᾶς καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἱκανὸς παρὰ μόνον νὰ παρασύρεται καὶ ἔπειτα νὰ μετανοῆ, νὰ κρᾶξῃ «ἡμαρτον» τύπτων τὸ στήθος καὶ νὰ ὑποπίπτῃ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν, νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν ἄριστον αὐτοῦ πολιτικὸν ἄνδρα καὶ νὰ χύνη ἔπειτα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ θύματος αὐτοῦ δάκρυα κροκοδείλου, ἔξυπνον τέλος πάντων

καὶ ἀγαθόν, πιστεύομεν, ἀλλ' ἀνίκανον νὰ ἀνδρωθῆ παιδίον. Πῶς λοιπὸν ν' ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τοὺς ἐπιδιώκοντας τὴν εὐνοίαν καὶ τὰς ψήφους τοῦ νὰ ὀμιλῶσι πρὸς αὐτὸν ἄλλην γλῶσσαν παρὰ τὴν ἀρέσκουσαν εἰς τὰ παιδιά, λησιμονοῦντες τὰς δάφνας τῶν δημοκολάκων καὶ τὴν ἐκλογικὴν πανωλεθρίαν τοῦ ἐξόχου ἀνδρός, ὅστις καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι διεπράχθησαν παρ' αὐτοῦ σφάλματα κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δήμου οὐχὶ διὰ ταῦτα, ἀλλὰ μόνον διότι ἐθεώρει ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἀξίωμα κυβερνήτου τοῦ δημοκόλακος τὴν τέχνην;

Πλὴν τῆς κατ' ἀνάγκην δημοκοπίας πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς μέγα μειονέκτημα τῆς παρ' ἡμῖν ρητορικῆς τὸ μοναδικὸν τῆς Ἑλλάδος εὐτύχημα τῆς ἀνυπαρξίας ζητημάτων δυναμένων νὰ διατρέσωσιν εἰς ἀντίπαλα στρατόπεδα οὐχὶ τοὺς πολιτευτὰς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἔθνος. Οὔτε δυναστικούς, οὔτε δημοκρατικούς, οὔτε κληροκόφρονας οὔτε ἀντικληρικούς, οὔτε σοσιαλιστὰς οὔτε μίσος μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἀφοῦ ἐξ ἴσου σπάνιοι εἶναι παρ' ἡμῖν οἱ τρώγοντες καθ' ἡμέραν φασιανούς ὅσον καὶ οἱ στερούμενοι τοῦ ἐπαρκoῦς πρὸς χορτασμὸν τεμαχίου λευκοῦ ἢ μέλανος ἄρτου, οὔτε φόβον βιομηχανικῶν ἢ χρηματιστικῶν κρίσεων πλὴν τῶν προκαλουμένων ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀκρισίας, οὐδὲ πιστεύομεν Ἑλλήνα κανένα μὴ εὐχόμενον ἐξ ὅλης καρδίας τὴν ὑποτίμησιν τοῦ συναλλάγματος καὶ τὴν ὑπερτίμησιν τῆς σταφίδος. Ἄδικον λοιπὸν θὰ ἦτο ἐν τοιαύτῃ ἀπουσίᾳ μεγάλων ζητημάτων ν' ἀπαιτήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν ὑψηγοῦ εὐγλωττίας, ἀφοῦ πρῶτος καὶ ἀπαραβάτος κανὼν τῆς ρητορικῆς τέχνης εἶναι ὁ ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος τοῦ θέματος ὄγκος τοῦ λόγου. Τί ὅμως κοινὸν δύνανται νὰ ἔχωσι πρὸς τὰ συνήθως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Βουλῇ συζητούμενα αἱ ἀποστροφαὶ τοῦ Μιραβώ, ἢ ἔξαρσις τοῦ Σατωβριάνδου, ὁ λυρισμὸς τοῦ Λαμαρτίνου, ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Γαμβέττα ἢ καὶ τοῦ Jaugrés ἢ παραφορὰ, καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται πόσον ἔγειναν πρὸ τριακονταετίας γελοιοὶ οἱ ἀπομιμούμενοι τὸ ὕψος τῶν ρητόρων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἠρωεῖς τῆς ἡμετέρας μεταπολιτεύσεως, οἱ ἀποκαλοῦντες *τύραννον* τὸν ἀγαθώτατον τῶν βασιλέων καὶ κηρύττοντες κατελείγουσαν τὴν ἀπολύμανσιν δι' αἵματος τῆς πολιτικῆς ἡμῶν κονίστρας; Τὸ καθ' ἡμᾶς θεωροῦμεν ἀπ' ἐναντίας ὡς μέγα κέρδος τὴν ἀπολύμανσιν τοῦ ἡμετέρου βήματος ἀπὸ τοιοῦτου εἶδους εὐγλωττίας. Αὕτη χάριτι θεῖα φαίνεται ἐκλείψασα ὀριστικῶς. Κύκνειον αὐτῆς ἄσμα ἦτο ὁ παρὰ τινος πατρινοῦ βουλευτοῦ πανηγυρισμὸς τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν τῆς 7 Ἀπριλίου διὰ τοῦ ἀπομείναντος εἰς τὴν μνήμην μας βροντοφωνήματος: «Ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κατέρχονται οἱ κερανοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰς κάλπας ἀνέρχονται οἱ κερανοὶ τοῦ λαοῦ!» Ἐκτοτε ἐπεκράτησεν ὀριστικῶς, ὡς ἐλπίζομεν, τὸ μόνον ἀρμόζον εἰς τὰ παρ' ἡμῖν συζητούμενα ἀπέριττον, ἀναλυτικὸν καὶ κάπως ξηρὸν ὕψος λόγου

τῶν ἄλλων ρητόρων καὶ τοῦ μακαρίτου Θιέρσου. Τὰς ἔλλειπούσας ἀπὸ τοῦ ποιοῦ τῶν συζητουμένων νομοσχεδίων ἀφορμὰς διεγέρσεως σφοδροῦ πάθους παρέχει ἐκ διαλειμμάτων τῶν κοιμητικῶν καὶ προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων ἢ ἀγριότης. Ἄλλὰ τότε τοὺς μεγάλους λόγους ἀντικαθιστῶσιν οἱ χονδροὶ καὶ τὰ ρητορικὰ σχήματα γρόνθων καὶ ράβδων ὑψώσεις ἢ καὶ καταπτώσεις, αἵτινες οὐδὲν παρέχουσιν ἐπιχείρημα πρὸς κατηγορίαν τῶν ἑλλήνων βουλευτῶν ἐπὶ ἰδιαζούσῃ ἀγροικίᾳ, ἀφοῦ διαπλεύσαντες πρὸ πολλῶν ἤδη ἔτων τὸν ὠκεανὸν εἰσῆχθησαν οἱ τοιοῦτοι ἀμερικανισμοὶ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ κοινοβούλια καὶ ἰδίως τὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Πολὺ μᾶλλον ἰδιάζον γνῶρισμα τοῦ ἡμετέρου εἶναι ἢ ἀπεραντολογία καὶ αἱ ἐπ' ἀπειρον τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων ἐπιναλήψεις. Οὐδ' αὐταὶ ὅμως δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἡμετέρων ἀγορευτῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναμασθητικῶν μαστοφόρων, ἀφοῦ δὲν προέρχονται ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας ἄλλου μέσου ἀμύνης κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἐπιχειρούντων νὰ περιορίσωσιν εἰς ἄφωνον κατάφασιν τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ καὶ τὴν ἐξάμηνον διάρκειαν τῆς συνόδου εἰς τρεῖς ἑβδομάδας. Εἰς μόνην τὴν βίαν τῶν πραγμάτων πρέπει ν' ἀποδοθῆ ὅτι τὰς ἀρχαίας διαίρεσεις τῆς ρητορικῆς πρέπει ν' ἀντικαταστήσῃ ἡ διαίρεσις τῆς σημερινῆς εἰς δύο μόνον εἶδη: τὴν *δημοκοπικὴν* καὶ τὴν *κωλυσιεργικὴν*.

Οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται παρὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπιβληθέντος αὐτῇ ὑπὸ τῶν περιστάσεων τύπου, τὴν καθ' ἑαυτὴν ἀξίαν τῆς παρ' ἡμῖν ρητορείας. Τοῦτο εἶναι, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ἱκανῶς εὐχαρὶ ἔργον. Ἄνευ τῶ ὄντι φόβου νὰ ὑπερτιμήσωμεν τὰ ἡμέτερα, δυνάμεθα ἀδιστακτικῶς ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλλήνων ἀντιπροσώπων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκλέγονται ἐγκλείει ἢ ἡμέτερα Βουλὴ ἀνώτερον πύσης ἄλλης ποσὸν ἀγορευτικῆς ἱκανότητος. Οὐδένα μὲν μέγαν ρήτορα μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ μόνου ἀξίου τοιοῦτου ἐπιθέτου, οὐδ' ἐλπίδα προσεχοῦς ἀνορθώσεως τῆς ζημίας μετὰ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον, πλείστους ὅμως τοὺς δυναμένους ἀδεῶς νὰ παραβληθῶσιν, ἂν οὐχὶ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας, πρὸς τοὺς διατρέποντας ἐν τῇ Δύσει συναδέλφους τῶν. Ἄν δὲν ἔχωμεν τάλαντον μονοκόμματον κανέν, ἔχομεν ὅμως μνᾶς πλειότερας ἴσως παντὸς ἄλλου κοινοβουλίου. Τὸ πρὸ πάντων διακρίνον τοὺς ἡμετέρους ρήτορας εἶναι ἡ ἱκανότης αὐτῶν ταχίστης οἰκειώσεως πρὸς πᾶν δεκτικὸν συζητήσεως ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἡ διὰ τῆς δεξιότητος τῆς ἀντιλήψεως ἀναπλήρωσις τῆς εἰδικῆς πείρας. Τὸ προσὸν τοῦτο διακρίνει ὄχι μόνον τοὺς μετερχομένους τὸ ἐπιτέλεσμα δικηγόρους βουλευτάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὐδὲν ἔχοντας κοινὸν πρὸς τὸ συζητεῖν *de omni re scibili* ἐκ τοῦ προχείρου. Πῶς δὲ νὰ μὴ θαυμάσῃ τις τὸν κ. Θεοτόκην, τὸν κ. Σκουλούδην ἢ τὸν σημερι-

νὸν αὐτῶν διάδοχον ἀγορεύοντας περὶ ναυτικῶν πραγμάτων ἐν πλήρει γνώσει τῶν διεπόντων ταῦτα νόμων καὶ τῶν ἐλαχίστων τῆς ὑπηρεσίας λεπτομερειῶν καὶ χειριζόμενος ἀπροσκόπτως τὸ πλῆθος τῶν δυσλήπτων ναυτικῶν ὄρων, τὸν κ. Εὐταξίαν δυνάμενον νὰ ὁμῶν ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας μετ' ἴσης ἀρμοδιότητος καὶ εὐρυμαθείας περὶ ἀγροτικῶν, βιομηχανικῶν, οἰκονομικῶν ἢ παιδαγωγικῶν ζητημάτων, ἢ τὸν ἤρωα τῆς ληξιάσης Συνόδου κ. Στάην μεταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ ἀμειλίκτου ἐλέγχου τῶν ὑπερβασίων τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας εἰς τὰς τῶν μετασκευαστῶν τῆς Μπουμπουλίνας; Οὐδ' ἐλλείπουσι πλὴν τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν οἱ διακρινόμενοι δι' ἀναμφισβήτητον εἰδικότητα ἄνδρες, πρὸ πάντων περὶ τὰ οἰκονομικά. Τοῦ κ. Σμιοπούλου αἱ ἀναλύσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ δύνανται νὰ ὑπομείνωσι τὴν σύγκρισιν πρὸς οἰουδήποτε εὐρωπαϊοῦ συναδέλφου του ὁμοίαν ἐργασίαν, τοῦ δὲ κ. Καρράνου εἶναι πρὸ πάντων ἀξιοσημείωτος ἡ ἱκανότης νὰ καθιστάνῃ διὰ τῆς σαφηνείας καὶ χάριτος τοῦ λόγου του προσιτὰ καὶ εἰς τοὺς ἀμνηστους τὰ ἄδυστα τῆς χρηματιστικῆς, ὅπως ὁ Βύχνης τὰ τῆς φυσιολογίας καὶ ὁ Ἀραγὼ τὰ τῆς ἀστρονομίας. Παρ' αὐτοῖς θὰ κατετάσσομεν βεβαίως καὶ τὸν κ. Σωτηρόπουλον, ἂν πολὺ μᾶλλον τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ ἐμπειρίας δὲν ἐπροτιμῶμεν νὰ θαυμάσωμεν ὡς φιλόλογοι παρ' αὐτῷ τὸ χάρισμα τῆς μοναδικῆς ὁμαλότητος τοῦ ὕφους του καὶ ἐκφραστικῆς διαυγείας δυναμένης νὰ ὁμοιωθῇ πρὸς τὴν τοῦ βοημηκοῦ κρυστάλλου. Ἡ πρὸ ἐτῶν ἀγόρευσις αὐτοῦ περὶ πολλαπλῆς ψήφου καὶ μονοκουκκίου εἶναι ἀριστουργηματικόν, τὸ ὅποιον πλειστάκις ἀνεγνώσαμεν μετ' ὄσης τὰ φυλλάδια τοῦ Λουδοβίκου Κουρριέρου ἠδονῆς. Ὁ κ. Δελιγεώργης θὰ ἠρίστευε βεβαίως ἀπὸ τοῦ βήματος ἂν δὲν ἐπροτίμα ὡς ὁ Κορμενίνος τὸν κάλαμον τοῦ λόγου, ἔχων ἴσως ὑπ' ὄψιν τὸ *verba volant, scripta manent*. Πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ὁ κ. Ράλλης εἶναι ὁ συνοπτικώτατος τῶν ἡμετέρων ρητόρων ἀπαξιῶν νὰ διατρίβῃ περὶ τὰς λεπτομερείας καὶ περιοριζόμενος εἰς μόνην τῶν πραγμάτων τὴν οὐσίαν. Ἡ κυρία αὐτοῦ δύναμις ἐγκείται εἰς τὴν ἱκανότητά του νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τῆς διοικητικῆς ἡμῶν ἀρχαιότητος τὴν συνείδησιν παντὸς τιμίου ἀνθρώπου. Λησμονῶν πολλάκις ὅτι ἡ τοιαύτη ἀρχαιότης προέρχεται πολὺ μᾶλλον ἐξ ὑποταγῆς εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ εἰς προαιρέσεις τῶν κυβερνώντων, ἐπιτίθεται κατ' αὐτῶν μετ' ὀρμῆς δυναμένης νὰ παραβληθῇ πρὸς ἔφοδον ἐμβολοφόρου θωρακωτοῦ. Εὐκόλον θὰ ἦτο νὰ προσθέσωμεν εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὅλας δεκάδας ἐντὸς τῆς Βουλῆς ἢ ἀποκλεισθέντων ἐξ αὐτῆς εὐπροσώπων ρητόρων, πολὺ ὅμως τῆς τοιαύτης προσθήκης συντελεστικώτερον πρὸς δικαίαν ἐκτίμησιν τῆς παρ' ἡμῖν ρητορείας εἶναι νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι δύνανται σήμερον ν' ἀριθμηθῶσιν ἐπὶ τῶν δακτύλων οἱ τελείως ἀνίκανοι νὰ ἐκφράσωσι τὰς ἰδέας των ἐν λογικῇ σειρᾷ καὶ μετ' ἐπαρκοῦς γνώσεως τῶν πραγμάτων βουλευταί.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἄλλως συμπαθεστάτων Ρηγοπούλου καὶ Ρόκου Χοιδᾶ ἐξέλιπον ἐκ τῆς Βουλῆς οἱ κοπανισταὶ ἄερος, οὐδ' ἀνεφάνη ὁ ἱκανὸς ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν κ. Δουζιῖναν ἀκούσιος γελωτοποιός. Τοὺς δὲ κλίνοντας νὰ μὴ θεωρήσωσιν ὡς μέγα πρᾶγμα τὴν ἱκανότητα παντός βουλευτοῦ νὰ συνδέῃ λογικῶς τὰς ἐννοίας του καὶ νὰ ἤξεύρῃ περὶ τίνος ὁμιλεῖ, παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ὑποδείξωσι ποῦ ἀλλαγῆς πλὴν τῆς Βουλῆς δύναται ἡ τοιαύτη ἱκανότης ν' ἀνευρεθῆ, ἢ ἂν ἠτύχησάν ποτε ν' ἀναγνώσωσι φιλολογικὴν ἢ ἄλλην πραγματείαν δυναμένην νὰ συγκριθῆ πρὸς ἀγόρευσιν, δὲν λέγομεν τοῦ ἀειμνήσιου Τρικουπῆ, ἀλλὰ καὶ οἰουδήποτε ἄλλου ἐξέχοντος βουλευτοῦ. Ὁ σημερινὸς Ἕλλην ἐξαγόμενος τῆς πολιτικῆς ὁμοιάζει ὑψάριον ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. Ἡ διάνοια αὐτοῦ εἶναι ἀγρὸς τὸν ὁποῖον ἀφίνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χέρσον, διότι κάλλιστα γνωρίζει ὅτι τὸ προῖόν τῆς συγκομιδῆς δὲν θὰ ἐκάλυπτε τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας. Συνηθίσας παιδιόθεν νὰ βλέπῃ χρησιμεῖον ὡς μόνον μέτρον ἐκτιμήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας τὸ ποσὸν τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς, ἀγεται νὰ θεωρήσῃ ματαιόσπουδον καὶ ἀναξίαν φιλοτίμου ἀνδρὸς πᾶσαν ἄλλην ἐνασχόλησιν καὶ μελέτην. Ἡ πολιτικὴ παρ' ἡμῖν δύναται νὰ ὁμοιωθῆ πρὸς τὰ ἐκμυζῶντα πᾶσαν ἱμάδα τοῦ ἐδάφους ἀδηφάγα ἐκεῖνα φυτὰ, παρὰ τὰ ὁποῖα οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ βλαστήσῃ. Ταῦτα ἀρκοῦσι, πιστεύομεν, νὰ ἐξηγήσωσι πῶς, πλὴν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ εὐπροσώπων ρητόρων, οὐδὲν ἄλλο ἄξιον συγκρίσεως πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἔθνῶν ἔχει σήμερον ἡ Ἑλλάς νὰ ἐπιδείξῃ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΓΕΝΝΗΘΗΤΟ ΦΩΣ

Ἡ ἀνά χειρας ἐν τεύχει συλλογὴ τῶν ἀφορώντων τὰ ἑλληνικά πράγματα σπουδαιότερων κειμένων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπλῆ τις ἀπόπειρα, ὅπως ἡ μέλλουσα μετ' ὀλίγον ν' ἀποφανθῇ περὶ τῶν μεγίστων ἐθνικῆ γνώμη τεθῆ εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν πλήρη κατὰ τὸ ἐνὸν δικογραφίαν, πρὸ πάντων δὲ ὅσα ἐνδεχόμενον φαίνεται ἡμῖν ν' ἀποκλείσῃ ἢ Κυβέρνησις ἐκ τῆς βίβλου, ἣν προτίθεται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς Βουλῆς. Ἀναλογιζόμενοι δὲ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς παρουσίας κρίσεως τὰ σπουδαιότερα ὄργανα τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, εἴτε ἐκ πατριωτικῆς αὐταπαρνήσεως, εἴτε ἐπιφυλαττόμενα, εἶχον ἐπὶ τοῦ στόματος ἀσάλευτον σφραγίδα, καλὸν ἐνομίσαμεν νὰ προτάξωμεν ἐν εἶδει εἰσαγωγῆς ἀκριβῆ καὶ εὐσυνείδητον ἀνάλυσιν τῶν ἐπιτασσομένων ἐγγράφων. Σκοπὸς ἡμῶν εἶναι μᾶλλον νὰ ζητήσωμεν ἢ νὰ μεταδώσωμεν φῶς, ὑποδεικνύοντες τὰ δεόμενα αὐτοῦ σημεῖα, πρὸ πάντων δὲ νὰ ἐνθυμίσωμεν εἰς τοὺς μετ' ὀλίγον συνερχομένους ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους ὅτι, ἂν ἀφήσωσι νὰ μεταπέσῃ εἰς ἀχρηστίαν τὸ δικαίωμα τῆς ἀπαιτήσεως φωτὸς παρὰ τῶν συνταγματικῶς ὑποχρεομένων νὰ παρέχωσιν αὐτό, ὁ βουλευτικὸς ἔλεγχος ἀπομένει λέξις γυμνῆ ἐννοίας. Πρὸς διευκόλυνσιν αὐτοῖς τοῦ ἔργου ἐκθέτομεν καθ' ἱστορικὴν σειρὰν τὰ προκύπτοντα ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἐγγράφων προβλήματα ἢ μᾶλλον αἰνίγματα καὶ τὰς μόνως δυνατὰς ἐκ τῶν ἐνόνητων λύσεις, παρ' αὐτῶν προσδοκῶντες τὴν ἀπαίτησιν πληρεστέρων.

Α'.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ λήξαντος ἔτους ἐγένοντο ἐξωδίκως γνωσταὶ ἢ ὑποβολὴ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑψηλῶν τινῶν ἀπαιτήσεων καὶ στρατιωτικαὶ τινες ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ μετακινήσεις, κατὰ δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ παρόντος ἔπιπτε Κυ-

βέρνησις, ὑποδείχθεισα ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους ἐν ὄρα κρισίμῳ καὶ ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς, οὐχὶ τὴν πλειονοψηφίαν, ἀλλὰ τὴν ὀλοψηφίαν τῆς Βουλῆς. Ἡ αἰφνιδία αὕτη παραίτησις δὲν δύναται ν' ἀποδοθῆ εἰς ἐσωτερικὰς διαιρέσεις, ἀφοῦ ἐπισήμως ἐπιστώθη ὑπὸ τῶν παραιτουμένων ὅτι διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπῆρχε καμμία. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 12 Ἰανουαρίου ἔλεγεν ὁ κ. Κουμουνδοῦρος: «*Τὴν παραίτησιν τοῦ κοινοῦ ὑπουργείου εἰλικρινῶς ἀπηυχόμεν καὶ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῆς Κυβερνήσεως ταύτης ἤμην καὶ ὑπερεμάχησα*». Τὴν ἐπιούσαν ὁ κ. Ζαΐμης ἐκοινοποίει διὰ τοῦ «*Ἐθνοφύλακος*» τὰ ἑξῆς: «*Εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἐσφαλμένον ὅτι ὁ λόγος τῆς παραίτησεως τοῦ Ὑπουργείου ὑπῆρξε διαφωνία περὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν*» τὸν ἀληθῆ ὅμως λόγον ἠρνεῖτο νὰ εἴπῃ, δηλώσας ἐν τῇ Βουλῇ: «*ὅτι ἡ ἐκθεσις αὐτοῦ ἦτο ἀκαιρος*». Τὰ αὐτὰ περίπου ὁμολόγησε καὶ ὁ κ. Δεληγεώργης λέγων: «*Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως δὲν ἀνεγνώρισον τὴν ἀνάγκην νὰ παραμείνωσιν εἰς τὰ πράγματα μέχρι τῆς περατώσεως τῆς ἐντολῆς αὐτῶν. Ἄς εἶναι βέβαιος ὁ προλαλήσας ὅτι οὐδὲ τώρα ἡ Κυβέρνησις ἠθέλην ἐγκαταλείψει τὴν θέσιν τῆς, ἂν δὲν ὑπῆρχε λόγος ἀναγκάζων αὐτήν, ὅν εἶναι ἀκαιρον νὰ ἐπὼμεν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις*». Οὐδόλως ἀμφισβητούμεν τὸ χρήσιμον καὶ τὸ ἀκριβῶς κοινοβουλευτικὸν τῆς τοιαύτης ἐπιβαλλομένης ἐνίοτε ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐχεμυθείας. Τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἐλάλησε γλῶσσαν ἢ μᾶλλον ἐτήρησε πρόσκαιρον σιωπὴν ὁ Κόμης Δέρβης. Ὅπωςδῆποτε ὅμως τὸ φαινόμενον Κυβερνήσεως ὁμονοούσης, παμψηφούσης, ὁμολογούσης ἀπὸ τοῦ βήματος ὅτι αἰσθάνεται τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ πράγματα, καὶ ἐν τούτοις ἀναγκαζομένης νὰ παραιτηθῆ ἔνεκα ἀπορρήτων λόγων, ἦτο τοσοῦτον ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανές, ὥστε ἐκρίθη εὐλογον νὰ διαδοθῆ, ὡς δικαιολογία τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτῆς, ὅτι δὲν ἐπήρκει πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐντολῆς. Καὶ τίνα μὲν ἐννοοῦσιν ἐντολὴν οἱ αὐτουργοὶ τῆς διαδόσεως ἀγνοοῦμεν, πάντες ὅμως ἐγνώρισον ὅτι κακῶς ἐκτιμηθείσης ἐν ἀρχῇ, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων ἐν Εὐρώπῃ πολιτικῶν ἀνδρῶν (1), τῆς φύσεως καὶ τῆς πιθανῆς ἐκτάσεως τῶν πρώτων ἐν Ἀνατολῇ ταραχῶν, ἢ Ἑλλάς κατελήφθη ὑπὸ τῆς καταιγίδος γυμνῆ καὶ ἀνέτοιμος, ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πίστεως, ἄνευ πλοίων, ἄνευ στρατοῦ, καί, τὸ λυπηρότερον, ἄνευ τῆς ἀναλόγου εἰς τὸν ὄγκον τῶν περιστάσεων περισσείας ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ. Πόλεμος τακτικὸς διεξαγόμενος διὰ

(1) Παρομοιωδὲς κατέστη τὸ λόγιον τοῦ Πρίγκηπος Βίσμαρκ: «*Ein bischen Erzegovinem*».

τῶν συνήθων θυσιῶν καὶ συνιστάμενος εἰς μονομαχίαν στόλου ἢ στρατοῦ ἦτο ἀδύνατος πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἔστω καὶ ἀντικρῦζουσαν κραταιότερον ἐχθρόν. Ὁ μόνος κατορθωτὸς ἦτο πόλεμος φυλετικός, καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὡς πρώτη ἀναγκαία εἰς τοῦτον καταβολὴ ἐπεβάλλετο ἡμῖν ἢ ἐν γνώσει καὶ πελοιδήσει θυσία τῶν ἡμετέρων λιμένων (1), ἧτοι ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου ἐκτεθειμένου ἐπὶ ἀπροστατεύτου παραλίας. Ἀποδύομενοι εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἔπρεπε πρῶτον νὰ θυσιάσωμεν ὅσα διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν κατέκτησαν καὶ ἐκληροδότησαν ἡμῖν ἐκεῖνοι, καὶ ἔπειτα τὰ αὐτὰ νὰ ὑποστῶμεν παντοειδῆ παθήματα, δηλώσεις καὶ καταστροφάς, νὰ ἔχωμεν δὲ καὶ ὑπ' ὄψιν τὸ ἀδηλον τῆς τελικῆς ἐκβάσεως, ἐκ μυθρίων ἀπροόπτων συνδυασμῶν καὶ τυχημάτων ἐξαρωμένης. Ἀπέχοντες ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος, ἂν τοιαύτη τις ἐπιχείρησις ἦτο σύμφωνος ἢ ὄχι πρὸς τὰς ὑπαγορευσεις ὑγιαίνοντος πατριωτισμοῦ, περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ διάθεσις τοῦ ἔθνους πρὸς ἀνάρρηψιν τοιούτου κύβου οὐδέποτε ἐξεδηλώθη ἐσκεμμένως καὶ σαφῶς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς τελευταίας κρίσεως. Ἀληθῆ ἐνθουσιασμὸν εἶχομεν ἀκριβῶς τὸν ἀρκοῦντα ὅπως ὑποστῶμεν τὰς θυσίας συνήθους μόνον πολέμου, ὃν καθίστα ἄσκοπον καὶ ἀνεπαρκῆ ἢ μικρότης τῶν ἡμετέρων πόρων καὶ ἡ κακὴ αὐτῶν διαχείρισις ἐπὶ μακρὰ ἔτη, οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ ἐπανορθωθῶσιν ἐντὸς μηνῶν τὰ σφάλματα δεκαετηρίδων. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης συνίστατο κυρίως εἰς τὸ νὰ πειθαναγκάσῃ ἡμᾶς νὰ ὑποστῶμεν ἀξιοπρεπῶς καὶ ἡσύχως τὴν ἐπιστᾶσαν τιμωρίαν παρελθόντων ἀμαρτημάτων, ἧτοι τὴν ἐπιβαλλομένην ἕνεκα τοῦ ἀπαρασκευάστου ἡμῶν ἀπραξίαν, καθ' ἣν ὥραν ἠπειλεῖτο τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ποτήριον ἦτο πικρὸν· τοῦτο ὅμως καὶ ὄχι ἄλλο ἀποστολὴν εἶχεν ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη νὰ ποτίσῃ τὸ ἔθνος, περιστέλλουσα τὰς ἐκ τῆς πικρίας αὐτοῦ ἀτάκτους καὶ σπασμωδικὰς κινήσεις, αἵτινες εἰς τὴν ζημίαν ἠδύναντο νὰ προσθέσωσι καὶ τὴν αἰσχύνην. Καθῆκον αὐτῆς ἦτο οὐχὶ νὰ πράξῃ, ἀλλὰ νὰ προλάβῃ ἀνοησίας, παρασκευάζουσα συγχρόνως τὸν τόπον ἐκ τῶν ἐλαχίστων, φεῦ! ἐνόνητων καὶ καραδοκοῦσα εὐκαιρίαν τινὰ ἢ μᾶλλον θαῦμα, ἐπιτρέπον τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πενιχρῶν αὐτοῦ παρασκευῶν μεθ' οἷασδήποτε τινος, ἔστω καὶ ἀμυδρᾶς, ἐλπίδος ἐπιτυχίας. Ἄλλ' ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῶν διπλωματικῶν ἀνταποκρίσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρκεῖ ὅπως πεισθῶμεν ὅτι οὔτε εὐκαιρία τις

(1) Τοῦτο ὁμολόγησε μετ' ἀξιοπρεποῦς παρρησίας ὁ κ. Τρικούπης τῷ ἐπιτετραμμένῳ τῆς Ἀγγλίας, εἰπὼν ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἂν κρίνῃ πρέπον ν' ἀποδύθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν θυσίαν τῶν παραλίων πόλεων. Βλ. Κ. Βίβλ. τοῦ 1878 (Ἄρ. 19) σελ. 82.

παρέστη, οὔτε ἡ ἐλαχίστη ἐδόθη ἡμῖν οὐδαμῶθεν ἐλπίς βοήθειας ἢ συμπαθοῦς τοῦλάχιστον ἀνοχῆς. Ἡ ἐξασφάλις τῶν ἑλληνικῶν παραλίων, ἡ ἀπλῆ περίληψις καὶ ἡμῶν ἐν ἐνδεχομένη ἀνακοχῇ, ἐφάνησαν αἰτήσεις ἀπαράδεκτοι εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, πρὸ πασῶν δὲ εἰς τὴν κηρύξασαν ὅτι ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐνῶ τοιαύτη ἦτο ἡ διπλωματικὴ θέσις, οὐδόλως ἐνθαρρυντικότερα αὐτῆς ἐφαίνετο ἡ στρατιωτικὴ. Πᾶς ὁ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς διαλεγόμενος μετ' οἰουδήποτε Ἕλληνας ἀξιωματικοῦ ἐμάνθανε τοῦτο, ὅτι ὁ αὐτοσχέδιος ἡμῶν στρατὸς ἕνεκα ἐλλείψεως ὀργανισμοῦ, ἐπιμελητείας καὶ ἐφοδίων οὐδ' ἐπὶ οὐκὼν ἡμέρας ἠδύνατο νὰ συντηρηθῇ πέραν τῶν ὁρίων. Ταῦτα ἦσαν γνωστὰ εἰς πάντα ἔχοντα κόκκιον κοινῶν νοός, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὸν ἀπὸ ὑψηλότερας σκοπιᾶς δυνάμενον νὰ ἐπισκοπήσῃ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων, ἦτοι ὅτι πᾶσα ἀπερίσκεπτος ἐνέργεια εἰς δύο μόνον τινὰ ἠδύνατο ν' ἀπολήξῃ, εἰς ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν ἢ αἰσχρὰν ὑποχώρησιν, ὡς ἀπέδειξαν τὰ μετὰ ταῦτα. Ἡ προφύλαξις τοῦ τόπου ἀπὸ συμφορᾶς καὶ ἡ περιφρούρησις τῆς τιμῆς αὐτοῦ ἦσαν τὰ μόνον κατορθωτὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ μόνον ἀπαιτητὰ. Τὴν δὲ τοιαύτην ἐντολὴν ἐξεπλήρωσεν ἡ πεσοῦσα Κυβέρνησις ἀνελλιπῶς, ὡς μαρτυροῦσι καὶ πάλιν τὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα καὶ πρὸ πάντων τὰ ὑπ' ἀρθ. 6, 9, 41, 46, 48, 53, 68, 110 κλπ. τῆς Κυανῆς Βίβλου (1), ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι πρῶτην φορὰν κατορθώθη ἐν ὄρα ἀνατολικῆς κρίσεως νὰ τηρηθῇ ἀλώβητος ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦλάχιστον τῆς Ἑλλάδος. Ἐν ἣ εὐρισκόμεθα θέσει οὐδὲν περισσότερον ἠδύνατο νὰ γείνη, ἵνα δὲ κατορθωθῇ τι πλεότερον δὲν ἀητοῦντο ὑπουργοί, ἀλλὰ θαυματουργοί, ἢ τοῦλάχιστον ἄνθρωποι στέργοντες ν' ἀναδεχθῶσιν ἔργα θαυματουργοῦ καὶ τὰς ἐνδεχομένας τοιοῦτου ἐπαγγελίματος συνεπειᾶς. Πρὸς δικαιολογίαν ὅμως τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς μόνης ἐπαρκούς εἰς τὰς περιστάσεις Κυβερνήσεως ἀητηῖτο ἐξήγησις τις οἰαδήποτε, μὴ ὑπαρχόντων δὲ ἴσως λόγων, ἐγένετο χρῆσις λίθων. Περὶ τοῦ λυπηροῦ τούτου ἐπεισοδίου οὐδὲν ἀπολύτως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, στερούμενοι παντὸς πειστηρίου. Αἱ διπλωματικαὶ συλλογαὶ ἔκριναν εὐλογον νὰ δημοσιεύσωσιν ἡκρωτηριασμένα μόνον ἀποσπάσματα τῆς ἀνταποκρίσεως τῶν ἐνταῦθα πρέσβεων. Ἐν τινι τούτων τοῦ Ἀγγλοῦ ἐπιτετραμμένου πρὸς τὸν Λόρδον Δέρβην ἀπαντῶμεν τὴν κατωτέρω παρατήρησιν: «The exasperation of the people seems to have been entirely directed against late ministers» (ἡ καταφορὰ τοῦ λαοῦ φαίνεται

(1) Τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα τῆς Κυανῆς Βίβλου (1878, Ἄρ. 19), ἦτοι τὰς ἀπαντήσεις αἰτίνες ἐδίδοντο ἐπὶ τῆς Οἰκουμένης εἰς πᾶσαν παράλογον ἀπαίτησιν τῆς Τουρκίας ἢ ἀπόπειραν πιέσεως τῆς Ἀγγλίας, ἐκρίναμεν περικτὸν νὰ ἐπιτάξωμεν ὡς ἀρκούντως γνωστὰ καὶ ἱκανῶς ἐκτιμηθέντα.

ἀποκλειστικῶς *διευθύνθησα* κατὰ τῶν τοῦ πεσόντος ὑπουργείου). Παραιτούμενοι παντὸς ἐρμηνευτικοῦ σχολίου, τοῦτο μόνον νομίζομεν πρέπον νὰ παρατηρήσωμεν τῷ κ. Οὐϊνδαμ, ὅτι ἠδίκησε τὴν Ἑλλάδα ὀνομάσας *λαδν* αὐτῆς τὴν ἔχουσαν ἐπὶ κεφαλῆς Βιθυνοὺς καὶ Συνοδινοὺς σπείραν ἀγυιοπαίδων, τσοῦσηδων καὶ φαυλοβίων, οἵτινες ἔλαβον τὴν ἐντολὴν ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὴν κοινὴν γνώμην. Ὅπως δὴποτε ἡ μαύρη ψῆφος τοιούτων ἀντιπροσώπων εἶναι ἡ μόνη δοθεῖσα ἡμῖν ἐξήγησις τῆς ἀπομακρύνσεως Ἑπουργείου παμψηφοῦντος παρὰ τῇ ἐπισήμῳ τοῦ ἔθνους ἀντιπροσωπεῖα· δύσκολον ὅμως φαίνεται ἡμῖν νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν ὡς ὀριστικὴν καὶ ἀρκοῦσαν. Ἀνώτερον πολιτικὸν συμφέρον ἐπέβαλεν ἴσως σιγὴν εἰς τοὺς παραιτηθέντας καὶ εἰς τὸν τόπον ἀνοχῆν. Παρελθούσης ὅμως τῆς κρίσεως, νομίζομεν ὅτι δικαιούμεθα νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀντιφάσεως, καθ' ἣν Κυβέρνησις πλειονοψηφοῦσα, ἔχουσα τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αἰσθανομένη τὴν ἀνάγκην νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ πράγματα, εἶχεν ἐν ταύτῳ καὶ λόγους ὅπως παραιτηθῆ. Ἡ συνταγματικὴ πολιτεία ἔχει μὲν ἐνίοτε ἐξ ἀνάγκης πρόσκαιρα μυστήρια, τὰ αἰῶνια ὅμως ἐπιτρέπονται εἰς μόνην τὴν θρησκείαν.

B'.

Περὶ τῶν διαδόχων τῆς Οἰκουμενικῆς τοῦτο πρὸ πάντων πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ τε πρόεδρος αὐτῶν καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἦσαν μέλη τῆς ἀπομακρυνθείσης κυβερνήσεως, ἦτις ἐδήλωσεν ἐπισήμως ὅτι *«οὐδεμία ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν συνυπουργῶν διαφωνία περὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν»*. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τὰ δύο σπουδαιότερα μέλη τοῦ νέου ὑπουργείου συνεμερίζοντο τὴν γνώμην τῶν παραιτηθέντων συναδέλφων των, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ μετάσχη τοῦ ἀνατολικοῦ ἀγῶνος, ἀπαράσκευτος οὖσα καὶ ἄμοιρος συμμάχου, πρὸ πάντων ὅμως διότι, «μὴ κατορθώσασα νὰ λάβῃ παρὰ τῆς Ρωσσίας τὴν ὑπόσχεσιν νὰ συμπεριληφθῆ ἐν τῇ ἀνακωχῇ, ἐκινδύνευεν, ἐπερχομένης ταύτης, νὰ εὐρεθῆ ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἔχουσαν τὴν ἐλευθερίαν ν' ἀντιτάξῃ ὅλας τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις αὐτῆς. Ἀπέναντι δὲ τοιαύτης συμφορᾶς οὐδὲν ἠδύνατο νὰ προτείνῃ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς κυβέρνησις ὠθήσασα διὰ τῆς ἀφροσύνης της τὴν Ἑλλάδα εἰς τοιαύτην καταστροφὴν». Τοιαύτη ἦτο τοῦ *μὴ διαφωνοῦντος* οἰκουμενικοῦ ὑπουργείου καὶ ἐπομένως καὶ τῶν κ.κ. Κουμουन्दούρου καὶ Δεληγιάννη ἡ γνώμη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Αἰφνιδίαν μεταβολὴν φρονήματος ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ μόνον ἀπρόοπτόν τι ἐξωτερικὸν γεγονός, ἐνθάρρυνσίς τις ἢ ὑπόσχεσις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μεταβάλλουσα τὴν κατάστασιν

τῶν πραγμάτων. Τοιοῦτον ὅμως γεγονός, ἐπελθὸν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, δὲν γνωρίζομεν ἄλλο εἰμὴ τὴν ἐν ἀγνοίᾳ πιθανῶς τῶν νέων ὑπουργῶν ὑπογραφείσαν, ἐν γνώσει ὅμως αὐτῶν ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν ἐπικειμένην ἀνακωχήν, ἣτοι τὴν πραγματοποίησιν τοῦ γεγονότος ἐκείνου, οὗ ὁ μόνος ἐνδεχόμενος κίνδυνος ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῶν πρό τινων ἡμερῶν ὡς ἐπιβάλλον τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει ἡσυχίαν καὶ ἀποχήν. Κατὰ παράδοξον ὅμως παλιμβουλίαν ἢ ἀνακωχὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο ἤδη ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ὡς σημαίνουσα τὴν κατὰλληλον ὄραν τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὴν παλαιστραν τῆς Ἑλλάδος, ὀρεγομένης, φαίνεται, τὴν δόξαν νὰ νικήσῃ μόνη τὴν Τουρκίαν. Μὴ ὑποσχεθέντες τὴν λύσιν αἰνιγμάτων περιοριζόμεθα εἰς τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα¹.

Πρῶτον τοιοῦτον ἄξιον λόγου ἀπαντῶμεν τὴν ἐγκύκλιον τοῦ κ. Δεληγιάννη τῆς 2 Φεβρουαρίου ('Αρ. 21), δ' ἣς ἀναγγέλλει εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις: «ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ *προσωρινῶς* τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας. Τὸ μέτρον τοῦτο δύναται νὰ φανῇ παρακεκινδυνευμένον, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτε ἀδικαιολόγητον οὔτε *ἀσύνηθες* (insolite). Ἡ Ἑλλάς δὲν θέλει νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Τουρκία *ἐνδέχεται νὰ παρεξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα* καὶ νὰ κηρύξῃ ἡμῖν πόλεμον, παρακαλεῖσθε νὰ ἐπιστήσετε τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως παρ' ἣ διαμένετε ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης περιπλοκῆς, ὅπως τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο δυστύχημα προληφθῇ ἢ ἐλαττωθῇ». Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδὲν ὀλιγώτερον ἐξίτηι ὁ κ. Δεληγιάννης παρὰ τῶν Δυνάμεων ἢ νὰ δέσῃσι τὰς χεῖρας τῆς Τουρκίας, ἐνῶ εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῆς ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Γνωστὸν εἶναι τίνι τρόπῳ ἀπήντησεν ἡ Εὐρώπη καὶ πῶς ὠνόμασε τὸν ὄντως insolite τοῦτον περὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον σολοικισμόν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον τοῦ *παρεξήγησιν* ἄμεσος δὲ αὐτοῦ συνέπεια ὁ πλοῦς τοῦ τουρκικοῦ στόλου πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Τί δὲ ἔπραττεν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐνῶ ἔπλεον εἰς τὸν Πειραιᾶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πρώτου αὐτῆς διαβήματος; Τοῦτο μανθάνομεν παρὰ τοῦ κ. Πρέσβεως τῆς Ἰταλίας, γράφοντος πρὸς τὴν Κυβερνήσιν του: ('Αριθ. 2) «Εὐκόλον εἶναι νὰ φαντασθῆτε τὴν ἀμνηϊάν τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, πρὸ πάντων ἀφοῦ ἐπληροφορήθη τὸν ἔκπλου τοῦ

(1) Πρὶν ἢ ἀναγνώσῃσι τὴν κατωτέρω σελίδα παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας νὰ διέλθωσι τὰ ἐπιτασσόμενα ἐν τῷ Γ' μέρει (σ. 27—34) ἔγγραφα ἀπὸ τοῦ Ἄρ. 1 μέχρις Ἄρ. 21. Οἱ δὲ ἐν τῷ κειμένῳ τῆς *Εἰσαγωγῆς* ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἔγγραφο.

τουρκικοῦ στόλου. Οἱ τοιοῦτοι ὄντως δικαιολογημένοι φόβοι ἐφαί-
νοντο ζωηρῶς ταράττοντες τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνοῦ ὑπουργοῦ
τῶν Ἐξωτερικῶν, ὃν εἶδον τὴν πρωίαν τῆς 4 Φεβρουαρίου. **Ὁ
κ. Δεληγιάννης, ζωηρῶς αἰσθανόμενος τὴν δυσφημίαν καὶ
τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ἤθελεν ἐκτεθῆ τὸ Ὑπουργεῖον ἂν
ἀνεκάλει τὸν στρατὸν ἐκ Θεσσαλίας, ἀπέκλινεν ὑπὲρ τῆς ἐξα-
κολουθήσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, οὐδόλως ἐν τούτοις ἀρνού-
μενος ὅτι αὕτη ἡδύνατο ν' ἀπολήξῃ εἰς καταστροφὴν**».

Μεγάλῃ πιθανῶς ἦτο ἡ ψυχικὴ ταραχὴ τοῦ ἡμετέρου ὑπουργοῦ,
ὥστε, καὶ προτιθέμενος τῷ ὄντι νὰ **ὠθήσῃ τὸν τόπον εἰς κατα-
στροφὴν** χάριν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς φήμης τοῦ ὑπουργείου, νὰ
ὁμολογήσῃ τὴν τοιαύτην πρόθεσιν εἰς ξένον πρεσβευτὴν! Ὅπως-
δήποτε, ἀφοῦ ἔδειξε τὴν ψυχικὴν ταραχὴν του εἰς τὸν κ. Μαφῆν,
μετέβη ὁ κ. Δεληγιάννης νὰ δεῖξῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἐπιτετραμμένον τῆς
Μεγάλῃς Βρετανίας, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα περιήγαγεν αὐτὴν
ὡς ἐγκύκλιον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πρεσβείας, ὧν δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὰς
βίβλους. Αὐθιμερὸν ὁ κ. Οὐίνδαμ ἔγραφεν εἰς τὸν Κόμητὰ Δέρβην
(Ἄρ. 16): «Ὁ κ. Δεληγιάννης ἤλθε νὰ μὲ ζητήσῃ καὶ μοὶ ὁμί-
λησε μετὰ μεγάλης ἀνησυχίας περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος. . . .
Κατ' αἰτησίαν μου ἐξέθεσεν ἐγγράφως τὰς ἰδέας του **περὶ τοῦ
πρακτέου** καὶ ἔπειτα μ' ἔδειξεν τί εἶχε γράψει, ὅτι δηλ. **ἡ Ἑλλὰς
ἤθελεν ἀποσύρει τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐκ Θεσσαλίας, ἂν αἱ
Μεγάλαι Δυνάμεις ἐνόμιζον ὅτι ἔπρεπε νὰ πράξῃ τοῦτο**».

Μετὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας οἱ ἐνταῦθα πρέσβεις, κινήθentes εἰς
συμπάθειαν, συνήλθον, καθ' ἃ γράφει ὁ κ. Μαφῆς, ὅπως συσκε-
φθῶσι «τίνι τρόπῳ ἡδύνατο νὰ διευκολυνθῇ εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρ-
νησιν μία **οἰαδήποτε ἐξοδος** ἐκ τῆς τοιαύτης δυσχερείας καὶ
μέσον τι ὅπως **δικαιολογήσῃ ἀπέναντι τοῦ τόπου** τὴν ἀνάκλησιν
τοῦ στρατοῦ». Ὁ κ. Δεληγιάννης προσῆλθεν ἐνώπιον τῆς ὁμηγύ-
ρεως ταύτης, ἣτις, πρέπει νὰ τὸ εἰπώμεν, προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν
μετὰ μεγάλης ἀσπλαγχνίας. «Ἡρωτήσαμεν αὐτόν, γράφει ὁ κ.
Οὐίνδαμ (Ἄρ. 16), ἂν ἦτο ἔτοιμος νὰ ζητήσῃ παρ' ἡμῶν ὡς
ἀντιπροσώπων τῶν ξένων δυνάμεων νὰ προβῶμεν εἰς τὰ δια-
βήματα ἅτινα μοὶ ἐξέθηκε τὴν πρωίαν καὶ ἀνεκοίνωσεν ἔπειτα
καὶ τῷ κ. Σαβουρώφ». Ἡ κατὰ τὴν πρωίαν παρ' ἐκάστῳ πρέσβει
ἐμπιστευτικὴ ταπεινώσις τοῦ ἡμετέρου ὑπουργοῦ δὲν ἐλογίζετο
ικανή, ἀλλ' ἀπαιτεῖτο παρ' αὐτοῦ ν' ἀνακράξῃ «ἡμαρτον καὶ ἔλεος»
ἐνώπιον τοῦ διπλωματικοῦ σώματος ἐν πλήρει ἀπαρτίᾳ. Μετὰ τὴν
ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπιτιμίου, ἐσκέφθησαν οἱ διπλωμάται οὗτοι ὅτι ὁ
καλλίτερος τρόπος ὅπως **ξεμπερδεύσωσι** (to extricate) τὸ Ὑπουργ-
εῖον καὶ δώσωσιν αὐτῷ **πρόφασιν τινα ἀπέναντι τοῦ τόπου**
ἦτο ἡ σύνταξις κοινοῦ τηλεγραφήματος, δ' οὗ ἡ ὑπόσχεσις τῆς
περιφροουρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν Ἡπειροθεσ-

σαλῶν ἐζητεῖτο «*τρόπον τινὰ ὡς ἀντάλλαγμα* (quasi à titolo di compenso) τῆς ἀνακλήσεως τοῦ στρατοῦ» (Ἐρ. 2). Προῖον τῶν τοιούτων σκέψεων, «*ὧν ἔλαβε προηγουμένως γνώσιν ὁ κ. Δεληγιάννης*», ὑπῆρξε τὸ γνωστὸν τηλεγράφημα: «Ὁ Τουρκικὸς στόλος θέλει φθάσει αὔριον εἰς Πειραιᾶ. *Ἀδυνάτου οὔσης πάσης ἀντιστάσεως*, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐσκέφθη νὰ επικαλεσθῆ τὴν μεσολάβησιν τῶν δυνάμεων κλπ.» (Ἐρ. 3).

Τὴν 5 Φεβρουαρίου ἔφθασαν εἰς τοὺς κ. κ. Πρέσβεις αἱ ἀναμενόμεναι ὁδηγίαι τῶν Κυβερνήσεων αὐτῶν. Μετὰ τὰς δοκιμασίας τῆς προτεραίας ἔπρεπε νὰ ὑποστῆ ὁ κ. Δεληγιάννης τὰς ἀποδοκιμασίας πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, οὐ μόνον ἐπιδοθείσας, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωσθείσας αὐτῷ εἰς δύο νέας διπλωματικὰς ὁμηγύρεις παρὰ τοῖς κ. κ. Σαβουρῶφ καὶ Τισσῶ (Ἐρ. 17). Μετὰ ταῦτα ἐδόθησαν ὑποσχέσεις τινὲς περὶ προστασίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανῶν. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων Δυνάμεων εἰς τί συνίσταντο ἀκριβῶς αἱ ὑποσχέσεις δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, μὴ ἔχοντες ὑπ' ὄψει ἐπίσημα κείμενα, τῆς Ἀγγλίας ὅμως ἡ ἀπάντησις ὑπῆρξεν ὄντως ἀξιοσημεῖωτος. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κόμητος Δέρβη ἦτο περιττὸν νὰ δοθῆ νέα τις ὑπόσχεσις ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανῶν, ἀφοῦ τοιαύτη εἶχεν ἤδη δοθῆ πρὸ ἑξαμηνίας ὡς ἐκ τούτου: «Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀνάσσης διατάσσει τὸν κ. Οὐϊνδαμ ν' ἀνανεώσῃ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει τὰς διαβεβαιώσεις, αἵτινες περιέχονται ἐν τῷ πρὸς τὸν κ. Στούαρτ ἐγγράφῳ τῆς 2 *Ἰουλίου* 1877» (Ἐρ. 20). Ὁ κ. Δεληγιάννης ἐζήτησε ταύτας ἐγγράφους, μὴ ἀρκοῦμενος, φαίνεται, εἰς τὸ ὑπάρχον ἤδη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου κείμενον ἢ νομίζων ὅτι ἡ κατοχὴ δύο ἀντιτύπων δύναται ν' αὐξήσῃ τὸ βάρος τῆς ὑποσχέσεως, ὁ δὲ κ. Οὐϊνδαμ ἔσπευσε προθύμως νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἐγγειρίζων αὐτῷ τὸ ὑπ' ἀρ. 20 ἐγγράφον, ἀφοῦ προηγουμένως ἔλαβε τὴν πρόνοιαν «ν' ἀναγνώσῃ αὐτὸ μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον τῶν κ. κ. πρέσβειων». Λαβὼν τὸ ἀντάλλαγμα ὁ ἡμέτερος ὑπουργὸς *ἠύχαριστήσε θερμοῦς* τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγγλίας, εἶτα δὲ ἀνήγγειλε τὴν *ἐπάνοδον τοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῶν ὁρίων ὡς γεγονὸς τετελεσμένον* (Ἐρ. 4 καὶ 19).

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω πρέπει νὰ προσθέσωμεν λεπτομέρειάν τινα μεγάλην προξενήσασαν αἰσθησιν εἰς τὸν κ. πρέσβυν τῆς Ἰταλίας, θεωροῦντα αὐτὴν ὡς *tratto caratteristico*, ὅτι δηλ., ἐνῶ ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις καὶ ὁλόκληρον τὸ διπλωματικὸν σῶμα ἔτρεχε καὶ συνεκινεῖτο, ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις ἄνθρωπος ζήμεριμος καὶ ἡσυχάζων: «ὅστις ἐξ ἀρχῆς τῆς κρίσεως ἐφαίνετο σχεδὸν *ἐπιδεικνύων* διὰ τοῦ ἀταράχου ἤθους του τὴν πεποιθήσιν αὐτοῦ ὅτι τὰ πράγματα δὲν θέλουσι φθάσει μέχρι ρήξεως» (Ἐρ. 4). Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο ὁ κ. Φωτιάδης. Ἐνῶ δὲ ἡ ἀταραξία

τοῦ παρ' ἡμῖν πρέσβεως τῆς Τουρκίας τοσοῦτον ἐξέπληγτε τὸν ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπον τῆς Ἰταλίας, οὐχὶ ἐλάσσονα ἐντύπωσιν ἐπροξένει εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάδελφον αὐτοῦ ἡ ἀπάθεια τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ὑ. Πύλης. Οὗτος πληροφορηθεὶς τὸ πραξικόπημα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔλεγεν ἡσυχῶς εἰς τὸν κ. Κόρτην: «Δὲν πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλλάς προτίθεται νὰ **πολεμήσῃ σπονδαίως**, ὥστε διέταξα τοὺς ἡμετέρους ἐν Θεσσαλίᾳ σωματάρχας νὰ μὴ ἐπισπεύδωσι τὰς κινήσεις των, ὅπως ἀφεθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν **ἡμέραι τινὲς πρὸς μεταμέλειαν**» (Ἄρ. 5). Ἀξιοσημείωτος προσέτι ἐφάνη τῷ κ. Μαφῆ ἡ ἀσυνήθης τραχύτης τῆς γλώσσης, ἣν οἱ ἐνταῦθα συνάδελφοι αὐτοῦ, προ πάντων δὲ ὁ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, μετεχειρίσθησαν ἀποδοκιμάζοντες τὴν διαγωγὴν τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως (in modo severo, energico, rimproverargli κ.τ.λ.). Παραδόξως ὁμως τὸ τοιοῦτον ὕφος οὐδόλως φαίνεται δυσαρεστῆσαν τὸν ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, ὅστις τὴν ἐπιούσαν ἔγραφε μετὰ ὄντως ἀνεξηγήτου εὐδαιμονικῆς ἀταρασκείας ἐν ἐγκυλίῳ αὐτοῦ πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις: «Ἡ ἐντύπωσις ἦν ἐπροξένησεν ἡ κινήσις τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ **ὑπερέβη πᾶσάν μου ἐλπίδα**» (a été au delà de toute mon attente) (Ἄρ. 6). Οὐχ ἦττον ἀπίστευτος καὶ insolite τῆς ἀνωτέρω φράσεως εἶναι καὶ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Δεληγιάννη πρὸς τὸν κ. Σαβουρόφ: «ὅπως ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις συμπεριλάβῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ τοὺς τυχόν **ἐπαναστάτας** (insurgés éventuels) ἐν τῇ ἀνακοχῇ». Ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἀπήντησεν ὅτι: «ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἐμπόλεμοι οὐδὲ **λόγος ἠδύνατο νὰ γείνη** περὶ τούτου» (Ἄρ. 18). Οὕτως ὁ ἡμέτερος ὑπουργὸς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκήρυττεν ἐν τῇ ἐγκυλίῳ αὐτοῦ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ὅτι: «ἡ Ἑλλάς καταλαμβάνουσα προσωρινῶς τὴν Θεσσαλίαν δὲν **προϋτίθετο νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Τουρκίας**», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐζήτει παρ' αὐτῶν νὰ συμπεριληφθῇ ὡς **ἐμπόλεμος ἐν τῇ ἀνακοχῇ**, προκαλῶν διὰ τῶν ἀντιφάσεων τούτων τὰς γενομένας αὐτῷ καὶ **ὑπερβάσας τὰς ἐλπίδας** του ἀπαντήσεις.

Ἐκθέσαντες ἢ μᾶλλον παραθέσαντες αὐτολεξεὶ τὰ γεγονότα ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, πρέπει ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον συμφωνοῦσι ταῦτα πρὸς τὰ ἀνακοινωθέντα ὑπὸ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 30 Ἰανουαρίου. Τοὺς λόγους τοῦ κ. Δεληγιάννη λαμβάνομεν ἐκ τῶν ἔστενογραφημένων Πρακτικῶν, ἔχοντας ὡς ἐξῆς: «Τὴν 23 Ἰανουαρίου (4 Φεβρουαρίου ε. ν.) τινὲς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων μοὶ παρέστησαν ὅτι, καθ' ὅς ἔχουσι πληροφορίας, ἡ Πύλη ἔδεῳρει τὸ μέτρον τούτου τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως (τὴν εἴσοδον δηλ. τοῦ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν) ὡς μὴ σύμφωνον μὲ τὰς συνθήκας αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν ἰσχύϊ· ὅτι, καθ' ὅς εἰκά-

ξουσιν, ἡ Πύλη, θεωροῦσα τὸ μέτρον τοῦτο ὡς ἀθέτησιν τῶν συνθηκῶν, **ἐνδεχόμενον ἦτο** γὰρ τὸ ὑπολάβη ὡς ἑναρξιν ἐχθροπραξιῶν καὶ γὰρ καταφύγη εἰς μέτρα, τὰ ὁποῖα εἰσι συνέπειαι τῆς γνώμης τῆς ταύτης. Εἰς τοὺς κ.κ. ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων, **οἵτινες μοι ἔκαμον τὴν ἐξηγήσιν ταύτην**, ἔσπευσα γ' ἀναπτύξω τοὺς λόγους τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως καὶ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προέθετο, καὶ γὰρ δηλώσω εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἂν αἱ Δυνάμεις ἐνόμιζον ὅτι εἶναι δυνατόν γὰρ ἐκπληρωθῆ ὁ σκοπὸς ὃν προέθετο ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἢ Κυβέρνησις **ἤθελε σκεφθῆ περὶ τοῦ τί ἡδύνατο γὰρ πράξῃ κ.τ.λ.** Ἄδύνατον ἦτο γὰρ συμπυκνωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγων γραμμῶν πλείονες ἀσυμφωνίαι πρὸς τὰ μὴ δημοσιευθέντα εἰσέτι ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἡ μεταξὺ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης καὶ τῆς τῶν κ.κ. πρέσβων διαφορὰ εἶναι ψηλαφητὴ καὶ μεγάλη. Κατὰ μὲν τὸν κ. Δεληγιάννην τὴν 23/4 Φεβρουαρίου οἱ ἐνταῦθα πρέσβεις **ἐποιοῦν αὐτῷ προτάσεις** περὶ τοῦ ὅτι **ἐνδεχόμενον ἦτο** γὰρ ὑπολάβη ἢ Πύλη τὴν πρᾶξιν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐχθρικὴν κλπ. καὶ ἠκροῶντο παρ' αὐτοῦ ἐξηγήσεις περὶ τῶν βλέψεων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ δὲ τὰς ἐκθέσεις τῶν κ.κ. πρέσβων (Ἄρ. 2 καὶ 16) περὶ οὐδενὸς τοιούτου πρόκειται, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κ. Δεληγιάννης, **πληροφορηθεὶς τὴν προσέγγισιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου**, ἔτρεχεν εἰς ἀναζήτησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρωΐας καὶ ἐν ταραχῇ ψυχῆς ἐξέθετεν αὐτοῖς ἀφ' ἐνὸς μὲν **τὴν δυσφημίαν καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ὑπουργείου**, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιχειμένην καταστροφὴν, **ὅπως διευκολυνθῆ εἰς τὴν Κυβερνήσιν μία οἰαδῆποτε ἐξοδος ἐκ τῆς δυσχερείας καὶ δικαιολογία τις ἀπέναντι τοῦ τόπου**. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῇ Βουλῇ ἀφήγησιν ὁ κ. Δεληγιάννης εἶπε τὴν 4 Φεβρουαρίου εἰς τὸν Ἄγγλον ἐπιτετραμμένον ὅτι, ἂν αἱ Δυνάμεις παρεδέχοντο τὰς αἰτήσεις τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, **«αὕτη ἤθελε σκεφθῆ περὶ τοῦ τί ἡδύνατο γὰρ πράξῃ»** κατὰ τὸν κ. Οὐίνδαμ ἀπ' ἐναντίας ὁ ἡμέτερος ὑπουργὸς ὑπέβαλεν αὐτῷ ἔγγραφον πρότασιν οὐχὶ σκεψέως περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' ἀνακλήσεως τοῦ στρατοῦ, ἦν μάλιστα ἀπελοιπείτο ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας γὰρ διαβιβάσῃ τῇ Κυβερνήσει του, ἂν δὲν ἐπέμπετο **προηγούμενως** εἰς τὸν στρατὸν ἢ διαταγὴ γὰρ σταματήσῃ. Κατὰ τὸν κ. Δεληγιάννην πρέπει γὰρ πιστεύσωμεν ὅτι ὑπεχώρησε πεισθεὶς εἰς τὰς παραστάσεις τῶν κ.κ. πρέσβων κατὰ τούτους ἀπ' ἐναντίας πρῶτος ὁ κ. Δεληγιάννης ἐξήτησεν ἐμπιστευτικῶς τὴν πρωΐαν παρ' ἐκάστου αὐτῶν καὶ **ἐπισήμως** τὸ ἐσπέρας παρὰ τοῦ συνεδριάζοντος διπλωματικοῦ σώματος (Ἄρ. 16) ἐν οἰονδήποτε μέσον ὑποχωρήσεως, ὡς προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος : **«Ἄδυνάτου οὔσης πάσης ἀντιστάσεως, ἢ Ἑλλ. Κυβέρνησις σκέπτεται κτλ.»** Ἐν τῇ διηγήσει τοῦ κ. Δεληγιάννη πρωταγωνιστεῖ ἡ μερίμνα τῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν Ἠπειροθεσσαλῶν, ἐν δὲ τῇ τῶν κ.κ. πρέσβων ὁ φόβος αὐτῆς τοῦ τουρ-

κικοῦ στόλου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ δύο κείμενα εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἀσυμβίβαστα, ὥστε ἀνάγκη πᾶσα νὰ πιστεῦσωμεν ἢ ὅτι οἱ κ.κ. πρέσβεις παρεμόρφωσαν τὰ γεγονότα, καὶ τότε πρέπει νὰ ζητηθῇ διὰ παντός μέσου ἢ ἐπίσημος ἀναίρεσις τῶν ἐν τῇ **Κυανῇ** καὶ τῇ **Πρασίνῃ** βίβλῳ αἰσχίστων συκοφαντιῶν, ἢ ὅτι κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 30 Ἰανουαρίου δὲν ἔμαθεν ἡ Βουλὴ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλ. ἐκένωσεν ἡ Ἑλλάς μέχρι τρυγὸς τὸ ποτήριον τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς αἰσχύνης, εἰς ὃ ἔρριψαν οἱ κ.κ. πρέσβεις τὴν **πρόφασιν ἀπέναντι τοῦ τόπου**, ὃ κ. Φωτιάδης τὴν **ἀταραξίαν του**, καὶ ὃ Σαφὲτ Πασσᾶς τὴν **παραχώρησιν ὀλίγων ἡμερῶν πρὸς μετὰμείλειαν**.

Πᾶσαν κρίσιν ἐκ τῶν ὑστέρων νομίζομεν οὐ μόνον σκληρὰν, ἀλλὰ καὶ ἄδικον. Ἄν ὁ ἀνωτέρω πρωτοφανὴς τῆς Ἑλλάδος ἔξουτελισμὸς ἦτο ἀποτέλεσμα ἀπροόπτου τινὸς φορᾶς τῆς τύχης, καθήκον ἡμῶν ἦθελεν εἶναι νὰ σπογγίσωμεν μετὰ συμπαθείας τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ κ. Δεληγιάννη διπλωματικά ἐμπτύσματα, συγχωροῦντες αὐτῷ χάριν τούτων καὶ τὴν ἐν ὄρα ψυχικῆς ταραχῆς ἀφελῶς ἐκφρασθεῖσαν τῷ κ. Μαφῆ πρόθεσίν του νὰ ὠθήσῃ τὸν τόπον εἰς καταστροφὴν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς φήμης τοῦ Ὑπουργείου. Ἀκατανόητος ὁμως ἡμῖν εἶναι ἡ διαταγὴ οὐχὶ τῆς ἀνακλήσεως, ἀλλὰ τῆς ἐξόδου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οὐδὲ πιστεῦομεν ὅτι μειοῦται ἡ εὐθύνη τῆς Κυβερνήσεως, ἰσχυριζομένης ὅτι αὕτη ἐδόθη ἐν γνώσει δῆθεν τῆς Βουλῆς. Πᾶσα κυβερνήσις, ἐν κρισίμῳ μάλιστα ὄρα, ὑποτίθεται γνωρίζουσα κάλλιον παντὸς ἄλλου τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων καὶ μεταδίδουσα, ἂν οὐχὶ πάντοτε πλήρεις, εὐλοκίνας τοῦλάχιστον πληροφορίας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους. Ὡς ὁ μαθηματικὸς τὸ πρόβλημα, οὕτω καὶ ὁ βουλευτὴς τὸ ζήτημα δὲν δύναται νὰ λύσῃ εἰμὴ ἐκ τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ δεδομένων, ἀφίνων εἰς τὴν ὑποβαλοῦσαν ταῦτα Κυβέρνησιν πλήρη τὴν εὐθύνην τῆς ἀκριβείας αὐτῶν καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀποφάσεως, καθ' ὅσον ἐκ τῆς ἀκριβείας ταύτης ἐξαρτᾶται. Ἄνωτέρω εἶδομεν ὅτι κατὰ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἡ Βουλὴ δὲν ἤκουσε τὴν ἀλήθειαν περὶ τῶν διατρεξάντων κατὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ στρατοῦ. Ταῦτα πάλιν ἔχοντες ὑπ' ὄψει πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ἀληθέστερα ἦσαν ὅσα ἡ Κυβέρνησις ἔκρινε πρέπον ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν, ὑποβάλλουσα αὐτῇ τὸ ζήτημα τῆς εἰσελάσεως εἰς Θεσσαλίαν. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀγορεύσεως, δι' ἧς ὁ κ. Δεληγιάννης ἐξήγει κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 22 Ἰανουαρίου τοὺς λόγους τοὺς ἀναγκάζοντας τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ καταλάβῃ στρατιωτικῶς τὰς ἐξεγερθεῖσας ὁμόρους ἐπαρχίας πρὸς περιφρούρησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας Χριστιανῶν τε καὶ Ὀθωμανῶν κατὰ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ τῆς Πύλης κλπ., οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, ἀφοῦ αὕτη ἦτο πιστὴ μετάφρασις τῆς σταλείσης ἀθημερὸν εἰς τὰς Δυνάμεις

ἐγκυκλίου, ἀπηγγέλλετο δὲ καὶ ἐν τῇ Βουλῇ ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ νὰ θαυμάσωσιν οἱ κ. κ. βουλευταὶ τὴν δεινότητα τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ τὴν ἐξεύρεσιν προφάσεων ἀπέναντι τῶν ξένων. Ἡ ἀληθὴς συζήτησις εἶχεν ἤδη γείνει πρὸ τριῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν μυστικὴν συνεδριάσιν τῆς Βουλῆς, καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις ἠδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ ἀπερικαλύπτως τοὺς λόγους τοὺς ὠθοῦντας αὐτὴν εἰς τοιοῦτον **οὐχὶ ἀσύνηθες** διάβημα, ὅτι δηλ., κατὰ τὸν κ. Κουμουνοῦρον, ἡ Τουρκία ἦτο πῶμα, ἡ δὲ Ἑλλ. Κυβέρνησις **ἐνθαρρύνεται νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς ὑπὸ ἀντιπροσώπων ξένων Δυνάμεων**. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῶν ἰσχυρισμῶν τούτων εἶναι ἀπλῆ προσωπικὴ ἐκτίμησις, εἰς ἣν οἱ κ. κ. βουλευταὶ ἔπρεπε νὰ δώσωσι σημασίαν ἀνάλογον τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν εἰς τὰς νεκροσκοπικὰς γνώσεις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἡ **ἐνθάρρυνσις ὅμως τῶν Πρέσβειων** ἦτο βεβαίωσις θετικοῦ γεγονότος, προσθήκη εἰς τὸ ζήτημα νέου παράγοντος, μεταβάλλοντος τὴν φύσιν καὶ τὴν λύσιν αὐτοῦ. Τούτου τὴν σπουδαιότητα ἐξετίμησε δεόντως ἡ Βουλὴ, ζήτησασα κατ' ἐπανάληψιν τὴν πίστωσιν αὐτοῦ, τινὲς δὲ μάλιστα βουλευταὶ ἐδήλωσαν ρητῶς ὅτι ἐπὶ τούτῳ μόνον βασιζόμενοι δίδουσι τὴν ψήφον αὐτῶν. Τοῦ πιστοποιηθέντος ὅμως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Βουλῆς γεγονότος οὐ μόνον οὐδ' ἴχνος φαίνεται ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλείστων τούτων προκύπτει ὅτι οὔτε ἐνθάρρυνσις ἐδόθη οὔτε ἠδύνατο νὰ δοθῇ. Ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ Ἄγγλου ἐπιτετραμμένου πρὸς τὴν Κυβερνήσιν αὐτοῦ ἀποτελεῖ συνεχῆ ἄλλωσιν καθημερινῶν ἐπιστολῶν, ἀφ' ἧς οὔτε κρίκος ἐλλείπει οὔτε ἡ ἐλαχίστη παρατηρεῖται μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰ. Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῶν μυστικῶν συνεδριάσεων ἡ Ἄγγλια δὲν ἔπαυε συμβουλευούσα ἡσυχίαν καὶ ἀποχὴν, ἀσφαλλάντως ὅπως πρὶν καὶ μετὰ ταῦτα (1). Τὴν αὐτὴν γλῶσσαν ἐλάλησε πρὸς ἡμᾶς ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ποτὲ παραλλαγῆς· τῆς δὲ Γαλλικῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἡ γνώμη ἀρκούντως ἐξεδηλώθη ἐκ τοῦ ὕφους αὐτῶν κατὰ τὰς πενθίμους τῆς ἀνακλήσεως ἡμέρας. Κατὰ τὸν κ. Κουμουνοῦρον, δικαιολογούντα τὴν ἀνάκλησιν ταύτην ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 31 Ἰανουαρίου, αἱ πρὶν ἐνθαρρύνουσαι ἡμᾶς Εὐρωπαϊκαὶ Κυβερνήσεις **«μετέβαλον γλῶσσαν μετὰ τὴν ἀνακωχὴν»**. ἀλλ' ἡμεῖς ὑπ' ὅσῃν ἔχοντες τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῶν ἐρωτῶμεν: πότε μετεχειρίσθησαν ἄλλην; Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀξιωμανημονεύτῳ συνεδριάσει ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἡ τὴν προτεραιάν ἐνθαρρύνουσα τὴν Ἑλλ. Κυβερνήσιν εἰς παράβολον κίνημα, εἶπεν αὐτῇ τὴν ἐπιούσαν: «Ὅσα πράττετε ἤδη μετὰ τὴν ἀνακωχὴν

(1) Βλέπε τὴν *Κυανὴν Βίβλον* 1878 (Τουρκία Ἄρ. 19) ἀπὸ τοῦ ἀριθ. 140 μέχρι τέλους τοῦ τεύχους.

είναι παρεκτροπή, είναι *κακόν*, και δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἐπιμείνετε. Ἐὰν ἐπιμείνετε, σᾶς ἀρνούμεθα τὴν ὑποστήριξιν και τὰς συμπαθείας μας. Ἐὰν συμμορφωθῆτε πρὸς ὅ,τι σᾶς λέγομεν, ἀναδεχόμεθα νὰ ὑπερασπίσωμεν τοὺς ἀδελφούς σας και τὰ δικαιώματα αὐτῶν(1)». Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἀπαρλλάκτως και διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων ἔλεγεν ἡμῖν ἡ Εὐρώπη και καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Πότε λοιπὸν εἶπεν ἡμῖν τὰ ἐνθαρρύναντα τὴν εἰσβολὴν ; Κατὰ τὸν κ. Κουμουνδοῦρον, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὑπῆρξε στιγμὴ τις μεταξὺ εἰρήνης και πολέμου, ἀστραπηδὸν παρελθοῦσα, οὐδὲν ἔγχοσ τῆς διαβάσεως αὐτῆς ἀφείσα, ἄγνωστος εἰς τοὺς πάντας και εἰς μόνον ἐκεῖνον γνωστή, καθ' ἣν ἡ Εὐρώπη οὐ μόνον ἐνεθάρρυνε τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν εἰς ἐνέργειαν, ἀλλὰ και «ἀπέβλεψεν εἰς τὸ κίνημα μετ' εὐμενείας και ἐπεδοκίμασε τὴν πράξιν μας, εὐρισκομένη εἰς ἀπάτην και οὐδ' αὐτὴ γνωρίζουσα τὰ λαβόντα χώραν(2)». Ἀλλ' ἂν οὕτως εἶχεν, ἂν δηλ. ἡ Εὐρώπη διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως αὐτῆς ἦτο συνένοχος τῆς ἀπάτης ἡμῶν, ἀκατανόητοι καθίστανται αἱ ἀνωτέρω κατὰ τὸν κ. Κουμουνδοῦρον μομφαὶ αὐτῆς κατὰ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐπὶ *παρεκτροπῇ* και *κακῇ πράξει* και αἱ κατὰ τὸν Ἰταλὸν Πρόσβυν *αὐστηραὶ και τραχεῖαι ἐπιτιμήσεις* (rimproveri) πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, *εὐθὺς* ὡς ἔμαθον τὸ κίνημα, ὅπερ ἀπατώμεναι ἐνεθάρρυναν δῆθεν τὴν προτεραίαν. Οὐχ ἦτιον δὲ ἀκατανόητος ἀποβαίνει ἡ ὄντως χριστιανικὴ ἀνοχή, μεθ' ἧς ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις ὑπέμεινε τοσαῦτα ἄδικα ραπίσματα, χωρὶς οὐδ' ἅπαξ νὰ ἐνθυμίση εἰς τοὺς ἀσπλάγγχους συντάκτας τοῦ: «*ἀδυνάτου οὔσης πάσης ἀντιστάσεως*», ὅτι ἐνείχοντο κάπως κάκεινοι εἰς τὸν ἔκπλον τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλὰ πᾶσα περὶ τούτου συζήτησις ἀποβαίνει περιττή, ἀφοῦ ἀρκεῖ νὰ παραβάλλῃ τις τὰς ἡμερομηνίας τῶν διαμειφθέντων ἐγγράφων, ἵνα πεισθῆ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἀπομένει χάσμα κανὲν πρὸς τοποθέτησιν τῆς προτεινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Κουμουνδοῦρου ἐπὶ τινα καιρὸν *ἐνθαρρύνσεως και ἐπιδοκίμασίας* τῶν Εὐρωπαϊκῶν *Δυνάμεων*. Ἄν λοιπὸν δὲν προσαχθῶσιν ἄλλα ἐγγραφα ἀντιφάσκοντα πρὸς τὰ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν και *κατ' ἀνάγκην σύγχρονα* τούτων, δύσκολον φαίνεται ἡμῖν νὰ παραδεχθῶμεν τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ κ. κ. βουλευταὶ ἐψήφισαν ἐν γνώσει τῶν διατρεχόντων, ἐνῶ οὗτοι τὴν ψῆφον αὐτῶν ἔδωκαν ἐν γνώσει μόνον τῶν εἰς αὐτοὺς ρηθέντων, βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἀξιώματος, καθ' ὃ αἱ Κυβερνήσεις ὑποτίθενται λέγουσαι τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους, ὅπερ ἀποδεικνύεται ἤδη ὑποκείμενον εἰς ἐξαίρεσις.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ παρεισιάκτου στοιχείου τῆς εὐρωπαϊ-

(1) Βλέπε τὰ Πρακτικὰ τῆς ρηθείσης συνεδριάσεως.

(2) Βλ. τὰ Πρακτικὰ.

κῆς ἐνθαρρύνσεως, ἐν πάσῃ ταπεινότητι ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑπερβάσεως τῶν ὁρίων εἶναι δι' ἡμᾶς ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἀκατάληπτον. Ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἤθελε παρεξηγήσει τὴν πρὸς σωτηρίαν Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων *ἐπιφιλανθρωπικῶ σκοπῶ* κατάληψιν τῆς χώρας αὐτῆς δὲν εἶναι οὐδὲ συζητήσεως δεκτικὴ ἢ ἀνακωχὴ, ὑπογραφεῖσα ἢ ἀνυπόγραφος, ἐγνωρίζετο ὡς ἀπὸ στιγμῆς εἰς ἄλλην ὑποκειμένη· ὑπόσχεσιν ἀρωγῆς δὲν εἶχομεν παρ' οὐδενὸς τὴν ἐλαχίστην· τὰ δύο παραμειναντα μέλη τῆς πεσοῦσης Κυβερνήσεως κάλλιστα ἐγνώριζον ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν ἐπανεπιλημμένως πρὸ δύο ἑβδομάδων ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, ὅτι ὁ ἡμέτερος στρατὸς οὐδ' ἐπὶ ὀκταήμερον ἠδύνατο νὰ συντηρηθῆ πέραν τῶν ὁρίων· ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος πρὸς ἀφίξιν εἰς Πειραιᾶ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ὑπολογισθῆ· τὸ ἔθνος οὐτε ὄρεξιν εἶχε νὰ θυσιάσῃ ἀνωφελῶς τὰ παράλια, οὔτε μέσον ἀμύνης ὑπῆρχε κανέν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ τηλεγράφημα: «*Ἀδυνάτου οὔσης πάσης ἀνιστάσεως, ἡ Ἑλλάς σκέπτεται κ.λπ.*» ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῆς στοιχειώδους λογικῆς συντεταγμένον. Ταῦτα φαίνονται συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Φωτιάδου, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀπλῆς κωμωδίας. Καὶ οὕτως ὁμοῦ ἀκατάληπτον πάλιν μένει τί λογικῶς ἐλπίζουσα ἢ εἰς τίνος ὑπέκουσα προτροπὰς προέβη ἢ Κυβέρνησις εἰς τὴν τοσοῦτον ὁμοφώνως καὶ ἀσπλάγχχνως συρτηθεῖσαν παραστάσιν ταύτην, ἐξ ἧς οὐδὲν ἄλλο εἰσέπραξεν εἰμὴ εἰρωνικὴν ἐπανόληψιν ὑποσχέσεως δοθείσης πρὸ ἑξαμηνίας. Παντοιοτρόπως βασανίσαντες τὴν λογικὴν καὶ τὰ πράγματα, λύσιν τῆς ἀπορίας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὗρωμεν καμμίαν, ἐκτὸς μόνον ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κ. Δεληγιάννης ἐνόει τί ἔγραφεν ἀπαντῶν εἰς τὰς Δυνάμεις «*l'impression produite sur les Puissances a été au delà de toute mon attente*», καὶ ὅτι πράγματι οὐδὲν ἄλλο ἐπεδίωκεν ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις διατάσσουσα τὸν στρατὸν νὰ ὑπερβῆ τὰ ὅρια, εἰμὴ μόνον *αὐστηράς, ἐντόνους καὶ δριμείας ἐπιπλήξεις*.

Ἄν δὲ τυχὸν παρατηρήσῃ τις εἰς ἡμᾶς ὅτι ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐπεμείναμεν εἰς ἐπεισόδιον παρωχημένον καὶ λησμονηθέν, ἂν ὑπάρχουσιν οἱ νομίζοντες ὅτι ἡ Βουλὴ πρέπει ν' ἀποφύγῃ σκανδαλώδεις συζητήσεις καὶ νὰ κυρώσῃ διὰ σιωπηλῆς ἀνοχῆς νέον κοινοβουλευτικὸν ἔθιμον, καθ' ὃ ἐπιτρέπεται τῇ Κυβερνήσει νὰ ὑφαρπάξῃ τὰς ψήφους αὐτῆς ἐν γνώσει μεταδίδουσα ἀποκρούφους *ἐνθαρρύνσεις* καὶ νὰ δικαιολογῆται ἔπειτα νέας συσσωρευούσα ἀνακριβείας, εἰς τούτους πρέπει ν' ἀπαντήσωμεν ὅτι τὸ νεοελληνικὸν πλεονέκτημα τῆς ταχθείας λήθης ἔπρεπε νὰ ἐπεκτείνεται καὶ πέραν τῶν ἡμετέρων ὁρίων, ἵνα δικαιολογηθῆ ἐκ τούτου ἡ παραγραφὴ. Πιθανὸν εἶναι νὰ ἐλησμονήθῃ ἤδη ἐν Ἀθήναις τί ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ καὶ ν' ἀκούσῃ ἢ ἡμέτερα Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 4 Φεβρουαρίου· ἢ ἀνάμνησις ὅμως

τούτων παραμένει δυστυχῶς ζωντὰ καὶ ἀκμαία παρὰ τοῖς ξένοις, ἐπηρεάζουσα τὴν πρὸς ἡμᾶς γλώσσαν καὶ συμπεριφορὰν αὐτῶν. Καθ' ἦν ὥραν γράφομεν τὰς γραμμὰς ταύτας ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸ τελευταῖον κύριον ἄρθρον τῶν «Καιρῶν» τοῦ Λονδίνου (6 Σεπτεμβρίου), καταλήγον εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα: «Ἡ Ἑλλάς προτιμήσασα τὴν εἰρήνην ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς συμφέροντος, ἀφοῦ ἤθελε γείνει ὑποχείριος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐχθροπραξιῶν. . . . Εἰσέτι δὲν ἐλησμονήσαμεν τὰς **δοθεῖσας παρ' αὐτῆς ἐξηγήσεις**, εὐθύς ὡς κατενόησε τὸν κίνδυνον τῆς θέσεώς της, οὐδὲ τὰς **ἐκφράσεις** δι' ὧν περιέφερον **ἐπίκλησιν συνδρομῆς**, αἵτινες ἦσαν πολὺ διάφοροι τῶν σημερινῶν».

Τὰς ἀνωτέρω γραμμὰς τῶν «Καιρῶν» νομίζομεν ἀρκούσας ὅπως τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑπερβάσεως τῶν ὀρίων κριθῆ καὶ ἐκ τῶν παραμενοντων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων. Ἡ ἀπάντησις τῆς Εὐρώπης εἰς πᾶσαν ἡμῶν ἀπαίτησιν ἢ ἀπειλὴν καθίσταται δι' αὐτοῦ εὐκολος καὶ ἀπλή, ἀφοῦ ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις ἔκρινε πρέπον ν' ἀποδείξῃ πανηγυρικῶς, νὰ ὁμολογήσῃ καὶ νὰ ὑπογράψῃ ὅτι ἡπατάτο ὁ Σαφεὲ Πασσαῦ παραχωρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα **«ὀλίγας ἡμέρας πρὸς μεταμέλειαν»**, ἐνῶ ὀλίγαι ὥραι ἦσαν πρὸς τοῦτο ἱκαναί.

Γ.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 22—64 ἐπισυνημιμένα ἔγγραφα εἶναι ἀπλᾶ ἀποσπάσματα ἡλαροτραγικῆς ἐποποιίας, ἦν ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Ἡπειροθεσσαλικὴ ἐπανάστασις**». Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸν γυμνὸν τοῦτον τίτλον φέρει αὕτη μόνον ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου, ἐν δὲ τοῖς ἐγγράφοις ὀνομάζεται πάντοτε «the so called insurrection», ἤτοι «**ἡ δῆθεν ἐπανάστασις**», τὸ δὲ **δῆθεν** τοῦτο προστίθεται ἀνελλιπῶς εἰς πάντα τὰ σχετιζόμενα μετ' αὐτῆς, οἷον «**οἱ δῆθεν ἐπαναστάται, οἱ δῆθεν ἐθελονταί**», καὶ οὕτω ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους. Δὲν θέλομεν ἐπιμείνει ἐξετάζοντες τὴν ἐπανάστασιν ταύτην αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, οὐδὲ ἂν εἶγεν ἐλπίδα τινὰ ἐπιτυχίας. Τοῦτο ἤθελεν εἶναι σήμερον οὐ μόνον ἄσκοπον, ἀλλ' ἴσως καὶ ἄδικον, ἀφοῦ πασίγνωστον ἦτο ὅτι οἱ πεμφθέντες εἰς Ἡπειροθεσσαλίαν πρόμαχοι τοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν εἶχον ἐντολὴν νὰ νικήσωσιν, ἀλλὰ μόνον νὰ ὑποκινήσωσιν ἀταξίαν, προκαλούσας παρὰ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ τῆς Πύλης σφαγὰς, ἐμπρησμούς, ἀτιμώσεις καὶ ἄλλα τοιαῦτα, δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσι τῇ Κυβερνήσει ὡς θέματα συγκλητικῶν διακοινώσεως πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐπρόκειτο διὰ τῆς θυσίας ἀριθμοῦ τινος χριστιανικῶν χωρίων καὶ γυναικοπαίδων νὰ δημιουργηθῆ καὶ πάλιν ζήτημα ἑλληνικόν. Ἄλλ'

ἐνταῦθα γεννᾶται πρώτη τις καὶ ὄντως ἄλυτος ἀπορία. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 31 Ἰανουαρίου ἡ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ βήματος: «ὅτι ἐνέδωκεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν Δυνάμιων ἀνακαλέσασα τὸν στρατόν, ἀφοῦ ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἀνελάμβανον νὰ μεταχειρισθῶσι πάντα τὰ μέτρα **καὶ αὐτὰ τὰ πλέον ἔσχατα** ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις χριστιανῶν, καὶ ὅτι ἡ σκέψις περὶ τῶν πόθων αὐτῶν ἤθελε γείνει ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς τοῦ Συνεδρίου». Τί λοιπὸν πλείοτερον τούτου ἐξίηται ἡ Κυβέρνησις, ἡ λαβοῦσα ἤδη ὡς **ἀντάλλαγμα τῆς ἀνακλήσεως τοῦ στρατοῦ** τὸ ἀνωτέρω πιστὸν ἀντίγραφον τῶν πρὸ ἑξαμηνίας ὑποσχέσεων τοῦ Λόρδου Δέσβη πρὸς τὸν κ. Τρικούλην καὶ παραστήσασα τοῦτο εἰς τὴν Βουλὴν ὡς ἐπαρκῆ ἐγγύησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Ὅπως δὴποτε, ἀφοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ νέων ἀγώνων καὶ ἄλλον τίτλον μᾶλλον πρωτότυπον, ἐνδιαφέρει ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν οὐχὶ τὸ ποῖόν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ μόνον κατὰ πόσον ἐπέτυχε τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς σκοποῦ, ποῖαν δηλ. ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν αὕτη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τί **νέον** ἐκαρπώθη τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἐκ τῆς αἱματοχυσίας καὶ ἐρημώσεως, ἣν ἡ Κυβέρνησις ἐνόμισε καλὸν νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ καταγγείλῃ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις.

Ἐνταῦθα πρέπει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἀφοῦ ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐγένετο ἐν γνώσει πάντων ἀπλῶς πρὸς τὸ θεαθῆναι, τὸ πρῶτον ἀναγκαῖον αὐτῆς προσὸν ἦτο ν' ἀναβιβασθῆ εὐπρόσωπος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐκλεγομένων μετὰ τινος προσοχῆς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς παραστάσεως, εἰς ἣν προσεκαλεῖτο ἡ Εὐρώπη. Τοιαύτη ὁμως πρόνοια δὲν ἐλήφθη δυστυχῶς ἢ ἀρκοῦσα, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον προκύπτει ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν κειμένων. Οὕτω λ. χ. ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ὑποπροξένου πληροφοροῦμεθα, «ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐθειλοντῶν εἶναι κατάδικος ἐπὶ φόνῳ καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἄνθρωποι τοῦ αὐτοῦ φυράματος» (Ἄρ. 36). Ἐκ τοῦ ἀριθ. 37 μανθάνομεν ὅτι πρῶτον ἔργον τῶν ἀποβάντων εἰς Λιτοχώριον ὑπὸ τὸν Δουμπιώτην ἦτο νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοῦ ληστήρχου Εὐαγγέλι καὶ τῶν τριάκοντα αὐτοῦ συμμοριτῶν. Οἱ Ἄγγλοι ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ εἰσὶ περὶ τὰς ἐκφράσεις αὐτῶν ἐπιφυλακτικώτατοι, ἀλλ' ἐν τούτοις, θέλοντες νὰ παραστήσωσι τὴν ποιότητα τῶν **ἀναφανδὸν στρατολογουμένων ἀντὶ 39 δραχμῶν καὶ ζεύγους κνημίδων** ἐλευθερωτῶν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, ὀνομάζουσιν αὐτοὺς ὅτε μὲν «δῆθεν ἐθειλοντάς», ὅτε δὲ **σκυλολόγιον, περιτριμματα, ληστὰς ἢ φαυλοβίους** (mob, riff raff, brigands, rough characters κλπ). Κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῶν προξένων τούτων μαρτυρίαν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι: «ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τινα ἔλεγχον ἢ νὰ πράξωσί τι καλόν» (Ἄρ. 25). «Οἱ κάτοικοι τῆς Κερκύρας

θέλουσι μεγάλως ἐκπλαγῆ βλέποντες τὴν *Ἐπτάνησον* ἀποβιβά-
ζουσιν τοιοῦτο σκυλολόγιον» (Ἄρ. 26). «Ἡ Ζάκυνθος θέλει
λογίζεσθαι εὐτυχής, ἂν οὐδέποτε ἐπιστρέψωσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι»
(Ἄρ. 36), καὶ οὕτω ἐπ' ἀπειρον στερεοτύπως. Ἄν δὲ ὑποτεθῆ
ὑποπτος ἢ μαρτυρία τῶν προξένων, πρόσφατος εἶναι ἢ ἀνάμνησις
τῶν ἀνταποκρίσεων τοῦ πολυκλαύστου φιλέλληνος Ὀγγλ, ἀνακρά-
ζοντος μετ' ἀδημονίας: «Δὲν εἶναι ἄρα δυνατὸν ν' ἀπέχωσιν οἱ
Ἕλληνες gentlemen ἀπὸ τῆς συγχρωτίσεως μετὰ ληστών!» Τὰ
αὐτὰ ἔγγραφα ἱστοροῦσι καὶ ποιοὶ ὑπῆρξαν ἐν Ἡπειροθεσσαλία
οἱ ἀθλοὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, οἵτινες ὡς ἄλλοι Αἴαντες Μαστι-
γοφόροι ἐπολέμησαν πρὸ πάντων κατὰ τῶν τοιμινίων. Ἀπόδειξιν
δὲ τῆς φιλαλληθείας τῶν μαρτύρων, πλὴν τῶν ὅσα ἐξ αὐτοψίας
ἐνταῦθα γινώσκουμεν, παρέχει ἡμῖν ἡ ἐπαινετικὴ παρ' αὐτῶν μνεΐα
τῆς μάχης τῆς Μακρονίτσας (1), καθ' ἣν ἠγωνίσθησαν καὶ ἄνδρες
οὐδὲν ἔχοντες κοινὸν πρὸς ἀναλαβόντας ἐπὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ δευτέραν
δημιουργίαν ἑλληνικοῦ ζητήματος.

Γράφοντες τὰ ἀνωτέρω οὐδόλως λησιμονοῦμεν ὅτι πρὸς ἐξε-
γερσιν ἐπαναστατικῶν κινήματων δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι
Κουάκεροι καὶ Γεροστάθαι. Ἄλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἰδιαζού-
σας περιστάσεις καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τελευταίας ταύτης ὑποκινή-
σεως, καθ' ἣν δὲν ἠλιζεν ἡ Ἑλλάς ἐνοπλιον ἐπιτυχίαν οὐδ' ἐπρό-
κειτο κἂν περὶ τούτου, ἀλλὰ μόνον ν' ἀποδειχθῶσιν οἱ διαμαρτυ-
ρόμενοι κατὰ τῆς τουρκικῆς φαυλότητος ἄξιοι καλλιτέρας τύχης,
φρονοῦμεν ὅτι ἡ χορηγοῦσα Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ μεί-
ζονα προσοχὴν περὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ θιάσου.
Ὁ θέλων νὰ λέγεται λευκὸς Αἰθίοψ τῆς παροιμίας ἐκρυπτεν
ὄλον τὸ σῶμα δεικνύων μόνους τοὺς ὀδόντας εἰς τὸν θεατὴν ἢ
ἡμετέρα Κυβέρνησις ἐπραξεν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον, ἐκθέσασα ἐν
ὄρα κρισίμῳ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης σκύβαλα καὶ περι-
τρίμματα, ὅπως κρίνῃ ἐκ τῶν δειγμάτων τούτων περὶ τῆς προόδου
ἣν ἐπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1854 ὁ ἑλληνισμός.

Ἐπειγόμενοι νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου βορβό-
ρου, παραπέμπομεν τοὺς ὀρεγομένους λεπτομερειῶν εἰς τὰ ἐπισυν-
ημμένα ἔγγραφα. Ἐκ τούτων θέλουσι μάθει πῶς τὸ δράμα τῆς
ἐν Ἡείρῳ ἐξεγέρσεως ἤρξατο καὶ ἐτελείωσε μετὰξὺ ἀνατολῆς καὶ
δύσεως ἡλίου, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς κλασσικῆς τραγωδίας (Ἄρ.
30) τὴν δ' ἐπιούσαν ἰκέτευεν ὁ κ. Δεληγιάννης τὸν Ἄγγλον ἐπι-
τετραμμένον, ὅπως ἀγγλικὸν πλοῖον παραλάβῃ τοὺς ἐπαναστάτας,
λαμβάνων ἀπάντησιν παρ' αὐτοῦ ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑφίστατο τὰς συνε-
πείας ἀταξιῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἰδία εἶχεν ὑποκινήσει. Ἐκ τῶν Ἄρ.
56, 57, 65, 68, 114 καὶ πλείστων ἄλλων τῆς *Κυανῆς Βίβλου*

(1) Βλ. Κυανῆς Βίβλου Ἄρ. 16.

προκύπτει ὅτι τὰ ἀγγλικά πλοῖα ἦσαν φιλανθρωπότερα τῶν ἀγγλικῶν λόγων, νυχθημερὸν περιπλέοντα τὰς τουρκικὰς παραλίας πρὸς διάσωσιν φυγάδων. Ἐκ τῶν ἐπιτασσομένων ὑπ' ἀριθ. 39, 40, 42, 43 καὶ ἄλλων ἀποσπασμάτων καταφαίνονται αἱ ἀνένδοτοι προσπάθειαι τῆς Ἀγγλίας, ὅπως ἐπιβάλλῃ τῇ Πύλῃ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ Θεσσαλίας τῶν ἀτάκτων. Τὰ ὑπ' Ἀριθ. 47, 48 καὶ πλεῖστα ἄλλα μὴ παρατεθέντα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ τρία τοῦλάχιστον τέταρτα τῶν πεμπομένων εἰς τοὺς ἀντάρτας ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων περιήρχοντο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Περὶ δὲ τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ κινήματος οὐδὲν λέγομεν, μὴ θέλοντες νὰ πικράνωμεν ἀξίους πάσης ὑπολήψεως ἄνδρας, οἵτινες ἐξ ὑπερβολῆς πατριωτισμοῦ ἔστερξαν νὰ γείνωσιν ἀπλοῖ ταμίαι ἢ ἐλεοδόται τοῦ Ὑπουργείου. Ἄλλως τε τὰ διαδοθέντα περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν λεγομένων *πετσωμάτων* εἶναι ὑπερβολαί. Σκανδαλώδες ὑπῆρξεν οὐχὶ τὸ ποσόν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς διανομῆς τῶν δαπανηθέντων χρημάτων. Ἀρκοῦσαν τούτου ἀπόδειξιν νομίζομεν τὴν ἐν τῷ «*Μέλλοντι*» ἐνυλόγραφον ἀπολογίαὶν τοῦ συμπολιτευομένου βουλευτοῦ κ. Κατσιακτῆ, ὅστις μετ' ἀνωτέρας παντὸς ἐπαίνου εἰλικρινείας ὁμολογεῖ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντα χρήματα ἔδαπανήθησαν σχεδὸν εἰς μάτην, διότι ἦτο ἀκατάλληλος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνέλαβεν ἐκ φιλοτιμίας καὶ ἐνθέρμου ζήλου νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα (1). Ἄν ἡ εἰλικρίνεια ἦτο ἀρετὴ κοινοτέρα, αἱ στήλαι τῶν ἐλληνικῶν φύλλων μόλις ἦθελον ἀρκέσει εἰς τὰς τοιαύτας ἐξομολογήσεις.

Αἱ καθ' ἅσας τὴν διάρκειαν τοῦ κινήματος συνεντεύξεις τοῦ Ἄγγλου ἐπιτετραμμένου μετὰ τοῦ ἡμετέρου ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν εἶναι ὄντως περιέργοι, ὁμοιάζουσαι διάλογον μεταξὺ ἀνακριτοῦ καὶ ὑποδίκου. Ὁ κ. Δεληγιάννης ὅτε μὲν δὲν ἔχει οὐδεμίαν εἶδησιν περὶ τῶν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ τελουμένων, ὅτε δὲ ἀποδοκιμάζει ταῦτα καὶ προτίθεται νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὰς παρὰ τὰ μεθόρια ἀρχὰς ὀδηγίας, πρὸς πρόληψιν τῶν παρασπονδιῶν ἄλλοτε μεταμορφώνει τοὺς ὑπὸ βουλευτοῦ τινος ἀναφανδὸν στρατολογουμένους ἐν Πάτραις ἐθελοντὰς εἰς *εὐζώνους* (Ἄρ. 24) ἐνίοτε ἀποκρίνεται ὡς ἄλλος Πάπας «*non possumus*», ὁσάκις δὲ σπουδαίως στενοχωρηθῇ, ὑπόσχεται ὅτι θέλει ὁμιλήσῃ περὶ τούτων εἰς τὸν Βασιλέα. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Οὐίνδαμ, ἀσφαλεῖς ἔχων πληροφορίας καὶ προχείρους ἀποδείξεις τῆς συνενοχῆς (*connivence*) τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, ἀποκρίνεται εἰρωνικῶς καὶ ἐνίοτε τραχέως (Ἄρ. 24, 27). Ὅπως δὲ ἦτο ἡ οὐσία τῶν λόγων τοῦ κ. Δεληγιάννη δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τοῦτο : ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις εἶναι μὲν προθυμοτάτῃ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς συμβουλὰς τῆς

(1) Δὲν ἔχομεν πρόχειρον τὸ «*Μέλλον*» ὅπως σημειώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ φύλλου, ὅπερ ὅμως δύναται ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀνευρεθῇ.

Ἑλλάδας, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἀνίκανος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἰδιωτικὴν ἐνέργειαν τῆς **Ἀμύνης**, **Ἀδελφότητος** καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν. Ἡ τοιαύτη ἐν τούτοις ἀνικανότης ἐπαυσεν αἴφνης μετὰ τὰ ἔντονα παράπονα, αἵτινα κατὰ διαταγὴν τῆς Ὑ. Πύλης ἀπῆρθησαν ὁ ἐνταῦθα πρέσβυς τῆς Τουρκίας τῷ ἡμετέρῳ ὑπουργῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν 5 Ἀπριλίου (1). Σκληρὸν ὅμως ἦτο εἰς τὸν τούρκικον ὀχυρωθέντα ὄπιθεν τῆς ἀνικανότητός του κ. Δεληγιάννην νὰ μεταδώσῃ ὁ ἴδιος τῷ Ἑγγλῶ ἐπιτετραμμένῳ τὴν καλὴν εἶδησιν, ὅτι ἡ ἀνικανότης αὕτη, καθ' ἣς ἐναυάγουν οἱ ἔξορκιμοὶ τῆς Ἑλλάδας, ἐθεραπεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Φωτιάδου δι' ἀπλῆς ἐπιδείξεως εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ τουρκικοῦ στόλου (2). Τῆς τοιαύτης ἀμηνανίας ἐξήγαγε τὸν συνάδελφόν του ὁ κ. Κουμουνδούρος, στέρξας νὰ μεταβῆ ὁ ἴδιος εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας καὶ ν' ἀνακοινώσῃ τῷ κ. Οὐίνδαμ ὅτι: «ἂν ἡ Πύλη διέταττε τὴν **διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν** πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἠθέλει ἐμποδίσει τὴν ἀναχώρησιν ἀτάκτων σιφῶν πρὸς ὑποκίνησιν ἐπαναστατικῶν κινημάτων εἰς τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας καὶ τὴν Κρήτην» (Ἀρ. 54). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι, ὅπως τῆς ἀνακλήσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, οὕτω καὶ τῆς καταλάσεως τῆς μετὰ ταῦτα ἐπαναστάσεως ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει ἀναφαιρέτως τῇ Ἑλλ. Κυβερνήσει, διανεμομένη ἐξ ἴσου μεταξὺ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ (3). Τὰ μετέπειτά εἰσιν ἀρκούντως γνωστά, πῶς δηλ. ἡ Τουρκία ἀπέρριψε τὴν ζητηθεῖσαν παρὰ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, οὓς «**δὲν ἔστεργε νὰ θεωρήσῃ ἄλλως ἢ ὡς ληστές**» (Ἀρ. 55), καὶ πῶς ὁ κ. Λαγυάρδος κατέφυγε τότε εἰς τὸ ἐπιτυχὸν μηχανήμα τοῦ διὰ τῶν Ἑγγλῶν Προξένων συμβιβασμοῦ. Παραλείποντες τὰ πασίγνωστα, νομίζομεν ἀξίαν ἐξετάσεως μόνην τὴν κατωτέρω μεταξὺ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἡμετέρας παρανόησιν, ἀποδοτέαν εἰς τὴν ἀπροσεξίαν ἢ τὸν ὑπερμέτρως συμβιβαστικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀναλαβόντος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καθήκοντα ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κουμουνδούρου. Εἰς ταύτην

(1) Βλ. Κουανῆς Βίβλον Ἀρ. 190.

(2) Τὴν οὐσίαν τῶν πρὸς τὸν ἐνταῦθα πρέσβυν τῆς Πύλης ὁδηγίων ἀνεκοίνωσεν ἀθημερὸν ὁ Σαφέτ Πασῆς τῷ κ. Λαγυάρδῳ ὡς ἐξῆς: «Ἄν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ὑπέχουεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ὑ. Πύλη ἠθέλε καταφυγεῖ, ἐν ἐλλείψει ἄλλου μέσου, εἰς τὴν ἀποστολὴν ναυτικῆς μοίρας, ὅπως ἀποκλείσῃ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος» (Ἀρ. 53). Ἄγνοοῦμεν ὅμως τὸ κείμενον τῆς διακοινώσεως τοῦ κ. Φωτιάδου.

(3) Τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην ἀποδεικνύει πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ τὸ ἐπιτασσόμενον ὑπ' Ἀρ. 58 ἔγγραφο τοῦ Λόρδου Σαλισβουρη πρὸς τὸν κ. Οὐίνδαμ. «Ἐλαβον τὸ ὑμέτερον τηλεγράφημα, τὸ ἀγγέλλον μοι ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις φαίνεται ζωηρῶς ἐπιθυμοῦσα νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν παρὰ τὰ σύνορα ἐπανάστασιν κτλ.»

ἐπιμένομεν ὡς προξενήσασαν ἀνεπανόρθωτον ἴσως ζημίαν κατὰ τὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου.

Καθ' ἣν ὥραν ἐπλησίαζον εἰς αἴσιον τέρμα αἱ μεταξὺ τῶν Ἑγγλῶν Προξένων καὶ τῶν ἐπαναστατῶν διαπραγματεύσεις, ὁ κ. Πρωθυπουργός, ὁ ἐν ἀρχῇ ἀνευ ὄρων προτείνας τὴν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐσκέφθη ἔπειτα νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς εὐνοούσης τότε ἡμᾶς Ἑγγλίας τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι: «ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀνάσσης ἤθελεν ὑποβάλλει εἰς τὸ Συνέδριον καὶ ὑποστηρίξει τὴν αἴτησιν τῆς προσαρτήσεως τῆ Ἑλλάδι τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν» (Ἄρ. 61). Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Λόρδος Σαλισβουρῆ διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀνάσσης δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ ἐκ τῶν προτέρων ὑποχρέωσιν τινα περὶ τῆς ἀποφάσεως, ἣν ἐνδέχεται νὰ λάβωσιν αἱ Δυνάμεις πρὸς ζητήματα ἐδαφικῆς μεταρρυθμίσεως» (Ἄρ. 62). Ἡ μεταξὺ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ κ. Κουμουνδούρου καὶ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Λόρδου Σαλισβουρῆ ἀνακολουθία εἶναι προφανής· ὁ μὲν Ἑλλήν ζητεῖ παρὰ τῆς Ἑγγλίας τὴν ὑπόσχεσιν «ὅτι θέλει ὑποβάλλει καὶ ὑποστηρίξει ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τὴν αἴτησιν τῆς προσαρτήσεως τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν», ὁ δὲ Ἑγγλος, ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ εἰς τὸ ἐρωτώμενον, ἂν δέχεται δηλ. ἢ ὄχι ἢ Ἑγγλικὴ Κυβέρνησις τὴν ἐντολὴν νὰ ὑποβάλλῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν αἴτησιν ταύτην τῆς Ἑλλάδος, λέγει μόνον «ὅτι ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀνάσσης δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ ἐκ τῶν προτέρων ὑποχρέωσιν τινα περὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν Δυνάμεων». Τοιαύτην ὁμως ὑποχρέωσιν οὐδεὶς εἶχε ζητήσει παρ' αὐτῆς· ὁ κ. Κουμουνδούρος ἐξήτει μόνον τὴν ψῆφον τῆς Ἑγγλίας, αὕτη δὲ ἀπεκρίνετο ὅτι δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὰς τῶν ἄλλων, οὐδεμίαν δηλ. ἀπάντησιν ἔδιδεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Ἑλλάδος (1). Ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἀλήθεια νὰ σαφηνισθῇ ἀμέσως τὸ πρῶγμα, ὑποβαλλομένης εὐσεβῶς τῇ Ἑγγλικῇ Κυβερνήσει τῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἐξήτει παρ' αὐτῆς ἐγγύησιν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ψηφοφορίας τῶν Δυνάμεων, ὅπερ ἤθελεν εἶναι τῷ ὄντι παράλογον, ἀλλὰ μόνον τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῆς· τὴν ἰδικὴν τῆς ψῆφον, ἂν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, καὶ οὐχὶ τὰς ξένας, αἵτινες φυσικῶς τῷ λόγῳ δὲν ἐξηρωτῶντο ἐξ αὐτῆς. Ἄγνοοῦμεν τί ἤθελεν ἀπαντήσει εἰς ταῦτα ἡ Ἑγγλικὴ Κυβέρνη-

(1) Ὅτι ἡ Ἑγγλία ἐπρότεινε ὡς κώλυμα τῆς ζητουμένης παρὰ τῆς Ἑλλάδος ὑποσχέσεως τὸ ἀδύνατον τῶν διαθέσεων τῶν ἄλλων Δυνάμεων καὶ οὐχὶ ἑαυτῆς, τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ Ἑγγλου ἐπιτετραμμένου πρὸς τὴν ἡμετέραν Κυβέρνησιν (Ἄρ. 63), ἐκ τῶν λόγων τοῦ ὑφυπουργοῦ Βουῆκε κατὰ τὰς ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ συζητήσεις (σελ. 23), καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ κ. Κρός πρὸς τὸν ἐν Βερολίῳ ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀνάσσης, καθ' ἃς: «αἱ ἀπαιτήσεις τὰς ὁποίας θέλει ὑποβάλλει ἀναμφιβόλως ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις περὶ τινῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων πρέπει νὰ ληφθῶσι δεόντως ὑπ' ὄψιν» (Βλ. Μέρ. Α'. σελ. 2).

σις· δικαίωμα ὅμως καὶ καθήκον τῆς Ἑλληνικῆς ἦτο νὰ ζητήσῃ ἀπάντησιν τινα, διότι ἡ ἐν τῷ ὑπ' Ἄρ. 62 ἐγγράφῳ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιαύτη. Ἄν δέ τις ἀναλογισθῇ τὴν εὐμενῆ τότε πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν τῆς Ἀγγλίας, τὸν παροδικὸν αὐτῆς ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν φιλελληνισμὸν καὶ τὴν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑποβληθεῖσαν παρ' αὐτῆς τῇ Τουρκίᾳ πρότασιν περὶ διαρρυθμίσεως τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων, πείθεται ἀδιστακτικῶς ὅτι θετικώτερα τις ἀπάντησις, ἐπιρραΐζουσα τὴν μέλλουσαν ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐνέργειαν τῶν Ἀγγλῶν πληρεξουσίων, δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ ληφθῇ, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἀσυγχώρητον νὰ μὴ ζητηθῇ. Ἀντὶ τούτου ὅμως ὁ κ. Κουμουνδοῦρος ἔκρινεν εὐλογον ν' ἀπαντήσῃ τῷ Ἀγγλῶ ἐπιτετραμμένῳ: «ὅτι εὐρίσκει πολὺ φυσικὸν νὰ μὴ δύναται ἡ Ἀγγλία ν' ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐδαφικῆς ἀυξήσεως» (Ἄρ. 64), ἦτοι ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι φυσικὸν εὐρίσκει νὰ μὴ δίδεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις του ἀπάντησις καμμίᾳ. Ἐν γένει καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν περίοδον τῶν διαπραγματεύσεων ἐπεκράτησε σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία μοναδική. Τὴν πρωίαν μετέβαινεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν ὁ κ. Δεληγιάννης καὶ διὰ τῆς πελοποννησιακῆς αὐτοῦ λεπιότητος ἐζήτηε νὰ γελᾶσῃ τὸν Ἀγγλῶν ἐπιτετραμμένον, ὅστις ἀμυνόμενος κατὰ τοιαύτης ἀλοπειρίας ἐφρόντιζε νὰ ζητῇ ἐγγράφους τὰς προτάσεις τοῦ ἡμετέρου ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ταύτας ἐπεδείκνυε τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ζητῶν παρὰ τούτου νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ἐν αὐταῖς στηθείσας ὑπὸ τοῦ κ. Δεληγιάννη διπλωματικὰς παγίδας, ὁ δὲ εὐθύς καὶ συμβιβαστικὸς κ. Πρωθυπουργὸς ἔσπευδε νὰ διορθώσῃ τὰ αὐτόγραφα τοῦ συναδέλφου του (Ἄρ. 64). Ἐκ τούτων δὲ πάντων ἀπετελεῖτο κυκεὼν, ἐν ᾧ ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, ὅσην καὶ ἂν εἶχεν ἐπιθυμίαν νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὸ γνωστὸν αὐτοῦ πολιτικὸν ἀξίωμα, δύσκολον ἦτο «νὰ μὴ χαθῇ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ ἄλλως πασίγνωστος σπουδαιότης, ἣν ἔχει κατὰ τὰς διεθνεῖς σχέσεις ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκφράσεως. Ἡ σπουδαιότης αὕτη καθιστᾷ ἀναγκαίαν ἐνταῦθα παρατήρησιν τινα περὶ τοῦ ἐν γένει ὄντως παραδόξου ὕφους τῶν ἡμετέρων ἀπὸ ἐξαμηνίας διπλωματικῶν ἐγγράφων, ἧτις ἤθελεν εἶναι μικρολογία, ἂν τὸ ἀτόλημα εἶχε μικροτέρας διαστάσεις. Αὐταὶ ὅμως εἶναι οὕτω μοναδικαί, ὥστε καταντῶσιν ἀξίαι προσοχῆς. Πρῶτον προσὸν διεθνοῦς ἐγγράφου, ἂν μάλιστα προσέρχεται ἐκ κράτους μικροῦ καὶ στρατιωτικῶς ἀσημάντου, εἶναι νὰ δύναται ν' ἀναγνωσθῇ ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους παρ' ἀνθρώπων συνήθως πολυασχόλων. Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον ἐξέτεμπεν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ὑπουργοὺς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κρίσεως τηλεγραφήματα ὀκτακοσίων τοῦλάχιστον λέ-

ξων⁽¹⁾ καὶ διακοινώσεις ἀτελευτήτους συνισταμένηας στερεοτύπως ἐξ ἀποσπασμάτων, οἷα τὰ πιστῶς μεταφραζόμενα κατωτέρω⁽²⁾ : « Ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις εἶχε τὴν λυπηρὰν πεποιθήσιν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν ἤθελον χρησιμεύσει πρὸς ἐξόγκωσιν τῆς αἱματηρᾶς ἑκατόμβης, ἣν ὁ φανατισμὸς στρατιωτικοῦ ὄχλου προσφέρει ἐν παντὶ χρόνῳ τῷ Προφήτῃ . . . Οἱ Γκέγκαι, οἱ Κιρκάσιοι, οἱ Ἄλβανοί, αἱ συμμορίαὶ τοῦ Ἄμουσ Ἄγα, οἱ ἄτακτοι τοῦ Ὀσμάν Βέη, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ράπο Βούζου, ἐξεχύθησαν ἐπὶ τῶν ἀνθηρῶν τῆς Θεσσαλίας πεδίων, τῶν χωρίων τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν κομῶν τῆς Μακεδονίας, κομίζοντες τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν. Οἱ αἱμοσταγεῖς σταθμοὶ τῆς *καταστρεπτικῆς* (exterminationaire!) αὐτῶν πορείας δὲν ἀριθμοῦνται πλέον. Τὴν διάβασιν αὐτῶν σημειοῦσιν ὁ θάνατος καὶ αἱ φλόγες. Τὰ ἴχνη τῶν βημάτων αὐτῶν εἶναι καπνίζοντα ἐρείπια. Τὰ αἱματηρὰ τρόπαια τῶν κατορθωμάτων αὐτῶν . . . » καὶ οὕτω ἀτελευτήτως καὶ ἀπαρράλλικτος. Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν : « Τεκμήρια τοῦ φανατισμοῦ αὐτῶν εἶναι ναῶν ἐμπρησμοὶ ἢ κατασκαφαί, φρικώδεις ἱερῶν θυσιαστηρίων βεβηλώσεις. Ἡ περιφρόνησις πρὸς πᾶσαν ἐπιστήμην εἶναι οἷα καὶ ἐπὶ Ταμερλάνου ἢ τοῦ καλίφου Ὀμάρ, τοῦ ἐμπρηστοῦ τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης⁽³⁾ . . . » καὶ οὕτω ἐπ' ἄπειρον. Ἄλλ' εἶναι πιστευτὸν ὅτι ὁ Λόρδος Βηκονσφίλδ εἶχε καιρὸν πρὸς καθημερινὴν ἀνάγνωσιν τοιούτων πολυσελίδων ρητορικῶν γυμνασμάτων ; Ἄν δέ, τυχόν, εἶχε νὰ μεταδώσῃ ὁ ἡμέτερος ὑπουργὸς καὶ τι νεώτερον τῆς παραφράσεως τῶν λόγων τοῦ Σατωβριάνδου ἢ τοῦ ἐμπρηστοῦ τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης, δὲν ἐκινδύνευε τοῦτο νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον ἐν μέσῳ τοιούτου ὄντως πρωτοφανοῦς κατακλισμοῦ ποιητικῆς κενολογίας δικαιοσύνης τὸ ἀπόφθεγμα « Graeca sunt non leguntur ; » Τοῦτο ὅμως εἶναι τὸ μικρότερον κακόν, ἀναξίους δὲ λόγου νομίζομεν καὶ τοὺς κοσμοῦντας πᾶσαν σειρὰν τῶν ἡμετέρων ἐγγράφων ἀνηκούστους περὶ τὴν γλῶσσαν σολοικισμούς, οὐχὶ ὅμως ἐπίσης ἀδιάφορον, οὐδ' ἴσως ὅλως ἀκίνδυνον, τὸ νὰ λέγῃ πολλάκις ὁ ἡμέτερος ὑπουργὸς ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τῶν ὅσα ἐσκόπει νὰ εἴπῃ. Οὕτω λ. χ., θέλων νὰ παραστήσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μακεδονίαν, ἀναγγέλλει τῇ Εὐρώπῃ ὅτι τὰ περὶ τὴν Βέρροϊαν χωρία *ὑψοῦνται* (s' élèvent) τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο (Ἄρ. 50). Τὰ παράπονα τῶν Δυνάμεων « *ὑπερβαίνουναι τὰς ἐλπίδας τον* » (Ἄρ. 6). Ἐν τῷ ὑποβληθέντι τῷ Συνεδριῷ Ὑπομνήματι, θέλων νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ

(1) Βλ. τὸ ὑπ' Ἄρ. 138 τῆς Κυανῆς Βίβλου, οὗ ἀποσπάσματα μόνον τινὰ πληροῦσι ὑπὲρ τὴν μίαν στήλην τῆς ἀνά χειρὸς συλλογῆς σελ. 41.

(2) Βλ. τὸ γαλλικὸν πρωτότυπον ἐν τοῖς ἐπιτασσομένοις ἐγγράφοις ὑπ' Ἄρ. 51 καὶ τὸ ὅλον ἐγγράφον ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ.

(3) Κυανῆς Βίβλου Ἄρ. 135.

Ἐλλάς δὲν δύναται νὰ ἐξισωθῆ πρὸς ἄλλα Κράτη, λέγει ὅτι «δὲν δύναται νὰ πολεμήσῃ κατὰ τούτων» (ne peut se mesurer), ἀντὶ δὲ νὰ διατάσῃ χειροτονεῖ τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς (ordonne les autorités) (Ἄρ. 45). Τὴν δραπέτευσιν τῶν ἡμετέρων παρὰ τὰ μεθόρια στρατιωτῶν ὀνομάζει *accident* (Ἄριθ. 28) τὴν δὲ «Ἄμυναν» καὶ τὴν «Ἀδελφότητα» *συντεχνίας* (corporations) (Ἄρ. 45) καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Ἐνῶ δὲ τοιαῦτα γράφει, ἢ τοῦλάχιστον ὑπογράφει, ἐπιρρίπτει ὡς φοβερὰν μομφὴν κατὰ τοῦ γείτονος κράτους πλὴν τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης καὶ «τὴν ἀμάθειαν τῶν ἀτάκτων τῆς Πύλης στρατιωτῶν» (Ἄρ. 8), κινδυνεύων οὕτω νὰ προκαλέσῃ ἡμέραν τινὰ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἡ ἀμάθεια αὕτη εἶναι μᾶλλον συγγνωστὴ εἰς πτωχοὺς Βασιβουζούκους ἢ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς δημοσίας ἐκπαδεύσεως τοῦ ἀντιποιουμένου τὸν φωτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς Κράτους.

Ἐπανερχόμενοι εἰς σπουδαιότερα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τῆς ὀλωσθήποτε διεξαχθείσης στρατιωτικῶς, οἰκονομικῶς καὶ διπλωματικῶς ἐπαναστάσεως ταύτης, ὃ μὲν σκοπὸς διαμένει μέχρι τοῦδε ἀδηλός, ἀφοῦ τὰς ἐπιδιωχθείσας δι' αὐτῆς ὑπὲρ τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν ἐγγυήσεις παρέστησεν ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 31 Ἰανουαρίου ὡς ὑφισταμένας ἤδη καὶ ἀρκούσας, οἱ δὲ καρποὶ αὐτῆς περιορίζονται εἰς τὰς δοθείσας τὴν 16 καὶ 25 Ἀπριλίου παρὰ τῆς Ἀγγλίας ὑποσχέσεις «καλῆς διοικήσεως τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν» (Ἄρ. 58) καὶ «ἀκροάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Συνεδρίῳ» (Ἄρ. 60). Αἱ δύο ὅμως αὗται ὑποσχέσεις εἶχον ἤδη δοθῆ ἢ μὲν τὴν 2 Ἰουλίου 1877 (Ἄρ. 10), ἢ δὲ τὴν 22 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (Ἄρ. 12) εἰς τὴν προκάτοχον Κυβέρνησιν· πλειότερον δὲ τούτων οὐ μόνον δὲν ἐπετεύχθη, ἀλλ' οὐδὲ κἀν ἐξητήθη, πλὴν ἴσως τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῶν σταλέντων εἰς Ἡπειροθεσσαλίαν Τουρκομάχων. Ἐκθέσαντες ἀνωτέρω ποῖαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν τὰ κατορθώματα αὐτῶν εἰς τοὺς ξένους, ὑπολείπεται μόνον ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν ὡς πολύτιμον συμπλήρωμα καὶ τὴν γνώμην περὶ τούτου τοῦ κ. Δεληγιάννη, λέγοντος τῷ Ἄγγλῳ ἐπιτετραμμένῳ: «Ἡ στρατολογία ἀτάκτων σιφῶν εἶναι γεγονός· ἀξιοθρήνητον καὶ δυσφημία διὰ τὴν Ἑλλάδα (1)». Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν συμμεριζόμεθα ἐξ ὅλης καρδίας, ἀδυνατοῦντες ὅμως ν' ἀνεύρωμεν μόνοι, περιμένομεν νὰ μάθωμεν προσεχῶς παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν

(1) «M. Delyanni said that the raising of irregular bands was much to be regretted, as it brought the country into discredit». Εἰς τοῦτο ἀπερίθη ὁ κ. Οὐίνδαμ μετὰ προχείρου εἰρωνείας: «ὅτι ἔχαιρε πολὺ βλέπων τὸν κ. Δεληγιάννην ἔχοντα τοιαύτην γνώμην, ἐλυπεῖτο ὁμοῦ; ὅτι αὕτη δὲν ἐκόλυε τὴν ἐξακολουθοῦσαν ἐξοδὸν ἀτάκτων σιφῶν» (Ἄρ. 27).

τὴν ὠθήσασαν τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τοσαύτης θυ-
σίας αἵματος καὶ χρυσοῦ τὴν τοιαύτην δυσφημίαν.

Δ.

Μεταβαίνοντες εἰς τὰ τοῦ Συνεδρίου πρέπει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ
ὁμολογήσωμεν οὐκ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ κατάλληλοι τῆς ἐν Βερο-
λίνῃ ἀποστολῆς τοῦ ἡμετέρου ἀντιπροσώπου ἱστοριογράφοι. Τὸ
μόνον ἡμῶν προσὸν εἶναι ἡ εὐσυνείδητος ἐξέτασις ἀκριβῶν κειμέ-
νων καὶ βεβαίων γεγονότων καὶ ἡ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ μαθημα-
τικῶν οὕτως εἰπεῖν δεδομένων ἀναζητήσεις τῆς ἀληθείας. Ἐνταῦθα
ὅμως τὰ τοιαῦτα διδόμενα ἐλλείπουσιν ἢ εἶναι ἀνεπαρκῆ, ἀφοῦ τὰ
πρακτικά τοῦ Συνεδρίου δὲν περιέχουσι τὸ ἱστορικὸν τῆς διαπραγμα-
τεύσεως, ἀλλὰ μόνην τὴν λύσιν τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ συζητηθέντων. Ἡ
βίβλος τῶν πρωτοκόλλων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δοχεῖον ἀποφάσεων· ὁ
δὲ μὴ ἀρκούμενος εἰς ταύτην ἀναγκάζεται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν μυρία
ἀδέσποτα θρυλήματα, ἀκριτομυθίας διπλωματῶν, ἐντυπώσεις δημο-
σιογράφων, αἰτιάσεις καὶ ἀπολογίας, ἐκτιμῶν διὰ λεπτοτάτων ψυχο-
λογικῶν ἀναλύσεων τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν πιθανότητα ἢ τὸ ἀβά-
σιμον πάντων τούτων. Πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν εἴμεθα ὅλως ἀνε-
πιτήδευοι· δύσκολον ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἡμῖν νὰ βασισθῶμεν πρὸς
ἐκτίμησιν τῆς ἐν Βερολίνῃ ἐνεργείας τῶν ἡμετέρων ἀντιπροσώπων
εἰς τὰς ὀξυῦσας ὀρέξεως παρασῆμου πληροφορίας ἀνταποκρισεῶς
τινος ἐκ Παρισίων, ὧν ἡ ἀκρίβεια δύναται καὶ ἐκ τούτου μόνον
νὰ ἐκτιμηθῇ, ὅτι ἐν μὲν τῇ φυσιογνωμίᾳ τοῦ κ. Ραγκαβῆ θαυμάζει
πρὸ πάντων ὁ κ. ἀνταποκριτῆς τοὺς *μέλανας αὐτοῦ ὀφθαλμούς*,
ἐν δὲ τῷ χαρακτῆρι τοῦ κ. Δεληγιάννη τὴν *ἀξιοπρέπειαν* (1). Προ-
τιμότερον λοιπὸν φαίνεται ἡμῖν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ἐπιτασ-
σόμενα ἐπισήμως γνωστὰ καὶ τὰ ἐκ τούτων πορίσματα, ἔστωσαν
καὶ ἀνεπαρκῆ.

Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν προκῦπτον ἀναμφισβήτητον γεγονὸς εἶναι
ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ Συνεδρίου ἀκρατος φιελληνισμὸς καὶ ἡ ἔπειτα πρὸς
ἡμᾶς ψυχρότης τῆς Ἀγγλίας. Αἱ ὁδηγίαι τοῦ ὑπουργοῦ Κρός
συνιστῶσιν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀνάσσης νὰ καταβάλωσι
πᾶσαν προσπάθειαν, οὐ μόνον ὅπως τύχῃ ἐπαρκοῦς ἀντιπροσω-
πεύσεως σύμπας ὁ ὑπόδουλος ἐλληνισμὸς, ἀλλὰ καὶ ὅπως: «λη-
φθῶσι δεόντως ὑπ' ὄψιν αἱ ἀπαιτήσεις, τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλ. Κυβέρ-
νησις δὲν θέλει λείπει νὰ ὑποβάλλῃ περὶ τινῶν ἐπαρχιῶν (2)».

(1) Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν ἀρθρογράφον νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν «κα-
τάλληλον ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, παριστῶντος ἐν τῷ
χάρτι τὴν σκιάν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος».

(2) Μὴ ἀριθμηθέντων τῶν σχετικῶν τῷ Συνεδρίῳ ἐγγράφων, αἱ παρα-
πομπαὶ τίθενται εἰς τὰς σελίδας τῆς ἀνά χειρας συλλογῆς, ἧς βλ. σελ. 2.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν τοιούτων ὀδηγιῶν ἀνέπτυξεν ὁ Λόρδος Σαλιβουρής κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας συνεδριάσεις ἑκτακτον ὄντως ζήλον, μόνος ἐν ἀρχῇ ἀγωνισθεὶς κατὰ πάντων καὶ κατορθώσας ἔπειτα νὰ παρασύρῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ Ἰταλίαν νὰ ψηφίσωσι μετ' αὐτοῦ «ὅπως ἀνατεθῇ ἡ ἀντιπροσώπευσις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς εἰς τὸ Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος, προσκαλούμενον νὰ μετὰσχῃ τῶν συζητήσεων τοῦ Συνεδρίου ἢ τοῦλάχιστον νὰ παρευρίσκηται εἰς πᾶσας τὰς συνεδριάσεις, ἐν αἷς πρόκειται νὰ ἐξετασθῶσι ζητήματα σχετιζόμενα πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς». Κατωτέρω δέ, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀνδράσση νὰ ἐξηγήσῃ ποίας πλὴν τῶν ὁμόρων ἔννοει ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, ὠνόμασε τοιαύτας «τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Κρήτην» (Σελ. 6). Γνωστὸν εἶναι πῶς, ἐπελθούσης ἰσοψηφίας, ὑπερίσχυεν ἡ Γαλλικὴ πρότασις, καθ' ἣν ἀπεφασίσθη ν' ἀφίνεται ἑκάστοτε εἰς τὸ Συνέδριον ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ ἐπικαίρου τῆς προσκλήσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅπως μετὰσχῃ συζητήσεων μὴ ἀναγομένων εἰς τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας. Γνωστὸν ἐπίσης εἶναι ὅτι ἡ Ρωσσία ἐν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνεδριάσει ἠγναντιώθη εἰς πᾶσαν οἰανδήποτε ἀντιπροσώπευσιν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Συνεδρίῳ, θεωροῦσα αὐτὴν ὡς ἀπάδουσαν πρὸς τὸ κείμενον τῆς προσκλήσεως (Σελ. 2), ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐνόμισε ταύτην περιττήν, ἀποῦ: «οἱ Ρῶσοι πληρεξούσιοι δὲν προστατεύουσι μόνον τοὺς Σλάβους, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανούς» (Σελ. 3), καὶ κατὰ τὴν τρίτην τέλος συνεδρίαν ἐνήφισεν ὁ Πρίγκιψ Γορτσάκωφ ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ αὐτῆς εἰς μόνα τ' ἀφορῶντα τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας, ἀναπτύξας διὰ μακρῶν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνθαρρύνονται αἱ ἑλληνικαὶ ἀπαιτήσεις ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, ὡς ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ τὴν μόνην λογικὴν καὶ δικαίαν ἀρχὴν τῆς πλειονοψηφίας τῶν κατοίκων (Σελ. 5). Καὶ τῆς μὲν Ρωσσίας ἡ τοιαύτη γλῶσσα εἶναι εὐνόητος, ἀποῦ πρὸ πολλοῦ ἔκρινεν εὐλογον ν' ἀποβάλῃ τὸ προσωπεῖον. Πάντες ὁμως μεγάλως ἐξεπλάγησαν βλέποντες τὴν ἐλευθέραν καὶ φιλέλληνα Γαλλίαν συντασσομένην τῇ Ρωσσίᾳ καὶ ἀνευδότως πολεμοῦσαν τὴν ἀγγλικὴν πρότασιν ὑπὲρ ἀντιπροσωπεύσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αὗται δὲν ἦσαν ἑλληνικαί, ἀλλὰ μικταὶ (Σελ. 6). Καὶ τοιαύτας ὁμως ἂν ὑποθέσωμεν αὐτάς, ἀκατανόητος πάλιν μένει ἡ συμπεριφορὰ τῶν πληρεξουσίων τῆς Γαλλίας, οὐδὲν ἐχούσης ὄρατὸν συμφέρον ὅπως ζητήσῃ: «νὰ περιορισθῇ ὁ κύκλος τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος εἰς μόνας τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας» (Σελ. 6). Ἡ μικτότης τῶν λοιπῶν ἠδύνατο ἴσως νὰ δικαιολογήσῃ παρατήρησίν τινα τοῦ κ. Βαδιγγτώνας, ἀλλὰ τὸ ἀκαμπτὸν πείσμα, μεθ' οὗ οἱ τρεῖς Γάλλοι πληρεξούσιοι ἀντέταχθησαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, ἀποτελεῖ αἰνίγμα, οὗ δὲν ἐπιχειροῦμεν τὴν λύσιν, ὁμολογήσαντες ἤδη τὴν ἡμετέραν

ἀντιπάθειαν πρὸς τὰς εἰκασίας· ἀνθ' ἡμῶν ὁμως ἀνέλαβε τὴν λύσιν ταύτην ὁ «**Φάρος τοῦ Βοσπόρου**». Κατὰ τοῦτον, ἔχοντα «ἀσφαλεῖς εἰδήσεις παρὰ προσώπου καλῶς γνωρίζοντος τὰ συμβαίνοντα ἐν ταῖς ὑψηλαῖς σφαίραις τῶν Ἀθηνῶν», αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες πληρεξούσιοι, κατὰ προτροπὴν τῆς Ρωσσίας πολλὰ ὑποσχεθείσης καὶ συμμορφούμενοι πρὸς ὁδηγίαν ἐξ Ἑλλάδος οὐχὶ ὑπουργικῆς, ἐξήτησαν ὡς ἐκδοῦλεσιν παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας τὸν περιορισμὸν τοῦτον τῆς ἐντολῆς αὐτῶν εἰς μόνον τὰς **δμόρους ἐπαρχίας**, ὃν δὲν ἠδύναντο οἱ ἴδιοι νὰ ζητήσωσιν εὐσχήμως, οὐδ' ἅπαξ ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ τοῦ συνεδρίου ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ νὰ περιορισθῶσιν ἔπειτα εἰς ἀπλᾶς προσαρτήσεων αἰτήσεις (Σελ. 47). Τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀνωτέρω λύσεως ἀφίνοντες εἰς τὸν ἀναγνώστην, τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰ ἔπειτα γεγονότα, τὴν πρότασιν τοῦ Πρίγκητος Γορτσακῶφ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ ὁ ἴδιος τοὺς Ἕλληνας ὅπως καὶ τοὺς Σλάβους, τὸ κείμενον τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπομνήματος καὶ τὴν προγενεστέραν ἐγκύκλιον τοῦ κ. Δεληγιάννη, δι' ἧς παρητεῖτο ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἀπὸ τῆς προστασίας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἄνευ δὲ ταύτης ἢ ἄλλης τινὸς ὁμοίας λύσεως ὅπως ἀκατανόητος ἀποβαίνει ἡ πεισματώδης ἀντίστασις τῆς Γαλλίας εἰς τὰς φιλελληνικὰς προτάσεις τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίου.

Ἡ σημασία ὁμως τοῦ ὁπωσδήποτε προκληθέντος προσκαίρου τῶν Γάλλων ἀνθελληνισμοῦ εἶναι μικρά, παραβαλλομένη πρὸς τὴν αἰφνιδίως ἐπελθοῦσαν ψυχρότητα τῆς ἐν ἀρχῇ οὕτω ἐκθύμως ἀγωνισθείσης ὑπὲρ ἡμῶν Ἀγγλίας. Πολλοὶ ἐπειράθησαν ν' ἀποδώσωσι ταύτην εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀγγλοτουρκικῆς συμβάσεως, λησιμονοῦντες ὅτι ἡ παραχώρησις τῆς Κύπρου, ὑπογραφεῖσα τὴν 4 Ἰουνίου, ἦτο προγενεστέρα οὐ μόνον τῆς ψυχρότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς θερμῆς παρὰ τῶν Ἄγγλων προστασίας τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἐν ἀρχῇ τοῦ Συνεδρίου. Ἐπειτα αἱ εἰκασίαι τότε μόνον ἐπιτρέπονται, ὅταν ἑλλείπωσιν αἱ ἀποδείξεις· ἐνταῦθα δὲ εὐρισκόμεθα ἀπέναντι θετικοῦ γεγονότος, τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἄγγλου Πρωθυπουργοῦ εἰπόντος ἀπὸ τοῦ βήματος: «Ὁ εὐγενῆς μου φίλος Λόρδος Σαλισβουρῆς κατέβαλε πᾶσαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων προσπάθειαν, ἀλλὰ παρὰ τοῖς πληρεξουσίοις τῆς Ἑλλάδος δὲν εὔρομεν τὴν ἀνταπόδοσιν καὶ τὴν συμπάθειαν, ἣν ἠύχομεθα νὰ τύχωμεν παρ' αὐτῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἦσαν ἐστραμμένοι **ἀλλὰ-χοῦ** (1)». Τὴν σπουδαιότητα τῆς φράσεως ταύτης ἀμέσως αἰσθανθέντες οἱ ἐνοχολοιούμενοι ὑπ' αὐτῆς ἐπειράθησαν παντοιοτρόπως νὰ τὴν παραστήσωσιν ὡς παρανοηθεῖσαν ἢ ἀπίστως μεταφρασθεῖσαν. Ἄλλ' ἡ μετάφρασις εἶναι δυστυχῶς κατὰ λέξιν πιστὴ καὶ ἡ

(1) «We did not find on the part of the representatives of Greece that response or that sympathy which we should have desired. Their minds were in another quarter».

ἐν αὐτῷ περιεχομένη μομφή σαφῆς καὶ βαρεῖα. Πρὸς ἐκτίμησιν πάσης αὐτῆς τῆς βαρύτητος πρέπει ν' ἀναλογισθῆ τις ποία ἦτο πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ κατάστασις τῆς κοινῆς γνώμης καὶ πῶς ὀλόκληρος ὁ τόπος, οὐ ἐπέβη τὰ στήθη μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἄγ. Στεφάνου ὁ ἐφιάλης τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν Σλάβων, ἀνέπνευσε τέλος πάντων μετὰ τὴν ἐγγύκλιον τοῦ Μαρκησίου Σαλισβουρῆ. Ἡ ἀφοσίωσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν σώτειραν Ἀγγλίαν δὲν εἶχε τότε ὄρια· τὰ ἐπισκεπτήρια ἀπετέλουν σωρούς ἐν τῷ προθαλάμῳ τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, ὁ δὲ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἀνάσσης δὲν ἐξήρκει πρὸς ἀποδοχὴν εὐχαριστηρίων. Τοιοῦτον ἦτο τὸ φρόνημα τοῦ ἔθνους κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Συνεδρίου· εὐλόγως δὲ ἤλπιζον οἱ Ἀγγλοὶ πληρεξούσιοι ὅτι οἱ ἐπιφορτισθέντες ν' ἀντιπροσωπεύωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν εἰσαχθεῖσαν εἰς τὸ Συνέδριον Ἑλλάδα ἐνεφοροῦντο ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἅτινα οὕτω πανηγυρικῶς ἐπεδείκνυεν ἡ χώρα ἐκεῖνη. Τοιοῦτους νομίζοντες αὐτοὺς ἔσπευσαν νὰ τοὺς ἀνακηρύξωσιν ἀντιπροσώπους ἀπάσης μέχρι τοῦ Αἵμου Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἦτοι συμμάχους αὐτῶν κατὰ τοῦ Σλαβισμού, κυρίαν ἀποστολὴν ἔχοντας τὴν συμφέρουσαν τῇ Ἀγγλίᾳ σωτηρίαν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς σλαβικῆς ἀπορροφήσεως καὶ δευτερεύουσαν τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων, τὴν ὑποδειχθεῖσαν καὶ ταύτην πρὸ ἐνὸς μηνὸς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (1). Ἀντὶ ὅμως νὰ εὐρωσιν ἀντιπρόσωπον τῶν σαφῶς ἐκδηλωθέντων πόθων τοῦ ὄλου ἔθνους, εὐρέθησαν αἶφνης ἀέναντι ἀνδρὸς ἐκλαβόντος κατὰ γράμμα τὴν ἀποδοθεῖσαν αὐτῷ τυπικῶς ἐν τῇ προτάσει τῶν Γάλλων πληρεξουσίων ἰδιότητα «représentant de la cour d'Athènes» (Σελ. 4), μόνην τὴν αὔξησιν τῶν κήσεων τοῦ Στέμματος ἐπιζητοῦντος καὶ τὸ χεῖριστον «*ἔχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους ἀλλαγῶν*». Ἐν πᾶσι τούτοις οὐδ' ἔγνος ὑπάρχει εἰκασίας, ἀλλὰ τρία θετικὰ γεγονότα, ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ Συνεδρίου ἔνθερος τῆς Ἀγγλίας προστασία, ἢ ἔπειτα ψυχρότης αὐτῆς καὶ ἡ ἐπίσημος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Λόρδων ἐξήγησις τῆς ψυχρότητος ταύτης, ἀποδοθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων, βλεπόντων ἀλλαγῶν. Οἱ ἐν Βερολίνῳ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀνάσσης, πεποιθότες εἰς τὰς προσφάτους ἐκδηλώσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν θορυβωδῶς ἐκδηλωθεῖσαν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν ἐπὶ τούτοις, ἐπεθύμουν καὶ μάλιστα ἀνεκήριζαν τοὺς Ἑλληνας συμμάχους αὐτῶν κατὰ τῶν Σλάβων. Τὴν συμμαχίαν ὅμως ταύτην δὲν ἐδέχθη ὁ ὑφ' ἡμῶν σταλεῖς εἰς Βερολίνον, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ψυχρανθέντες ἔστρεψαν τὰ νῶτα εἰς αὐτὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πολῖται ὄντες πράγματι συνταγματικοῦ

(1) Τὴν ἀγόρευσιν ἐν τῇ Ἄνω Βουλῇ τοῦ Λόρδου Σαλισβουρῆ σελ. 19, καὶ τὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν σελ. 26 καὶ τὰς ἤδη μνημονευθείσας ὁδηγίας τοῦ κ. Κρός πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς πληρεξουσίους σελ. 1.

κράτους, ἐθεώρησαν τὸν ἀπόστολον Κυβερνήσεως ἐκπορευομένης ἐκ τῆς βουλευτικῆς πλειονοψηφίας ὡς γνήσιον ἀντιπρόσωπον τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὐδεμίαν δὲ πεποιθήσιν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν εἰς τὴν εἰλικρίνειαν ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἀφ' ἐνὸς μὲν διερρηγγύετο εἰς ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔπεμπε πληρεξούσιον ἐντεταλμένον νὰ στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς **ἀλλαχοῦ**, ἤτοι πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἰσχυρίζοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον μετ' ἀπογοιητεύσεως καὶ ἀπελπισίας. Ὁρεγόμενοι τῆς προστασίας τῶν Ἀγγλων δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὡς ἀντάλλαγμα ταύτης δὲν ἔχομεν νὰ προσφέρωμεν εἰμὴ μόνον ἀπεριόριστον καὶ εἰλικρινῆ ἀφοσίωσιν, ἐνῶ ἡ Τουρκία δύναται νὰ παράσῃ αὐτοῖς εἰκοσάκις μυρίουσ ἀνδρας πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ σλαβικοῦ χειμάρρου. Ἐν δὲ καταστῇ ἀμφίβολος καὶ ἡ εἰλικρίνεια αὕτη, μυριάκις προτιμότερα εἶναι τοῖς Ἀγγλοῖς ἡ φιλία λαοῦ μαχίμου ἢ ἔθνους οὔτε στρατὸν ἔχοντος, οὔτε κἂν ἐν ἑλλείψει τούτου ἀροκοῦσαν εὐπείθειαν καὶ εὐγνωμοσύνην. Τὸ πρῶτον εἶχεν ἤδη ἀποδείξει ἡ Κυβέρνησις διὰ τῶν ἐπεισοδίων τῆς ὑπερβάσεως τῶν ὀρίων καὶ τῆς δῆθεν ἐπαναστάσεως τῆς Θεσσαλίας, τὴν δὲ εἰλικρίνειαν τῆς ἀφοσιώσεως ἡμῶν καθίστα ὑποπτον ἡ διεύθυνσις τοῦ βλέμματος τοῦ ἡμετέρου ἀπεσταλμένου. Τὸν φιλορωσισμὸν ἐν Ἑλλάδι νομίζουσι πολλοὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα, ἀφ' οὗ ἡ ἄνευ φυλετικῆς διακρίσεως προστατίς τῶν δουλευόντων χριστιανῶν κατέστησε πασιδηλον διὰ μυρίων ἐπιβουλῶν καὶ ἀναφανδὸν ἐπιθέσεων κατὰ τῆς γλώσσης, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁποῖον ἐπιφυλάττει ἡμῖν μέλλον ἐν Ἀνατολῇ. Ἐκ τοῦ ὅτι ὁμοῦς ἐξεριζώθη ἐκ τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔπεται ὅτι ἔπαυσε καὶ ν' ἀπειλῇ τὴν τύχην αὐτῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι καὶ συνταγματικῶς ζῶντες ἀποδεικνύονται ἀνίκανοι νὰ καταστήσωσι σύμφωνον πρὸς τοὺς πόθους τῶν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν πορείαν. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι πρότερον μὲν ὠδήγει ἡμᾶς ἡ ἡμετέρα προστατίς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκμηδένισιν ἐκόντας καὶ ἀπατωμένους, σήμερον δὲ σύρει τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἄγοντα καὶ διαμαρτυρόμενον, ἀλλ' ἀδυνατοῦντα ν' ἀντιση. Ὅσα πρότερον κατώρθου διὰ τῆς δημοκρατίας, ἐπιτυγχάνει ἤδη διὰ τῆς ραδιουργίας ἀρνούμενον ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τοῦ ποιμνίου, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ποιμένας. Ἐν δὲ τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει μέγα εἶχε συμφέρον νὰ διαλευχθῇ ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ μὴ ὁμόρου Ἑλληνισμοῦ, καὶ τοῦτο κατώρθωσεν. Ἐν δὲ ἀπομένη ἀμφιβολία τις περὶ τούτου μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ταύτην ἀρκεῖ νὰ διασκεδάσῃ τὸ κείμενον τοῦ ὑποβληθέντος τῷ Συνεδρίῳ Ἑλληνικοῦ Ὑπομνήματος.

Πρὸς πλήρη ἐκτίμησιν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐγγράφου πρέπει νὰ ἔχη τις ὑπ' ὄψιν τὰ ρηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Κουμουνοδούρου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12 Ἰανουαρίου: «Ἡ πολιτικὴ ἡμῶν συμ-

περιλαμβάνεται εἰς δύο λέξεις, ἐνεργὸς προστασία καὶ υπεράσπισις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν δυναστευομένων ἡμῶν ἀδελφῶν· ἡ ἀναγνώσις δὲ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους τὸ Β' καὶ Γ' πρωτόκολλον τῆς ἐν Βερολίῳ Συνόδου, ἐκτιμῶν τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ὑπέροχον θέσιν τῷ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Πλὴν τούτων δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῆς γαλλικῆς προτάσεως δὲν περιώριζε πράγματι τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, ἀλλὰ μόνον ὑπέτασεν αὐτὴν ἐκάστοτε εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Συνεδρίου, τοῦτο δὲ ἐνέκρινε ἡ ἀφήσῃ αὐτὴν ἀκεραίαν, προσκαλέσαν τὸν κ. Δεληγιάννην νὰ ἐμφανισθῇ συζητουμένου τοῦ ΙΕ' ἀρθρου τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ἦτοι τῆς τύχης τοῦ ὄλου ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Καλὸν προσέτι εἶναι ἡ ἀναμνησθῆναι ὅτι αὐτὸς ὁ Πρίγκιψ Γορτσάκωφ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνεδριάσει ἐκήρυξεν ὅτι δὲν ἀντέκειτο εἰς τὸ «ἡ ἀπονεμηθῆναι εἰς τοὺς Ἕλληνας οἷα καὶ τοῖς Σλάβοις αὐτονομία» (Σελ. 3)· ὅπως δὲ ἀδιάφορον εἶναι ἂν ἔλεγε ταῦτα εἰλικρινῶς ἢ ψευδόμενος, ἀφοῦ ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἐδέσμευεν ὁπωσδήποτε τὴν ψήφον του ἐκ τῶν προτέρων. Πρέπει προσέτι νὰ ἔχη τις ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἐμφανισθέντος τοῦ κ. Δεληγιάννη ἐνώπιον τῆς ὑψηλῆς ὀμηγύρεως, ὁ Πρίγκιψ Βισμάρκ ἐνεθύμισεν αὐτῷ ὅτι: «τὸ Συνέδριον ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς εὐχὰς καὶ τὴν γνώμην τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως πρὶν ἢ λάβῃ ἀποφασίαν ἐπὶ τοῦ συζητουμένου ΙΕ' ἀρθρου τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου»· τὸ δὲ ἄρθρον τοῦτο περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: «Ἀνάλογοι μεταρρυθμίσεις κατάλληλοι εἰς τὰς ἐπιτολίους ἀνάγκας θέλουσιν εἰσαχθῆναι ἐν Ἡλείῳ καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς *Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας*, περὶ ὧν δὲν ἐπρονόησεν *ἰδιαιτέρως ἡ παρούσα συνθήκη*». Ἐν ἄλλοις λόγοις παρῆναι τῷ Ἑλληνι ἀντιπροσώπῳ πλήρης καὶ ἀπεριόριστος ἐλευθερία ὅπως ἐκφράσῃ τοὺς πόθους ὁλοκλήρου τῆς ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων δουλευούσης, καταπατουμένης καὶ τὸ χειριστον παραγνωριζομένης φυλῆς, ζητῶν παρὰ τῆς συνελθούσης Εὐρώπης ἐν ὀνόματι πέντε ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων ἐγγυήσεις *ἀληθεῖς καὶ πραγματικάς*, οἷα αἱ ἀπονεμηθεῖσαι τοῖς Σλάβοις, καλλιτέρας διοικήσεως ἐν τῷ παρόντι καὶ σωτηρίας ἐν τῷ μέλλοντι τῆς κβωτοῦ τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων. Ἡ ἀποστολὴ ἦτο ὄντως μεγάλη καὶ ἡ εὐκαιρία μοναδική. Τί ὅμως εἶπεν ὁ ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ συνάδελφος τοῦ κηρύξαντος τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τούτου μόνον μέλημα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ; Τοῦτο μόνον καὶ ὄχι ἄλλο, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, βλέπουσα ὅτι ἡ Εὐρώπη δὲν εἶναι εὐδιάθετος νὰ παραχωρήσῃ αὐτῇ ὡς πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, περιορίζεται *ἐπὶ τοῦ παρόντος* νὰ ζητήσῃ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας καὶ τῆς Κρήτης. Περὶ δὲ τῆς τύχης τῶν Ἑλλήνων, ὧν δὲν ἐζητεῖτο ἡ προσάρτησις ἢ καὶ τούτων, ἂν δὲν προσ-

ηρτώντο, ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους τοῦ Ὑπομνήματος δὲν ἀπαντᾶται οὔτε φράσις, οὔτε λέξις, οὔτε γρῦ. Τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, κατὰ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ, ὁρέγεται τεμαχίου γῆς, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν εἶναι ὅλως ἀδιάφορον· τὴν ἀνατεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου αὐτῷ ἐντολὴν νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ δὲν στέργει ν' ἀναδεχθῇ ὡς διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τῆς 11 Φεβρουαρίου, οὕτω καὶ ἐνώπιον τῆς Συνόδου καταθέτει καὶ πάλιν ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις τὴν παραίτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς προστασίας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων (1). Ἀληθὲς εἶναι ὅτι κατὰ τὸ Ὑπόμνημα «ταυτίζονται οἱ πόθοι τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως μετὰ τῶν πόθων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς». Τῆς ταυτότητος ὁμως ταύτης οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον παρέχεται τεκμήριον· καθότι δύσκολον ἀποβαίνει νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι εἰς τοὺς δουλεύοντας ἡμῶν ἀδελφούς ὅλως ἀδιάφορον εἶναι, ἂν δὲν δύνανται ἀμέσως νὰ προσαρτηθῶσι, νὰ ἐξακολουθῶσι καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ νὰ ἐκβουλαγασθῶσι, καὶ οὔτε αὐτονομίαν ὁρέγονται, οὔτε δυτικὴν Ρωμυλίαν, οὐδ' ἄλλην τινὰ πραγματικὴν ἐγγύησιν ἐξισοῦσαν αὐτοὺς πρὸς τοὺς Σλάβους καὶ εὐκολωτέραν καθιστῶσαν τὴν διάσωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, μέχρις οὗ φθάσῃ ἡ ἀμφίβολος καὶ μειακρυσμένη τῆς προσαρτήσεως ὥρα. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ὕβρις ἤθελεν εἶναι τὸ νὰ ὑποτεθῇ οὕτω ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος πρὸς πᾶν τὸ μὴ ἀποβλέπον εἰς τὴν ἄμεσον ἀπόκτησιν ἐδάφους. Ὅπως δὲ ποτε ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς οὐδὲ λέξιν εἶπε περὶ τοῦ 1Ε' ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, περὶ οὗ ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ λαλήσῃ (2). Δυστυχῶς δὲ ἐλησμόνησε καὶ ὁ Πρίγκηψ Γορτσακῶφ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ Συνεδρίου δοθεῖσαν ὑπόσχασιν «νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων αὐτονομίαν ὅταν καὶ ὑπὲρ τῶν Σλάβων» (Σελ. 3), καὶ οὕτω, πλὴν τῶν ἤδη ἀπονεμηθέντων διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ἀπολύτως οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἐζητήθη. Κατὰ πόσον δὲ ἡ λησμονηθεῖσα αὕτη ὑπόσχεσις τῆς Ρωσσίας ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς σιωπῆς τοῦ ἡμετέρου πληρεξουσίου, τοῦτο δὲν ἐξετάζομεν, ὡς ἀναγόμενον εἰς τὴν σφαῖραν τῶν εἰκασίων.

Παραθέσαντες ἐν σελ. 7 τὸ πρωτότυπον κείμενον τοῦ ὑπομνήματος ἀνελλιπὲς εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀναγνώστου, περιττὸν φαίνεται ἡμῖν νὰ εἰπωμέν τι περὶ τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῷ ἐπιχειρημά-

(1) «Ce n' est pas un droit de protectorat que la Grèce libre voudrait revendiquer sur les Hellènes de l'empire Ottoman . . . Le Royaume Hellenique n' a fait de tout temps que partager l' intérêt dont l' Europe chrétienne a tant de fois fait preuve pour l' Hellenisme esclave». (Πρασίνης Βίβλου σελ. 338).

(2) Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὑπάλληλός τις τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως, διατρίβων ἐν Παρισίοις, ἀτηύθυσε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβὲς ἐποχὴν εἰς ἐπίσημον τῆς Γαλλίας ἄνδρα ἐπιστολμαῖον ὑπόμνημα, ἐν ᾧ ἐντόνος καὶ οὕτως ἀπέκρουε πᾶσαν ἰδέαν αὐτονομίας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων.

των, ἦτοι περὶ τῆς γνωστῆς **ἀνικανότητος** τῆς Κυβερνήσεως πρὸς περιστολὴν τῶν ἀτάκτων κινήματων, τῆς πενίης τῆς Ἑλλάδος, τῆς διατροφῆς προσφύγων καὶ τῆς κενώσεως βαλλαντίων. Ταῦτα πάντα ἐκτίθενται διὰ γλώσσης, ἧς ἡ γραμματικὴ ὀρθότης εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἐμπνεύσεως. Ἐνώπιον τῆς ἐν Βερολίῳ ἐπισήμου ὀμηγύρου ὑπέβαλον ἀναφορὰς καὶ ὑπομνήματα Σέρβοι, Ρωμοῦνοι, Βούλγαροι, Ἀρμένιοι, Πέρσαι, Μαυροβούνιοι, Κοῦρδοι, Ἀλβανοὶ καὶ παντοῖαι ἄλλαι ἄξεστοι φυλαὶ τῆς Ἀνατολῆς, τοιαῦται ὅμως περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν λογικὴν κηλίδες παρατηροῦνται κατ' ἐξαίρεσιν ἐν μόνῳ τῷ ἡμετέρῳ. Καίτοι δὲ ἰσχυρίσθη ὁ κ. Ραγκαβῆς πρὸ τοῦ Συνεδρίου ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι κεφαλὴ ἄνευ σώματος καὶ πάσχει ἐκ πληθώρας ἐπιστήμης καὶ γραμμάτων, πολὺ φοβούμεθα ὅτι, ἂν κρίνη ἡμᾶς ἡ Εὐρώπη ἐκ τοῦ παρατεθέντος δειγματος, θέλει ὑποθέσει ὅτι πάσχομεν μᾶλλον ἐκ πληθώρας ἀγραμμάτων(1). Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ φράσις τοῦ Ὑπομνήματος: «Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀρκεῖται **ἐπὶ τοῦ παρόντος** εἰς μόνην τὴν Ἡπειροθεσσαλίαν καὶ τὴν Κρήτην» παρέσχεν ἀφορητὴν ἀσβέστου γέλωτος εἰς τοὺς Λόρδους τῆς Ἀγγλικῆς Βουλῆς (βλ. σελ. 17) καί, ὅπερ χειρὸν, τὸ σπουδαιότατον τῶν ἐπιχειρημάτων εἰς τὸ Ὑπόμνημα τῆς Πύλης, παρατηρούσης ὅτι, ἀφοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀρκεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας μόνον **ἐπὶ τοῦ παρόντος**, οὐδεμίαν ἢ παραχώρησις αὐτῶν παρέχει ἐγγύησιν ὑπὲρ τῆς ἐπιδιωκομένης ἐν τῷ μέλλοντι εἰρήνης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποβαίνει περιττή. Ὁ ἡμέτερος πληρεξούσιος, **τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιθυμίαι ταυτίζονται μετὰ τῶν πόθων τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς**, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ὅσα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὅπως λάβῃ ἡμέραν τινὰ τὰ πολλά, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμεῖ, ἐπροτίμησε νὰ εἴπῃ τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν ὅπως μὴ λάβῃ οὐδὲ τὰ ὀλίγα τὰ ὁποῖα **ἐπὶ τοῦ παρόντος** ζητεῖ. Ἐποφθαλιμῶν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν Κωνσταντινούπολιν οὐδὲν σκέπεται νὰ ζητήσῃ ὅπως ἀσφαλισθῇ ἢ πρὸς αὐτὴν ὁδὸς ἀπὸ τῶν προόδων τοῦ Σλαβισμού, ζητῶν δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος «**ἐν τῷ συμφέροντι τῆς εἰρήνης καὶ αὐτῆς τῆς Τουρκίας**» τὴν Ἡπειροθεσσαλίαν, κρίνει εὐλογον νὰ εἰδοποιήσῃ ὅτι ταύτην θεωρεῖ ὡς πρόσκαιρον μόνον σταθμὸν τοῦ μελετωμένου εἰς Κωνσταντινούπολιν περιπάτου. Ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπόμνημα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κομβολόγιον τοιούτων ἐπιχειρημάτων, ὀνομασθέντων ὑπὸ τοῦ Λόρδου Βηκροσφίλδ ἐν πληθούσῃ συνεδριάσει τῆς Ἀνω Βουλῆς **ἀλλοκότων καὶ ἀνοουσίων** (extravagant and inconsistent). Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὁ Ἄγγλος

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως σπεύδομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐννοοῦμεν μόνον τὸ Ὑπόμνημα, τοῦ δὲ κ. Ραγκαβῆ ὁ λόγος, οὗ ἐπιτάσσεται ἡ μετάφρασις ἐν σελ. 9, εἶναι ὑπὸ γλωσσικὴν ἐποψιν ὀρθός.

Πρωθυπουργὸς ἀπεκάλεσε τοὺς τὰ τοιαῦτα ἀπαγγέιλαντας «ἀνδρας ἱκανοὺς καὶ εὐγλόττους», ἀφείς εἰς αὐτοὺς ἐλευθέραν τὴν αἴρεσιν νὰ ἐκλάβωσι τοῦτο ὡς ἔπαινον ἢ εἰρωνείαν.

Ὁ μετὰ προσοχῆς διερχόμενος τὰ ἐπιτασσόμενα πρωτόκολλα καὶ τὰς σχετικὰς ταύτας ἐν τῇ Ἀγγλικῇ Βουλῇ συζητήσεις καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀδιηγῆτου τινὸς ἀθυμίας, οὐ μόνον ἀναλογιζόμενος τὴν ἀτυχῆ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος λύσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων βλέπων πόσα ὑπῆρχον ἐπιτυχίας στοιχεῖα. Ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων πληρεξουσίων διαρρῦθμισις τῶν συνόρων ἦτο ἤδη πρὸ μηνὸς ὑποδειγμένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (σελ. 19), ἣτις πλὴν τούτου ἠθέλε τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα *ἀντιπροσώπων καὶ προστατίην τῆς ὑπὸ τοὺς Τούρκους* (σελ. 19), κηρύξασα ἑλληνικὰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν (6)· ἢ Γαλλία καὶ ἢ Ἰταλία ἦσαν εὐνοϊκῶς διατεθειμέναι· ἢ Αὐστρία καὶ Γερμανία δὲν ἐφαίνοντο δυσμενεῖς, καὶ αὐτὸς τέλος ὁ Πρίγκηψ Γορτσακῶφ ἐκηρύχθη ἔτοιμος νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων οἷαν καὶ ὑπὲρ τῶν Σλάβων αὐτονομίαν (σελ. 3). Πάντες οἱ οἰωνοὶ ἦσαν αἴσιοι, καὶ ὁ ἀνεμος ἔπνεε πανταχόθεν εὐνοϊκός. Πόθεν λοιπὸν προῆλθε τὸ ναυάγιον ἐν πλήρει εὐδία; Πῶς ψυχρανθεῖσα ἢ Ἀγγλία μόλις ἔσπευξε νὰ ἐκφρασθῇ ὡς εὐχὴ ἢ ἐδαφικὴ αὔξησις ἢ πρὸς μηνὸς ὑπ' αὐτῆς ὑποδειχθεῖσα; Τί δὲ παθὼν ὁ ἡμέτερος πληρεξούσιος δὲν ἐδέχθη τὴν προσφερομένην αὐτῷ ἀντιπροσώπενσιν καὶ προστασίαν τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, οὐδ' ἐξήτησεν ὑπὲρ αὐτῶν *τὴν Ἰσπὴν τῆ σλαβικῆ* αὐτονομίαν, ἣν ὁ Πρίγκηψ Γορτσακῶφ ἐκηρύττετο πρόθυμος νὰ ὑποστηρίξῃ; Διατί δὲ προσκληθεῖς νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχὰς τῆς Ἑλλάδος περὶ τοῦ ΙΕ' ἄρθρου τῆς συνθήκης δὲν εἶπε περὶ τούτου οὐδὲ λέξιν, ζητῶν τοῦλάχιστον ὑπὲρ αὐτῆς μίαν οἰανδήποτε θέσιν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἐπιτροπῇ, εἰς ἣν ἀνατίθεται ἢ ἐποπτεία τοῦ μέλλοντος ὀργανισμοῦ τόπων κηρυχθέντων ἑλληνικῶν; Τίνα ὑπηρετῶν συμφέροντα ἢ τίνος ἐκτελῶν διαταγὰς ἀπεξένωσεν οὕτω τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, καὶ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς *ἀλλαχοῦ* ἀπόλεσε τὴν φιλίαν τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τῆς ὁποίας συναπόλετο πιθανῶς καὶ ἢ πολυπόθητος λωρὶς ἐδάφους, ἀνθ' ἧς ἀντίλλαξεν ὡς ἄλλος Ἡσαῦ τὰ δικαιώματα τῆς προστασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Ὁ ζητῶν τὴν ἐξήγησιν τούτων ὁμοιάζει Οἰδίποδα πολιορκούμενον ὑπὸ πλήθους σφιγγῶν. Πιστοὶ μένοντες εἰς τὸ σύστημα ἡμῶν δὲν προτείνομεν λύσεις, ἀλλ' ἀπλῶς ὑποδεικνύομεν εἰς τοὺς συνελθόντας ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους ἀναγκαίως ἐπερωτήσεις.

Ὁ ἀπαθῶς καὶ εὐσυνειδήτως ἐπισκοπῶν τὰς φάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνατολικῆς κρίσεως μέχρι σήμερον δύναται νὰ συμπυκνώσῃ ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ εἰς δύο μόνον λέξεις: «*Ἡ Ἑλλάς εὐρέθη ἀνέτοιμος*». Τὸ ἀπαρά-

σκευον ὁμως αὐτῆς οὐδένα ἐκόλυε νὰ αισθάνεται ὅτι ἡ ἀκινήσια, καθ' ἣν ὄραν αἱ ἐξωθεν προστατευόμενα ἀντίζηλοι φυλαὶ ἠπλω-
νον ἀρπακτικὰς χεῖρας, ἠδύνατο νὰ γείνη πρόξενος ἀνεπανορθώ-
του ζημίας. Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευ-
ταίας κρίσεως ἦτο οἷα παραλυτικοῦ, σαφῶς κατανοοῦντος ὅτι ἵνα
σωθῆ ἔπρεπε νὰ τρεῖξῃ. Ἐν τοιαύτῃ ἀδημονίᾳ ἀπετάθη τὸ ἔθνος
ὁμοφώνως πρὸς πάντας τοὺς κατὰ καιροὺς ἡγέτας αὐτοῦ, ὅπως
ἐνωθέντες πράξωσι τὸ δυνατόν. Οὐδεμία Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ
θεωρηθῆ ὡς γνησιωτέρα ταύτης ἀπόρροια τῆς θελήσεως τοῦ τό-
που. Δύσκολον εἶναι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τοιαύτη οὕσα κατεδίκα-
σεν εἴτε ἐκ προθέσεως εἴτε ἐξ ἀπάτης τὸ ἔθνος εἰς ἀκινήσιαν, μὴ
ἐπιβαλλομένην ὑπὸ ἀναποδράστου ἀνάγκης. Πολλάκις ἀντήχησεν ἡ
ἐρώτησις: τί ἔπραττον οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἐνῶ ἔπιπεν ἡ Πλεύνα καὶ
ἤγγιζε τοῦ δράματος ἡ καταστροφή; Ἄχαρις τῶ ὄντι καὶ ὀδυνηρὰ
ἦτο ἡ ἐνασχόλησις αὐτῶν, ἐγκυπτόντων νυκθήμερον εἰς τὸν ἰσολογι-
σμὸν τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὧν εἶχε πιθανότητων ἐπιτυχίας
μετέχουσα κἀκείνη τοῦ ἀγῶνος. Τὴν ἀλήθειαν, ἣν διεβλέπομεν ἡμεῖς
ὑπὸ ποικίλα ἐνδύματα, ἔβλεπον ἐκεῖνοι ἐν ὄλῃ αὐτῆς τῇ γυμνότητι
καὶ ἀσχημίᾳ. Ἐνώπιον αὐτῶν εἶχον τὸ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀνε-
παρκῆς τῶν ἡμετέρων παρασκευῶν, τὸν ἄμεσον κίνδυνον τῶν ἐκ-
θέτων ἑλληνικῶν παραλίων, καὶ πρὸ πάντων τὴν σκληρὰν ἄρνη-
σιν τῆς Ρωσσίας νὰ περιλάβῃ καὶ ἡμᾶς ἐν ἐνδεχομένῃ ἀνακοωχῇ.
Ἐκαστον ἐπάγγελμα ἐπιβάλλει εἰς τὸν εὐσυνειδήτως μετερχόμενον
αὐτὸ ὀδυνηρὰς ἐνίοτε ὑποχρεώσεις. Κατήκον δὲ τοῦ πολιτικοῦ
ἀνδρὸς εἶναι νὰ ὑπομένῃ πολλάκις ἐν σιωπῇ ἀδίκους αἰτιάσεις, τὰς
ὁποίας εὐκόλον ἦτο ν' ἀποδείξῃ ἐκ τοῦ προχείρου συκοφαντίας.
Τοιαύτη τις ἐπεβάλλετο ὑποχρέωσις εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Οἰ-
κουμενικὴν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ κινηθῶσιν, οὔτε νὰ
καταστήσωσι γνωστοὺς ἐν κρισίμῳ ὄρα τοὺς λόγους, τοὺς ἐπιβάλ-
λοντας αὐτοῖς τὴν ἀκινήσιαν. Χάριν τῆς κινδυνευούσης νὰ πάθῃ
χείρονα πατρίδος ἔπρεπε νὰ κενώσωσιν ἐν σιωπῇ τὸ πικρὸν τῆς
ἀντιδημοτικότητος ποτήριον μέχρι τῆς τελευταίας σταγόνης. Ἡ
Ἑλλὰς μὴ δυναμένη νὰ μεγαλοουργήσῃ ἔπρεπε τοῦλάχιστον ν' ἀπο-
δειχθῆ σωφρονοῦσα, πρὸ πάντων δὲ ν' ἀποκρούσῃ κατὰ τὸ δυνα-
τὸν εἰς τοὺς ξένους τ' ἀληθῆ αἴτια τῆς φρονήσεως ταύτης, παρι-
στῶσα αὐτοῖς ὡς ἐκδούλευσιν ἀξίαν ἀμοιβῆς τὴν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης
ἐπιβαλλομένην αὐτῇ ἀπραξίαν.

Πὼς ἔπεσεν ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη, τοῦτο θέλομεν μάθει πι-
θανῶς ἐκ τῶν συζητήσεων τῆς Βουλῆς. Ἀναμφισβήτητον ὁμως
εἶναι ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἡ πλειονοψηφία αὐτῆς, *συμφωνούσης περὶ
πάντα τὰ λοιπά*, ἀνεγνώρισε τὸ ἀδύνατον νὰ ὑπηρετήσῃ χρησί-
μως τὴν πατρίδα, ἀφ' ἧς ὄρας ἔπαυσε νὰ κατέχῃ τὴν ἀπαραίτητον
πρὸς τοῦτο ἐμπιστοσύνην τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, καὶ προφανῆς
κατέστη ἡ διαφωνία αὕτη οὐ μόνον ἐν ταῖς ἰδέαις, ἀλλὰ καὶ ἐκ

κυβερνητικῶν μέτρων ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὡς λέγεται, ληφθέντων. Τὰ πάντα ἦσαν κατορθωτά, καθ' ἣν ὥραν ὑπερτάτη ἐθνικὴ ἀνάγκη ἐπέβαλλε σιωπὴν εἰς τοὺς ἀληθῶς πονοῦντας τὴν πατρίδα, ἀφοῦ παντὸς ἀτοπήματος ἢ κινδύνου δυναμένου νὰ προσέλθῃ ἐκ τῆς σιωπῆς ταύτης ἔτι μείζων ἠπειλεῖτο ἢ ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀληθείας ἐνδεχομένη ζημία. Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ τῆς Βουλῆς ἡ γνώμη, ἥτις ἔκρινεν εὐλογον νὰ ἐξακολουθήσῃ θυσιάζουσα τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου εἰς τὸ κρίσιμον τῶν καιρῶν. Οὕτω τὰ δύο μέλη τῆς πεσοῦσης κυβερνήσεως, ἅτινα ἐνόμισαν ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα παραμένοντα εἰς τὰ πράγματα ὑπὸ ὄρους κριθέντας ἀπαραδέκτους ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν συναδέλφων αὐτῶν, ἔτυχον καὶ ταῦτα τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐμπιστοσύνης τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Καθ' ἣν δὲ ὥραν οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ εὐρίσκοντο τὰ πάντα εἰς σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, ἐπόμενον ἦτο νὰ ὑποπέσῃ καὶ τὸ συνταγματικὸν ἡμῶν πολίτευμα εἰς τοιαύτας ἀνωμαλίας.

Ἡ μεταξὺ τῆς πολιτικῆς τῆς πεσοῦσης Κυβερνήσεως καὶ τῶν πρὶν ὁμοφρόνων αὐτῇ διαδόχων τῆς ὑπάρχουσα ριζικὴ διαφορὰ κατέστη καταφανὴς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν. Ἐκείνη μὲν ἐνόμιζε καθῆκον αὐτῆς ν' ἀνέχεται σιωπῶσα πᾶσαν ὕβριν, οὗτοι δὲ νὰ ἐπιδιώκωσι διὰ παντὸς τρόπον χειροκροτήματα ἀπαγγέλλοντες ἠχηρὰς ὑποσχέσεις ἐν τῇ Βουλῇ. Συμφέρον τῇ Ἑλλάδι ἐνόμιζον οἱ πεσόντες ν' ἀποκρύψωσιν εὐσεβῶς τὴν γυμνότητα αὐτῆς, οἱ δὲ διάδοχοι αὐτῶν νὰ ἐκθέσωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην τί ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἂν ἀπεφάσιζε νὰ κινηθῇ. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀμφοτέραι αἱ Κυβερνήσεις ἀνεκήρυξαν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος πρῶτον μέλημα τῆς πολιτικῆς αὐτῶν τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ· ἀλλ' ἡ μὲν πεσοῦσα ἔκρινεν ἀναγκαῖον τὴν αὐτὴν νὰ μεταχειρίζεται πάντοτε γλῶσσαν ἀποτεينوμένη εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ δὲ παροῦσα ἐνόμισε καὶ ὄν νὰ δηλώσῃ δι' ἐγκυκλίου ὅτι παραιτεῖται τοῦ δικαιώματος τῆς προστασίας ταύτης. Οὕτε στόλον, οὐδ' ἄλλο τι πλείοτερον τῶν σημερινῶν ἔχουσα ἡ Οἰκουμένη, κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ ὀμιλῇ ἀξιοπρεπῶς πρὸς τοὺς ξένους, δις ἀναγκάσασα τοὺς Τούρκους καὶ τὴν Ἀγγλίαν νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν πρὸς τὰ δικαιώματα ἔθνους ἀνεξαρτήτου, ἔστω καὶ ἀσθενοῦς· χωρὶς δὲ νὰ ψύδεται, ἐπέτύγχανε ν' ἀποκρύπτῃ κατὰ μέγα μέρος τὴν ἔκτασιν τῆς ἡμετέρας ἀδυναμίας. Ἡ διάδοχος αὐτῆς, τὴν ἀντίθετον ἀκολουθοῦσα πορείαν, ἐλησμόνει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὅτι πᾶν ἔθνος, ὅσον καὶ ἂν τύχῃ μικρόν, δικαιοῦται νὰ ὀμιλῇ ἀξιοπρεπῶς· πλὴν δὲ τούτου συσσωρεύουσα ψεύδη ψηλαφητὰ κατώρθωσεν νὰ διαφαίνεται ὑπὸ ταῦτα ὁλόκληρος ἡ μαύρη ἀλήθεια. Αἱ ἀτελεῦθητοι καὶ ἀναρίθμητοι αὐτῆς διακοινώσεις, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς

τελευταίας, αποτελοῦσι μνημεῖον διπλωματικῆς ἀδεξιότητος· καὶ παυχλῆς ἀμαθείας ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν μοναδικόν, καὶ προτιμότερα πάλιν μεταξὺ τούτων εἶναι ἀκριβῶς ἐκείναι, ἐν αἷς μὴ κατορθώσασα νὰ ἐκφράσῃ οὐδὲ κἂν ἐπικινδύνους παραλογισμούς, δὲν λέγει ἀπολύτως τίποτε. Ἀντιᾶξια δὲ τῶν λόγων ὑπῆρξαν καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς. Μὴ ἀρκουμένη εἰς τὸ μέγα ἑλληνικὸν ζήτημα, ὅπερ ἐδημιούργησαν οἱ καὶ τὴν γωνίαν ταύτην ἀπελευθερώσαντες πατέρες ἡμῶν, ἐκρινεν εὐλογον νὰ παρασκευάσῃ καὶ νὰ ὑποβάλῃ ἀντὶ τούτου εἰς τὴν Εὐρώπην δύο ὑπ' αὐτῆς δημιουργηθέντα ἑλληνικά ζητήματα, ὧν τὸ μὲν συνίσταται εἰς ἐκστρατείαν εἰκοσιτεσσάρων ὁρῶν, τὸ δὲ εἰς ἀποστολὴν ἀτάκτων σιφῶν, ἦτις κατ' αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ κ. Δεληγιάννη τῷ Ἄγγλῳ ἐπιτετραμμένῳ ἦτο ὄνειδος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ τῆς πεσοῦσης Κυβερνήσεως, ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐξεγέρσεως ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπεσεῖετο ὡς φόβητρον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν κηδεμόνων αὐτῆς, καὶ ὡς τίμημα τῆς ἡσυχίας ἐλαμβάνετο ἡ ὑπόσχεσις τῆς προστασίας καὶ ἀντιπροσωπεύσεως τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἐν τῷ Συνεδρίῳ· διὰ δὲ τῶν κατορθωμάτων τῆς παρουσίας ἐπετεύχθη τοῦτο μόνον, νὰ πεισθῇ ἡ Εὐρώπη ὅτι ἠπατάτο πρὶν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, καταφυγούσης πρὸς ἀπόλαυσιν τῶν ὑποσχέσεων τούτων εἰς ἀπειλὰς ἀνυπάρκτου κινδύνου. Ἐπόμενον δὲ ἦτο, τοιαύτην σχηματίσασα ἰδέαν, νὰ νομίσῃ ὅτι δικαιούται νὰ περιστείλῃ εἰς τὸν ἐλάχιστον ὄρον τὰς συνεπειὰς τῶν ὅσα ὑπεσχέθη ἀπατηθεῖσα. Ἄν ἐμένομεν ἐντελῶς ἡσυχοὶ, τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν ἠδυνάμεθα νὰ ἐνθυμίσωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ἐκδούλευσιν πραγματικὴν, ἐνῶ αὕτη κρίνουσα περὶ ἡμῶν ἐκ τῶν ὅσα εἶδεν ὀνομάζει αὐτὴν σήμερον ἰδανικὴν. Διαρκούσης τῆς δῆθεν ἐπαναστάσεως, τρεῖς ἠναγκάσθη ἡ Ἄγγλια νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐτοίμου πρὸς ἐκπλουν τουρκικοῦ στόλου. Τὴν σωτηρίαν ταύτην ἐπέροισαν πολλάκις κατὰ τοῦ προσώπου ἡμῶν οἱ Ἄγγλοι ρήτορες ἐν πληθούσῃ Βουλῇ, θεωροῦντες αὐτὴν ὡς ἀρκοῦσαν ἐν ἐλλείψει ἄλλης ἀμοιβῆς τῆς ἡμετέρας εὐπειθείας. Ἡ πτωχὴ καὶ ἀπροστάτευτος Ἑλλάς, εἰς ἣν οἱ διὰ τοῦ αἵματος δημιουργήσαντες αὐτὴν κατέλιπον ὡς μόνην προῖκα φήμην ἀγαθῆν, ἀναιδῶς γυμνωθεῖσα καὶ εἰς παντοίας ἐξωθουμένη ἀπὸ ἐξαμηνίας ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν αὐτῆς παρεκτροπᾶς, ἀπώλεσε καὶ ταύτην.

Καὶ οὕτως ὁμοῦς τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ αἱ πατραγαθία τοιοῦτον ἀσκοῦσι γόητρον ἐπὶ τῶν λαῶν, καὶ πλὴν τούτου τσαῦται συνέπεσαν εὐνοϊκαὶ περιστάσεις κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Συνεδρίου, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἡ θέσις αὐτῆς ὡς ἀπῆλπισμένη. Πρὸς τοῦτο ἤρκει νὰ βαδίσωσιν οἱ ἀντιπροσωπεύοντες αὐτὴν τὴν εὐθείαν πελατημένην ὁδόν, συμμορφούμενοι πρὸς τὰς σαφῶς ἐκδηλωθείσας συμπαθείας τοῦ ἔθνους. Οὕτω πράττοντες πιθανὸν ἦτο νὰ τύχωσιν ὀλίγων μόνον ὑπὲρ τοῦ ἀνετοίμου εὐρεθέντος καὶ προσφάτως ἀνοητεύσαντος ἑλληνικοῦ Βασι-

λείου, ἀλλὰ τὰ πάντα συνέτρεχον αὐτοὺς ὅπως προστατεύσωσι τοῦλάχιστον τὸ μέλλον τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ. Ἐντὶ τούτου ὅμως, πιστεύσαντες τίς οἶδεν εἰς τίνος ὑποσχέσεις, ἐπροτίμησαν νὰ σκολιοδρομήσωσι, καὶ πειραθέντες ν' ἀπατήσωσι τοὺς ἄλλους εὐρέθησαν ἐπὶ τέλος οἱ ἴδιοι ἠπατημένοι, ἀφοῦ ἤδη κινδυνεύουмен νὰ μὴ λάβωμεν ἀνελλιπῆ οὐδὲ κἂν τὰ δηνάρια, ἀνθ' ὧν ἔστερξαν νὰ λημονήσωσιν ὅτι ὑπάρχουσιν Ἕλληνες καὶ πέραν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας. Τί δὲ νὰ εἰπώμεν περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἰς ζήτημα δυναστικόν, καὶ τί περὶ τῆς ἀνιδρύσεως τῆς Κρήτης εἰς παράρτημα τοῦ Στέμματος, περὶ τοῦ ἤδη σχεδιασθέντος ὑπουργείου τῶν ἀποικιῶν καὶ τοῦ προσκληθέντος ὅπως ἀνακοινωθῆ αὐτῷ ὁ μέλων ὄργανισμὸς τῆς ἀποικίας; Τοῦτο δὲν εἶναι θρύλημα, ἀλλὰ γεγονός ἀληθές, ἀληθεύει δηλ. ὅτι εἶδέ τις τοιοῦτον ὄνειρον καὶ διηγήθη αὐτὸ τὴν ἐπιούσαν. Ἐν ὅμως ἀφήσωμεν τὰ ὄνειρα καὶ τὰς ἀβεβαίας ἐλπίδας, θετικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἀγώνων τοῦ Ἑπουργείου καὶ κέρδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ τελευταίου ἀναδασμοῦ τῆς Ἀνατολῆς δὲν βλέπομεν ἄλλο, εἰμὴ μόνον τρεῖς νέας ἐν Σερβία, Ρωμανία καὶ Μαυροβουνίῳ πρεσβείας.

Ὅπως ὑπάρχουσιν ὄραι ἐπιβάλλουσαι ἐγκαρτέρησιν καὶ σιωπῇ, οὕτω μετὰ ταύτας ἐπέρχεται ἡ ἐπιβάλλουσα τὸ καθῆκον τοῦ αὐστηροῦ ἐλέγχου. Οἱ Ρωμαῖοι ἐν στιγμῇ κινδύνου ἐξέλεγον ἄνδρας, πρὸ τῶν ὁποίων ἐμηδενίζετο πᾶσα ἄλλη ἐξουσία καὶ ἐδεσμεύετο πᾶσα γλῶσσα, μέχρις ἐκκληρώσεως τῆς ἀνατεθείσης ἐντολῆς. Τοιοῦτον παράδειγμα ἔκρινεν εὐλογον νὰ μιμηθῆ καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐν ἀρχῇ ἐξ ἐμπιστοσύνης καὶ ἔπειτα ἐκ φόβου μεγαλειτέρου κακοῦ. Ἡ ἐμηδένισις πάσης ἀντιδράσεως καὶ παντὸς ἐλέγχου ὑπῆρξε πλήρης καὶ ὄντως μοναδική. Ἀπὸ ἐξαμηνίας οὔτε Βουλὴ, οὔτε ἀντιπολίτευσις, οὐδὲ κἂν δημοσιογραφία ὑπάρχει. Τοὺς δικτάτορας ὅμως αὐτῆς ἠθέλην ἡ Ρώμη αὐτοβούλους καὶ ὑπευθύνους, τοιούτους δὲ ἐνοήσαμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους. Ἀδύνατον εἶναι ἡμῖν τὰ εἰπώμεν ἂν εἶχον τῷ ὄντι τὸ πρῶτον τῶν δύο τούτων προσόντων, ἢ ἦσαν ἀλλοτρίων βουλευμάτων εὐπαθεῖς ἐκτελεσταί ἢ ἔλλειψις ὅμως αὐτοῦ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ μειώσῃ ἐν συνταγματικῷ κράτει τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης. Τὴν πολιτικὴν ἦν μετῆλθον ἀπὸ τῆς ἀναρριχίσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν, οὔτε πρὸς τὴν στοιχειώδη λογικὴν, οὔτε πρὸς τὰς ἐπαγγελίας αὐτῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἢ πρὸς τοὺς λόθους τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων συμφωνοῦσαν, ἐν μόνον πρᾶγμα ἠδύνατο ν' ἀπαλλάξῃ τοῦ ἀκριβοῦς ἐλέγχου, ἢ πλήρης ἐπιτυχία. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς ἐνεργείας αὐτῶν δὲν φαίνεται τοιοῦτον, ἀλλ' ἀπειλεῖ τὴν χώραν διὰ νέων κινδύνων καὶ προσκαλεῖ ἡμᾶς, οὐδὲν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε θυσῶν καρπωθέντας, εἰς νέας θυσίας. Καθῆκον ἡμῶν εἶναι, πρὶν στεροῶμεν καὶ ταύτας, νὰ ζητήσωμεν λόγον τῆς διαχειρίσεως τῶν ἤδη γενομένων καὶ ἐγγύησιν τινα ὅτι αὐταὶ θέλουσιν ἐξαρκέσει πρὸς

συντήρησιν τοῦ ἐτοιμαζομένου νέου ἀγῶνος ἐπὶ πλείονας τῶν ὀλίγων ἡμερῶν, τὰς ὁποίας ὄρισεν ἡμῖν ἐσχάτως ὁ Σαφεὶς Πασσᾶς πρὸς μεταμέλειαν. Ἐφοῦ ἡ πατριωτικὴ αὐταπάρνησις, ἐξ ἧς ἀπεφασίσαμεν νὰ ζήσωμεν ἐπὶ ἡμῖς ἔτος ἐν τῷ σκότει, εἰς οὐδὲν ὠφέλησεν ἡμᾶς, δικαιοῦμεθα τέλος πάντων ν' ἀνακραῖωμεν : «Γεννηθῆτω Φῶς».

Τὰ ἐπισυνημμένα εἰς τὴν ἄνω εἰσαγωγὴν ἔγγραφα ἀποτελοῦνται :

1ον) Ἐκ τῶν περὶ Ἑλλάδος ἐν τοῖς πρωτοκόλλοις τοῦ ἐν Βερολίῳ συνεδρίου (σελ. 1—16). Ἐν τῷ Α' τούτῳ μέρει περιλαμβάνονται ἐκτὸς τῶν σχετικῶν ἀποσπασμάτων τῶν Πρωτοκόλλων Α', Β', Γ', Θ', ΙΓ', ΙΔ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' καὶ ἀσπασμάτα τινὰ ἐπισήμων ἀγγλικῶν ἐγγράφων ἢ ἐκθέσεων.

2ον) Τὰ περὶ Ἑλλάδος ἐν ταῖς Ἀγγλικαῖς Βουλαῖς (σελ. 19—26). Ἐν τῷ Β' τούτῳ μέρει εὑρεθαι καὶ ὁ λόγος τοῦ Βηκονσφίλδ ἐν τῷ Συμπολίῳ τῶν Συμπολιτευομένων Βουλευτῶν.

3ον) Τὰ περὶ Ἑλλάδος ἐν τοῖς διπλωματικοῖς ἐγγράφοις (27—34). Ἦτοι 21 ἔγγραφα ἐκ τῶν μόνων τότε ἐκδοθειῶν διπλωματικῶν βιβλίων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Πρασίνης.

4ον) Ἐκ τῆς ὑπ' ἀρ. 32 Κωνσταντινουπόλεως Βίβλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνασκοπήσεις περὶ τῆς Ἡπειροθεσσαλικῆς Ἐπαναστάσεως» (σελ. 35—47). Ἦτοι 42 ἔγγραφα ἐκ τῆς ἀνω συλλογῆς.

5ον) Παραλείπομεν (σελ. 47—48). Τὸ ἀπὸ 12 Αὐγούστου 1878 ἔγγραφο τοῦ «Φάρου τοῦ Βοσπόρου».

Λυπούμεθα ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐλλείψει χώρου ν' ἀναδημοσιεύσωμεν τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὄχι τόσο ἐνεκα τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐνδιαφέροντος (ἢ εἰσαγωγῆ) εἶναι συντεταγμένη μετὰ τοσαύτης τῆχης ὥστε οὐδὲν τὸ οὐσιῶδες παρελείφθη, ὅσον ἐνεκα τοῦ ἀληθοῦς ἀριστοτεχνικοῦ τρόπου μεθ' οὗ ἀπέδωκεν ὁ Ροῖδης οὐ μόνον τὰ γαλλικά, ἀλλὰ καὶ τὰ κατ' ἐξοχὴν δυσμετάφραστα ἀγγλικά διπλωματικά ἔγγραφα.

Προσθέτομεν, ἵνα μηδὲν παραλείψωμεν, ὅτι τὸ ὅλον ἔργον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ φέρει ἐν ἀρχῇ τὰς ἐξῆς δύο κλασσικὰς ρήσεις :

*Πότερα θέλεις σοὶ μαλθακὰ ψευδῆ λέγω
ἢ σιλήρ' ἀληθῆ, φράζε' σὴ γὰρ ἡ κρίσις.*

Εὐρυπίδης.

Κρέσσον τὰ οἰκῆμα ἀμαρτήματα ἐλέγχειν ἢ τὰ ὄθνητα.

Δημόκριτος.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1879

Πᾶς κάτοικος παραλίου χώρας ἔτυχεν ἀπαξ τοῦλάχιστον νὰ ἴδῃ τὴν θάλασσαν θολὴν καὶ πολυκύμαντον, ἐντελοῦς ἐπικρατοῦσης νηνεμίας καὶ οὐδενὸς ἄλλου ὑπάρχοντος ταραχῆς αἰτίον, πλὴν τοῦ πνεύσαντος τὴν προτεραίαν καὶ ἤδη καταπεσόντος βορρᾶ. Τοιαύτη διετηρήθη καὶ ἐφ' ὄλον τὸ ἀπελθὸν ἔτος ἡ πολιτικὴ ὄψις τῆς ἐν πληρεστάτῃ εἰρήνῃ σαλευομένης ἀκόμη ἐκ τῆς τελευταίας καταγίδος Εὐρώπης. Τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς ἐξηκολούθησε καθιστῶν δευτερεύοντα πάντα τὰ λοιπὰ, μεταβαλλόμενον καθ' ἑκάστην, ἀλλ' ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ταύτῃ μεταμορφώσει σπανίως παριστάμενον ὑπὸ μορφὴν εὐειδεστέραν. Οὐ μόνον ἄχαριν, ἀλλὰ καὶ περιττὴν νομίζοντες τὴν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀπεικόνισιν πασῶν τούτων, περιοριζόμεθα εἰς μόνας τὰς κυριωτέρας φάσεις, δι' ὧν φαίνεται φερόμενον, ἂν οὐχὶ εἰς λύσιν τὸ ζήτημα, εἰς μοιραίαν τοῦλάχιστον ἔκλυσιν τὸ καθεστὸς ἐν Ἀνατολῇ.

Ὁ ἀπαθῶς ἐξετάζων τὰ γεγονότα ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ πείρα τοῦ λήξαντος ἔτους κατέστησεν ἔτι καταφανέστερον τοῦτο πρὸ πάντων, ὅτι πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε προταθεῖσαι, ἐπιδιωχθεῖσαι, μετ' ἐλπίδος ἢ μετὰ τρόμου ἀναμενόμεναι λύσεις τοῦ ἀνατολικοῦ κόμβου, φαίνονται καθ' ἡμέραν μᾶλλον ἀπίθανοι, κενὰ ὄνειρατα ἢ ἀκίνδυνα μορμολύκεια. Πρὸ ἔτους ἀκόμη ὑπῆρχον οὐ μόνον τυφλώτοντές τινες ἐν Ἀνατολῇ λαοί, ἀλλὰ καὶ ὄξυδερκεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ πολιτικοί, ἀναστήσαντες ἀρχαίαν πλάνην, καθ' ἣν σωτήριος λύσις ἤθελεν ἐπέλθει ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ ζήλου «ἐθνους νέου, μεγαλόφρονος καὶ μὴ καταληφθέντος, ὡς τὰ τῆς δύσεως, ὑπὸ γεροντικοῦ ἐγωισμοῦ», **τοῦ ἐπιχειρήσαντος τὸν δικαίωτον πόλεμον τοῦ αἰῶνος** (1). Ἀλλ' ὁ σφριγῶν τοῦ νεαροῦ ἔθνους ἐγωισμὸς ἀπεδείχθη καθ' οὐδὲν ἐλαττούμενος τοῦ γεροντικοῦ, τὸ δὲ ἀναβιώσαν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς φιλελευθέροις ἀρχαίων ὄνειρον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀρκέσει νὰ διασκεδάσῃ ἐντελῶς ἢ πρὸς τοὺς

(1) Βλ. Spectator τῆς 29 Ἀπριλίου.

Ἕλληνας ἀστοργία, τοὺς Ρωμοὺνους ἀχαριστία καὶ τοὺς Σέρβους γλισχρότης τῶν ἐξ Ἄρκτου σταυροφόρων, διέλυσε τέλος πάντων ἢ ἀπειλή τῆς ἐνδεχομένης αὐτῶν μετὰ τῶν Τούρκων συμμαχίας.

Δευτέρα ἀνεπιστρεπτι διαλυθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ὀπτασία ὑπῆρξεν ἡ τῶν νομιζόντων ὅτι ἤρκει νὰ εἴπῃ ἡ Εὐρώπη εἰς τοὺς παντοίους τῆς Ἀνατολῆς λαοὺς «Ἐγέρθητε καὶ περιπατεῖτε», ὅπως ἀμέσως, διὰ θεατρικῆς οὕτως εἰπεῖν μεταβολῆς σκηνογραφίας, ἀντικατασταθῇ τὸ καταρρέον τουρκικὸν καθεστῶς δι' ἀνθοδέσμης χριστιανικῶν ἐθνῶν, ἀρκουμένου ἐκάστου εἰς τὸν κληρὸν του καὶ ἀδελφικῶς συνδεόντων τὰς χεῖρας πρὸς σχηματισμὸν ὁμοσπονδιακῆς ἀλύσου, φρασσοῦσης τὴν πρόοδον τοῦ ἀρκτού κατακτητοῦ. Ἄλλ' αἱ ἐπιμετέστερον ἐσχάτως ἐπιδιωχθεῖσαι ἐθνογραφικαὶ μελέται ἀποδεικνύουσι καθ' ἐκάστην δυσχεροτέραν πᾶσαν ἀπόλειραν δικαίας διανομῆς τῆς τουρκικῆς κληρονομίας, τὰς δὲ δυσχερείας τοῦ ἔργου ἐπαυξάνει, ἀδύνατον καθιστώσα οἰονδήποτε συμβιβασμὸν, ἢ παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις ἐπιφοίτησις τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνικότητων. Καθ' ἦν ὥραν οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων τῆς Χερσονήσου κηρύττονται ἔτοιμοι νὰ ὑποστῶσι πᾶσαν καταστροφὴν καὶ ἐξόντωσιν μᾶλλον ἢ νὰ ὑπομείνωσι τὴν στέρησιν τοῦ ἀλβανισμοῦ, βουλγαρισμοῦ-ἢ ρωμουνισμοῦ αὐτῶν, τὰ δὲ παρέχοντα τὸ πολῦτιμον τοῦτο προνόμιον γεωγραφικὰ ὄρια οὐδαμοῦ εἶναι εὐχάρακτα καὶ πολλαχοῦ οὐδὲ κἂν ὄρατά, οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γείνη περὶ ἀδελφικῆς συμβιώσεως ἐθνῶν βλεπόντων καθ' ὑπνοῦς Μεγάλην Βουλγαρίαν, Ἀρχαίαν Σερβίαν, Ἀλβανικὸν Κράτος, Ρωμουνίαν μέχρι τοῦ Πίνδου καὶ Ἑλλάδα μέχρι τοῦ Αἰμου, ἥτοι τὴν ἀφευκτον ἀνάγκην ν' ἀλληλοσφαγῶσιν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ χάρτου τόπος ἰκανὸς ὅπως συνυπάρξωσι τὰ ὄνειρα ταῦτα. Τὸ δὲ ὄντως λυπηρὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀδυσώπητος αὕτη ἀνάγκη τῆς χάριν τόπου ἀλληλοσφαγίας παρίσταται ἀκριβῶς ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπου τὰ πλείονα ἀναλογοῦσιν εἰς ἕκαστον ἄτομον καὶ τὰ πλείστα μένουσιν ἀκαλλιέργητα στρέμματα γῆς. Ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ὁ ὀρθὸς λόγος ὑποδεικνύει ὡς πρωτίστην ἀνάγκην τὴν αὕξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπιβάλλει ὁ πατριωτισμὸς τὴν ἀραίωσιν αὐτοῦ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, καὶ ἀντὶ νὰ σπείρωσι, νὰ θερίξωσι καὶ νὰ τεκνοποιῶσι, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἀληθῆς συγκρούσεως ἀνάγκη ἐκ στενοχωρίας, ἐξοπλίζονται κατ' ἀλλήλων οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ δικαιοσύνη ἐν τούτοις ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οὐχὶ εἰς ἰδιόχουσαν τινα τοῖς λαοῖς τούτοις πλεονεξίαν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν ἄτακτον αὐτῶν διασπορὰν πρέπει ν' ἀποδοθῇ τὸ κακόν. Ἐκάστη τῶν διαμαχομένων τούτων ἐθνικότητων κατέχει ἐν τῇ Χερσονήσῳ μερίδα τινὰ γῆς, τὴν κατὰ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀποχωρισθεῖσαν ἤδη τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐν ἧ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶναι, ἂν οὐχὶ ἀμιγῆς, τοῦλάχιστον συμπαγῆς· περίξ ὁμως τοῦ πυρῆνος τούτου ἀπλοῦται ἀτάκτως τῆδε κάκεισε σκιά τις ἐθνικότητος

ἀραιότερα οὐρᾶς κομήτου, Ἕλληνες μέχρις Εὐξείνου, Βούλγαροι παρὰ τὸ Αἰγαῖον, Βλάχοι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἀρναούται ἐν Ἠπειρῷ. Αἱ ἀπέραντοι αὐταὶ οὐραὶ ἐκτείνονται, διασταυροῦνται καὶ συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλας πανταχοῦ τῆς Χερσονήσου καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀπολειφθεῖσαν τῷ Σουλτάνῳ χώραν, ὥστε ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ πειραθῇ τις οἰανδήποτε διευθέτησιν χωρὶς νὰ πατήσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὅτε ἐγείρεται ἡ κεφαλὴ συρίζουσα ὡς δράκων μεσημβρινός. Ἀληθὲς εὐτύχημα διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ λογισθῇ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων ἐπεφοίτησε παρ' αὐτοῖς, ἀφοῦ κατώρθωσαν προηγουμένως δι' ὅλως ἀσχέτων αὐτῇ μέσων νὰ συσπειρωθῶσιν εἰς ἔθνη, ἐνῶ, ἂν ἀντὶ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἐγεννᾶτο κατὰ τὸν ἕνατον, δὲν ἤθελε πιθανῶς ὑπάρχει σήμερον Γαλλία, ἀλλὰ μόνον φυλετικὴ κοινίστρα Φράγκων, Κελτῶν, Γαλλορωμαίων, Νορμανῶν, Βάσκων καὶ Βουργουνδίων. Ἀπαράλλακτος δὲ ἤθελεν εἶναι ἡ θέσις καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, ἀφοῦ πάντα αὐτῆς τὰ κράτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κράματα καὶ πολλαχοῦ ἀπλᾶ ἀθροίσματα φυλῶν, ὧν εὐδιάκριτα σώζονται τὰ χαρακτηριστικά. Ὅπωςδήποτε, ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων ἐνωτικὸν ἐν τῇ Δύσει στοιχεῖον, ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως διαλυτικώτατον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀφοῦ οἱ ἐξεγερθέντες ὑπ' αὐτῆς πόθοι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἱκανοποιηθῶσιν ἄνευ θυσίας ἐτέρων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δόγματος στηριζομένων. Πρὸς διαλλαγὴν τῶν φυλῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπαιτεῖται ἢ νὰ λάβωσιν ὅσα ἐκάστη διεκδικεῖ, ὅπερ ἀπολύτως ἀκατόρθωτον, ἢ νὰ παραιτηθῶσι τοῦ ὀνείρου των πεισθεῖσαι ὅτι ἀδύνατος εἶναι ἡ πραγματοποίησις αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸς τοιοῦτον σωφρονισμόν καὶ χρόνος ἀπαιτεῖται μακρὸς καὶ ἀγῶνες πιθανῶς αἱματηροί. Τοῦτο τοῦλάχιστον φαίνεται τὸ πόρισμα τῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἀπελθόντος ἔτους πανταχοῦ τῆς Χερσονήσου συμβάντων. Ὁ κύκλος τῶν ἀπαιτήσεων ἐκάστης φυλῆς οὐδαμοῦ περιεστᾶλη, ἠῦξῃσεν ἢ μεταξὺ αὐτῶν ἀντιζήλια, προσετέθη εἰς τοὺς πρὶν ἀπαιτητάς ἢ δῆθεν ἀλβανικὴ ἐθνικότης, ἀδύνατος ἀπεδείχθη ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἡ φυλετικὴ ἰσονομία καὶ ἐκ πασῶν τῶν λύσεων τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος φαίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπιθανωτέρα ἢ χρῆζουσα τῆς ἀδελφικῆς συμπράξεως ἱκανοποιηθέντων καὶ ὁμονοούντων κληρονόμων τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

Οὐχ ἦττον δεινὰ τραύματα τῆς ἀνωτέρω γλαδιστωνείου θεωρίας ὑπέστη καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἢ γνώμη τῶν ἐπιμενόντων νὰ πιστεύωσι κατορθωτὴν τὴν δι' ἀναμορφωτικῶν φαρμάκων πρὸς καιρὸν ἀναχαίτισιν τῆς τουρκικῆς καταπτώσεως. Οὐδεὶς ποτε διπλωμάτης κατέπτε, νομίζομεν, φαρμακερώτερα ποτήρια τοῦ ἄγγελου ἐν Κωνσταντινουπόλει φαρμακοδότου. Παραθέσαντες τακτικῶς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ὠρας» τὰς ποικίλας περιπετείας τῶν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πείσματος ὑπερανθρώπων

ἀγώνων τοῦ κ. Λαγυάρδου, περιττὸν νομίζομεν ν' ἀφηγηθῶμεν καὶ πάλιν τὴν ἱεροτραγωδίαν τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν Πύλην καὶ τῆς καθ' ἑκάστην ἀπειλουμένης καὶ οὐδέποτε ἐπερχομένης διαρρήξεως αὐτῶν. Οἱ ἠθολόγοι παρετήρησαν, ὅτι ἐκείνοι πρὸ πάντων οἱ ἔρασαι ἀπειλοῦσι καθ' ἑκάστην νὰ χωρισθῶσιν ἀνεπιστρεπτί, ὅσοι εἶναι βέβαιοι ὅτι οὐδ' ἡμέραν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἄνευ ἀλλήλων. Τοιαῦται ὑπῆρξαν καθ' ὅλον τὸ ἀπελθὸν ἔτος αἱ πρὸς τὴν Ἄνασσαν σχέσεις τοῦ Σουλτάνου, καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὁμοιότητος δὲν ἔλειψαν οὐδὲ τὰ βάσανα τῆς ζηλοτυπίας καὶ οἱ φόβοι μὴ οὗτος ἀπαυδήσας ριφθῆ ἐπὶ τέλους εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ρωσσίας. Τοῦτο ἠθέλεν εἶναι ἀναντιρρήτως μέγα εὐτύχημα διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου, ἀφοῦ ἠθέλεν ἀναγκασθῆ ἑκοῦσα ἄκουσα ἢ Ἄγγλία καὶ δλόκληρος ἡ Δύσις νὰ πατάξωσιν ἀμφοτέρους συγχρόνως τοὺς ἀδυσωπλήτους αὐτῶν ἐχθρούς, τὸν τε τυραννοῦντα αὐτοὺς σήμερον καὶ τὸν ἐτοιμαζόντα δι' αὐτοῖον στερεωτέρας τῶν τουρκικῶν ἀλύσεις. Ἄλλ' ὀσηδήποτε καὶ ἂν ὑποτεθῆ ἢ κατέχουσα τοὺς Τούρκους τύφλωσις, πολὺ φοβούμεθα ὅτι οὐχ' ἦτιον ἡμῶν βλέπουσι κάκεινοι τὸ ἄκαιρον καὶ τοὺς κινδύνους τῆς τοιαύτης τροπῆς. Ἡ ρωσσοτουρκικὴ συμμαχία ἦτο ἴσως δυνατὴ πρὸ τινῶν ἐτῶν, ὅτε ἔκειτο χαμαὶ ἡ Γαλλία καὶ ἐκοιμάτο ἢ Ἄγγλία ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Γιάδστονωσ. Ἄλλ' ὅτε ἢ μὲν ἀνέρρωσεν ἤδη, ἢ δὲ οὐ μόνον ἐξύπνησεν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἐξετέθη, ὥστε ἀδύνατον ἀποβαίνει σήμερον, οὐχὶ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ σταματήσῃ, ἢ πρὸς τοὺς Ρώσους συμμαχία ἠθέλεν εἶναι τὸ μοιραῖον σύνθημα τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, οὐδένα ἔχοντος λόγον ὑπάρξεως, ἅμα παραιτηθῆ τῆς ἐντολῆς νὰ φράσῃ, ἔστω καὶ διὰ τοῦ πτώματος αὐτοῦ, τὴν πρόοδον τοῦ σλαβισμού. Ἄλλ' ἂν μικρὰν ἀποδίδωμεν σημασίαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Μαχμουὺτ Νεδιμ καὶ τὰς λοιπὰς ρωσσοτουρκικὰς φιλοφρονήσεις, ἔτι κενώτεροι φαίνονται ἡμῖν αἱ ἐλπίδες τῶν πιστευόντων, ὅτι θέλουσιν ὑπακούσει ποτὲ οἱ Τούρκοι εἰς τὰς ὑπὲρ ἀναμορφώσεως παρακελεύσεις τῆς Ἄγγλιας. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι μέγα μέρος τῆς βερολινείου συνθήκης ἐξετελέσθη ἤδη, ἀποσυρθέντων τῶν ρωσσοικῶν στρατευμάτων, καταληφθείσης τῆς Βοσνίας, τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Βατούμ, ἀποσπασθείσης τῆς Βουλγαρίας καὶ αὐτοδιοικουμένης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἀλλὰ πρὸς πάντα ταῦτα οὐδὲν εἶχε κοινὸν ἢ θέλησις τῆς Πύλης, ἀφοῦ ἢ μὲν ἀποχώρησις τῶν Ρώσων ἦτο ζήτημα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Ἑρώλης, τὰ δὲ λοιπὰ ἦσαν τετελεσμένα ἤδη ἢ διὰ τῆς βίας ἐκτελεσθέντα γεγονότα. Ἄλλ' ἐκ τῶν ὄρων τῆς συνθήκης, ὅσοι ἀποβλέποντες εἰς τὰς πρὸς ἀσθενεῖς γείτονας ἢ ἀόπλους ὑπῆρχουσας σχέσεις ἀπῆλθον δόσιν τινὰ τουρκικῆς καλῆς θελήσεως, οὐδεὶς μέχρι τοῦδ οὔτε ἐν Ἑρώλῃ οὔτε ἐν Ἀσίᾳ ἐξετελέσθη, οὐδὲ δύναται ἄνευ καταναγκασμοῦ νὰ ἐκτελεσθῆ. Τοσαῦτα ἤδη ἐρρέθησαν ἀπὸ εἰσοσείας

περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς δυσχερείας μεταρρυθμίσεων ἐν Τουρκίᾳ, ὥστε φεύγοντες τὴν ταυτολογίαν περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο μόνον, τὸ μὴ εἰσέτι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ρηθέν: ὅτι οὐ μόνον ἀπελπισ, ἀλλὰ καὶ ἄδικος καθ' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἀπαίτησις τῆς Εὐρώπης, ζητούσης παρὰ τῆς Πύλης ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν αὐτῆς ὑπηκόων ἰσονομίαν, ἣς ἡ πραγματικὴ παραχώρησις ἤθελεν ἔχει ἀφενκτον ἀποτέλεσμα οἷχι τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπεροχῆς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ ὀθωμανικοῦ στοιχείου. "Ἄν ἀληθεύῃ τὸ ἀκαταπαύστως ἀντηχοῦν ἀπό τινος χρόνου ἀγγλικὸν ἀπόφθεγμα, καθ' ὃ «Ἄν δὲν μεταρρυθμισθῇ δὲν δύναται ἡ Τουρκία νὰ ζήσῃ», οἷχι ἦττον ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιζήσωσιν οἱ Τοῦρκοι τῆς ἰσονομίας πρὸς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς. Κατὰ πολὺ κατώτεροι τὸν ἀριθμὸν καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπολειπόμενοι αὐτῶν κατὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν ἀγχίνοιαν, τὴν φιλοπονίαν καὶ πᾶσαν βιοτικὴν ἀρετὴν, ἤθελον ἀφενκτως καταστραφῆ ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι, ἂν πράγματι ἔσπεροῦντο τοῦ μόνου ἀντισταθμιζόντος τὰ μειονεκτήματα ταῦτα δικαιοῦματος ν' ἀρχοσι διὰ τῆς σπάθης καὶ ν' ἀποζῶσιν ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ἰδρωτός τῶν χριστιανῶν. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τουρκόφιλοι τινες ἐπιχειροῦσι σήμερον νὰ ἐγείρωσι διάκρισιν μεταξὺ τοῦ παντός ἐπαίνου ἀξίου τουρκικοῦ λαοῦ καὶ τῆς διοικούσης τάξεως, τῆς μόνης κατ' αὐτοὺς τυραννικῆς καὶ διεφθαρμένης. Καὶ βίασιμος ὅμως ἂν ὑποτεθῇ ἡ διάκρισις αὕτη, κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται ἐξ αὐτῆς ἡ θέσις τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ αἱ περὶ μεταρρυθμίσεων αἰτήσεις τῆς Εὐρώπης ἀποτείνονται σήμερον καὶ θέλουσιν ἀποτείνεσθαι ἀείποτε κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν διοικοῦσαν τάξιν, ἣτις οὐδὲν ἄλλο ἔχει ἔρεισμα τῆς ἐξουσίας καὶ οὐδένα πόρον ζωῆς πλὴν τῆς καταπιέσεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς. Τοὺς διὰ τοιούτων μόνον μέσων δυναμένους νὰ ὑπάρξωσι δικαιοῦμεθα βεβαίως νὰ θεωρήσωμεν ὡς ὑπάρξεως ἀναξίους, παράλογον ὅμως εἶναι νὰ ζητῶμεν παρ' αὐτῶν ν' αὐτοχειριασθῶσι, καὶ ἔτι παραλογώτερα ἡ ἐλπίς, ὅτι θέλουσι πράξει τοῦτο πειθόμενοι εἰς παραινέσεις καὶ διπλωματικούς ἐξορκισμούς. Ἡ κατάκορος χρῆσις καὶ πλήρης ἀποτυχία τῶν μέσων τούτων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους κατέστησε καταφανέστερον εἰς τοὺς μὴ ἐκουσίως τυφλῶντας τὸν ὄγκον τοῦ τοιούτου παραλογισμοῦ, κατατάξασα ὀριστικῶς τὴν διὰ μεταρρυθμίσεων ἀνόρθωσιν τῆς Τουρκίας εἰς περιβλεπτον θέσιν ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῶν ὀνείρων.

Τὸν αὐτὸν δρόμον φαίνεται ἐσχάτως τρεπομένη καὶ ἡ ἀρχομένου τοῦ ἔτους ἀνακαινισθεῖσα παρὰ τοῦ Φρειμάν διὰ πολυκρότου ἀρθρον ἀρχαία θεωρία τῶν ἐπὶ Σατωβριάνδου φιλελλήνων, καθ' ἣν οἱ ὀθωμανοί, ἄχθος τῆς γῆς καταντήσαντες ἐν Εὐρώπῃ, πρέπει νὰ μετακομίσωσι τὰς σκηνάς αὐτῶν εἰς Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν, ὅπου λαμπρὸν ἀναμένει αὐτοὺς μέλλον. Ἀλλὰ καθ' ἣν ἀκριβῶς ὄραν ἀγωνιῶσιν οὗτοι παρὰ τὸν Βόσπρον, φαίνεται κλειόμενον

αὐτοῖς καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο καταφύγιον. Οὐ μόνον ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆς περιστέλλονται τὰ δόξα καὶ ἀπειλεῖται ἡ ἐθνικὴ ὑπαρξίς τοῦ ἰσλαμισμού. Τρέχουσαι εἰς συνάντησιν ἀλλήλων ἐκ τοῦ πόλου καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐγγιζοῦσι νὰ εὐρεθῶσιν ἀντιμέτωποι ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς Ἀσίας, ἀφοῦ ἠκρωτηρίασαν ἢ ἐντελῶς κατέλυσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐπιπροσθούτων ὀθωμανικῶν κρατῶν. Τὸ τελευταῖον μεταξὺ τῶν ἀντιζήλων μεσότοιχον κατελήφθη καὶ πάλιν πρότινων ἡμερῶν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, τιμωρούντων τὸν Ἀφγανὸν Ἐμίρην, ὀνειρευθέντα σύνδεσμον ὀθωμανῶν ἡγεμόνων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Τσάρου. Ἄν πέρωται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ συμφωνηθεῖσαι ἐν Μικρασίᾳ μεταρρυθμίσεις, ἀδύνατον εἶναι νὰ συμβῆ τούτο ἄνευ μεταβολῆς τῆς χώρας εἰς ἀγγλικὴν ὑπὸ οἰοδῆποτε τύπον ἀποικίαν. Τοιαύτη περίπου εἶναι ἡ θέσις καὶ τοῦ Καλίφου τοῦ Μαρόκου. Ἐν Τύνιδι ὑφίσταται ἕκκερμὲς ζήτημα γαλλοῖταλικῆς ἐπικρατήσεως· τὴν δὲ Αἴγυπτον ἀπειλοῦσι λευκοὶ ἐξ Ἄρκτου καὶ μαῦροι ἐκ μεσημβρίας χριστιανοί, ὧν ὁ βασιλεὺς ἐτηλεγράφησεν ἐσχάτως τῷ Κεδίβη, ὅτι «οἱ στρατιῶταί του ὑγιαίνουν καὶ προτίθενται ἐντὸς ὀλίγου νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσι». Τὸν τρόπον τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως κορυφώνει ἀρχαία τις καὶ σεβαστὴ παρὰ Μουσουλμάνοις προφητεία, προλέγουσα τὴν μέχρις ἐκβολῶν τοῦ Νείλου ἐπικράτησιν τῶν Αἰθιοπῶν, ἧς ἐθεωρήθη ὡς ἀρχὴ πληρώσεως ἢ πρότινων ἐτῶν ἐξόντωσις πολυαριθμοῦ εὐρωπαϊστῶν συντεταγμένης στρατιᾶς ὑπὸ ἡμιγύμων σιφῶν, ὀδηγουμένων ὑπὸ ἀξέστου βαρβάρου ζητήσαντος ὡς ἑπαθλὸν τῆς νίκης τὴν χεῖρα τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας. Πᾶσαι ὡς ἔπος εἰπεῖν αἱ συμφοραὶ καὶ ταπεινώσεις φαίνονται ἐπικρεμάμεναι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀτυχῶν ἀπογόνων τοῦ Προφήτου καὶ ἐγγιζοῦσα προμηνύεται ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ ἀτίθασοι οὗτοι δεσπότηαι θέλουσι κἀκεῖνοι ὑποκίψει πανταχοῦ ὑπὸ ἀλλόφυλον ζυγόν. Τὸ κράτος τῶν Ὀσμανλήδων εὐρίσκειται ἤδη εἰς ἣν ἀκριβῶς κατάστασιν ἡ ἐτοιμοθάνατος Δυτικὴ Αὐτοκρατορία ἐπὶ Ὀνωρίου. Ὅπως σήμερον ὁ Χαϊρεδίν, εὐρέθη καὶ τότε ἕτερος ἄραψ, ὁ Συνέσιος, προσφέρων εἰς τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα πικρότατον ποτήριον, ὅπερ ἔπρεπε παραχρῆμα νὰ κενώσῃ μέχρι πυθμένους, ἂν ἤθελε νὰ σωθῆ. Τὰς αὐτὰς περίπου μεταρρυθμίσεις ἐζήτησαν ὁ τότε καὶ ὁ σήμερον Ἀφρικανός, ἀπομάκρυνσιν τῶν αἰλοκολάκων καὶ ἀντικατάστασιν δι' ἐθνικοῦ στρατοῦ τῶν πραιτωριανῶν, καὶ τὸ αὐτὸ ἀνένδοτον πείσμα ἀντετάχθη εἰς ἀμφοτέρους. Ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἀναμνησθῶμεν ἐνταῦθα καὶ τῆς μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐν ὧρα φιλοτουρκισμοῦ τῆς Εὐρώπης παροξυσμοῦ ἀπαγγελθείσης πολυκρότου προφητείας τοῦ Ρενάν, καθ' ἣν μόνος ὁ ἰσλαμισμὸς ἔχει μέλλον ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς μόνος διατηρήσας τὴν ἐκλείψασαν παρὰ χριστιανοῖς σῶτειραν πίστιν. Μόλις τέταρτον αἰῶνος ἔκτοτε παρήλθε καὶ

πανταχοῦ βλέπομεν καταλυόμενον τὸ κράτος τῶν πιστῶν ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀπιστίας, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε πᾶσα πίστις σώζει, οὔτε ἀσφαλὲς ἐπιτήδευμα εἶνε ἢ μετὰ Χριστὸν προφητεία.

Μετ' ἐλαφροτέρας καρδίας ἐρχόμεθα ἤδη ν' ἀναγράψωμεν ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις ὀνείροις παρέσυρε τὸ λῆξαν ἔτος καὶ τὸν ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν ταράττοντα τὸν ὕπνον ἡμῶν ἐφιάλιτην τοῦ πανσλαβισμού. Ἡ ἀξία τῆς βερολινείου συνθήκης φαίνεται ἐν ἀρχῇ ὑποτιμηθεῖσα καὶ μόλις σήμερον ἀποκαλυπτόμενος καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν ὁ θριάμβος τῆς Δύσεως κατὰ τῆς οἰκτρῶς ἐμπαιχθείσης Ρωσσίας. Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ μόνον τῶν Ἑγγλῶν ἐν Βερολίῳ κατόρθωμα ἐφαίνετο ὃν ὁ διχασμὸς τῆς Βουλγαρίας καὶ τινες ἄλλοι μικροῦ λόγου ἀξιοὶ ἀκρωτηριασμοὶ τῶν ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ παραχωρηθέντων. Τὸ τοιοῦτον κέρδος ἐλογίζετο πενιχρὸν καὶ πρὸ πάντων ἐφήμερον, ἀφοῦ μάλιστα οὐδὲ τὰς ἀποδοθείσας αὐτῇ διὰ τοσοῦτων ἀγῶνων παρόδους τοῦ Αἵμου ἔσπευδε νὰ καταλάβῃ ἢ Τουρκία, ἐξ οὗ ἐθεωρεῖτο προσεχῆς ἢ συγκόλλησις τῶν τμημάτων τοῦ διχοτομηθέντος ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ρωστικοῦ κατασκευάσματος. Περὶ ταῦτα μόνον περιστρέφετο ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἡ συζήτησις καὶ ἀπαρατήρητον σχεδὸν ἀπέμενε τὸ ἀληθῶς μέγα ἔργον τῆς Συνόδου συνιστάμενον εἰς τοῦτο, ὅτι ἀντικατέστησε τὴν Τουρκίαν διὰ τῆς Αὐστρίας ὡς προφυλακὴν τῆς Εὐρώπης, ἐγείρασα ἀντὶ ἠρειπωμένου καὶ καταρρέοντος μόνιμον καὶ δυσυπέρβατον κατὰ τοῦ σλαβισμού φραγμόν. Οἱ σχετλιασμοὶ τῆς ἀγγλικῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ αἱ φυλετικαὶ μειψιμοιρίαι, τὰς ὁποίας διήγειρεν ἐν Αὐστρίᾳ ἡ αἰματηρὰ κατάληψις τῆς Βοσνίας καὶ ἡ κἀθοδος μέχρι Νεοπαζαρίου, ἐπεσκίασαν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τὸ μέγεθος τοῦ ἀποκτήματος, μόλις ἀποκαλυφθέν, ὅτε περιττῆς καταστάσεως πάσης ὑποκρίσεως μετὰ τὴν εὐόδωσιν τῆς αὐστρογερμανικῆς συμφωνίας, ἀνέπεμψεν ἀνεπιφύλακτον κραυγὴν θριάμβου ἐν Μαγχεστρίᾳ ὁ Σαλισβουρῆ, καὶ γοερὰ ἀντήχησαν ἐκ Πέτρου πόλεως παράπονα κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ δολίου Βισμάρκ. Ἀξιοπιστοτέραν τῆς ἀγγλικῆς χαρᾶς νομίζοντες τὴν λύπην τῆς ἀντιπάλου αὐτῆς παραθέτομεν ἐκ ρωσικῶν πηγῶν τὰς κατωτέρω ἐκτιμήσεις :

« Ἡ δημιουργηθεῖσα τῇ Αὐστρίᾳ παρὰ τὸν Αἶμον θέσις καθιστᾷ ἀπὸ τοῦδε σχεδὸν ἀδύνατον πᾶσαν ἐνοπλον ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας εἰς τὰ τουρκικὰ πράγματα. Ἄν ἡ ἀγγλογαλλικὴ συμμαχία ἦτο ἤδη μέγα πρόσκομμα κατὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως, ἢ προσθήκη εἰς ταύτην τῆς Αὐστρίας καθιστᾷ πάντα μέλλοντα ἀγῶνα οὕτω προφανῶς ἄνισον, ὥστε πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τοῦδε ὡς ἀδύνατος πόλεμος ρωσσοτουρκικὸς. Ὁ λόρδος Βηκονσφίλδ δικαιούται νὰ χαίρεται ἐπὶ τῷ κατορθώματι. . . οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ τῆς Χερσονήσου ἐπὶ τῇ ματαιώσει τῶν θυσιῶν τῆς Ρωσσίας κ.λπ. ».

Καὶ κατωτέρω : « Ὡς συμπέρασμα τῶν ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι ὁ τελευταῖος ἀγὼν οὐ μόνον ἀπέβη ὄλως ἄγονος, ἀλλὰ καὶ πρωταίτιος τῆς οὐκ ἐπιθυμητῆς καταστάσεως εἰς ἣν σήμερον εὐρισκόμεθα, παρασχὼν ἀφορμὴν τοῖς ἀναρχικοῖς νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ ἐπεχείρησεν ἡ Ρωσσία νὰ φυτεύσῃ παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἔπρεπε πρότερον παρ' ἡμῖν νὰ φυτευθῇ. Ὁ ἀπαίσιος οὗτος πόλεμος ἀπεδείχθη μέγιστον σφάλμα τῆς Ρωσσίας καὶ ἀπάνθρωπον κακούργημα τῆς ὑποῦλου πολιτικῆς (τῆς τοῦ Βισμάρκ), ἣτις ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν πρὸς ἐξασθένεισιν καὶ ἀποσύνθεσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Δυστυχῶς δὲ ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετεύχθη πέραν πάσης ἐλπίδος καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀδυσωπῆτων ἐχθρῶν τῆς Ρωσσίας¹⁾.

Τοιαύτη εἶναι ἀπὸ τινων μηνῶν ἡ γλῶσσα σύμπαντος τοῦ ρωσσικοῦ τύπου, ὄντως παραξενικῶδες μίγμα παραπόνων, ἐγκλήσεων, μετανοίας καὶ ἀκινδύνων ἐπὶ τοῦ παρόντος καθ' ὅλου τοῦ κόσμου ἀπειλῶν. Ἡ ἱστορία τῆς τελευταίας ἀνατολικῆς κρίσεως δύναται ἤδη νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑξῆς : Ὁ πρίγκηψ Βισμάρκ, ἀνεκάθεν ἐπιθυμῶν τὴν μετατόπισιν τοῦ κέντρου τῆς αὐστριακῆς βαρῦτητος πρὸς ἀνατολὰς, ἐνεθάρρυνε διήθεν ἐξ εὐγνωμοσύνης τὴν Ρωσσίαν εἰς πραγματοποιήσιν τῶν προαιωνίων αὐτῆς πόθων, προλειάνας αὐτῇ τὴν ὁδὸν καὶ πᾶσαν δυτικὴν ἀντίδρασιν ἐπὶ τινὰ χρόνον ματαιώσας· ἅμα δὲ κατώρθωσεν ἡ πελάτις του νὰ ἐξαγάγῃ δι' ἀτρύτων θυσιῶν τὰ κάσιανα ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πυρκαϊᾶς, παρέθηκε ταῦτα ἀχνίζοντα ἔτι ρωσσικοῦ αἵματος εἰς τὴν Αὐστροίαν καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ τελευταῖος πόλεμος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ρωσσικὴ ἀπόπειρα οὐ μόνον ἀποτυχοῦσα, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ἀδύνατον καταστήσασα πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιτυχεστέραν. Ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀδρία μέχρι τοῦ Αἰγαίου περισφιγγὼν τὴν Χερσόνησον σλαυικῶς δράκων ἐδιχοτομήθη ἐν Νεοπασαρίφ· ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον κατέστησαν δι' ἐμπορικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν συμβάσεων ἢ ἔσονται μετ' ὀλίγον αὐστριακοὶ μᾶλλον ἢ ρωσσικοὶ δορυφόροι· τὴν Ρωμανίαν μετέβαλεν ἀπὸ συμμάχου εἰς ἀδιάλλακτον ἐχθρὸν ἢ πρὸς αὐτὴν ἀχαριστία, καὶ αὕτη δὲ ἡ Βουλγαρία, προικισθεῖσα ὑπὸ τῆς Εὐρώπης δι' ἀνεφαρμόστου συντάγματός καὶ ζητήματος ἐξωτερικοῦ, θέλει ἐξαντλεῖσθαι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν εἰς ματαίους ἀγῶνας καὶ ἐμφυλίους παραγμούς, μέχρις οὐ δυνηθῇ νὰ ἐπουλώσῃ τὰ δύο ταῦτα δυσίατα ἔλκη· ἐνῶ δὲ οὔτε μονοπάτιον ἀφέθη ἀφρακτον τῇ ρωσσικῇ εἰσβολῇ, ἠνεόχθη εἰς τὴν αὐστριακὴν ἐπικράτησιν εὐρεία καὶ ὀμαλὴ ἐν τῷ τουρκικῷ κράτει λεωφόρος. Ὡς ἀποζημίωσιν τῶν ἀφαιρεθέντων τῇ βοήθειᾳ αὐτοῦ πρὸ δεκαπενταετίας, ἴσως δὲ καὶ τῶν

(1) Βλ. ἄρθρον Τσιχατσέφ ἐν τῇ «Βρεταν. Ἐπιθεωρήσει» τῆς 8 Ἀυγούστου.

γερμανικῶν ἐπαρχιῶν, τὰς ὁποίας σκέπτεται ἐν προσεχεῖ μέλλοντι ν' ἀφαιρέσῃ, παρέθεσεν ὁ Βισμάρκ τῇ Αὐστρίᾳ ἑτέραν ἐν Ἀνατολῇ Ἰταλίαν, κατὰ τοῦτο προτιμότεραν τῆς ἄλλης, ὅτι ἀντὶ ἐνὸς περιελίξει τέσσαρα ποικιλόφωνα, ἑτερόφυλλα καὶ ἄλληλομισούμενα καὶ ἐκ τούτου προσφορώτατα πρὸς διαιώνισιν τῆς αὐστριακῆς κατακτήσεως Πεδεμόντια. Παρηγορῶν δι' ὅσας ἐποτίσθημεν ὑπ' αὐτοῦ πικρίας, ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὁ Βησκονφίλδ ἐπιστρέφων ἐκ Βερολίνου «ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ συντελεσθῇ ὁ διαμελισμὸς τῆς Τουρκίας χωρὶς νὰ λάβωσιν οἱ Ἕλληνες πᾶν ὅ,τι ἀνίκηι αὐτοῖς». Πολὺ ἐν τούτοις φοβούμεθα μὴ, καὶ τούτου συντελουμένου, ἀναγκασθῶμεν καὶ πάλιν «νὰ περιμένωμεν»· μόνον δὲ προσεχῆς καὶ θετικὸν κέρδος βλέπομεν ἐκ τῆς ἐπελθούσης ἐσχάτως τροπῆς τὸν ἀσυγκρίτως τοῦ ρωσικοῦ ἀνώτερον πολιτισμὸν καὶ ἐλαφρότερον ζυγὸν τῆς Αὐστρίας.

Πρὶν ἐπιθέσωμεν τέλος εἰς τὰ περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δράματος, οὐ πάντες οἱ πρωταγωνισταὶ ἀπεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν βουλιμίωντων λύκων τοῦ Δάντε, ὑφ' ἐνὸς μόνου ἐμπνεόμενοι αἰσθήματος, «τῆς πείνης ἐδάφους» (earth-hunger), ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας τὰς κρίσεις, δι' ὧν ἐτέραινε τὸ πολύκροτον αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ὑπόμνημα ἔξοχος πρὸ πεντηκονταετίας φιλέλλην, ὁ Σατωβριάνδος: «Ἡ Εὐρώπη, τῶν πολιτικῶν αὐτῆς θεσμῶν μεταβληθέντων καὶ ἐναρετωτέρων τῶν ἡγεμόνων, συνετωτέρων τῶν ὑπουργῶν καὶ μᾶλλον πεφωτισμένων τῶν λαῶν καταστάτων, δὲν ὀρέγεται πλέον τῆς διανομῆς τῆς Τουρκίας. Ἡ πολιτικὴ, δικαιότερα φρονοῦσα ἀφ' οὗτου κατέστησαν δημοσιώτεραι αἱ πράξεις αὐτῆς, οὐδόλως ἔχει κατὰ νοῦν νὰ κατακερματίσῃ τὰ κράτη τοῦ Σουλτάνου. Τίς ἐποφθαλμῆ σήμερον ξένας γαίας ἢ ἐμπορικὰ προνόμια, ὅτε ἢ ἐμπορικὴ ἐλευθερία καὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ ἰσότης κατήντησαν ὁ Ἰσπαστὸς πάντων τῶν λαῶν κῶδιξ;» Ἄν ἠλήθηνον τῷ ὄντι ἐν ἔτει 1825 ὅσα γραφόμενα σήμερον ἤθελον φανῆ ἀνεπιφύλακτος εἰρωνεία, ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ διεθνὴς ἠθικὴ ἐποίησεν ἐν διαστήματι ἡμίσεος αἰῶνος γιγάντια βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τρέχοντες ἤδη θέλομεν μνησθῆ τῶν ἀσχετωτέρων ἡμῖν κατὰ τὸ ἔτος γεγονότων. Οἱ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ ἀγῶνες τῶν Ἀγγλῶν μικρὸν παρέχουσιν ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ γνωστὸν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι οὐχὶ πρὸς Ἀφγανούς ἢ Ζουλοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶν ἔθνος μαχομένη ἢ Ἀγγλία δύναται μὲν νὰ ὑποστῇ ὀσασθῆποτε ἥττας ἢ καὶ καταστροφάς, ἀλλὰ θέλει κερδίσει ἐξ ἅπαντος μίαν τοῦλάχιστον μάχην, τὴν τελευταίαν. Τὸ αὐτὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν διενέξεων, ἀσφαλῶς προλέγων ὅτι θέλουσιν ἀπολήξει εἰς φιλικωτάτην χειρα-

ψίαν. Τὸ ἀγροτικὸν ἐν Ἰρλανδίᾳ ζήτημα εἶναι βεβαίως σπουδαιότερον, οὐχὶ ὅμως καὶ νέον, τὸ δὲ ἀληθῶς ἄξιον προσοχῆς κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ὑπῆρξε τὸ ἀποικιακόν. Ἡ Ἄνασσα ἄρχει ὑπερδιακοσίων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἐξ ὧν μόνον οἱ πέραν τῆς Μάγχης, οὐδὲ τὸ δέκατον ἀποτελοῦντες, εἶναι καὶ πολῖται, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπῆκοοι μόνον τῆς Ἀγγλίας, ἀπολαύοντες εὐρυτάτης αὐτονομίας, ἔχοντες ἰδιαίτερα νομοθετικὰ σώματα καὶ διὰ χαλαρωτάτου μὲν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, δι' οὐδενὸς δὲ πρὸς ἀλλήλους συνδεόμενοι δεσμοῦ. Μόνος μέχρι τοῦδε προορισμὸς τῶν ἀποικιῶν τούτων ἐφαίνετο ὧν νὰ παρέχωσιν ἀδρούς μισθοὺς εἰς τὰ ὑστερότερα τέκνα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀνεξάντλητον ὕλην συγκινητικῶν ἀγορεύσεων εἰς τοὺς κ.κ. Γλάδστονα καὶ Βραϊτ, ἐξεγειρομένους κατὰ τῆς τοιαύτης ἀδικίας, πλὴν δὲ τούτου νὰ καταναλίσκωσι τὰ προϊόντα τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας ἀπληλαγμένα παντὸς δασμοῦ. Ἐσχάτως ὅμως ἀποικίαι τινὲς ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ ἀμφισβητήσιμου, ὡς φαίνεται, τούτου προνομίου, ἐπιβαλοῦσαι βαρῦτατα εἰσαγωγικὰ τέλη εἰς τὰ προϊόντα τῆς μητροπόλεως. Τὸ φοβερὸν τοῦτο ράπισμα, ὡς καὶ ἡ πλήρης ἐν Κύπρῳ ἀποτυχία τοῦ ἰσχυνοῦς ἀποικιακοῦ συστήματος, ἔθεσαν τὴν Ἀγγλίαν πρὸ τοῦ διλήμματος ἢ ν' ἀπολέσῃ ἢ νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ἀποίκους αὐτῆς, παραχωροῦσα μέχρι τινὸς δικαίωμα πολιτείας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος πρόκειται μόνον περὶ συστάσεως πολυμελοῦς κεντρικοῦ συμβουλίου ἀντιπροσώπων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἀγγλῶν ὑπῆκῶν, ἔργον ἔχοντος νὰ γνωμοδοτῇ περὶ παντὸς μέτρου σχετιζομένου πρὸς τὰ ἀποικιακὰ συμφέροντα. Δύσκολον ὅμως ἢ μᾶλλον ἀδύνατον φαίνεται ν' ἀρκεσθῶσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ ἀποικοὶ εἰς ἀπλῶς συμβουλευτικὴν ψήφον. Ἐπειδὴ δὲ ἀδύνατον εἶναι ἀφ' ἑτέρου ν' ἀνοιχθῶσιν αὐτοῖς αἱ πύλαι τοῦ Κοινοβουλίου ἄνευ κινδύνου ἐκμηδενίσεως τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν ψήφων ὑπὸ δεκαπλασίων κοσμοπολιτικῶν, μόνον φάρμακον ὑποδεικνύεται ἢ ἴδρουσις ὁμοσπονδιακῆς Βουλῆς, οἷα ἢ ἐν Ἀμερικῇ καὶ Γερμανίᾳ, ἣτις οὐδὲν ἄπειλοῦσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς σαξωνικῆς φυλῆς, θέλει ἔχει μόνην ἐντολὴν νὰ συσφιγῇ τὰς ἐσπαρμένας δυνάμεις τῆς ἀπεράντου ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας εἰς δέσμην ὑπὸ τε ἐμπορικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐποχὴν πρωτοφανῆ καὶ ὄντως φοβερὰν. Ἄν τὸ μεγαλοῦργημα ἐπιτύχῃ, θέλει ἐξ ἅπαντος ἀναδειχθῆ καὶ κατὰ ξηρὰν οἷα καὶ κατὰ θάλασσαν, ἦτοι κοσμοκράτειρα ἢ ἀγγλικὴ ὁμοσπονδία, ἐν περιπτώσει ὅμως ἀποτυχίας ἐνδέχεται νὰ ἐπισκήψῃ ἐπ' αὐτῆς ἢ καθ' ἑκάστην προλεγομένη ὑπὸ τοῦ Γλάδστονος συμφορὰ. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἀπαισίων τοῦ ἀνδρὸς προορήσεων οὐδεμίαν εἶδομεν μέχρι τοῦδε πληρωθεῖσαν. Δύσκολον δὲ φαίνεται ἡμῖν νὰ προτιμήσῃ ὁ ἀγγλικὸς λαὸς κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογὰς τὸν κακόμαντιν τοῦτον κυβερνήτην τοιαύτας ἐκτυλίσσοντος ἀκαταπαύστως πρὸ τῶν

ὀφθαλμῶν αὐτοῦ μεγαλοπρεπεῖς ὀπτασίας καὶ πολλὰς ἤδη τούτων εἰς πράγματα μεταβαλόντος (1).

Περὶ τῆς Γαλλίας οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ εἰπώμεν εἰμὴ μόνον ὅτι ἐξηκολούθησεν ἐν αὐτῇ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ριζοφυοῦν καὶ ἀνθιστάμενον εἰς πᾶσαν ἔφοδον τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν. Τὸ μόνον ἀπομένον ζήτημα εἶναι ἂν δύναται δημοκρατία νὰ διαγωνισθῇ ἐν Εὐρώπῃ διπλωματικῶς καὶ στρατιωτικῶς πρὸς τὰς γείτονας στρατιωτικὰς μοναρχίας. Οἱ φρονοῦντες τοῦτο ἀδύνατον παρατηροῦσιν ὅτι τὰ τελευταῖα γυμνάσια ἀπέδειξαν ἑλλιπέστατον τὸν ἀπὸ δεκαετίας ὀργανιζόμενον γαλλικὸν στρατόν, ἡ δὲ διπλωματία αὐτῆς, οὐδὲν ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ ἐλάχιστα ὑπὲρ τῶν ἄλλων

1) Τὸ τοιοῦτον ὁμῶς συνέβη, ὁ δὲ Ροῦθης ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει τοῦ ἔτους 1881 ἐξήγησεν ὡς ἑξῆς τοὺς λόγους τῆς ἀπροόπτου ἤττης τοῦ Διαραέλη: «Ἐνῶ πρὸ μικροῦ ἔτι τὰς κραυγὰς τῶν φιλελευθέρων κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ λόρδου Βηκονσφίλδ ὠνόμαζεν ἡ πιστὴ ἡχώ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ κοινοῦ φρονήματος, οἱ *Καιροί*, ἀνάξιας τῆς προσοχῆς τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἀφῆντας ὁ λαὸς οὗτος συνετάχθη πρὸς τοὺς ἀνάξιας τῆς προσοχῆς αὐτοῦ λέγοντας τὴν προτεροῖαν διὰ κολοσσιαίας πλειοψηφίας. Τὰ αἷτια τοῦ ἀπροσδοκῆτου τούτου ἄλματος πολὺπλοκα ὄντα καὶ ποικίλα, δύσκολον ἦθελεν εἶναι νὰ ἐκτεθῶσιν ἐνταῦθα μετὰ τῆς δεοῦσης συντομίας. Πρωτεύον ὁμῶς μετὰ τούτων φαίνεται ἡ ἐκ τῆς συμπτώσεως πολλῶν γεγονότων ὁμιμος ὁποσοῦν ἀνακάλυψις ἰκανῶς μεγάλης δυσαναλογίας μετὰ τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἡγέτου τῶν συντηρητικῶν. Περὶ ὑπουργοῦ τινος τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης λέγεται ὅτι, θέλων νὰ θαμβώσῃ τὴν περιηγουμένην ἀγασσαν διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ὀλβιότητος τῆς Ρωσσίας, παρέταξεν εἰς τὴν δεοῦσαν ὀπτικὴν ἀπόστασιν ἑκατέρωθεν τῆς λεωφόρου θεατρικὰ παραπετάσματα εἰκονίζοντα μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομίας, εὐδαίμονας ἐπαύλεις, χρυσαίζοντας στάχεις καὶ παυχλόους λειμῶνας. Τὴν αὐτὴν περίπτου μέθοδον ἐφαίνετο μέχρι τινὸς μεταχειρισθεῖς καὶ ὁ Βηκονσφίλδ πρὸς ἐκθάμβωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ὅτε μὲν κινώμενος ὅτι ἡδυνήθη νὰ σὺρῃ ἀναιμῶται ἐκ τοῦ ὀτίου τὴν Ρωσσίαν εἰς Βερολίνον, ὅτε δὲ ἐπιδεικνύων τὴν Κύτρον, ἄλλοτε παριστῶν τὴν Μικρασίαν μεταμορφωμένην μετ' ὀλίγων εἰς ἀνθηρὰν ἀγγλικὴν ἀποικίαν, τὰς ἰνδικὰς κτήσεις ἀσφαλισθείσας δι' ἀνυπερβλήτων ἐπιστημονικῶν ὀρίων ἡ εἰκοσάκις χιλίας μυριάδας ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλίου ἐσπαρμένων ὑπηκόων καὶ ἀποικῶν τῆς Ἀγγλίας μελλούσας νὰ συσφιγθῶσιν εἰς συμπαγὰς γιγάντειον κράτος, δυνάμενον νὰ παρατάξῃ ἀντάξιν αὐτοῦ στρατόν. Ἀπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν τούτων ὀνειρῶν ἦλθον δυστυχῶς νὰ ἐξεγείρωσι τοὺς ἀκροατὰς τοῦ εὐφραντάστου ἀγορητοῦ αἱ ὄρουγαι τῶν Ἰρλανθῶν γεωπόνων, τὰ γοερά παραπονα τῶν ἐν Μικρασίᾳ λιμοκτονούντων ἢ σφαζομένων ὑπὸ τῶν Κιρκασίων, ἡ μάκαιρα τῶν Ἀφγανῶν καὶ τὰ ἀκόντια τῶν Ζουλοῦ. Τὸ βηκονσφίλδειον οἰκοδόμημα, ἐγγύτερον ἔξισταθὲν, ἀπέδειξε ἰκανῶς ὁμοιον πρὸς τὰ χάρτινα μέγαλα τοῦ συμβούλου τῆς Αἰκατερίνης, ὁ δὲ ἀκριβὴς ἰσολογισμὸς τῆς πολιτείας τῶν συντηρητικῶν οὐδὲν ἄλλο παρίστα εἰμὴ πολυδαπάνους, αἰμωτηρὰς καὶ ἤδη μαρνανθείσας ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ δάφνας, ἐν δὲ Εὐρώπῃ περιορίζετο εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς Ρωσσίας διὰ τῆς Αὐστρίας ὡς ἐπιδόξου διαδόχου τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τῆς ἀνικαταστάσεως, πρὸ πάντων ταύτης, ἦν ἐν ἑλλείψει ἄλλου ἐξυμνοῦν ὡς ἀγγλικὸν τρώπαιον οἱ συντηρητικοί, ἐξηγέρθη ὁ Γλάδστον, ἀνακράξας τὸ πολὺκροτον ἐκεῖνο: «Κάτω τὰς χεῖρας!» ὅπερ συνετάρραξεν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν ἀνέδειξε τὴν ἐπιούσαν προϋπουργόν».

ζητήσασα ἐν Βερολίῳ, οὐδὲ ταῦτα κατώρθωσε νὰ λάβῃ. Εὐχόμενοι ν' ἀποδειχθῇ προσεχῶς ἡ θεωρία αὕτη ἐσφαλμένη καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν πρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ἢ μόνῃ ἡμῶν προστάτις, δύσκολον εἶναι ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ν' ἀποφανθῶμεν κατὰ πόσον πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς φρόνησιν καὶ κατὰ πόσον εἰς δημοκρατικὴν ἀδυναμίαν ἢ παρατεινομένη αὐτῆς ἀπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων ἀποχῆ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἡσυχάζουσαν Γαλλίαν ἢ Ἰταλία, μετανοήσασα, ὡς φαίνεται, δι' ἣν ἔδειξεν ἀφιλοκέρδειαν ἀπελθούσα ἄνευ λαφύρων ἐκ Βερολίνου, διήλθε τὸ ἔτος στρέφουσα περὶ ἑαυτὴν ἀνήσυχα βλέμματα πρὸς ἀνεύρεσιν οἰασδῆποτε ἀποζημιώσεως, καὶ ὅτε μὲν τὴν ἀλύτρωτον Ἰταλίαν, ὅτε δὲ τὴν Τύνιδα ἢ τὴν Ἀλβανικὴν παραλίαν μάτην ἐποφθαλμιῶσα. Ἀτυχεσιτάτη πρὸ πάντων ἡ τελευταία αὐτῆς διπλωματικὴ ἐκστρατεία, ἀπαιτούσης ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἰταλῶν ὑπηκόων ἐν Αἰγύπτῳ μερίδα ἐπιρροῆς, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἂν τοιαύτη ὑπερίσχυε θεωρία, ἡ πρώτη ἀναντιρρήτως θέσις ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολὺ πλείονας ἢ πᾶσαι ὁμοῦ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις ἔχουσαν παρὰ τὸν Νεῖλον ἀποίκους. Ἄλλ' ἡ ἐν ξένη γῶρᾳ ἐπιρροὴ δὲν ἀπονέμεται δυστυχῶς ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐν αὐτῇ συμφερόντων, ἀλλὰ τοῦ προχείρου πρὸς ὑποστήρηξιν αὐτῶν στόλου καὶ στρατοῦ. Εἰς μόνα τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ πλειονοψηφία, τὰ δὲ διεθνή λύνονται διὰ σφαιρῶν καὶ οὐχὶ διὰ σφαιριδίων.

Ἐν Γερμανίᾳ ἐξακολουθεῖ ὁ ἀδυσώπητος καγκελάριος συμμαχῶν μετὰ τῶν κληρικῶν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ κοινωνισμοῦ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον στέργων νὰ ἐννοήσῃ ὅτι, κηρυχθεὶς ὑπέρμαχος τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, τοῦ παρέχοντος ἄδρᾳ κέρδη εἰς τινὰς βιομηγάνους καὶ ἀνώτερον μισθὸν εἰς τοὺς ἐργάτας ἐπὶ ζημία τῶν καταναλωτῶν, πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ καταταχθῇ καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἀνθαιρέτως τροποποιούντων τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἥτοι τῶν κοινωνιστῶν.

Ἡ Ρωμοунία κατώρθωσε τέλος πάντων τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς, ἀφοῦ κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον ἐξετέλεσε τὰς περὶ ἑβραίων διατάξεις τοῦ Συνεδρίου. Τὴν ὑπὲρ τούτων ζητηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βαδδισκῶνος ἰσονομίαν, καίτοι δικαιοτάτην κατ' ἀρχήν, νομίζομεν οὐχ' ἦττον ὅτι καθιστῶσιν ἄδικον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αἱ ἰδιαιτερεαὶ τῆς γῶρας περιστάσεις. Τὸ Ἰσραηλιτικὸν ζήτημα οὐδὲν ἔχει ἐν Ρωμοунίᾳ κοινὸν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἀφορᾷ ἁπλῶς εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἡ θέσις τῶν Ρωμοунίων πρὸς τοὺς Ἑβραίους εἶναι ἀκριβῶς οἷα ἡ τῶν ἐν Καλλιφορνίᾳ Ἀμερικανῶν πρὸς τοὺς Κινέζους. Ἀμφότεραι αἱ φυλαὶ τῶν ἐπηλύδων τούτων διακρίνονται διὰ τὴν πανουργίαν, τὴν ὑπουλιότητα, τὴν ὀλιγάρκειαν καὶ πρὸ πάντων τὴν πολυτοκίαν,

καθιστώσας δυσχερέστατον τὸν πρὸς αὐτὰς διαγωνισμόν τοῦ ἰθαγενοῦς ἐργάτου, μὴ δυναμένου οὔτε δι' ἐνὸς κρομμίου ἢ δρακὸς ὀρύξης ν' ἀποζήσῃ, οὔτε ἰσάριθμα τέκνα νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα. Ἄλλ' ἐν Ἀμερικῇ ἐργάζονται τοῦλάχιστον διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ Σῖναι, ἐνῶ ἐν Ρωμουνία οὐδέποτε ἔτυχεν εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν νὰ ἴδωμεν σκάπτοντα ἢ ἀχθοφοροῦντα Ἰουδαῖον. Οὐδόλως ἐννοοῦμεν διὰ τούτου ὅτι ἀργὰ μένουσι τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ μόνον ὅτι οὐδὲ σταγόνα τοῦ ἰδρώτος αὐτῶν κατέπιεν ἡ ρωμουνικὴ γῆ, ἡ ἀπειλουμένη σήμερον νὰ καταστῇ διὰ τῆς τοκογλυφίας ἐβραϊκῆ. Ἄν τὸ δημοκρατικώτατον πάντων ἀμερικανικὸν πολίτευμα ἐπιτρέπῃ τὴν κυβερνητικὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν Σινῶν, δὲν βλέπομεν ἐν ὀνόματι τίνος δόγματος ἐπιβάλλεται τοῖς Ρωμούνοις νὰ κρημνίσωσι πάντα κατὰ τῆς ἐβραϊκῆς πλημμύρας φραγμόν.

Ἐπὶ τῆς Ἰσπανίας εἴλωσαν τὴν προσοχὴν μόναι τῶν βασιλοκτόνων καὶ τῶν ποταμῶν αὐτῆς αἱ παρεκτροπαί. Αἱ τελευταῖαι αὗται παρέσχον ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν παρήγορόν τι φαινόμενον, ὅτι ἂν τρώντι ἐξέλιπεν, ὡς ἰσχυρίζονται τινες, ἐκ τοῦ κόσμου ἡ πίστις, ἀμείωτον τοῦλάχιστον παραμένει τὸ αἶσθημα τοῦ ἐλέους.

Καίτοι τὸν μεσαιωνικὸν Πῖον Θ' διεδέχθη ἀρχιερεὺς οὐδόλως παραδεχόμενος ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἀδιάλλακτον πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰλικρινῶς ἐπιδιώκων συμβιβασμὸν μεταξὺ τούτων, ἡ ἀρχαία ἐν τούτοις ἔρις τοῦ Κάλχαντος πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἐξηκολούθησε καθ' ὅλον τὸ ἔτος ταράττουσα τὰ κράτη τῆς Δύσεως. Τὸ δὲ ὄντως περίεργον εἶναι, ὅτι τοὺς μὲν ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας κατώρθωσεν ὁ Ποντίφηξ νὰ πείσῃ περὶ τῆς ἀνάγκης διαλλαγῆς, ἀπρόσιτοι δὲ εἰς τὰς φρονίμους αὐτοῦ συμβουλὰς εἰσι μόνον οἱ ὑπέρμαχοι αὐτῆς, ἐνθυμίζοντες ἀδιακόπως εἰς τὸν καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἀγίου Πέτρου ὅτι ἡ Ἐκκλησία, πρὶν ἀναθεματίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, τὴν θρησκευτικὴν ἰσότητα καὶ τοὺς ἄλλους διέποντας τὰς σήμερον κοινωνίας θεσμούς, ἐφρόντισε νὰ κηρύξῃ ἀναμάρτητον τὸ στόμα ὅπερ ἀπήγγειλε τὴν ἀνέγκλητον καταδίκην. Ἐνθερμότητος μετὰ τὸν Πάπαν ὀπαδὸς τῆς συνδιαλλαγῆς φαίνεται ὢν σήμερον ὁ Βισμάρκ' πολὺ ἐν τούτοις ἀμφιβάλλομεν ἂν θέλῃ ὠθήσει τὴν παλιμβουλίαν μέχρι καταργήσεως τῶν νόμων τοῦ Μαΐου. Ἡ Ἰταλία ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν ἐξομαλύνει πᾶσαν δυσκολίαν ἐφαρμοζούσα τὴν μυστηριώδη καθούρειον συνταγὴν: «ἐλευθέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἐν ἐλευθέρῳ κράτει». Ὅπως ὅμως πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα ἡχηρὰ ἀποφθέγματα, εὗρέθη καὶ τοῦτο ἀνεπίδεκτον λογικῆς ἐρμηνείας, πολλοὶ δὲ εἰσι σήμερον οἱ ἀμφιβάλοντες ἂν αὐτὸς ὁ Καβούρ ἐνόει τί ἤθελε νὰ εἴπῃ. Ἡ Γαλλία μετέσχε τοῦ ἀγῶνος διὰ τοῦ περιβοήτου ἐβδόμου ἄρθρου, ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος προξενεῖ πολὺ μείζονα ἀμηχανίαν εἰς τοὺς

νομοθετήσαντας αὐτὸ ἢ τοὺς κληρικούς. Ἐν Βελγίῳ ἄλλος τις πολὺ ἠπιώτερος τούτου νόμος ἐξήγειρεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὸν ζῆλον τῶν ἱερέων, ὥστε κηρύττονται ἕτοιμοι νὰ ὑποστῶσιν ἀθρόοι τὸ μαρτύριον, ἐν μόνον πράγμα λησμονοῦντες, ὅτι, ἂν ὑπάρχη ἀκόμη μαρτύρων ἀφθονία, δύσκολος ἀφ' ἑτέρου καθίσταται σήμερον ἡ εὐρεσις δημίων. Ἐν τῷ τοιοῦτῳ κυκεῶνι μόνοι οἱ Ἑλβετοί, ἐμφορούμενοι εἰλικρινοῦς πόθου καταπαύσεως τῶν ἀγόνων τούτων ἐρίδων, ἐσκέφθησαν ὅτι ἡδύνατο νὰ κατορθωθῇ τοῦτο χωριζομένης ἐντελῶς τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἀλλὰ μετὰ μακρὰν καὶ εὐσυνειδήτην ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις τὰ ὑπὲρ τοῦ μέτρου τούτου καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ἐπιχειρήματα εὐρέθησαν οὕτω ἀκριβῶς ἰσοβαρῆ, ὥστε μετὰ πλείστας πολυώρους συνεδριάσεις τοῦ Μεγ. Συμβουλίου ἀπέληξεν ἡ συζήτησις εἰς ἀναβολὴν τοῦ νομοσχεδίου. Εὐκόλον τῷ ὄντι εἶναι νὰ εἴπῃ τις ὅτι καθῆκον τοῦ κράτους εἶναι νὰ ἐκδίδῃ νόμους καὶ οὐχὶ δόγματα, ἀλλὰ καὶ ἐπίσης εὐαπόδεικτον ὅτι, ἀφοῦ τὰ δόγματα ταῦτα μεγίστην ἀσκούσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων, ὁ παραχωρῶν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν συνειδήσεων παρέχει αὐτῇ ὑποχείριον καὶ τὴν πολιτείαν. Ὅπωςδὴποτε ἐκ τῆς ἀποτυχούσης αὐτῆς ἐν Ἑλβετίᾳ ἀποπείρας ἀποδεικνύεται ἀνεπίδεκτον λύσεως τὸ ζήτημα καὶ ἐπὶ πολὺν εἰσέτι καταδεδικασμένα αἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης εἰς τοιαύτην ὀχληρὰν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἀλήν. Ἐνῶ δὲ τοιαύτη νέμεται τὴν Δύσιν θρησκευτικὴ ἀνεμοζάλη, κατηγορεῖται ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἐπὶ φανατισμῷ τὸ μόνον ἴσως ἐντελῶς ἐλευθέρου τοῦ μόλυσματος τούτου ἔθνος, οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς, οἵτινες ἀνευ σπαραγμῶν καὶ ἀγώνων ἐπετύχομεν, χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, τοῦ μᾶτην ὑπὸ τῶν κατηγορῶν ἡμῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Παρὰ τῷ σήμερον ἑλληνι ὁ χωρισμὸς μεταξὺ κράτους καὶ δόγματος εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον πλήρης, καθ' ὅσον ἐκτελεῖται ἐν αὐτῷ τῷ περιβόλῳ τῆς συνειδήσεως, ἐλαχίστης ἀσκούσης τῆς θρησκευτικῆς πίστεως ἐπὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐπιρροῆς. Ὁ ἐσωτερικὸς οὗτος διχασμὸς ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς, καὶ μόνους ἡμᾶς, νὰ συνταυτίσωμεν τὴν ἀποστολὴν τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀπαιτοῦντες μὲν παρ' αὐτῆς νὰ ὀδηγήσῃ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἰς οὐρανόν, πρὸ πάντων ὅμως ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν ποθητὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ταῦτα δύνανται ἴσως νὰ φανῶσιν ὄξοντα κατὰ τι ὀρθολογισμοῦ, κατ' οὐδένα ὅμως τρόπον δικαιολογοῦντα μομφὴν ἐπὶ φανατισμῷ.

Ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει ταύτῃ τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος γινομένων ἐν μόνον ἔθνος παρελείψαμεν, τὸ ἡμέτερον, οὐχὶ βεβαίως ἐκ λήθης, ἀλλὰ διότι ἀδύνατον εἶναι ἡμῖν νὰ σημειώσωμεν τι μὴ συμβάν ἀπαρραλλίετως κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη καὶ μὴ συμβησόμενον

πιθανῶς κατὰ τὰ ἐπιόντα. Ὡς γὰρ παίζουσα μὲ τὴν οὐρανὸν τῆς, ἀπὸ πολλοῦ στρεφόμεθα καὶ ἐπὶ πολὺ ἴσως θέλομεν στρέφεσθαι περὶ τὸν αὐτὸν ἐλαττωματικὸν κύκλον. Οὐδὲν θέλοντες νὰ εἰπωμεν δυσάρεστον κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, ζητοῦμεν παντὶ τρόπῳ νὰ πεισθῶμεν ὅτι ἀληθεύει ἡ ρήτρα, καθ' ἣν τὰ εὐτυχῆ ἔθνη δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν.

•Ωρα•, (1 Ἰανουαρίου 1850, ἀριθ. 58).

Ο ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΥΛΕΤΙΚΟΥ ΜΙΣΟΥΣ

Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ἂν καλῶς ἢ κακῶς πράττουσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου προϊστάμενοι παρ' ἡμῖν τῆς παιδείας ἀπέχοντες πρὸς καλλιέργειαν τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος τῆς χρήσεως μέσου, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται κατακόρως ἀπὸ τινῶν δεκάδων ἐτῶν πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις τῶν λαῶν, ὧν αἱ ἔθνικαὶ ἀξιώσεις ἐκτείνονται πέραν τῶν γεωγραφικῶν αὐτῶν ὁρίων. Πασίγνωστον εἶναι, ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν κρατῶν ἔριδες μετέβαλον φύσιν κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, προκαλούμεναι καὶ διεξαγόμεναι οὐχὶ ὡς πρότερον ἐκ τῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς παροξύνσεως τῶν λαϊκῶν παθῶν, ἢ δὲ διὰ παντὸς μέσου καὶ ἰδίως διὰ τῆς παιδαγωγίας διέγερσις καὶ ἐνίσχυσις τῶν παθῶν τούτων καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ὀρισμένου σκοποῦ ἀπέβη ἤδη διηνεκὲς μέλημα τῶν κυβερνῶντων καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰδιαίτερος κλάδος τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐκαλλιέργησαν καὶ προήγαγον ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη αἰῶνος πρὸ πάντων οἱ Γερμανοί, οἱ δυνάμενοι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδρυταὶ αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη πατριωτικὴ ἢ μᾶλλον μισόξενος παιδαγωγία συνετέλεσε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ γαλλοπρωσσοικοῦ πολέμου καὶ πιθανῶς εἰς τὴν ἔκβασιν αὐτοῦ. Τοὺς γερμανοὺς πολεμιστὰς ἐμόρφωσαν οὐ μόνον οἱ στρατιωτικοὶ ὄργανοί, ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου φροντίσαντες κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν νὰ ἐνσπείρωσι καὶ ν' ἀναπτύξωσι μέχρι φανατισμοῦ τὸ γερμανικὸν αἶσθημα καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῆς φυλῆς, πρὸς ἣν ἠτοιμάζοντο ν' ἀγωνισθῶσι. Τὰ σχολικὰ προγράμματα καὶ τὰ πρῶτα διδακτικὰ βιβλία, τὰ ἀλφαβητάρια, αἱ στοιχειώδεις ἱστορίαι καὶ γεωγραφίαι καὶ τὰ ἄλλα ἐφαίνοντο ἐπίτηδες συνταχθέντα πρὸς τοιοῦτον σκοπόν. Τοῦτο κατέστησεν ἀναμφισβήτητον διὰ τῆς παραθέσεως πλείστων ἐξ αὐτῶν χωρίων ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργείου τῆς παιδείας καὶ γνωστὸς ἡμῖν πρόφην διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς Σχολῆς Ἀλβέρτος Δουμόντ. Τὸ παράδειγμα τῶν Γερμανῶν ἠκολούθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀναλόγως τῶν

περιστάσεων καὶ τὰ λοιπὰ κράτη, ἡ Ρωσσία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ρωμονία, ἡ Σερβία καί, ὡς πάντως γνωρίζομεν, ἡ Βουλγαρία. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐμβολιασμοῦ φυλετικοῦ φανατισμοῦ διὰ τῆς παιδαγωγίας κατήντησε τόσον γενική, ὥστε ἐπιφανῆς διπλωμάτης, ὁ Ἄνδράσης, ἂν ἐνθυμούμεθα καλῶς, συνήθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι ἀσφαλῆστατος τρόπος ὅπως μαντεύσῃ τις τὰς τάσεις καὶ τὰς προθέσεις κράτους τινὸς εἶναι νὰ ἐρευνήσῃ τὰ προγράμματα τῶν σχολείων καὶ πρὸ πάντων τίνι τρόπῳ διδάσκειται ἐν τοῖς ἐγκριμένοις ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως βιβλιαρίοις ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία.

Πρόχειρα πρὸς τοιαύτην ἐρευναν ἔτυχε νὰ ἔχωμεν μόνα τὰ ἰταλικά, τὰ ἀρκοῦντα, ὡς πιστεύομεν, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων. Ταῦτα ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς τριπλῆς συμμαχίας εἰς ἓνα μόνον φαίνονται ἀποβλέποντα σκοπόν, νὰ ἐμφυσῆσωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἰταλοπαίδων ἀντιπάθειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀσβεστον πόθον ἀνακτήσεως τῶν ὑπ' αὐτῆς κατεχομένων τμημάτων ἰταλικῆς χώρας, τῆς Κορσικῆς δηλ., τῆς Νικαίας καὶ τῆς Σαρβοίας. Πρὸς τοῦτο τὸ συνηθέστατον καὶ ἐγκριμένον πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων ἀναγνωσμάτιον εἶναι τὸ ἐν ἔτει 1879 ἐκδοθὲν «Ἀπάνθισμα ἐκ τῶν σκέψεων τοῦ Γιοβέρτη». Ὡς ἀπάνθισμα τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποῖον ἐπεκράτησε περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν «Σκέψεων» τοῦ κλεινοῦ φιλοσόφου ἱκανὰ νομίζομεν τὰ κατωτέρω ἐκ τοῦ «Ἀπανθίσματος» ἀποσπάσματα :

«Περὶ τῆς διανοητικῆς ἀξίας τῶν Γάλλων ἐπεκράτησεν ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ πάντῃ ἀνυπόστατος γνώμη, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐπιδεξιότητος δι' ἧς κατώρθωσαν οὗτοι νὰ οἰκιοποιηθῶσι πάσας τῶν ξένων ἔθνῶν τὰς ἰδέας καὶ ἐφευρέσεις, ἐπιθέσαντες ἐπ' αὐτῶν τὴν σφραγίδα τῆς γαλλικῆς ἐπιπολαιότητος, ὅπως ὑποτεθῶσι γαλλικά. Συντέλεσε δὲ καὶ ἡ διάδοσις τῆς πενεστάτης αὐτῶν γλώσσης τῆς ἐντελῶς στερομένης δυνάμεως καὶ ἀρμονίας. Πρῶτον καθήκον παντὸς Ἰταλοῦ εἶναι ν' ἀπαλλαγθῇ ἀπὸ τῆς τοιαύτης προλήψεως».

«Ὁ Ναπολέων πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς Ἰταλός, διότι ἡ Κορσικὴ ἀνήκει πνευματικῶς καὶ γεωγραφικῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, πολιτικῶς δὲ οὐδέποτε ἠνώθη μετὰ τῆς Γαλλίας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ κατακλισμοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Ναπολέοντος. Κορσικανὸς δὲ ἀξιωματικὸς καταγόμενος ἐκ Τοσκανικῆς οἰκογενείας εἶναι τόσον μόνον Γάλλος, ὅσον καὶ Ἰνδός, γεννηθεὶς ἐν Περουβίᾳ ἢ ἐν Μεξικῷ κατὰ τὸ ἔτος τῆς κατακτήσεως τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ τοῦ Κορτέζ καὶ τοῦ Πιζάρου, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς Ἰσπανός. Μόνον οἱ Παρισινοὶ δύνανται νὰ πιστεύωσι Γάλλον

τὸν Ναπολέοντα ἐκ τῆς οἰήσεως καὶ τῆς κενοδοξίας ἐκείνης, ἥτις ἀγεῖ αὐτοὺς νὰ ὀνομάζωσι τὴν Μεσόγειον γαλλικὴν λίμνην».

«Πρῶτος ὁ Ἀλφιέρης, ὁ μέγιστος ἂν ὄχι τῶν ποιητῶν, ἀλλὰ βεβαίως τῶν πατριωτῶν, εἶχε τὸ θάρρος νὰ βροντοφωνήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν: «Ὅτι οἱ Ἴταλοὶ ἐκ τῆς φύσεως, τοῦ χαρακτήρος, τοῦ πνεύματος, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀναμνήσεως τῆς παρελθούσης δόξης καὶ τῶν ἐθνικῶν δυστυχημάτων πρέπει νὰ εἶναι ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ τῆς Γαλλίας».

«Ἡ ματαιοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἐπιπολαιότητος εἶναι, τὸ χαρακτηριστικὸν ἐλάττωμα τῶν ἀσθενῶν πλασμάτων, τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων καὶ τῶν Γάλλων».

«Οἱ πρόγονοι ἡμῶν Ρωμαῖοι ἠξίωσαν καὶ κατώρθωσαν νὰ γείνωσι κοσμοκράτορες. Ἄλλ' ὅποια διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Γάλλων περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρὸς τοῦτο μέσων καὶ τὴν διάρκειαν τῶν κατακτήσεων! Οἱ μὲν Ρωμαῖοι συνήθιζον νὰ ἐνεργῶσιν, οἱ δὲ Γάλλοι μόνον νὰ κανχῶνται. Οὗτοι εἶναι οἱ πρῶτοι ψεῦσαι τοῦ κόσμου, ἡ δὲ ἀκαταμέτρητος αὐτῶν οἴησις καθιστᾷ αὐτοὺς γελοίους».

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Γιουβέρτη συλλογὴ καὶ τὸ αὐτὸ ἐπεκράτησε πνεῦμα κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἄλλων σχολικῶν Ἀνθολογιῶν (Florilegio). Τοιαῦτα καὶ τὰ ἀλφαριθμητάρια καὶ ἀναγνωσματάρια τὰ περιέχοντα καὶ πατριωτικὰ ἄσματα ἀποστηθίζόμενα ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Ἐν αὐτοῖς διαπρέπουσι τὰ τοῦ Φιλικάια, τὸ γνωστὸν καὶ παρ' ἡμῖν ἐξ ἀπομιμήσεως τοῦ Ἀλ. Σούτσου ἐν τῷ «Περιπλανωμένῳ»:

«Ὡ ἂν ἦσουν Ἰταλία ὀλιγότερον ὥραια
ἢ πλείότερον ἀνδρεία κκλ.».

καὶ τὸ πολύκροτον ἄλλο περὶ τῶν Γαλατικῶν ὀρδῶν, «αἵτινες ἐπότησαν τοὺς ἵππους τῶν εἰς τὸ αἰμοβαφὲς ρεῖθρον τοῦ Πάδου». Ἐκαστον δὲ ἄσμα συνοδεύεται ὑπὸ σημειώσεως καταλλήλου πρὸς κορύφωσιν τοῦ ἀντιγαλλικοῦ φρονήματος τῶν παιδαριῶν, οὐδὲ λησμονεῖται βεβαίως ἡ φοβερὰ ἀρὰ τοῦ Λεοπάρδη: «O Francia scelerata e nera — Μαύρη καὶ κακοῦργος Γαλλία!» Ἐπειδὴ δὲ πλὴν τῆς ἀναγνώσεως διδάσκονται ἐν τοῖς δημοτικῶις σχολείοις ἱστορία καὶ γεωγραφία, ἐλήφθη φροντίς ὅπως τὰ στοιχειώδη ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ βιβλία ὡς καὶ οἱ συνοδεύοντες ταῦτα χάρται συντελῶσι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἐκ τούτων διδάσκονται τὰ παιδιά, «ὅτι ἡ Σαβοῖα, ἡ κομητεία τῆς Νικαίας καὶ ἡ Κορσικὴ

εἶναι κλάσματα τοῦ Ἰταλικοῦ ἐδάφους, τοῦ γεννήσαντος τοὺς μεγίστους τῆς οἰκουμένης ἄνδρας, τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν Δάντεν, τὸν Γαλιλαῖον, τὸν Κολόμβον, τὸν Βουοναρρότην καὶ . . . τὸν Βοναπάρτην».

Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τῆς γείτονος αὐτῆς πόλεμος διὰ τοῦ σχολείου καὶ ὅμοιος περίπτου ὁ διεξαγόμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων κρατῶν κατ' ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους προβλέπουσιν ὅτι πιθανὸν εἶναι ἡμέραν τινὰ νὰ συμπλακῶσι.

Πανταχοῦ ὁ διδάσκαλος παρηγγέλθη νὰ προδιαθέτῃ τοὺς μέλλοντας ἀγωνιστὰς ἐγκεντρίζων αὐτοῖς ἀρκοῦσαν δόσιν μισοξενίας. Τὸ ἔργον αὐτοῦ θεωρεῖται ἀποτελεσματικώτερον τοῦ τῶν δημοσιογράφων, οἵτινες μόνον ἐπιτόλαιον καὶ ἐφήμερον πατριωτικὸν φανατισμὸν δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσιν, ἐνῶ πολὺ μονιμώτεραι εἶναι καὶ δυσεξάλειπτοι τῆς νεαρᾶς ἡλικίας αἱ ἐντυπώσεις. Ὁ τοιοῦτος ἐνοφθαλμισμὸς μίσους δὲν εἶναι βεβαίως ἔργον φιλόφρονος καὶ χριστιανικοῦ. Οὔτε τὸν ἐπιδοκιμάζομεν, οὔτε τολμῶμεν νὰ τὸν συστήσωμεν, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα θὰ ἐκλίναμεν μᾶλλον νὰ συγχαρῶμεν τὰς ἑλληνικὰς κυβερνήσεις, ὅτι οὐδέποτε ἐσκέφθησαν νὰ καλλιεργήσωσι τὸ μικρόβιον τοῦ φυλετικοῦ μίσους ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἑλληνοπαίδων. Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ ἄλλα ἔθνη ἐθεώρησαν τὴν καλλιέργειαν ταύτην ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς γενικῆς στρατολογίας, ὅτι οὐ μόνον πολιτικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφοι, οἵοι ὁ Φίχτιος καὶ ὁ Γιοβέρτης, συνιστῶσιν αὐτὴν ὡς πατριωτικὸν καθήκον καὶ πρὸ πάντων ὅτι τοιοῦτον ὄπλον μεταχειρίζονται κατακόρως κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ ἀντίζηλα παρὰ τὸν Αἴμιον ἔθνη, δὲν τολμῶμεν ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι πάντες οὔτοι ἔχουσιν ἄδικον καὶ ὄλως περιττὸν θὰ ἦτο ν' ἀντιτάξωμεν καὶ ἡμεῖς τοιοῦτον εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐκβουλαγάρισωσι τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Σταγειρίτην.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ὁ Ροϊδης ἀναγνωρίζεται πανδήμως ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν Ἑλλήνων κριτικῶν, ἀνεκηρύχθη ζῶν ὑπὸ τῶν νεωτέρων «ὁ ἡγεμὼν τῶν λογογράφων» (1), οἱ δ' ἀναγνώσται τῶν Ἀπάντων εἶναι βεβαίως πρόθυμοι νὰ μαρτυρήσουν ὅτι τὰ διηγήματα καὶ τὰ πολιτικά, καλλιτεχνικά καὶ φιλοσοφικά «του θεοκίμα κατ' οὐδὲν ὑπολείπονται τῆς κριτικῆς ἢ τοῦ ὕψους του.

Ἄλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ροϊδης ὀφείλει τὴν μεγάλην του δημοτικότητα εἰς τὸ πνεῦμά του. Δὲν ὑπάρχει ἴσως Ἕλληγν ὁ ἴσπος νὰ μὴ ἀναγνώριων ἐπιανελημμένως ὅτι, ὅπως ὁ Βολταίρος τῶν Γάλλων, οὕτω καὶ ὁ Ροϊδης ὑπῆρξεν ὁ εὐφύεστερος τῶν Ἑλλήνων (2).

Αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ του, μὴ θυνάμενοι ν' ἀμφισβητήσωσι τὸ μοναδικόν του πνεῦμα, μετέστρεψαν τοῦτο εἰς ἐπιχείρημα ἐναντίον του παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς «καρυκευτὴν εὐφυίας» (3), προσπαθοῦντα νὰ καλύψῃ ὑπὸ τὸν σπινθηροδόλον πέπλον τοῦ πνεύματος τὸ ἀδάσμιον τῶν ἐπιχειρημάτων του.

Ὁ Ροϊδης ἠσθάνθη ἐκ μιᾶς ἀρχῆς τὴν ἀνάγκην ν' ἀμυνθῆ κατὰ τοιαύτης παρεξηγήσεως. Ἀπὸ τῶν προλεγομένων τῆς Παπίσσης ἔγραψεν :

«Κατὰ τὸν Swift, οἱ κάτοικοι νήσου τινὸς εἶναι οὕτως ἀπαθείς καὶ ἀπρόσεκτοι, ὥστε ὁ ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτοὺς ἀναγκάζεται νὰ πλήττῃ ἐκ διαλειμμάτων τὴν κεφαλὴν των διὰ ξηρᾶς κολοκύνθης, ἵνα μὴ ἀποκοιμῶνται ἐν ᾧ ὀμιλεῖ. Τοιοῦτόν τι ἀνθυπνωτικὸν φάρμακον ἐσκέφθην νὰ μεταχειρισθῶ κατὰ τῆς ἀπαθείας τοῦ Ἑλλήνος ἀναγνώστου, καταψεύγων ἀνὰ πᾶσαν σελίδα, ἐν ἐλλείψει κολοκύνθης, εἰς αἰφνιδίαις παρακδοάσεις, ἀπροσδοκίτους παρομοιώσεις καὶ ἰδιοτρόπους λέξεις καὶ ἰδεῶν συγκρούσεις».

Ἐπανερχόμενος μετὰ πάροδον δεκαετίας καὶ πλέον ἐπὶ τοῦ θέματος (βλ. Κριτικὰς Μελέτας, σελ. 52), ἔλεγεν : «Ὀλίγιστα θέλομεν εἶπει ἀπολογούμενοι κατὰ τῆς μομφῆς ἐπὶ εὐφυολογίᾳ, ἀρκοῦμενοι νὰ παρατηρήσωμεν

(1) Βλ. «Ἄστυ», 18 Δεκεμβρίου 1898.

(2) Πόσοι ἐκ τῶν προβακινόντων εἰς τοιαύτας δηλώσεις ἀνέγνωσαν τὸν Ζαδὶγ καὶ τὰ Συριανά διηγήματα εἶναι ἄλλο ζήτημα.

(3) Ἡ φράσις εἶναι τοῦ Ροϊδου.

ὅτι ὁ τρόπος τοῦ γράφειν ὑπέστη ἐσχάτως πανταχοῦ πλὴν τῆς Ἑλλάδος σπουδαίαν μεταβολήν. Οἱ φράγκοι ἱππότες ἔκρυπτον κατὰ τοὺς ἀγῶνας τὴν σιδηρᾶν αὐτῶν πανοπλίαν ὑπὸ χλαμύδα μεταξινήν, τῆς ὁποίας οἱ κροσσοὶ καὶ τὰ ποικίλα χρώματα ἔταρπον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεατῶν· τέλειος δὲ ἀγωνιστῆς ἐνομίζετο ὁ ἐπιδεικνύων ὑπὸ τὸν βαρὺν θώρακα τσαούτην εὐκαμψίαν καὶ γάριν, ὥστε ἀντὶ σιδήρου ἐφαίνετο μέταξαν μόνον ἐνδεδυμένος. Τοιοῦτου τινὸς ἐνδύματος ἐπεκράτησεν ἀπὸ τινος χρόνου ὁ συρμὸς μεταξῦ τῶν συγγραφέων τῆς Δύσεως, οὐ μόνον εἰς τοὺς καλλιλογικοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τῆς φιλοσοφίας τοὺς ἀγῶνας... Ἄλλ' ἂν τὸ τοιοῦτον σύστημα ἐφάνη ἐν Εὐρώπῃ χρῆσιμον πρὸς πλήθυνσιν τῶν ἀνγκηνοστών, ἐν τῇ φυγοπόμφῃ Ἑλλάδι φαίνεται ἡμῖν ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον εἰς τὸν ἐπιθυμοθῆναι καὶ ἐνὸς μόνου νὰ τύχη· ὁ δὲ πλείονας τοῦ ἐνὸς ἐπιθυμῶν πρέπει ἐξ ἄπαντος νὰ καταφύγῃ εἰς τῆς σχολῆς ταύτης τὴν ἄκραν ἀριστεράν, ἐνδύων τὰς ἐννοίας του τὸν παρδαλὸν χιτῶνα τοῦ Ἄϊνε, τοῦ Ρίχτερ, τοῦ About καὶ τῶν ἄλλων ὀπκῶν τοῦ Ἀριστοτελικοῦ «παρὰ προσδοκίαν γράφειν»... Τοῦτο ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς πάντοτε ἀγωνισθέντες νὰ μεταβάλλωμεν δι' ἐπιπόνου μετουσίωσης πᾶσαν ἀφηρημένην εἰκόνα εἰς ἰδέαν ψηλαφητήν, ὡς ἐζωγράφιζεν ὁ φιλόσοφος Συντίπας ἐπὶ τοῦ τοίχου ὅσα εἶχε νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ράθυμον μαθητὴν του, ἵνα ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ κόπου νὰ μελετᾷ. Ἄλλ' ἂν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἠδυνήθημεν ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου ἡμῶν ν' ἀγρεύσωμεν ἀναγνώστας τινάς, τὴν ἄκραν ταύτην ἐπληρώσαμεν ἀκριδιά, ὀνομασοθέντες εὐφυολόγοι».

Ὅπως δὴ ποτε, καθορισθείσης οὕτω δι' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος του καὶ ἀναγνωρίζομένου ὅτι, «ἐὰν ἐνόμιζε τὴν εὐφυολογίαν ἀναγκαίαν, δὲν ἔκρινε τὴν πανοπλίαν περιττήν», περαμένει ἢ ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια ὅτι, ἐὰν καὶ ἄλλους ἐπίσης καλῶς ὡς ὁ Ροτδου ὀπλισμένους λογίους ἔσχομεν, οὐδαίς θύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν εὐφυίαν.

Ὅχι ἦντον δ' ἀναμφισβήτητον παραμένει ὅτι καὶ ἔξω τοῦ κύκλου τῶν λογίων, ἔστω καὶ μεταξῦ τοῦ κύκλου τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος σατυρικῶν, οὐδαίς ἐσκέφθη ὅτι ἡ ποιότης ἢ ἡ ποσότης τοῦ πνεύματος του ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς τοῦ πνεύματος τοῦ Ροτδου.

Ὅτι οὖν λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἦτο ἀπαραίτητον ὅπως τμήμα τοῦ τελευταίου τόμου τῶν Ἀπάντων ἀφιερωθῇ εἰς ἐν τῶν κυριωτάτων γνωρισμάτων τοῦ συγγραφέως.

Ἄλλ' ἀμέσως ἀνεφαίνοντο διάφοροι δυσχέραι. Ἡ φήμη τοῦ Ροτδου ὡς τοῦ εὐφυστέρου τῶν Ἑλλήνων βραδύεται, οὐχὶ μόνον εἰς ὅσα ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσα εἶπε. Παρ' ὅλην τὴν βαρκοσίαν, ἣτις κατεδίκαζε τὸ πνεῦμά του νὰ εἶναι πνεῦμα μονολόγου καὶ ἣτις ὑστέραι τοῦτο τῆς διαγέρσεως καὶ τῆς τροφῆς ἦν παρέσχεν εἰς πάντας τοὺς δικασίμους εὐφυολόγους τὸ πνεῦμα ἡῖν μωρία τῶν συνομιλητῶν των, ἄπειρα εἶναι τὰ σκόμματα ἢ αἱ παρατηρήσεις αἱ πα-

σοδοι από τὰ χεῖλη τοῦ Ροῖδου καὶ ὃν μετὰ πάροδον δεκαετηρίδων δὲν ἐλησημόνησαν ἀκόμη τὸ βάθος, τὴν χάριν καὶ τὸ ἀπρόοπτον οἱ ἐπιζῶντες τῶν ἀκροατῶν του (1).

Δὲν περισυναλέξαμεν ταῦτα, τὸ μὲν διότι πολλὰ τῶν ἀποδιδωμένων εἰς αὐτὸν ἐλέγχθησαν ὑπὸ ἄλλων· δύσκολον δ' εἶναι νὰ ἐρίσῃ τις μετ' ἀκριθείας τὰ γνήσια (2), τὸ δέ, καὶ ἰδίως, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριθῶς πῶς τὰ εἶπε. Προκειμένου δὲ περὶ συγγραφῆς τῆς λεπτολόγου ἐπιμαθείας τοῦ Ροῖδου, μὴ αὐστηρῶς ἐξελεγχθεῖσα ἀναδημοσίευσις τῶν λόγων του θὰ ἦτο ἀνευλάθεια. Ὅπως μόνος ὁ ἀδάμαξ κόπτει τὸν ἀδάμαντα, οὕτω καὶ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Ροῖδου ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ εἰς σκέψεις ἀξίας νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὰ "Ἀπαντὰ του ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν στιγμικαίαν ἔμπνευσιν.

Ἄλλὰ καὶ περιοριζομένου τοῦ πνεύματος τοῦ Ροῖδου εἰς ὅσα ἔγραψε, δὲν ὑπερπηθῶντο πάλιν ὅλαι αἱ δυσκολίαι· διότι προέκυπταν ἡ ἀπορία εἶν

(1) Ἴδου τινα ἐξ αὐτῶν: Κύριος, ὅστις ζήσας πολλὰ ἔτη ἐν Ρουμανίᾳ ἐγνώριζε καλῶς τὰ ἐκεῖ πρόσωπα, ἐδηγεῖτο εἰς τὸν Ροῖδην, ὅτι τὰ ἐκλογικὰ πάθη εἶχον τοσοῦτον ἀναπτυχθῆ εἰς τὰς τάς ἡγεμονίας, ὥστε αὐτοῦ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν πολιτισομένων ἐγένετο ἀνάμειξις εἰς τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας, καὶ ὅτι μάλιστα τινὲς εἶχον προβῆ εἰς σφαίρας ὑπανιγμούς κατὰ τῆς συζύγου τοῦ βουλευτοῦ Χ., θεσποίνης γνωστῆς διὰ τὴν ἄκραν αὐτῆς λιποσωκίαν. — Ποῦ κκτῆντησαν, ἀνακράζει ὁ Μανώλης, αὐτοὶ οἱ Βλάχοι νὰ μὴ σέβωνται οὔτε τὰ ὀστᾶ τῶν κυριῶν.

Κατὰ τὰς ἀπόκρως τοῦ 188 . . μεγάλη συντροφιά ἀπεφάσισε νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸ bal costumé τῆς κυρίας Ψ... ὡς χαρέμι. Εἰς τὸν Ροῖδην ἔλαχε τὸ πρόσωπον τοῦ Κισιάρραγα. Τὴν παραρμόνην τοῦ χοροῦ οἱ σύντροφοι συνῆλθον εἰς τινὰ οἰκίαν ἵνα προδῶσιν εἰς, οὕτως εἰπεῖν, γενικὴν δοκιμήν. Ἡ οἰκοδόμοικα, ἥτις εἶχεν ἀναλάβει τὸ γενικὸν πρόσταγμα, ἐπαθῦμε ἡ ἀμφίσεις πάντων νὰ εἶναι ὅσον ἔνεστι πλήρης· διὰ τοῦτο δὲ ἡρώτα διαδοχικῶς ἕκαστον στερεοτύπως: Καὶ σὺ εἶχες δ,τι σὰς χρειάζεται; — «Μάλιστα, κυρία μου, καὶ κάτι περισσότερο» ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις τοῦ Κισιάρραγα Ροῖδου.

Ἄλλοτε, ὁμιλῶν περὶ τεσσάρων μετρίων τὸ πνεῦμα, τὴν μορφήν καὶ τὸ χρῆμα ἀδελφῶν, ὡς ἐπὶ ἔτη ἡ μήτηρ ματαίως περιέφερεν εἰς ὅλους τοὺς χοροὺς ἔλεγε: Μὰ ἐπὶ τέλους τόση ἑλλειψίς φθηνῶν γαμβρῶν ὑπάρχει εἰς τὰς Ἀθήνας;

Τῆ 14 Φεβρουαρίου 1892 ὁ βασιλεὺς ἔπαυσε τὸν ἀείμνηστον Θεόδ. Π. Δηληγιάννην. Τοῦτο ἀθεωρήθη ὑπὸ τινων ὡς παράτολμος ἀπόφασις τοῦ στέμματος, κάποιος δὲ συνάψις τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι λέγων εἰς τὸν Ροῖδην — Quel coup de tête! — Vous voulez dire quel coup de pied, ἀπαντᾷ ὁ Μανώλης αἰνισσόμενος τὸ ἀπροκάλυπτον τῆς ἀποκομπῆς.

(2) Εἰς πλείστους γνωστοὺς ἐπὶ σπινθηροβολίᾳ πνεύματος ἀπεδόθησαν πολλὰ οὐδέποτε ὑπ' αὐτῶν λεχθέντα. Κατὰ τοῦ Sarcy, πλείστα τῶν περιληφθέντων μετὰ θάνατον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πιρὸν «ἀνεκδότων» εἶναι ἀπόκρυφα (βλ. Quarante ans de Théâtre, τομ. Γ' τὸ ἄρθρον περὶ Πιρὸν).

πεν ἢ συλλογὴ νὰ περιλάβῃ καὶ ἀπάνθισμα τῶν ἐν τῇ ποικιλότητι του παραγωγῇ ἐγκατεσπαρμένων σκέψεων καὶ ἐπιγραμμάτων. Διὰ τοιαύτης πράγματι μεθόδου κατηρτίσθησαν τὸ «Esprit d'Alphonse Karr» καὶ ἄλλα παρπλήσια ἀπάνθισματα, χθὲς δ' ἀκόμη τὸ «Esprit de Maurice Donnay» (1).

Πλὴν μετὰ ὄριμον σκέψιν ἐνομίσαμεν ὅτι αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι ἀβλαβῆς μόνον διὰ τὰ τεχνητῶς προσκολληθέντα εἰς τὸν διάλογον καὶ τὸ ὕψος κοσμήματα. Τὰ αὐτοφυῆ ἄνθη τοῦ πνεύματος καλὸν τοῦναντίον εἶναι νὰ μένωσιν ἐπὶ τοῦ κλάδου ἐφ' οὗ ἐβλάστησαν.

Ἄλλως, προκειμένου περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ροῦδου, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ προσῆ τις εἰς τὴν πάντοτε λεπτὴν ἐγχειρητικὴν, οὕτως εἶπαι, ἐργασίαν ταύτην, ἀφοῦ τόσα οὕτως ἔγραψεν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ μορφῆν σκέψεων ἢ ἐπιγραμμάτων.

Λόγος δὲ πρόσθετος νὰ περιορισθῶμεν εἰς ταῦτα μόνον εἶναι ὅτι ταύτην τὴν μέθοδον ἠκολούθησεν αὐτὸς ὁ Ροῦδης, δοὺς τὴν ἄδειαν μόνον τοιοῦτόν τι ἀπόγευμα τοῦ πνεύματος του νὰ περιληφθῆ εἰς τὸ τέλος τῶν Παρέργων.

Τῆς παρούσης συλλογῆς δύο κύριαί εἰναι πηγαί : τετραδίων τι, ἐφ' οὗ ὁ Ροῦδης ἔγραψε σκέψεις, καὶ ὁ Ἄσμοδαῖος προσετέθησαν δ' εἰς αὐτάς καὶ τινα ἀποσπάσματα ἄρθρων ἢ διηγημάτων, ἅτινα ἐλλείψει χώρου δὲν περιλαμβάνομεν εἰς τὰ Ἄπαντα.

Τὸ Λεύκωμα τοῦ Ροῦδου

Σημειωματάρια ὁ Ροῦδης ἐκράτει δύο εἰδῶν' ἐπὶ τῶν μὲν ἐσημείου τὸ ἑλικὸν τὸ προσωρισμένον διὰ τὰς γλωσσολογικὰς του μελέτας (2) ὡς καὶ τινα ἄρθρα, σκέψεις ἢ φράσεις δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὰς μελέτας του ἢ τὰς κριτικὰς του (3). Ὅλαί αἱ σημειώσεις αὗται ἐγράφοντο ἐπὶ κοινῶν μικρῶν τετραδίων. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ὁ Ροῦδης εἶχε σχετικῶς πολυτελὲς λεύκωμα, ἐν ᾧ ἀπέγραψε κυρίως σκέψεις ἰδικὰς του ὀρίμως κατεργασμένας. Τινὲς τῶν σκέψεων τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἤδη εἰς τὰ Παρέργα, ἐνθα παρατίθενται ὡς ἐρανίσματα ἐξ ἀνεκδότου ἔργου περὶ τῶν σήμερον Ἑλλήνων.

Ὅντως δὲ περὶ τὸ θέμα τοῦτο περιστρέφονται πᾶσαι αἱ τῆ 1885 δημοσιευθεῖσαι σκέψεις. Πλὴν αἱ ἐν τῇ λευκώματι ἐναπομένουσαι εἶναι λίαν ποικιλώτεραι' τινὲς ἀφορῶσιν εἰς τὴν Φιλολογίαν, ἄλλαι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει, τέλος δὲ οὐχὶ ὀλίγαι εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἔρωτα. Τῆ ἀληθεία,

(1) Πεκρίσιοι, Ἰούλιος 1913

(2) Τοιαῦτα τετραδία χρησιμοῦσαντα διὰ τὰ *Εἰδῶλα* ἐθεωρήθησαν ὑφ' ἡμῶν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην.

(3) Πολλοὶ μαργαρίται γνωστῶν συγγραφέων, εἴτε ψευδοκτικιστῶν εἴτε ἀκράτως δημοτικιστῶν, συναλέγησαν οὕτω κατὰ καιροῦς ὑπὸ τοῦ Ροῦδου.

τόσον ὑπὸ ἔποψιν ποικιλίας ὅσον καὶ βαθύτητος, τὸ λεύκωμα τοῦ Ροῦδου δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ τετράδιον ἐκεῖνο τοῦ Daudet, ὅπερ ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον Notes sur la Vie.

Ἐχει δὲ μάλιστα τὸ λεύκωμα τοῦ Ἑλληνοῦ καὶ ἄλλο τὸ κοινόν πρὸς τὸ τετράδιον τοῦ γάλλου λογοτέχνου, ὅτι περιέχει ἰδέας καὶ παραβολὰς προωρισμένας νὰ παρανεθεῶσιν εἰς ἄλλα ἔργα (1), ἀλλ' αἵτινας καὶ καθ' ἑαυτὰς λαμβανόμεναι ἔχουσι χάριν καὶ ζωὴν. Τὰ τοιαῦτα σημεῖώματα τοῦ Ροῦδου καὶ τοῦ Ἀωδῆ δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς ἐμπνεύσεις ἐκείνας ἃς σπεύδουσι ν' ἀποκρυσταλλώσωσιν οἱ μουσουργοὶ ἐπιφυλασσόμενοι νὰ τὰς παρεμβάλωσιν εἰς μεγαλειότερον ἔργον ἢ καὶ νὰ τὰς ἀναπτύξωσιν εἰς μελωδίαν ἢ ἄλλο οἰουδηποτε εἶδους αὐτοτελεῶς σύνθεμα.

Προσθετέον ἐν τῇλει ὅτι τινὰς τῶν ἐπὶ τοῦ λευκώματος τοῦ Ροῦδου σκέψεων ἐγράφησαν γαλλιστὶ καὶ ἀποτελοῦσι νέον τεκμήριον τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ συγγραφεὺς τῆς Πατίσσης ἔγραψε τὴν γλῶσσαν τοῦ Βολταίρου.

«Ὁ Ἀσμοδαῖος»

Προσεπάθηκα ἐν τῇ περὶ Ροῦδου βιογραφικῷ σημεῖώματι (σελ. μδ' καξ.) νὰ καταδείξω διὰ ποῖον λόγον ὁ Ἀσμοδαῖος, ὅστις ἔζησε 18 μῆνας, ζῆ ἀκόμη ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ κοινοῦ, ὅπερ γενικῶς ἀναγνωρίζει ὅτι τόσον εὐφυῆς, τόσον καλλιτεχνικόν, τόσον λεπτόν καὶ τόσον ἀνεξάρτητον σατυρικόν φύλλον ὅν ἐγνώρισεν ἔκτοτε ἡ Ἑλλάς (2).

Ὁ Ἀσμοδαῖος θαυμαστός καθ' ἑαυτόν, καθίσταται ἀκόμη θαυμαστότερος ὅταν ἀναμνησθῆ τις ποία ἦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα ὅτε ἐνεφανίσθη. Ὁ κ. Χ. Ἀννίνος ἐτόνιζε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἑποῖαν τρισμεγίστην ὑπηρεσίαν προσέφερεν ὁ Ροῦδης «διδάξας lo bello stile», καθ' ἣν ἐποχὴν «πλαδαρόν, μελιτώδες καὶ πομφολυγώδες ὕφος» ἐδέσποζεν ἐν τῇ πεζογραφίᾳ (3). Ὅποιαν ἐπίδρασιν ἔσχεν ὁ Ἀσμοδαῖος ἀνεγνώριζεν ἀπὸ τοῦ 1880 ὁ Ε. Ἀσώπιος γράφων εἰς τὸν Πρόλογον τῶν Γελώτων τοῦ Κόκκου :

«Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, ὁ δὲ Διάβολος εὐφυῆς. Χθὲς ἔτι ἡ κόλασις ἦλθεν εἰς ἐπικουρίαν μας, ἀποσταίλακα τὸν φαιδρόν Ἀσμοδαῖον, ὅστις ἀττικῶς κκλάμφ καὶ παρισινῶ μολυβδίτιδι, ἅμα τῇ ἐμφάνισι διουσκέδασε τὴν ὀμίχλην, ἐφυγάδευσε τὴν ἀνίαν, τὴν πληξίν, τὸν σπλῆνα, ἅπερ ἐλυμαίγοντο τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐπικνέφεσε τὸν ἥλιον, τὴν φαιδρότητα, τὸν γέλωτα».

Ἐπιπλέον εἶναι ἐκπληκτικώτερον τῆς τε ὑστεροφημίας τοῦ φύλλου καὶ

(1) Τινὰς τούτων ἔντως ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ροῦδης εἰς τὰ διηγήματά του.

(2) Δίκαιον εἶναι νὰ ἐπαναληφθῆ ὅτι εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ἀσμοδαίου συνέτεινε τὸ κονδύλι τοῦ κ. Θέμου Ἀννίνου ὅσον καὶ ἡ πένα τοῦ Ροῦδου.

(3) βλ. «Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Ζάν Μωραῆς», περιοδικὸν Μελέτη, Μάρτιος 1911.

της ἐν στιγμαίς, ἃς ἀκριβῶς περιγράφει ὁ Ἄσωπιος, ἐμφανισθῶς του, εἶναι ὅτι ὁ Ἄσμοδαῖος ἀναγινώσκειται ἀκόμη μεθ' ὄσης σχεδὸν εὐχαριστήσεως καὶ πρὸ 36 ἐτῶν.

Ἡ κοσμικὴ κίνησις, εἰς ἣν ὀφείλει τόσας εὐτυχεῖς ἐμπνεύσεις, καὶ ἧτις περιστρέφετο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς περὶ τὸ νέον Φάληρον, τὸ θέατρον τοῦ Μπούκουρα, τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων καὶ τινὰ σαλόνια, μεταβλήθη ἄρδην. Πλὴν δὲ τῶν ἄλλων ἡ κοινωνία μεγαλώσασα ἔχασε τὸν οἰκογενειακὸν ἐκείνον χαρακτήρα ὅστις ἦτο ἐν τῶν κυρίων της γνωρισμάτων καὶ ὅστις ἐπέδρα οὐσιωδῶς καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τῆς σατύρας.

Ὁ πολιτικὸς κόσμος καὶ τὰ πολιτικὰ ἦθη μεταβλήθησαν οὐχ ἧττον τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἐάν σήμερον ἀπαντῶσιν ἴσως ὀλιγώτεροι ἐξοχοὶ ἄνδρες, ἀλλ' οὔτε βουλὴν κατατετημένην εἰς πολλὰ κόμματα, οὔτε στενωτάτας ἐκλογικὰς περιφερείας ἔχουσας ἐν πολλοῖς χαρακτῆρα τιμαρίου, οὔτε μικρὰς καὶ καθαρῶς κομματικὰς ἐφημερίδας ἔχομεν πλέον, κυρίως δ' ἐν πρωτεύουσῃ 200,000 κατοίκων, ἐν ἣ οἱ μόνιμοι πλέον δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀποτελοῦσι μικρὰν μερίδα τοῦ πληθυσμοῦ, δυσκόλως φανταζόμεθα ὅτι, πρὸ 35 ἀκόμη ἐτῶν, μέγα μέρος τῶν ἀνθρώπων οὓς ἀπῆντα τις εἰσερχόμενος εἰς θέατρον ἢ καφενεῖον ἀπηρτίζετο ἀπὸ τροφίμου τοῦ προβπολογοισμοῦ καὶ πρῶην ἢ μέλλοντας τοιοῦτους (1). Καὶ ὅμως ἡ παρατήρησις αὕτη ἐπανέρχεται συχναίκις ὑπὸ τὸν κάλυπον τοῦ Ροῦδου καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν πολλῶν του συλλογισμῶν.

Τέλος ὁ σατυρικὸς εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ προσωπικὸς (2). Αἱ δὲ τὴν Ἀθηναϊκὴν σκηνὴν κοσμοῦσαι τότε προσωπικότητες, ὄχι μόνον ἐξέλιπον σχεδὸν πᾶσαι, ἀλλ' αἱ μὲν τελείως ἐλησημονήθησαν, ἄλλων δὲ τὰ δυστυχήματα φαίνονται ἀρκοῦσα τιμωρία τῶν τυχόν ἀμερτημάτων, ὑπάρχουσι δὲ καὶ πολλαί, ὧν χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ τὰ πάντα ἐξωραϊζοντος καὶ κωλοπιζοντος χρόνου (3) ἐνθυμούμεθα μόνον τὰς πραγματικὰς ἢ φανταστικὰς ἀρετάς. Οὕτω

(1) Εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν συνέτειναν ὄχι μόνον ὁ δυσανάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐκάστην τῶν συχνοτάτων ὑπουργικῶν μεταβολῶν ἠκολούθει γενικὴ ἀνασατάωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ὅτι ὑπῆρχον πέντε κόμματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχε πλήρη ὑπαλληλικὴν στρατιάν.

(2) Τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ὅσον μεγαλοφυΐας καὶ ἂν εἶναι ὁ χρώμενος τοῦ σατυρικοῦ μαστιγίου. Τί ὀλιγώτερον ἀντικειμενικὸν τῶν σατυρῶν τοῦ Ἄριστοφάνους, τοῦ Ἰουβενάλλη, τοῦ Βολταίρου ἢ τοῦ Σουίφτ; Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον ἀκόμη καὶ περὶ τοῦ ἀπεχθανομένου τὴν βιαιότητα Ἀνατόλ Φράνς, οὗ τὰ σατυρικά ἔργα (οἱ τελευταῖοι δηλαδὴ τόμοι τῆς Συγχρόνου Ἱστορίας καὶ ἡ *He des Pingouins*) βρῆθουσι σιωπημάτων κατὰ γνωστῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν προσωπικοτήτων.

(3) *Le temps veillard divin excuse et blanchit tout*, ἔγραψεν ὁ Sainte-Beuve. Οἱ δὲ Ἴταλοι συνοψίζουσι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου τοῦ τὰς ἀσχημίας μετριάζοντος καὶ τὰ πάθη καταπραυνοντος διὰ τοῦ ρητοῦ: *Il tempo e galantuomo*.

δὲ μετὰ τεσσαρρακονταετίαν τὰ δικαιότερα ἢ εὐφρέστερα σκώμματα καὶ ἐπιγράμματα καθίστανται ἀκατανόγητα ἢ φαίνονται πότε σκληρὰ καὶ πότε ἀδίκαια.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἔπρεπε ν' ἀναζίδεται ἐκ τῶν φύλλων τοῦ Ἀσμοδαίου φρικαλέα ἀναθυμιάσις εὐρώτος καὶ πτωματικῆς, καὶ ὅμως ὁ Ἀσμοδαῖος, ἂν δὲν ἐκράτησεν ὅλης τῆς χάριτος τῆς πρώτης του νεότητος, οὔτε ἀπέθανεν οὔτε ἐμαράνθη.

Τοῦτο ὀφείλεται ἀναμφισβητήτως εἰς ὅτι τὸ φιλοσοφικώτατον καὶ πρακτικώτατον πνεῦμα τοῦ Ροῦθου δὲν περιορίζετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰσῆρχετο βαθύτατα εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Τερπόμεθα εἰς τὰς κωμικὰς τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Μολιέρου, διότι ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον τοῦ ε' π. Χ. καὶ τὸν Γάλλον τοῦ ιε' μ. Χ. αἰῶνος, οὓς οἱ κορυφαῖοι τῶν κωμικῶν ἀπεικονίζουσι, διαβλέπομεν ζωγραφισμένην τὴν ἀμετάβλητον ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐπίσης, παρ' ὅλην τὴν ταχύτητα τῆς ἐπελθούσης ἐξελίξεως, οὔτε ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ οὔτε ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία οὔτε αἱ πολιτικαὶ ἡμῶν ἀντιλήψεις ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθεῖν ἄρδην, ὁ δὲ Ἀσμοδαῖος ζῆ, διότι, ἐὰν ἐσατύρισε τὴν μεταβληθεῖσαν ἐπιφάνειαν, ἐγύμνωσε καὶ τὰς διαρκεστέραις, φεῦ! ἀδυναμίας.

Ἐν τούτοις δύο τῶν ἀγώνων τοῦ Ἀσμοδαίου χρήζουσιν ἐξηγήσεών τινων· ὁ κατὰ Βούλγαρη καὶ Κουμουνδούρου καὶ ὁ κατὰ τῶν «Ὁμογενῶν».

Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο μεγάλων κομματαρχῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρκεῖ νὰ λεχθῶσι τὰ ἑξῆς (1) :

Κατὰ τοῦ Βούλγαρη ἐμαίνετο ὁ Ἀσμοδαῖος, ὄχι μόνον διότι οὗτος «χάριν τοῦ κόμματος προέβαινε εἰς πολὺ πλειοτέρας καταστρατηγήσεις τοῦ Συντάγματος ἢ ὁ Ὄθων χάριν τῶν καλῶς ἢ κακῶς νοουμένων συμφερόντων τοῦ ἔθνους» (2), ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ κυρίως ἕνεκα τοῦ ποιοῦ τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ἐν ὀνόματί του ἤσκουν τὴν ἐξουσίαν.

Ὁ ἀτομικῶς ἀμεμπτος Ὑδραῖος, ὁ μετ' ἀπεριορίστου αὐταρχικότητος

(1) Εἶπομεν ἤδη ἱκανὰ περὶ Βούλγαρη ἐν τῷ Βιογραφικῷ σημειώματι (σελ. μστ'—μη') καὶ περὶ Κουμουνδούρου ἐν τῷ παρόντι τόμῳ (ἀνωτ. σελ. ια'—ιβ').

(2) Ὁ Ὄθων ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ἔθνος δὲν ἦτο ὄριμον διὰ κοινοβουλευτικῶν πολιτευμάτων καὶ ὅτι ἀφιέμενον ἐλευθέρου θὰ ἐξέλεγεν ἄνδρας οἵτινες θὰ τὸ ἐξεμεταλλεύοντο καὶ θὰ τὸ ἐτυράνουν οἰκτρῶς. Ἡ ἱστορία τῆς ἐπομένης βασιλείας ἀπέδειξε πόσον ὁ βασιλεὺς ἡγεμὼν εἶχε δίκαιον. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον ὅτι αἱ ἐπεμβάσεις του εἰς τὰς ἐκλογὰς προσεκάλουν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ, γενικῶς δ' ἐπίστευετο ὅτι ἦσαν εἰς τῶν κυρίων λόγων τῆς κατατροχούσης τῆς βασιλείου κακοδομιῆς. Ἐξ οὗ καὶ τὸ γνωστὸν δίστιχον :

Ἄν γίνουσι εἰς τὸ κράτος ἐλευθέρ' ἐκλογαί
θὰ λείβουσι καὶ αἱ δάκρυα τοῦ Φαραῶ πληγαί.

ἀλλὰ καὶ μετ' ἄκρας εὐθύτητος ἐπὶ Ὅθωνος ὑπουργεύσας καὶ πρωθυπουργεύσας, δὲν εἶχε τὰ προσόντα ὅπως παλαιῶν ἐν ἐλευθέρῳ κοινοβουλίῳ κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας γενεᾶς. Νομίσας ὅτι ἡδύνατο ν' ἀναπληρώσῃ τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐγλωττίαν διὰ τῆς αὐθαίρεσις, εἰσηλθεν εἰς τὴν ἐδὸν τῆς παρανομίας καὶ ὀθούμενος ὑπὸ ἀτυχοῦς περιβάλλοντος ἐπὶ τοσοῦτον ἐθυθίσθη εἰς αὐτήν, ὥστε μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν παλαιότερων ἐμπροσώπων συνεργατῶν του, καταλήξας εἰς τὴν δι' ἐκλογικῶν ἐπεμβάσεων εἰσαγωγὴν εἰς τὸ κοινοβούλιον ἀγάλης, ἧς τὸ ποῖον δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ἐξῆς ἀσχηρῶν πλὴν δικαίων γραμμῶν :

« Ἄλλοτε τὸ ἀντιπολιτεύεσθαι εἶχε τοῦτο τὸ δυσάρεστον, ὅτι ἡγαγκάζετο τις πολλάκις νὰ διακόπῃ τὰς σχέσεις του καὶ πρὸς ἀνθρώπους πλύνοντας τὰς χεῖράς των· σήμερον ἡ ἀντιπολίτευσις ἔχει τοῦτο τοῦλάχιστον τὸ καλόν, ὅτι δύναται τις νὰ σφίγγῃ τὴν χεῖρα ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν τιμίων ἀνθρώπων καὶ στρέφῃ τὴν ράχιν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀντιπάθειαν πρὸς τὸν σάπωνα καὶ τὸν ἀνακριτὴν » (1).

Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὸν Βούλγαρον. Κατὰ δὲ τοῦ Κουμουνδούρου ἐπιτίθετο ὁ Ἄσμοδαῖος, ἔχι τόσον δι' ὅσα ἐπρατταν (2), ἀλλὰ δι' ὅσα δὲν ἐπραττε, καὶ κυρίως διότι δὲν εἶχε καταδιώξει ἀπηνῶς τοὺς « Σηλίτας » καὶ διότι διέφευγε τὰς ἐλπίδας ριζικῆς βελτιώσεως τῶν πολιτικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἃς εἶχε γεννήσει ἡ πρώτη ὑπὸ πᾶσαν ἐποφιν θαυμαστὴ ὀλιγόμηνος πρωθυπουργία τοῦ Τρικούπη, καὶ διότι τέλος δὲν ἐπέδωκε δραστηριώτερον τὴν στρατιωτικὴν ἀνασύνταξιν τῆς χώρας, ἣν καθίστων ἐπιτακτικὴν τὰ προετοιμαζόμενα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ μεγάλα πολιτικά γεγονότα. Ἡ δὲ δυσφορία τοῦ Ροῦθου μεταβάλλετο εἰς ἀγανάκτησιν ὅταν ἐβλεπε τὰς συντελουμένας ἐν Ρουμανίᾳ καὶ Σερβίᾳ, αἵτινες οὐτε κἂν ἀνεξάρτητοι τελείως ἦσαν, στρατιωτικᾶς παρασκευᾶς (3).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς « Ὀμογενεῖς », πολλοὶ πρὸ τοῦ Ἄσμοδαίου εἶχον ἀναλάβει τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιθεσιν, ὡς λ. χ. ὁ Κορέσιος, ὅστις πρῶτος ἀπεκίλευσε αὐτοὺς χρυσοκαυθάρους, ὁ Ζωχιῶς (4) ἐν τῷ χαριτωμένῳ καὶ ἀδίκως λησημονηθέντι Ἑσπέρῳ, καὶ ἄλλοι. Ὁ ἀγὼν ὑπενθυμίζει, ἀκόμη καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐλατήρια, τὰ ἐν μέρει μὲν εὐγενῆ, ἐν μέρει δὲ ταπεινά, τὸν κατὰ

(1) Ἄσμοδαῖος, ἀριθ. 16, 20 Ἀπριλίου 1875.

(2) Προσῆπτοντο πικρῶς εἰς τὸν Κουμουνδούρον καὶ τινες διορισμοί, ἰδίως ὁ τοῦ ἱατροῦ Πύρλα εἰς ἔδραν τῆς ἱατρικῆς Σχολῆς. Πόσον ὕψηλά ἵστατο τότε τὸ Πανεπιστήμιον, ἀφοῦ ἤρκει νὰ δυσφημῆσῃ Κυβέρνησιν ὁ διορισμὸς ἐνὸς μόνου Πύρλα!

(3) Βλ. ἰδίᾳ τὸ Πολιτικὸν Δελτίον τῆς 10 Αὐγούστου 1875.

(4) Βουλευτὴς Μέσης ἐπὶ πολλὰς περιόδους, ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ Δεληγεώργη, κατῆρ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ἱατροῦ Ἰωάννου Ζωχιῶ.

τῶν Φαναριωτῶν ἐπὶ Ὄθωνος διεξαχθέντα (1)· μολονότι δ' ὀλιγώτερον τρα-
χὺς καὶ μακρὸς τοῦτου, ὑπῆρξεν ἀρκούντως βίαιος καὶ ἐπίμονος. Νῦν ἐξ
ὄλου τοῦ σάλου ἐπιζῶσι μόνον μερικά ἐπιγράμματα καὶ μερικά ἄρθρα τοῦ
Ροῦθου, χρέζοντα καὶ ταῦτα προλεγομένων, ἀφ' οὗ τῶν σκτυριζομένων οἱ
μὲν ἀπέθανον ἐπὶ τῆς ψάθης, οἱ δὲ γεραίρονται ὑπ' αὐτῶν τῶν ξένων (1) ὡς
κεκρυσσάμενοι οἰκονομικῶς τὴν χώραν. Ἐκείνος δὲ καθ' οὗ κυρίως ἐστρέ-
φοντο τὰ Ροῦθια βέλη, ὁ Ἄνδρέας Συγγρός, θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος ἴσως
τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν.

Ὁ ἀντιομογενισμὸς, ἀντικαιμενικῶς καὶ καλινιστικῶς ἐξεταζόμενος,
εἶναι εὐεξηγήητος, ἂν ὄχι δικαιολογημένος.

Πρῶτον ἤρκασε νὰ τὸν προκαλέσῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ὁ πλοῦτος τῶν
καλινιστοῦντων, πλοῦτος ὅστις ἐπεσκίαζε τοὺς αὐτόχθονας ὅσον σχεδὸν ἄλ-
λοτε ἢ εὐμόρεια, τ' ἄμεμπτα γαλλικὰ καὶ ἡ λεπτοτέρα κοσμικὴ ἀγωγή τῶν
Φαναριωτῶν. Αἱ οἰκογένειαι μάλιστα τοῦ ἀγῶνος, ἐκ τῶν ἐποίων ὁ Ὄθων
καὶ ἡ Ἀμαλία εἶχον καταρτίσει εἶδος τοπικῆς ἀριστοκρατίας, ἔφερον βαρύ-
τερον ἴσως τοὺς ταχύτατα, ἀνευ τῆς βοήθειας αὐτῶν, περιδλεπτον θέσιν
καταλαδόντας «χρυσοκαυθάρους» παρ' ὅτι τοὺς Φαναριώτας ἐκείνους, ἂν κατὰ
πλείστα διέφερον, ἀλλ' οὗς ἀναγνώριζον ὡς ἰσοτίμους καὶ ἔν τισιν ὡς ὑπερ-
τέρους.

Δεύτερον, ἐάν, ὡς πρό μικροῦ ἔλεγον, οἱ ὁμόγενεῖς ἔθεκον πτερὰ εἰς
τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰσήγαγον καὶ κερδο-
σκοπικὰς μεθόδους, ἐξεληχθείσας εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν τελειότητος εἰς τὸ
«Χαδιαρόχανον», ἀλλ' ἔως τότε ἀγνώστους ἐν Ἀθήναις. Συνέπειαι τῆς μετα-
φουθέσεως τῶν μεθόδων τούτων ὑπῆρξαν πλείοται καταστροφαί, ἐν αἷς καὶ
ἡ τοῦ Ροῦθου, ὅστις δυσκόλως ἠδυνήθη νὰ παραδεχθῆ ὅτι ἄνθρωπος, μεθ' οὗ
εἶχαν ἂν ὄχι φιλίαν ἀλλὰ τοῦλάχιστον πυκνὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ἦτο ἀρ-
κατὰ κίβδηλος, ὥστε νὰ διῆθῃ αὐτῷ συμβουλὰς χρηματιστικὰς ἀγούσας εἰς
τὸ βάραθρον.

Τρίτον, ἐν κοινωνίᾳ λαπτυνθείσῃ ὑπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Ὄθωνείου ἀλ-
λῆς τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἀνατραφέντων ἢ μορφωθέντων, ἦτο φυσικόν νὰ
γενῶσιν ἀντιθέρασι τὸ ἄκρατος ὀφειλομισμὸς ὁ χαρακτηρίζων τινὰς τῶν
καλινιστησάντων, ἰδίᾳ δὲ ἡ μανία τῆς ἐπιδείξεως τοῦ πλοῦτου, ἡ ἐξικνου-
μένη μέχρι τοῦ βαθμοῦ ν' ἀναγγέλλεται εἰς τοὺς συνδυαυμένους καὶ ἡ τιμὴ
τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης κεραιθεμένων (3).

(1) Τοῦτου διδοῖ ἰδέαν τὸ Δοκίμιον περὶ Φαναριωτῶν τοῦ Ζαλλώνη.

(2) Α. χ. τοῦ κ. Βίκτωρος Βεράρ. (βλ. τὸ συμπέρασμα τῆς Τουρκίας
καὶ τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ).

(3) Εἰς τὴν τράπεζαν ἐνὸς τῶν μᾶλλον ματαίων ἀμφιτρονῶν διημείφθη
ὁ ἐξῆς ἀμίμητος διάλογος:

— Πρόσεχε, κύριε τᾶδε, αὐτὸ τὸ κρασί ποῦ πίνεις ἔχει δέκα φράγκα
τὸ ποτήρι.

— Νὰ τὸ πιούμε τότε γλήγωρα, νὰ μὴ τρέξουν οἱ τόκοι.

Σήμεραν εύτυχώς επήλθε σχεδόν τελεία άφομοίωσις αύτοχθόνων και έτεροχθόνων· όθεν, καιπερ αναγνωρίζοντες ότι Φαναριώται και Όμογενείς δυνατόν νά είχαν σπουδαία τινά έλαττώματα, δέν βλέπομεν παρά έν πράγμα, ότι ήσαν Έλληνες και ότι άπανελθόντες εις τό μικρόν βασίλειον υπήρξαν πρόξενοι άσυγκρίτως μεγαλειτέρας ώφελείας ή βλάβης.

Ό άνήρ όμως, όστις μίαν ήμέραν — και καλόν θά ήτο ή ήμέρα αύτη νά μή εδράζουε πολύ — θά συγγράψη τήν ιστορίαν του νεώτερου βασιλείου και όστις θά μελετήσῃ κατ' ανάγκην τήν εξέλιξιν τής έλληνικής κοινωνίας, δέν είναι δυνατόν νά μή εξέτάσῃ τάς μεταξύ των έξώτων Έλλήνων και των έσω προστριβίς. Άνεκτίμητον δέ φρονοῦμεν διά τοιαύτην μελέτην «document» θ' άποτελέσωσιν αι σάτυροι του Άσμοδαίου.

Είπον ήδη ότι ο σατυρικός κατ' ανάγκην είναι και προσωπικός. Προσωπικός εις πλείστας των επιθέσεων του υπήρξε και ο Ροΐθης. Ός εκ τούτου δέ προέκυπτε τό δίλημμα ή ν' αναδημοσιεύσωμεν γραμμάς θεγούσας νεκρούς ως επί τό πολύ άνδρας ή νά παραλείψωμεν τό μεγαλιτέρον μέρος του Άσμοδαίου. Παρ' όλην ήμῶν τήν επιθυμίαν νά μή κεράνωμεν ούδένα ένομίσασμεν ότι οι εκδόται του Ροΐθου δέν εδικαιοῦντο ν προΰσιν εις τοιοῦτον έκρωτηριασμόν, έν δέ παραλείψαμεν τάς Όνολογίς, δηλαδή χαρακτηρισμούς των κυριωτέρων επιτελών του Ρούλγαρη, επήξαμεν τοῦτο διότι άφ' ένός μόν οι χαρακτηρισμοί οῗτοι ανεδημοσιεύθησαν τῷ 885 εις τά Πάρεργα⁽¹⁾, όπου οι φιλοστοργεοί δύνανται ν' ανεύρωσιν αυτούς, δεύτερον δέ διότι πρόκειται περί ανθρωπων οὗς μόνον πρόσκαιροι περιστάσεις ίφερον εις τήν πρώτην γραμμήν και οῗτινες μετά τριάκοντα πάντα έτη είναι πλέον λησμονημένοι ή οι ποιηται τής Νέας Σχολής.

Συμπέρασμα

Ό διεξερχόμενος σήμεραν πολλάς των έν τῷ πρόντι τόμων πολιτικῶν ή σατυρικῶν σελίδων του συνήθως διά μελανῶν διόπτων βλέποντος τά πράγματα Ροΐθου καταλαμβάνεται υπό αίσιοδοξίας. Όπως ή Έθνική Βιβλιοθήκη δέν είναι εις όλαν ήτο θέσιν τῷ 1880, οῦτω και οι φιλολογικοί κύκλοι και τά πολιτικά έθιμα και έν γένει ο Έλληνισμός πλείστας επετέλεσε προόδους, και πολλά άποικα, καθ' ὧν εξανίστατο ο δικαιός κληθείς «προδρομικός» συγγραφεύς, εξέλιπον.

Άλλά τοῦτο δέν θά ήτο λόγος διά νά παύσωμεν αναγινώσκοντας τόν Ροΐθην. Διότι διπλωματικῶς μόν ή θαμιονίς υπ' αὐτοῦ περιγραφείσα σύστασις τής Ίλλυρικῆς Χερσονήσου δέν μεταβλήθη, και η αὐταί δυσχέραις υπό

(1) Βλ. σελ. 174—193.

ἑλλην μορφήν μοιραίως πάντοτε θ' ἀναφαίνονται (1). Οὐδὲ δυστυχῶς ἤλλαξεν ἐντελῶς καὶ ἡ φύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις παρά πλείστας ἀρετάς ἔχει ὁμως τὸ ἐλάττωμα ὅτι, ἐνῶ ἄριστα διαβλέπει τὸ ὀρθόν, ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτοῦ ὅπως ἔγραψεν ὁ Ἄναστ. Βυζάντιος εἰς τὸ κάλλιστον τῶν πολιτικῶν του δοκιμίων (2), «ἀνευ συνοχῆς καὶ προγράμματος, μετ' ἀδρανοῦς ἀπεχθείας κατὰ τῶν διαφθορμένων, μετ' ἀστάτου εὐμενείας ὑπὲρ τῶν χρηστῶν».

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐπ' ἐσχάτων παρατηρεῖται βαθεῖα μεταβολή, πλὴν συμμετοχὴ τριετῆς εἰς τὰ πλείστα τῶν διοικητικῶν συμβουλιῶν μ' ἐπειραν ὅτι οἱ ἀποκεντρωτικοὶ νόμοι ἐκλείσαν τὰς λεωφόρους, ὅχι ὁμως καὶ τὰς ἀτραπούς τῆς συναλλαγῆς καὶ ὅτι πολλὰ «καλὰ καλληκάρια» ἔμαθον ἤδη τὰ νέα ταῦτα «μονοπάτια».

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἤδη μίαν φοράν ἐφάνη ὅτι εἶχομεν εἰσέλθει πλησίον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐνομίας. Αἰνίσσομαι τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν διαλυθέντων τῶν τριῶν μεγάλων κομμάτων, ὁ Ὅθων εἶχε κατορθώσει νὰ χωρίσῃ τὴν διοίκησιν τῆς πολιτικῆς.

Ἄλλὰ τὸ ὄνειρον ὀλίγον διήρκεσε καὶ αἱ χειρότερα ἡμέραι τοῦ Κωλέττη ἐφαίνοντο παράδεισος εἰς τοὺς ζήσαντας τὰ ἔτη 1863—1875.

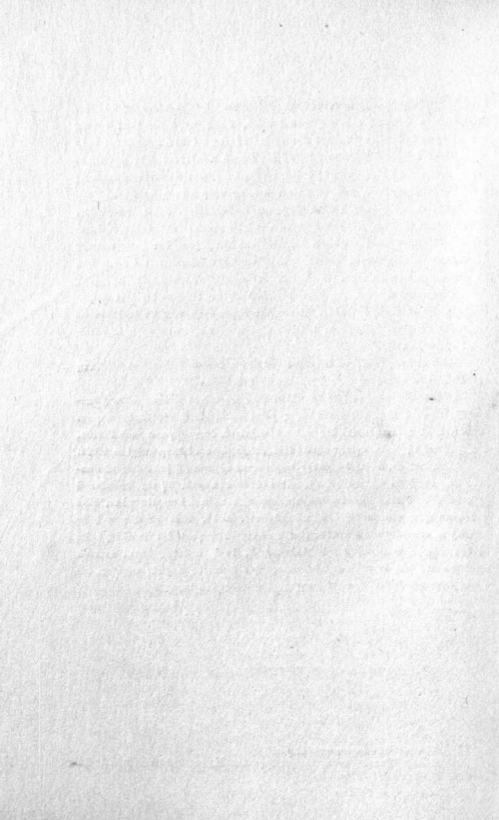
Ἡ μεταβολὴ τῶν καιρῶν ἀποκλείει εὐτυχῶς πάντα φόβον τοιαύτης ὑποτροπῆς, πλὴν ἡ ἰδέα τῆς συναλλαγῆς μένει ἐρριζωμένη εἰς τὰ ἔθιμά μας. Ὅθεν καὶ αἱ πολιτικαὶ σελίδες καὶ τὰ πολιτικὰ ἐπιγράμματα τοῦ Ροῖδου, ἐνεξαρτήτως τῆς φιλολογικῆς αὐτῶν ἀξίας, παραμένουσι διδάγμα οὐχὶ περιττόν.

Ἄλλὰ καὶ ἂν, ὅπως ἐκ μέσης καρδίας τὸ εὐχομαι, ἡ βελτίωσις τῶν πολιτικῶν μας ἡθῶν ὑπῆρξε ριζικὴ, κἀλιν ἴσον νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι αὐτὲ ἡ ἐργασία τοῦ Ροῖδου ἀπέδη ματαίαν, ἀφοῦ τόσα κακὰ περιέστειλαν, οὔτε ἡ ἀγανάκτησις του ὑπῆρξεν ἀδικαιολόγητος, ἀφοῦ, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν λογισθῆ ἡ συντελεσθεῖσα πρόοδος, μένει ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐντελῶς ἄλλη ἦν ἡτο νῦν ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἂν ἡ πρόοδος αὕτη, ἀντὶ νὰ εἶναι βραδεία καὶ ἐν πολλοῖς αὐτόματος, ἦτο ἐγκαιρὸς καρπὸς ταχείας, συστηματικῆς καὶ ἐπιμελῶς προδιαγεγραμμένης ἐπιστήμου ἐργασίας.

A. A.

(1) Βλ. τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς Ὁρας.

(2) Τὸ περὶ Ἑπταμετῶνδρα Δεληγεώργη βλ. Ἔργα (ἐκδόσις Ἀλεξ. Βυζαντίου, Τεργέστη 1893) σελ. 27—39.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΕΚ ΤΩΝ ΣΚΝΙΠΩΝ ΤΟΥ «ΑΣΜΟΔΑΙΟΥ»

Τὰς πηγὰς ταῦ Νεΐλου ἀνεκάλυψαν, ὡς γνωστόν, οἱ πλοίαρχοι Γράντ καὶ Σπέκιος πλησίον τῆς λίμνης Νιάνζας. Πρὶν ὅμως φθάσωσιν ἐκεῖ πολλὰ ἔπαθον καὶ πλείονα εἶδον περίεργα καὶ τερατώδη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς, δράκοντας μακροτέρους φθινοπωρινῆς νυκτός, κώνωπας μεγάλους ὡς κωνοπίδια, δένδρα φέροντα ἄρτους ἀντὶ ὀπωρῶν. Πάντων ὅμως τούτων περιεργότερα ἦσαν τὰ ἔθιμα καὶ αἱ τελεταὶ τῆς αὐτῆς τοῦ βασιλέως τῆς Βουαχόννης, Μτέζα τοῦ Α΄. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ἤτοι μαστιγώσεων, βορβοροφαγίας καὶ στραγγαλισμῶν περιττὸν νομίζομεν νὰ εἰπωμέν τι θεωροῦντες ταῦτα ἀνεπίδεκτα ἐγκληματισμοῦ παρ' ἡμῖν. Ἐτέραν τινὰ ὅμως ἐθιμοτυπίαν τῆς ἀφρικανικῆς αὐτῆς, τὴν εἰς τοὺς χοροὺς δηλ. πρόσκλησιν δεσποινῶν ἄνευ τοῦ συζύγου καὶ παρθένων ἄνευ πατρὸς ἢ ἀδελφῶν (ἂν μάλιστα τύχωσιν ὠραῖαι) ἀπεπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ ἡμέτερα ἔθιμα ὁ ἐπὶ τῶν προσκλητηρίων ὑπάλληλος Δ. προσκαλέσας ἀνάνδρους τὰς Κυρίας Κ. καὶ Α.

Τὸ πείραμα ἀπέτυχεν, οὐδεμιᾶς τῶν κυριῶν τούτων δεχθείσης τὴν πρόσκλησιν. Ὅπωςδῆποτε ὅμως κρίνομεν δίκαιον νὰ συγχαρῶμεν τὸν ἀξιώτιμον Κύριον Δ. διὰ τὴν ἀκριβῆ αὐτοῦ γνώσιν τῆς βουαχοννιακῆς ἐθιμοταξίας.

Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἀλβιόνος, μάλιστα δὲ οἱ λεγόμενοι λιμνῖται (lakistes), θεωροῦσιν ὡς οὐσιῶδες συστατικὸν τῆς γυναικείας καλλονῆς τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν διαφάνειαν· τὰς δὲ ἡρωίδας αὐτῶν ἐνασμενίζονται παραβάλλοντες ὅτε μὲν πρὸς νέφος, ὅτε δὲ πρὸς Ἴριδα ἢ πτέρυγα ζεφύρου. Τὰ τοιαῦτα ἐνομίζομεν ποιητικὰς ἀδειίας, οὐδέποτε ἀπαντήσαντες διαφανεῖς γυναῖκας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως βασιλικὴν ἐσπερίδα, εὐρεθέντες κατὰ τύχην ὀπισθεν

τῆς Κας Σ., ἐπέισθημεν ὅτι οἱ Ἄγγλοι ποιηταὶ ἔχουσι δίκαιον. Ἰστατο αὕτη πρὸ ἡμῶν ὡς στήλη ἀτμοῦ, καὶ διὰ τοῦ σώματος αὐτῆς ἐβλέπομεν ὡς διὰ καθαροῦ κρυστάλλου ὄλον τὸν χορὸν καὶ τὸν Κον Χρηστίδην ἀποκοιμηθέντα ἐπὶ τοῦ Μεγαλοσταύρου του.

Ὁ Κ. Ρηγόπουλος καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετέβησαν εἰς Ἀμερικὴν ἐπίτηδες, ἵνα θαυμάσωσι τὴν ὁρμὴν καὶ τὸν πάταγον, μεθ' ὧν χύνονται τὰ ὕδατα τοῦ Νιαγάρα. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσωσι τοιαύτην ὁδοιπορίαν δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἰδέαν τοῦ φαινομένου ἱκανὴν παρατηροῦντες τὸν χεῖμαρρον τῶν βασιλικῶν ξένων εἰσορμῶντα τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸ ἑστιάτοριον.

Πανταχοῦ τῆς γῆς οἱ μεγάλοι κλέπται τυγχάνουσι ἐξαιρετικῶν τιμῶν καὶ ἐδαφιαίων ὑποκλίσεων. Οὐδόλως λοιπὸν ἠπορησαμεν συναντήσαντες ἐν βασιλικῇ αἰθούσῃ καὶ ἰδρυτᾶς μεταλλευτικῶν ἐταιριῶν παράδοξος ὁμως ἐφάνη ἡμῖν ἡ μεταξὺ τούτων παρουσία τοῦ κ. Β. . . οὐ αἱ κατακτήσεις περιορίζονται εἰς κιβώτιον ἐνδυμάτων.

Ἔτος Α', ἀριθ. 1, 5 Ἰανουαρίου 1875

Πασῶν τῶν ἐφημερίδων τὸ δ' φύλλον κατέχεται καθ' αὐτὰς ὑπὸ τοῦ ἰσολογισμοῦ Τραπεζῆς τινός. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερπλέονασε δυστυχῶς ἐξ ὄλων τούτων μόνον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα φαίνεται οὔσα τετράπους.

Ἔτος Α', ἀριθ. 2, 12 Ἰανουαρίου 1875

Ἄδίκως, νομίζομεν, κατηγοροῦνται ὡς ὄλως στεῖραι καὶ ἄγονοι αἱ παρ' ἡμῖν μεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας ἐπὶ τῶν ἔρειπίων ἐκάστης αὐτῶν ἠγέρθη μέγαρον μεγαλοπρεπές καὶ καλλιμάρμαρον.

Ὅπωςδήποτε ὁμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐφάνημεν ὁπωσοῦν ἀγάριστοι πρὸς τοὺς ἰδρυτᾶς τῶν τοιούτων ἐταιριῶν, ἀφίνοντες αὐτοὺς ν' ἀνεγείρωσι μέγαρον ἰδίᾳ δαπάνῃ· ἐνῶ, ἂν εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου ἔπραττον οὗτοι ὅσα ἔπραξαν παρ' ἡμῖν, ἤθελον φιλοξενεῖσθαι καὶ διατρέφεσθαι δαπάνῃ τοῦ δημοσίου.

Ἔτος Α', ἀριθ. 3, 19 Ἰανουαρίου 1875

Ὁ Ἄσμοδαῖος εὗρηκε προχθὲς καθ' ὁδὸν περιέργον εἶδος προσκλητηρίου, γεγραμμένον ἐν εἴδει ἰατρικῆς συνταγῆς ἰδού αὐτό, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς μίμησιν :

Πᾶσαν τετάρτην ἐν κύπελλον τέϊον.

Γάλακτος οὖγγ. $\frac{1}{2}$

Ρουμίου σταγ. 4

$\frac{3}{1}$ 75

X**

Διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς

*Ἔτος Α', ἀριθ. 3, 19 Ἰανουαρίου 1875

Προχθὲς ἐλάβομεν τὴν κατωτέρω ἐνυπόγραφον ἐπιστολήν, ἣν μετ' ἀκριβῆ ἔρευναν νομίζομεν ὑπαγομένην εἰς τὴν τάξιν τῶν σκνιπῶν.

Ἀξιότιμε Κε Συντάκτα!

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς ἀξιότιμου ἡμῶν Ἐφημερίδος ἀνέγνων πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι καθ' ὑμᾶς ἡ ἔθνωφελεστέρα χρῆσις τῶν εὐγενῶς προσφερομένων ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ πατριώτου κ. Κωνστ. Ζάπτα ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδων δραχμῶν ἑτησίως ἤθελεν εἶναι, ἂν ἐκ τούτων αἱ μὲν ἑκατὸν χιλιάδες διενέμοντο ἕξ ἴσου εἰς τοὺς πέντε κορυφαίους κομματάρχας ἵνα ἀφήσωσι τὸν τόπον νὰ ἡσυχάσῃ ὑπὸ ᾧσαν οἰανδήποτε κυβέρνησιν, αἱ δὲ λοιπαὶ πενήκοντα εἰς τοὺς ἀξιότιμους κ.κ. Ἄχολον, Δουζίναν, Σαρίπολον καὶ Ἀφεντούλην, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ σιωπήσωσι. Τὴν τοιαύτην χρῆσιν ἐπιδοκιμάζω ἕξ ὅλης καρδίας· νομίζω ὅμως ὅτι ἐκ τῆς λαμπρᾶς προσφορᾶς τοῦ φιλογενοῦς ἀνδρὸς ἡδύνατο ν' ἀποσπασθῇ ἐν μικρὸν ποσὸν πρὸς θεραπείαν καὶ τῶν ἀκολούθων ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους.

Νὰ χορηγῶνται κατ' ἔτος εἰς τὴν πρυτανείαν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου δραχμαὶ χίλια διακόσαι εἴκοσι τέσσαρες ἵνα διατίθενται ὡς κατωτέρω :

Α'. Δραχ. πέντε εἰς τὸν ἀκάματον καθηγητὴν κ. Ρουσόπουλον, πρὸς ἀγορὰν ὀλίγου ἀττικοῦ ἁλατος, ἵνα ἀρτύῃ τὰς πολυτίμους αὐτοῦ διατριβάς, αἵτινες διὰ τὴν ἔλλειψιν τοιοῦτου ἀναγκαίου παστώματος κατήντησαν ἐσχάτως τόσον βαρυστόμαχοι, ὥστε οἱ ἀκροαταὶ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς, εὐθὺς μετὰ τὴν παράδοσιν, τρέχουσιν ἀθρόοι εἰς τὰ καφενεῖα ροφῶντες μυθώδη ποσὰ ἀψίνθου καὶ **κονιάκ** πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ὑγείας των.

Β'. Δραχ. χίλια διακόσαι εἰς τὸν χαλκέντερον κ. Κόντον ἵνα ἀρχίσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἑξατόμου αὐτοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς ὑβρεολογίας, εἰς ἣν ἀπὸ δεκαετίας νυχθημερὸν ἀσχολεῖται.

Γ'. Δραχ. ἑννέα εἰς τὸν κ. Μιστριώτην πρὸς ἀγορὰν σάπωνος.

Δ'. Δραχ. τρεῖς εἰς τὸν κ. Φρεαρίτην πρὸς ἀγορὰν μιᾶς φιάλης Benzine Collas.

Ε'. Δραχ. ἑπτὰ πρὸς ἀγορὰν μιᾶς muselière διὰ τὸν ἀξιόλογον κ. Ξ. Λάνδερρο, ἔχοντα τὴν κακὴν συνήθειαν ν' ἀσπάζεται εἰς τὸ στόμα ὄσους γνωρίμους τοῦ ἀπαντᾷ καθ' ὁδόν· καὶ τοῦτο δὲν ἀρέσκει εἰς ὄλους.

Ἐποῦ θεραπευθῶσιν αἱ κατεπίγουσαι αὐταὶ ἀνάγκαι τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, νομίζω καλὸν νὰ διατεθῇ μικρὸν τι ποσὸν ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα κονδύλια :

Α'. Δραχ. τριάκοντα εἰς τὸν φιλολογικὸν σύλλογον *Βύρωνα*, ἵνα κρύψη ὀπισθεν παραπετάσματος τὸ ἐν τῷ προδόμῳ ἐκτεθειμένον κρεββάτιον, οὗ ἡ παρουσία εἶναι ἀπρεπής, ὅταν μάλιστα πρόκειται νὰ γείνη λόγος περὶ Σαλφουῦς τῆς Λεσβίας.

Β'. Δραχ. τεσσαράκοντα εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ *Περικλέους*, ἵνα χορηγῇ ἐν κατ' ἔτος πανταλόνιον εἰς τὸν ἀξιότιμον κ. Κ. Π. . . , διότι ὁ ἐσχάτως πνεύσας σφοδρὸς βορρᾶς ἔκαμεν ἀποκαλύψεις σκανδαλώδεις διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς ἐταιρίας.

Γ'. Δραχ. τριακόσαι κατ' ἔτος εἰς τὰς κυρίας Α., Β., Γ., διὰ νὰ μακρύνωσιν ὅπως οὖν τὰς ἐσθῆτάς των, διότι οἱ πόδες αὐτῶν δὲν εἶναι κινέζικοι.

Ἴσως μὲ ἐρωτήσετε, ἀξιότιμε κ. Συντάκτα, τί μὲ ἐνδιαφέρει ἡ τελευταία αὕτη λεπτομέρεια ἀφοῦ εἶμαί καλόγηρος. Ἄλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν ὑποχρέωσιν ἣν μοι ἐπιβάλλει τὸ ράσσον μου νὰ χαμηλώνω τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν γυναικῶν, προσβάλλομαι εἴπερ πᾶς ἄλλος ὑπὸ τοῦ τοιούτου σολοικισμοῦ.

Ταπεινὸς δοῦλός σας
καὶ διάπυρος εἰς Θεὸν εὐχέτης

Σωφρόνιος Βατοπεδινὸς

Ἔτος Α', ἀριθ. 4, 1875 Ἰανουαρίου 1875

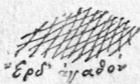
Εἰς τὴν προγονικὴν ἡμῶν ἱστορίαν ἔστησεν ἐποχὴν ἡ καθόδος τῶν Ἡρακλειδῶν· οἱ δὲ ἀπόγονοι ἡμῶν θέλουσι μνημονεύει τῆς καθόδου τῶν ὁμογενῶν. Μετὰ χίλια ἢ δισχίλια ἔτη ὁ τότε κ. Κ. Παπαρηγόπουλος θέλει διηγῆσθαι ὅτι μεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἐπέδραμεν ἐκ τῶν παραλίων τοῦ θρακικοῦ βοσπόρου εἰς τὴν Ἀτικὴν φυλὴ ἀνθρώπων, οἵτινες ἐκαυχῶντο ἐπὶ ἐλληνικῇ καταγωγῇ καὶ πατριωτισμῷ. Οἱ ἐπιδρομεῖς οὗτοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ στρατηλάτου, ὅστις ἀνέβαιναν ἵππον μικρὸν, εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέχοντας, ρώθυνας πλατυτάτους, ὀδόντας μακροὺς, ὑποκάμισα κενητὰ καὶ ἀφήρει τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ στόματος τῶν πτωχῶν.

Ἄλλος πάλιν ἱστορικὸς θέλει παρατηρήσει, ὅτι ὁ κ. Παπαρηγόπουλος ἠδίκησε τοὺς ὁμογενεῖς τούτους παραστήσας αὐτοὺς

ὡς ψωμάρπαγας, ἐνῶ ἀπεναντίας ἦσαν σαρκοβόροι καὶ μάλιστα ἀνθρωποφάγοι, τρεφόμενοι ἐκ κρέατος αὐτοχθόνων, οὓς συνελάμβανον διὰ παγίδος τινὸς τῆς ἐφευρέσεώς των καλουμένης **μετοχῆς**.

Ἡ πλουτολογικὴ ἐπιστήμη ἐξηκρίβωσε πρὸ πολλοῦ ἐκ τίνων στοιχείων συνίσταται ὁ ὑπὸ τῶν μεγάλων πλὴν τιμῶν τραπεζιτῶν καὶ ἐμπόρων συσσωρευθεὶς πλοῦτος. Κατὰ τὰς ἀκριβεστεράς ἀναλύσεις, τὰ τάλαντα τῶν Στεφάνοβικ, Ροδοκανάκη, Σίνα, Ράλλη καὶ τῶν τοιούτων συνίστανται ἐξ ἴσων περιόπου δόσεων φιλοπονίας, φειδοῦς, ἀγχινοίας καὶ τύχης. Ὑποβάλλοντες καὶ ἡμεῖς ἐκ περιουρείας εἰς τοιαύτην χημικὴν ἀνάλυσιν μίαν λίραν τοῦ στρατηλάτου, εὔρομεν αὐτὴν ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν ἀκολουθῶν στοιχείων :

Δάκρυον ὄρφανοῦ	0,02
Στεναγμοὶ γήρας	0,01
Πεῖνα συνταξιούχου	0,01
Εὐνοια Τούρκου	0,03
Ἐλαστικότης Κώδικος	0,05
Νωθρότης Εἰσαγγελέως	0,03
Εὐθήθεια μετόχου	0,85
	<hr/>
	1.00

Οἱ μεγάλοι τῆς γῆς λαμβάνουσι ὡς οἰκόσημα τὰ ὄργανα, δι' ὧν οἱ προπάτορες αὐτῶν κατώρθωσαν τὸ μεγαλεῖόν των, ἦτοι ξίφη, περικεφαλαίας, ἀσπίδας, ρόπαλα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ φιλογενὴς Α. Σ . . . , νομίσας κάκεινος ὅτι κατώρθωσε νὰ μεγαλώσῃ ἔλαβεν οἰκόσημον τὸ ἀνωτέρω εἰκονιζόμενον, τὸ δίκτυον δηλ. τὸ χρησιμεῦον αὐτῷ εἰς ἄγραν μετόχων. Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι τὰ οἰκόσημα συνήθως δὲν ἐμφαίνουσι ἴδια κατορθώματα, ἀλλὰ πατραγαθίας ὡς ἐκ τούτου κατὰ τοὺς κανόνας τῆς **ἐραλδικῆς** πολὺ καταλληλότερον διὰ τὸν κ. Α. Σ ἤθελεν εἶναι τὸ κατωτέρω.

Συμμεριζόμεθα πληρέστατα τὴν γνώμην τοῦ Ξενοφῶντος, καθ' ὃν ἡ ἀχαριστία εἶναι τὸ χειρότερον ἐλάττωμα. Ἐπεὶ ἄλλοι ὅμως ἢ ἀριθμητικὴ εἶναι ἐπιστήμη ἀδυσώπητος. Κατὰ ταύτην ἐξετάζοντες τὰς πρὸς τὸν φιλογενέστατον στρατηλάτην δοσοληψίας, εὐρίσκομεν ὅτι ἐδωρήσατο μὲν πρὸς ἡμᾶς ἐν πτωχοκομείῳ, ἤρπασε δὲ παρ' ἡμῶν ἐκ μόνης τῆς διαφορᾶς τοῦ τιμήματος τῶν λαυριοχάρατων ἑκατομμύρια τοῦλάχιστον δεκαεξί, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ κτισθῶσι πτωχοκομεία ἑκατὸν τεσσαράκοντα τρία, περιλαμβάνοντα πτωχοὺς δεκατέσσαρας χιλιάδας πεντακοσίους.

Ἔτος Α', ἀριθ. 5, 2 Φεβρουαρίου 1875

Οἱ διευθύνοντες τὸν γαλλικὸν θίασον, πληροφορηθέντες ἐκ τῆς μυθολογίας πῶς ἡ Πέρεια ἔκαμε τὸν Κρόνον νὰ καταπίη ἐσπαργανωμένον βράχον ἀντὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὑπέβαλον εἰς τοιοῦτον πείραμα τὸ κοινὸν τῆς πρωτεύουσας, παραθέσαντες αὐτῷ ὅμοιον συμπόσιον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Φάουστ» τοῦ Gounod.

Ἔτος Α', ἀριθ. 6, 9 Φεβρουαρίου 1875

Τὴν παρελθοῦσαν δευτέραν ὁ κρότος τοῦ ἐν τῷ πολυγώνῳ δοκίμασθέντος ἀμερικανικοῦ πυροβόλου ἐξύπνησε τὴν ἀπὸ εἰκοσαετίας κοιμωμένην **Μεγάλην Ἰδέαν**, ἣτις ἀνοίξασα τὰς πτέρυγας τῆς ἀπέπτη κατ' εὐθείαν εἰς τὸ βουλευτήριον. Οὐδένα εὐροῦσα ἐκεῖ, μετέβη νὰ ἐπιθεωρήσῃ τοὺς στρατῶνας, τὰ ὀπλοστάσια, τὰ θωρακωτὰ καὶ τὸν Κανάρη, ὃν εὗρε μεταμορφωθέντα εἰς ἅγιον λείψανον. Τὸ ἐσπέρας ἀνέπασε τὴν πτῆσίν τῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἠσπίασθη μετὰ δακρύων τὸ μέτωπον τοῦ κοιμωμένου Κωνσταντίνου, καὶ τέλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ἀλλ' ἰδοῦσα ἐκεῖ τοὺς κοσμοῦντας τὰ στήθη τῶν ὑπουργῶν μας τουρκικοὺς Μεγαλοσταύρους, ὑπῆγε πάλιν νὰ κοιμηθῇ.

Ἔτος Α', ἀριθ. 6, 9 Φεβρουαρίου 1875

Οἱ κ. κ. μέτοχοι τῆς Ἑλλ. Μεταλλευτικῆς συνῆλθον προχθὲς εἰς συνέλευσιν ἵνα ἀκούσωσι τὸν ἐπικήδειον λόγον τῆς ἐταιρίας, ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ γραμματέως κ. Κλεάνθους. Ἐν αὐτῷ γίνεται πολὺς λόγος περὶ **μελλούσης ζωῆς**. Ἡ Ἀνατολή εἶναι ἡ χώρα τῶν θαυμάτων καὶ ἐν αὐτῇ ἐπέπρωτο νὰ ἴδωμεν μεταλλευτικὰς ἐταιρίας, αἵτινες ἀντὶ νὰ ἐγκύπτωσιν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν γῆν ὑποῦσιν εὐσεβῆ βλήματα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 6, 9 Φεβρουαρίου 1875

Ἐν συνομιλίᾳ τινὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα δοθέντος χοροῦ εἰς τὴν ἐν Πειραιεὶ Λέσχῃν, ἔλεγέ τις ἐκ τῶν ἐκεῖ παρευρεθέντων ὅτι *la reine du bal* ἦν ἡ κ. Ξ. Τότε ἀπήντησε χασμῶμενος ἕτερος: φαντάζομαι τὰς κυρίας τῆς τιμῆς καὶ τὸν λαὸν τῆς βασιλείσεως ταύτης.

Ἔτος Α', ἀρ. 9, 2 Μαρτίου 1875

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου φορέσας καθαρόν ὑποκάμισον τὸ ἐσπέρας τῆς παρελθούσης Κυριακῆς δὲν ἀνεγνωρίσθη. Ὁ «Ἀσμοδαῖος» θὰ κάμῃ αὐτὸν γνωστὸν ἀργότερα, ἵνα μὴ τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ὅτε πάλιν ὁ Κύριος οὗτος θὰ ἀλλάξῃ ὑποκάμισον, παραγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν περιεργῶν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 9, 2 Μαρτίου 1875

Ἄν δεσποινὶς κατὰ Βλάχον, ἢ δεσποσύνη κατὰ Μάγνην, ἢ κόρη κατὰ Γεωργιάδην, παρακεντὲν τοῦ Κόντου, ἢ *matmazel* κατὰ Dandy, ἢ τσοῦπα κατὰ Ἄγολον, ἢ κοπέλα κατὰ Βολτέραν, ἢ κουρίτζι μὲ συμπάθειον κατὰ Κατζίκαπῆν, ὁ «Ἀσμοδαῖος» θὰ ἀποφανθῇ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον.

Ἔτος Α', ἀριθ. 10, 12 Μαρτίου 1875

Πᾶς ὁ παραδεχόμενος ὅτι μεταξὺ δύο σημείων ἢ εὐθείᾳ γραμμῇ εἶναι ἢ συντομωτέρα, ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ παρομοιάσῃ τὸ ἡμέτερον σύνταγμα πρὸς ποινικὸν κώδικα ὀρίζοντα μὲν καὶ περιγράφοντα τὰς ἀξιοποίνους πράξεις, οὐδὲ γοῦ ὁμοῦς λέγοντα περὶ ποινῶν.

Ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη ἐξηκορίβωσεν ὅτι διὰ μὲν τὰς νόσους, ὅσαι εἶναι ἰάσιμοι, ἐν μόνον φάρμακον ὑπάρχει, ὁ σίδηρος κατὰ τῆς γλωρώσεως, ἢ κινίνη κατὰ τοῦ πυρετοῦ, καὶ τὸ θειὸν κατὰ τῆς ψώρας, διὰ δὲ τὰς ἀνιάτους, ὡς τὸν καρκίνον ἢ τὴν χολέραν, πληθὺς ἱατρικῶν. Ἀναλογιζόμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν συνταγῶν ὅσαι ἐγράφησαν κατὰ τῆς *συνταγματικῆς* ἡμῶν καχεξίας, πολὺ φοβούμεθα ὅτι αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν. Μόνος ὁ σίδηρος καὶ τὸ πῦρ μένουσι ἀκόμη νὰ δοκιμασθῶσιν, ἀλλ' ἔλλείπει ὁ Ἱπποκράτης.

Οὐδέποτε γελῶμεν τόσον πολὺ ὅσον ὅταν ἀναγινώσκωμεν στερεοτύπως εἰς τὸν «Αἰῶνα» ὅτι τὸ ποτήριον τῆς παρανομίας ἐπληρώθη καὶ ἐπίκειται ἡ ὥρα τῆς χύσεως. Ὁ «Ἀσμοδαῖος», κρίνων ἐκ τῶν ὅσα βλέπει, πιστεύει ὅτι τὸ ποτήριον τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πίθος Δαναΐδων.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 11, 21 Μαρτίου 1875

Ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, προσκληθεὶς εἰς τὸ δεῖπνον τῶν Ἀνακτόρων, ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἔχει πόδας, ὁ κ. Δεληγεώργης ὅτι δὲν ἔχει ὄρεξιν, οἱ δὲ κ.κ. Παξιμάδης, Χρησίδης, Κανάρης καὶ οἱ λοιποὶ ἀγωνισταὶ ὅτι δὲν ἔχουσιν ὀδόντας (1).

Ἵνα ἐμπνευσθῆ τύψις συνειδότος εἰς τὸν στόμαχον τῶν ἀπουσιασάντων, ἐδημοσιεύθη τὴν ἐπιούσαν τοῦ δείπνου διὰ τῶν ἐφημερίδων τὸ menu, ἧτοι ὁ λουκούλλειος κατάλογος τῶν ἐδεσμάτων. Πολλοὶ πιστεύουσιν ὅτι, ἂν ἀντὶ τῆς ἐπιούσης ἐδημοσιεύτο οὗτος τὴν προτεραίαν, ἢ τράπεζα ἤθελεν εὑρεθῆ εἰς νόμιμον ἀπαρτίαν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 13, 30 Μαρτίου 1875

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Ἀσμοδαίου»

Καὶ ἐξ ἄλλης μου ἐπιστολῆς γνωρίζετε ὅτι, καίτοι καλόγηρος καὶ ἔχων τὴν πατρίδα μου ἐν οὐρανῷ, νομίζω οὐχ ἥτιον καθήκον μου νὰ φροντίζω καὶ περὶ τῆς ἐπιγείου. Σήμερον σὰς γράφω διότι βλέπω μὲ λύπην πολλὴν ὅτι ὁ τύπος τῆς ἀντιπολιτεύσεως, εἴτε ἐκ πάθους εἴτε μὴ βλέπων μακρότερα τῆς μύτης του, προσενεῖ εἰς τὸ κοινὸν ἀδίκους ἀνησυχίας καὶ τολμᾷ μάλιστα κατὰ τοῦ Στέμματος ὑπαιγιμούς, οἵτινες οὐ μόνον ἀντισυνταγματικοὶ εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀνόητοι. Ἡ καθαρὰ ἀλήθεια, ἣν δὲν βλέπετε, κ. Συντάκτα, εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Οἱ τέσσαρες ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων ἀξιότιμοι κ. κ. Βούλγαρης, Κουμουνδοῦρος, Ζαΐμης καὶ Δεληγεώργης οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθῶσιν. Ἐκ τούτου ἀναγκαζόμεθα ν' ἀλλάσωμεν καθ' ἡμέραν ὑπουργεῖον, βουλήν, ὑπαλλήλους, κλητῆρας, δημοδιδασκάλους καὶ ὁδοκαθαριστάς· πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ κατα-

(1) Ἡ ἄρνησις τῆς προσκλήσεως λόγον εἶχε τὴν παραμονὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς λογιζομένης ὡς ἀντισυνταγματικῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη (Σ. Ε.).

στρεπτικὸν διὰ τὸν τόπον, ὅστις δὲν ἐπρόφθανεν ὄχι νὰ προοδεύσῃ, ἀλλ' οὐδὲ κἄν ν' ἀναπνεύσῃ. Ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἐπὶ δώδεκα ὅλα ἔτη ἐδοκίμασε πάντα τρόπον καὶ ἐκίνησε πάντα λίθον, ἵνα συμφιλιώσῃ τοὺς κομματάρχας, ἢ τοῦλάχιστον τινὰς αὐτῶν, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ οὐδέποτε ἐπέτυχον. Ἐν τούτοις ἡ διαλλαγή καθίστατο καθ' ἡμέραν μᾶλλον κατεπίγουσα καὶ ἔπρεπε νὰ κατορθωθῇ διὰ παντὸς τρόπου πρὸς σωτηρίαν τοῦ τόπου. Προσεκλήθη λοιπὸν ὁ κ. Βούλγαρης καὶ ἀφῆθη ἐλεύθερος νὰ κάμῃ ὅσα ἔκαμε.

Τὸ ἱατρικὸν ἦτο πικρόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια ἄμεσος καὶ θανατουργός. Οἱ πρὶν ἀσυμβίβαστοι συνεμάχισαν εὐθύς καὶ συνεσφίγγθησαν πρὸς ἀλλήλους ὡς πρόβατα καταληφθέντα ὑπὸ λυκοφοβίας. Ἀντὶ νὰ ραδιουργοῦνται, οἱ κ. κ. Κουμουνδοῦρος, Ζαΐμης καὶ Λομβάρδος συνεξέρονται καθ' ἑκάστην καὶ συλλέγουσιν ἀνεμώνας· οἱ δὲ κ. κ. Δεληγεώργης καὶ Τρικουπῆς ἀφαιροῦσι τὰ χειρόκτια τῶν, οὐχὶ ἵνα ρίψωσιν αὐτὰ κατὰ πρόσωπον, ἀλλ' ἵνα σφίξωσι γυμνὴν ἀλλήλων τὴν χεῖρα.

Οὕτω λοιπὸν τὰ τρία κόμματα, ἅτινα καθίστων μέχρι χθὲς ἀκυβέρνητον τὸν τόπον, συνεχωνεύθησαν τέλος πάντων εἰς μίαν συνταγματικὴν ἀντιπολίτευσιν, ὅποια ἀρμόζει εἰς εὐνομούμενον κράτος· καὶ ὑμεῖς οἱ τυφλοὶ φωστῆρες τῆς κοινῆς γνώμης, ἀντὶ νὰ ἐπικροτήτε εἰς τὸ κατόρθωμα, γράφετε ἄρορητα ἀθέμιτα κατὰ τοῦ ἀγευθύνου ἀρχοντος. Τῇ ἀληθείᾳ δὲν εἰξεύρει τις τί μᾶλλον νὰ θαυμάσῃ τὴν μυωπίαν ἡμῶν ἢ τὴν ἀχαριστίαν.

Εἰμὶ δρθόδοξος καὶ ἱερωμένος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποστρέφομαι τοὺς Ἰησοῦτας, οὐχ ἦτον ὁμως νομίζω ὅτι, ὡσάκως πρόκειται περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ὁ σκοπὸς δικαιοῦναι τὴν χρῆσιν παντὸς μέσου, ἔστω καὶ τὴν τοῦ κ. Βούλγαρη.

Αἱ σήμερον ἀνωμαλίαι, οἱ στηλῖται, ὁ Κασιμάτης, αἱ περίπολοι τοῦ ἱππικοῦ, αἱ ἐρμηνεΐαι τοῦ Σαριπόλου καὶ τᾶλλα μορμολύκεια «σκιαὶ εἰσι καὶ παρῆλεύσονται», ἐνῶ διὰ τῆς διαλλαγῆς τῶν κομμάτων παύουσι πλέον τὰ βράσανα τοῦ τόπου. Εἶγμαι μόνον οἱ ἀξιοτίμοι κ. κ. Κουμουνδοῦρος, Ζαΐμης, Λομβάρδος καὶ λοιποὶ, ὡς δρέποναι σήμερον ἀνεμώνας, νὰ τρυγήσωσιν ὁμοῦ καὶ σταφυλάς, καὶ τὴν ἐπομένην ἀνοιξὶν πάλιν ἀνεμώνας.

Τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς ἔπεμψα ἡμῖν, κ. συντάκτα, ὡς διοπτρα πρὸς χρῆσιν τῶν μυώπων, διὰ δὲ τοὺς τυφλοὺς οὐδὲν δύναμαι, μὴ λαβὼν ἀκόμη παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ χάρισμα τῆς θυματουργίας.

Πρόθυμος δοῦλός σας καὶ εἰς Θεὸν εὐχέτης

Σωφρόνιος Βατοπεδινός

Ἔτος Α', ἀριθ. 13, 30 Μαρτίου 1875

Ὁ τύπος ὠνόμασε τὸ βουλευτήριον συναγωγὴν, ἡμεῖς νομίζομεν τὴν λέξιν **Χάβραν** καταλληλοτέραν.

Οἱ κ.κ. νομάρχαι συγχαρόντες τηλεγραφικῶς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἐσχάτως ἀπαρτίαν τῆς Βουλῆς, ἐνθυμίζουσι τὸν ὑπὸ τοῦ Ζωναρά ἀναφερόμενον βυζαντινὸν ἐκείνον κόλυμα, συγχαρόντα ἔγγαμον εὐνοῦχον ἐπὶ τῇ ἀποκτῆσει **γνησίου** τέκνου.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 13, 30 Μαρτίου 1875

Οἱ κ.κ. φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀπέτειναν εἰς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα ἀναφορὰν, δι' ἧς ζητοῦσιν οὐδὲν ἦττον ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ κ. Βούλγαρη ἐπὶ πινακίον. Ἡ αἴτησις αὐτῶν εἶναι ἴσως δικαία· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εὔρωσι καὶ Ἡρωδιάδα τινὰ ἵνα τὴν ὑποβάλῃ.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 14, 6 Ἀπριλίου 1875

Ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ἀξιολόγου ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐξέφυγον κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ οἱ ἀκόλουθοι ἀξιωματημένοι λόγοι: «Ἡ κυβέρνησις πρέπει νὰ φωντίζῃ **ΚΑΙ** περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους».

*Ἔτος Α', ἀρ. 14, 6 Ἀπριλίου 1875

Ἀρχαῖός τις σοφός, ὁ Σόλων ἂν δὲν ἀπατώμεθα, θέλων νὰ παρηγορήσῃ Ἀσιανόν τινα μονάρχην διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του, παρήγγειλεν αὐτῷ ν' ἀναζητήσῃ εἰς ὅλα του τὰ κράτη τρεῖς ἀνθρώπους μὴ ὑποστάντας ποτὲ θλίψιν, καὶ τούτων τὰ ὀνόματα χαρατόμενα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μακαρίτου ἤθελον τὸν ἀναστήσει· εἰς ἡμᾶς ὄχι τρεῖς, ἀλλ' ἓνα μόνον ἄνθρωπον, μὴ ὑποστάντα δικαστικὴν ἢ κοινωνικὴν δυσφημίαν, ἃς δείξῃ ἡ Κυβέρνησις μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν της καὶ θέλομεν τὴν προσκυνήσει.

Πραξικοπήματα κατ' ἀνοικονομήτου καθεστῶτος ἀναφέρει ἡ ἱστορία πολλά. Τούτων ὅμως μετεῖχον πανταχοῦ καὶ ἄνδρες διακρινόμενοι ὅπωςδῆποτε τοῦ κοινοῦ συρφετοῦ. Ἄλλ' ὁ κ. Βούλγαρης φαίνεται ὅτι νομίζει ἑαυτὸν Σαμψὼν καὶ ἡμᾶς Φιλισταίους ζητῶν νὰ μᾶς πατάξῃ διὰ **σιαγόνος Κασιμάτη**.

Εἴμεθα βασιλικοί, βασιλικώτεροί καὶ τῆς πορφύρας, ἀλλ' ἐν πρᾶγμα ἐρωτῶμεν τὸ ἀνεύθυνον τοῦ Βασιλέως ἀναγράφεται ἐπὶ

τοῦ Συνταγματικοῦ χάριτος ἂν ἀφήσωμεν ρυπαρὰς χεῖρας νὰ σχίσωσι τὸν χάριτην τοῦτον, ποῦ μένει τὸ ἀνεύθυνον ἀναγεγραμμένον ;

Ἔτος Α', ἀριθ. 15, 13 Ἀπριλίου 1875

Ὡς θετικῶς ἐπληροφορήθημεν ἡ τιμωρία τῶν παρανομησάντων ὑπουργῶν ἐτέθη ὑπὸ τῆς συμμαχούσης ἀντιπολιτεύσεως ὡς ὄρος· εὐχόμεθα νὰ μὴ γεννήσῃ μὺν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 16, 20 Ἀπριλίου 1875

Πολλὰ ἠκούσαμεν παράπονα κατὰ τῆς κυβερνήσεως⁽¹⁾ ὅτι μεταξὺ τῶν δεκατριῶν νέων νομαρχῶν ὑπάρχει καὶ εἰς Ἰνδικοπλεύστης, κατορθώσας ἐν διαστήματι δυὸ ἐτῶν τὸν περίπλου τῶν κομμμάτων καὶ εἰς πάντα παρασχὼν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἐφημερίδα του. Δεκατρεῖς εἶχε καὶ ὁ Ἰησοῦς μαθητὰς καὶ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγῃ ἓνα Ἰουδαῖον ἄδικον εἶναι ν' ἀπαιτῶμεν περισσότερον παρά τοῦ κ. Τρικούπη.

Ἔτος Α', ἀριθ. 19, 18 Μαΐου 1875

Ὅτε ὁ Θεοτούμπης ἠσχολεῖτο πρὸ τινων ἐτῶν περὶ τὴν Θεολογίαν ὑπέκειτο εἰς τὸ ἐξῆς ψυχολογικὸν φαινόμενον· ὁσάκις ἀνεγίνωσκεν ἀπολογητὴν τινα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἠσθάνετο τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις κλονουμένας, ὁσάκις πάλιν ἐλάμβανεν ἀνὰ χεῖρας Λουκιανόν τινα ἢ Βολταῖρον ἀπεστρέφετο τὴν ἀσέβειαν καὶ ἐγένετο καλὸς χριστιανός. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει αὐτῷ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ ἀνάγνωσις ἀντιπολιτευομένης ἐφημερίδος καθιστᾷ αὐτὸν ὑπουργικόν, καὶ ὑπουργικῆς ἀντιπολιτευόμενον. Τοῦτο ἔχοντες κατὰ νοῦν οἱ κ.κ. Ὑπουργοὶ καλῶς ἠθέλον προᾶξει ἐμπιστευόμενοι τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν εἰς μόνην τὴν εὐγλωττίαν τῶν ἀντιπάλων των.

Ὅσάκις σπουδαῖόν τι γεγονός ἐκινήσῃ τὴν κοινὴν περιέργειαν ἀφθονοῦσιν αἱ διαδόσεις καὶ τὰ σχόλια. Πάντες κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκθέσεως ἐθαύμασαν ἐκεῖ τὸν ἐκ Κερκύρας ὠραῖον Ταῦρον, οὗ τὴν αἰφνιδίαν ἀπομάκρυνσιν ἀπέδωκαν, οἱ μὲν εἰς τὸ ὅτι ἐσκιαζέτο τὸν κ. Λομβάρδον ὡς κρῶν ἐρυθρόν, οἱ δὲ εἰς τὸ ὅτι ἦτο τόσον ὠραῖος (ὁ ταῦρος δηλ. καὶ ὄχι ὁ κ. Λομβάρδος), ὥστε ἡ ἀστυνομία ἐφοβήθη δευτέραν τινὰ ἔκδοσιν τοῦ μύθου τῆς

(1) Πρόκειται περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἧτις εἶχε διαδεχθῆ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ὑπουργεῖον Βούλγαρη· τοῦτο ἐκίδευσσε ποσοσηκόντως ὁ «Ἀσμοδαῖος» ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 17 καὶ 18 φύλλοις (Σ. Ε.).

Πασιφαῆς· ἄλλοι πάλιν ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ θεὰ τοῦ ζόφου ἐλύπει τὴν καρδίαν ἑλλανοδίκου τινὸς φοβουμένου ταπεινωτικὰς συγκρίσεις πρὸς ἑαυτὸν· ἡ μαύρη ὁμως ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ ταῦρος ἀπέπεμφθη διότι εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ τρώγῃ.

Ὁ ἀξιότιμος πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς κ. Γιαννόπουλος ἔξεκρέμασε καὶ ἔσχισε τὰ εἰς τὴν ἔκθεσιν σταλέντα φύλλα τοῦ « Ἄσμοδαίου », ἐπὶ προφάσει ὅτι περιεῖχον γελοιογραφίας. Ἡμεῖς δὲν ἀνθιστάμεθα κατὰ τῆς καταδίκης· παρατηροῦμεν μόνον ὅτι, ἂν ὁ ἔξοστρακισμὸς οὗτος τῶν γελοιογραφιῶν ἦτο γενικός, ἔπρεπε νὰ ὑποστῶσι τὴν τύχην τοῦ « Ἄσμοδαίου » τὰ ἐννέα τοῦλάχιστον δέκατα τῶν ἀποσταλέντων καλλιτεχνημάτων.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 19, 18 Μαΐου 1875

Ὁ ἀξιότιμος καὶ πολυμαθὴς κ. Ἀφεντούλης, ἀπαντήσας τὸν ἀνακτορικὸν κηπουρὸν κ. Σμιθ ἀνεψίζοντα μετὰ λύπης ὠραῖον φοίνικα πλησιάζοντα νὰ ξηρανθῇ, συνεβούλευσε νὰ καύσῃ τὸν φοίνικα τοῦτον ἵνα ἀναγεννηθῇ ἐκ τῆς τέφρας του.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 20, 25 Μαΐου 1875

Περὶ τοῦ Φαλήρου μόνον καλὰ ἔχομεν νὰ εἰπωμεν. Χάρις εἰς τὸν ζῆλον τοῦ ἀξιότιμου κ. Χατζῆ Πέτρου οἱ κλητῆρες ἀπέθεντο μετὰ τῆς γενειάδος καὶ τὴν βουλγαρικὴν αὐτῶν βαρβαρότητα. Τὸ ὕδωρ τοῦ καφενεῖου εἶναι μὲν δλίγον ὑπόγλυφον, ἀλλ' ἡ φωνὴ τοῦ βαθυφώνου καθαρωτάτη. Ἡ αὐλαία παριστᾷ κυπαρίσσους καὶ ροδοδάφνας ἀναδυομένας ὡς Ἀφροδίται ἐκ τῶν κυμάτων, ἀλλ' αἱ δύο πρωτοψάλτραι δὲν στεροῦνται οὔτε κάλλους οὔτε τέχνης. Προσερχόμενός τις εἰς τὸ ἀλίπεδον, βυθίζεται εἰς κινήτην ἄμμον μέχρι γονάτων, ἀλλ' ἡ αὔρα τῆς θαλάσσης εἶναι ζωογόνος. Ὅσακις εἰς πάντα ταῦτα προσίθεται καὶ τὸ φέγγος τῆς πανσελήνου, ἡ διεύθυνσις θέλει εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἀξία.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 20, 25 Μαΐου 1875

Παρατηροῦντες προχθὲς ἐν Φαλήρῳ τὰς καλλίστας ἐκεῖ δεσποινίδας καὶ ὠραίας κυρίας ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀληθὲς κηπουρικὸν θαῦμα ἐπέτυχεν ἡ Ἑταιρία, κατορθώσασα νὰ μεταφυτεύσῃ ἐπὶ ἄμμου ἄμμον τσαῦτα εὔσμα ἄνθη καὶ τοιοῦτους ὀρεκτικὸς καρπούς. Ἐπρεπεν ὁμως νὰ φυτευθῶσιν ἐν τῷ γυμνῷ τούτῳ παραδείσῳ καὶ δένδρα τινὰ οἰουδήποτε εἶδους. Πιστεύομεν ὅτι τὸ

τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἤθελεν ἀναπτυχθῆ ἔκει
θανυμασίως.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 25, 29 Ἰουνίου 1875

Οἱ κάτοικοι τῆς Βαγανδάς εἶναι μαῦροι καὶ δυστυχεῖς ἄνθρω-
ποι τρώγοντες μόνον ἀραβόσιτον καὶ ξύλον· ἀλλὰ παρηγοροῦνται
δι' ἐθνικῆς τιμῆς παραδόσεως, καθ' ἣν τὰ δεινὰ αὐτῶν θέλουσι
παύσει, ἅμα λάμπωσι συγχρόνως εἰς τὸ στερέωμα ὃ ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη. Τοιοῦτόν τι φαινόμενον συνέβη κατ' αὐτὰς ἐν Μεσολογ-
γίῳ διὰ τῆς συγχρόνου ὑποψηφιότητος τῶν κ. κ. Τρικουπῆ καὶ
Δεληγεώργη. Εὐχόμεθα ν' ἀγγέλλῃ τοῖς Μεσολογγίταις ὅσα καλά
περιμένουσιν ἀκόμη οἱ Βαγανδίται.

*Ἔτος Α', ἀρ. 21, 1 Ἰουνίου 1875

Ἐν τῷ θεάτρῳ Ἀπόλλωνος ἡ κυρία Μ. Κ. ἔλεγε χθὲς εἰς
τὸ ἐπιτέλειον αὐτῆς: «Μετ' ὀλίγης ἡμέρας ἀναχωρῶ εἰς Εὐρώπην
πρὸς θεραπείαν τοῦ βασανίζοντός με νοσήματος τῆς καρδίας». Ἡ
τοιαύτη φράσις ἐκ τῶν χειλέων τῆς ρηθείσης κυρίας προὔξεν-
σεν ἡμῖν τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν, ὡς ἂν ἠκούομεν τὸν κ. Γρίβαν
παραπονούμενον ὅτι πάσχει ρευματισμοὺς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα (1).

*Ἔτος Α', ἀριθ. 21, 1 Ἰουνίου 1875

Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ Σταδίου, τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν
Ἔθν. Τράπεζαν, φαίνονται κάτωθεν τοίχου αἰνὸς πολλοὶ σταυροί,
ἅμα δὲ πλησιάσῃ τις ἐκεῖ, πνίγεται ὑπὸ ἀμμωνιῶδους δυσωδίας.
Ἐπιστῶμεν εἰς τοῦτο τὴν προσοχὴν τῆς Ἀστυνομίας, ἵνα μὴ κα-
κόβουλός τις Φράγκος λάβῃ ἀφορμὴν ἐκ τούτου νὰ σημειώσῃ ἐν
τῷ ἡμερολογίῳ του: «Οἱ δρθόδοξοι Ἕλληνες τοσοῦτον ἀσε-
βεῖς καὶ ἀνιχνιστιανικοὶ κατήνησαν, ὥστε κοσμοῦσι διὰ
σταυρῶν τοὺς τοίχους τοὺς προωρισμένους εἰς τὸ σῦρειν».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 22, 8 Ἰουνίου 1875

Διάδοχος τοῦ κ. Σαριτόλου ἐπὶ τῆς ἑδρας τοῦ ποινικοῦ δι-
καίου διορίσθη ἐπαξίως ὁ κ. Κωστής· δὲν βλέπομεν ὅμως τὴν
ἀνάγκην νὰ διορισθῆ καὶ καθηγητῆς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου,
ἀφοῦ τὸ μάθημα τοῦτο διδάσκουσιν, ὅσοι τῶν κυρίων ἐξ ἐπαγγέλ-
ματος πρωθυπουργῶν εὐρίσκονται ἐκτὸς τῆς ἔξουσας, τακτικῶς
καὶ μετὰ ζήλου.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 23, 15 Ἰουνίου 1875

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ Γρίβας ἔσπερειτο δεξιᾶς χειρὸς (Σ. Ε.).

Πλὴν τοῦ Βελισαρίου εἰς οὐδένα ἄλλον Ἕλληνα ἀπεδόθησαν ὄσαι ἐσχάτως τῷ κ. Τρικούπη ἀσυμβίβαστοι κακίαι· οὕτως ἐν διαστήματι δύο μηνῶν κατηγορήθη ὅτι ἐθυσίασε χάριν τῆς ἐξουσίας τὰς φιλελευθέρους αὐτοῦ ἀρχάς καὶ ὅτι αἱ δημοκρατικαὶ αὐτοῦ τάσεις ἐπισπεύδουσι τὴν κατάρπωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου· ὅτι εἶναι ὑποπόδιον τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ καὶ τυφλὸν ὄργανον τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς· ὅτι ἀνεστάτωσε τὴν ὑπηρεσίαν διὰ διορισμῶν καὶ παύσεων καὶ ὅτι οὐδ' εἰς τοὺς ἀπαραιτήτους πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκλογικῆς ἐλευθερίας ἐτόλμησε νὰ προβῇ· ὅτι κακῶς ἐπραξεν ἀναστείλας τοὺς νόμους τῶν στηλιτῶν καὶ ὅτι φεῖδεται τούτων ὡς μελλόντων συμμάχων· ὅτι λιβανίζει τὸν βασιλέα ὡς βυζαντινὸς κόλαξ καὶ φέρεται πρὸς αὐτὸν ἀγροίκως ὡς βάρβαρος κατακτητής. Ἐκ πάντων τούτων ἀγνοοῦμεν τί νὰ πιστεύσωμεν· τούτο μόνον γνωρίζομεν θετικῶς ἐκ τῆς φυσικῆς, ὅτι ὅλα τῆς Ἱριδος τὰ χρώματα ὁμοῦ μιγνύμενα ἀποτελοῦσι τὸ λευκόν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 24, 22 Ἰουνίου 1875

Ἡ πρώτη παράστασις τοῦ *Μάρκου Βότσαρη* εἰλέ τι διδακτικώτατον, παρέχουσα ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος διαφορᾶς· ἐπὶ τῆς σκηνῆς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐμάχοντο διὰ τὴν πατρίδα, ἐν δὲ τῇ πλατείᾳ τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ *θέσεις*.

Ἀδίκως, νομίζομεν, ἐμέμφθησάν τινες τὸν Καρέρην ὅτι ἐν τῷ *Μάρκῳ Βότσαρη* καὶ τῇ *Κυρᾷ Φροσύνῃ* ἐλήστευσεν ὅλους τοὺς συγχρόνους Ἰταλοὺς μουσικοδιδασκάλους. Οἱ κύριοι οὗτοι λησμονοῦσιν ὅτι εἰς δραματικὴν ὑπόθεσιν ἔχουσαν χώραν ἐν Σουλίῳ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἤρμοζεν ἡ *κλέφτικη* μουσική.

Ἔτος Α', ἀριθ. 27, 26 Ἰουλίου 1875

Προνοητικοὶ τινες σύζυγοι ὑπέγραψαν καὶ προτίθενται νὰ ἐπιδώσωσιν τῷ κ. πρωθυπουργῷ ἀναφορὰν πρὸς ἀπαγόρευσιν τοῦ Ρουῆ-Μπλάς, ἰσχυρίζομενοι ὅτι ἐκ τοῦ δράματος τούτου ἀπειλεῖται σπουδαῖος κοινωνικὸς ἐκτροχασμὸς. Τῷ ὄντι καὶ ἡμεῖς παρετηρήσαμεν ὅτι πολλοὶ ὑπηρεταί, οἵτινες ἐπερίμενον μετὰ σαλίων καὶ σινδονῶν, ἐμβακχευθέντες ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Ἰσπανοῦ θαλαμηπόλου, προσήλουν κάκεινοι φλογεροὺς καὶ εὐέλπιδας ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὰς κυρίας τῶν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι παράστασιν τοῦ Ἑρ-
νάνη, καθ' ἣν στιγμὴν ἠτύχησε ὁ Ἰσπανὸς ἱππότης ὑπακούων

εἰς τὸν λόγον του, κυρία τις ἠρώτησε τὸν γείτονά της: «*Τί ἠθέ-
λετε πράξει εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἐρνάνη, ἂν κατ' αὐτὴν τὴν
ἐσπέραν τοῦ γάμου σας ἤρχετο ὁ Σύλβας νὰ σᾶς ζητήσῃ τὴν
ζωὴν σας;*»—«*Ἦθελα παρακαλέσει αὐτὸν νὰ περιμένῃ μέ-
χρι τῆς ἐπιούσης πρωΐας.*»

*Ετος Α', ἀριθ. 27, 26 Ἰουλίου 1875

Ὁ Μεγαλόσταυρος τοῦ Σωτήρος δὲν δύναται νὰ δοθῇ διὰ
μαῖς εἰς Ἑλληνας ὑπηκόους οἰανδήποτε καὶ ἂν προσφέρωσιν εἰς
τὴν πατρίδα εὐσεργίαν. Ἐν τούτοις τολμῶμεν νὰ ὑψώσωμεν τὴν
φωνὴν ἵνα γείνη ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος καὶ ἀναδειχθῇ ἀμέσως
ταξίαρχος ὁ κ. Φινόπουλος, ἀπὸ τριακοσιοστοῦ ἐν Ἀθήναις δικη-
γόρου γενόμενος μάγειρος καὶ τίμιος ἄνθρωπος. Ἐλπίζομεν μόνον
ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, θέλει λησμονήσῃ τὰς παραδόσεις τοῦ
πρώην ἐπαγγέλματός του καὶ καταστήσει καθαρώτερα τὰ φαγητά
του, ὄξοντα ἀκόμη στρεψοδικίας.

*Ετος Α', ἀριθ. 28, 8 Αὐγούστου 1875

Οἱ φυσιολόγοι παρετήρησαν ὅτι πολλάκις ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ἀπὸ
πόλεως εἰς ἄλλην, ἐλαχίστη κλιματολογικὴ διαφορὰ ἔχει μεγίστην
ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ταχείας ἢ βραδυτέρας ὀριμάνσεως τῶν καρπῶν
καὶ τῶν κατοίκων. Παρ' Αἰγυπτίους λ. γ. ἐν μὲν Ἀλεξανδρείᾳ αἱ
κόραι εἰσὶν ὄριμοι διὰ γάμον κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος τῆς
ἡλικίας των, ἐν Καίρῳ δὲ κατὰ τὸ ἕνατον. Οὕτω καὶ παρ' ἡμῶν
ἐν Γορτυνίᾳ ἡ ἐκλογικὴ ἐνηλικιότης ἄρχεται πρὸ τῆς ἀλλαγῆς τῶν
ὀδόντων.

*Ετος Α', ἀριθ. 28, 8 Αὐγούστου 1875

Λόγου γενομένου προχθὲς περὶ τῶν μεταλλευτικῶν καταστρο-
φῶν, κύριός τις ἀναμιχθεὶς ἀζημίως εἰς τὸ παιγνίδιον τῶν μετοχῶν,
χωρὶς ὅμως νὰ λάβῃ ποτὲ μέρος εἰς τὸ στήσιμον τῶν παγίδων οὔτε
ὡς ἰδρυτής, οὔτε ὡς σύμβουλος ἢ προφήτης θησαυρῶν, ἔλεγε δι-
καίως: «*Ἐγὼ δὲν ἔχασα τίποτε, οὐδὲ ἂν τὴν τιμὴν μου.*»

*Ετος Α', ἀριθ. 30, 17 Αὐγούστου 1875

Νεανίσκος, ἀγνοῶν ὅτι τὰ ἦθη τῶν Ἀγγλίδων εἶναι καθαρώ-
τερα τῆς χιόνος ἥτις σκεπάζει τὰ βουνά των, ἀπέστειλεν εἰς τὴν
παρ' ἡμῶν καλλικέλαδον κόρην τῆς Ἀλβιόνος γνωστὸν τινα **Φί-
γαρον**, ἵνα προσφέρῃ αὐτῇ τὴν καρδίαν του καὶ εἰκόνα τοῦ μακα-
ρίτου Γ. Σταύρου ἐπὶ κιτρίνου χαρτίου. Ἡ ἀπάντησις ἐγράφη
ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ κομιστοῦ, οὐδὲ διὰ καλάμου, ἀλλὰ διὰ χονδρῆς
ράβδου. Προτρέπομεν τοὺς νέους ἡμῶν νὰ μελετῶσι κάλλιον τὴν
γεωγραφίαν, τὴν διδάσκουσιν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν διαφόρων
φυλῶν.

*Ετος Α', ἀριθ. 30, 17 Αὐγούστου 1875

Ὁ προχθεσινὸς «Ἐσπερος», μετ' ἀξιοθαυμάστου παρηρησίας ἀποφαινόμενος, «νομίζει τοὺς συνδυασμοὺς ἀπαραιτήτους, διότι παρ' ἡμῖν οἱ βουλευταὶ δὲν συντάσσονται, ὡς ἀλλαγῶν, κατὰ πεποιθήσεις». Ἄν τῷ ὄντι οὕτως ἔχη, ἡμεῖς ἀπεναντίας νομίζομεν οὐχὶ ἀπαραιτήτους τοὺς συνδυασμοὺς, ἀλλὰ τοὺς βουλευτὰς περιττοὺς!

*Ἔτος Α', ἀριθ. 31, 24 Ἀγούστου 1875

Ἐκαστον ἐπάγγελμα, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ταπεινὸν καὶ ἄχαρι, ἔχει τὴν ὑπερηφάνειάν του. Ὁ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως δῆμιος τῶν Παρισίων μακαρίτης Σανσὼν ἐκαυχᾶτο ὅτι ἀπεκεφάλισε τριακοσίους ἀνθρώπους, ὁ δὲ ἡμέτερος Χαλαμιπαλίκης ὅτι ὑπῆρξε μέλος δεκαεπτὰ ληστρικῶν συμμοριῶν. Οὕτω καὶ γνωστός τις παρ' ἡμῖν κεφαλαιοῦχος ἔλεγε προχθὲς εἰς νεήλυδα ὁμογενῆ, ὃν ἤθελε νὰ θαμβώσῃ, ὅτι εἶναι ἰδρυτὴς ἢ σύμβουλος ἑνδεκα μεταλλευτικῶν ἐταιριῶν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 31, 24 Ἀγούστου 1875

Ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Φυλακῶν» ἐδημοσίευσε στατιστικὴν τῶν παρ' ἡμῖν θανάτικῶν ἐκτελέσεων. Περὶ ταύτης ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ κακουργήματος καὶ τῆς ποινῆς μεσολαβοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολλὰ ἔτη. Ὡς ἐκ τούτου οἱ μὲν σύγχρονοι τοῦ ἐγκλήματος ἐρωτῶσι διατι δὲν τιμωρεῖται ὁ κακοῦργος, οἱ δὲ σύγχρονοι τῆς ἐκτελέσεως διατι σκοτώνεται ὁ ἄνθρωπος.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 31, 24 Ἀγούστου 1875

Ὁ ἀξιόλογος κ. Δ. Πανταζῆς κατεχώρισεν ἐν τῇ «Παλιγγενεσία» ὀλόκληρον σειρὰν ἀρθρῶν περὶ τῆς Ἡρωδιάδος, τῆς Σαλώμης καὶ ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλαφρῶν γυναικῶν. Ἡθικὸν συμπέρασμα πάσης περὶ τούτων μελέτης εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ ἐξῆς: ὅτι ὁ ἔρωσ τιμίας γυναικὸς εἶναι μυριάκις φοβερώτερος τοῦ ἔρωτος ἐταίρας· παράδειγμα ἔστω ἡ Δαλιδά, ἣτις ἐπαλλίδισε μόνην τὴν κόμην τοῦ Σαμφῶνος, ἐνῶ ἡ Ἰουδιθ ἔκοψεν ὀλόκληρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀλοφέρνηος.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 34, 14 Σεπτεμβρίου 1875

Κατὰ τὸν πολὺν Μοντέσιον ἕκαστος ὑπουργὸς λαμβάνων τὴν ἐξουσίαν φροντίζει κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος περὶ ἑαυτοῦ, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἐπαρχίας του, καὶ ἔπειτα, τέλος πάντων, περὶ τοῦ ἔθνους ἐν γένει. Οὐδόλωσ λοιπὸν πρέπει νὰ δυσανασχετῶμεν κατὰ τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν, ἂν δὲν προφθάνωσι νὰ πράξωσι τὸ παραμικρὸν ὑπὲρ τοῦ τόπου, ἀφοῦ οὐδὲ τὰς ἰδίας τῶν ὑποθέσεις ἀφίνομεν αὐτοῖς καιρὸν νὰ τελειώσωσιν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 34, 14 Σεπτεμβρίου 1875

Ἀναγινώσκων τις τὰ νέα ἔργα τοῦ μακαρίτου Βασιλειάδου, τὰ ὅποια ἐδημοσίευσεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, συμπεραίνει ὅτι σήμερον δὲν ἀρκεῖ νὰ γράφῃ τις μόνον, πρέπει μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ ἀφήσῃ καὶ τὸν ἐκτιμῶντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα μετ' ἀδελφικῆς στοργῆς.

Ἔτος Α', ἀριθ. 34, 14 Σεπτεμβρίου 1875

Τῇ κυρίᾳ Μ. Κ . . .

Σήμερον ἀργὰ λαβόντες τὴν ὑμετέραν ἐπιστολήν, δὲν προφθάνομεν νὰ καταχωρίσωμεν πλήρη περιγραφήν τῆς συμφωνίας τοῦ Ὠδείου, ἧς ἐστερήθητε προτιμήσασα τὴν ἐξοχήν. Τὴν **φαντασίαν** τοῦ βαρβίτου ἐποίκαλεν ὁποσοῦν ἢ θορυβώδης ἐμφάνισις ἐπὶ τῆς σκηνῆς δύο σκύλλων λησιμονηθέντων ἐν τῷ προγράμματι. Ὁ κ. Κρητικὸς ἔψαλλεν ὡς ἄγγελος καὶ ἐκοκκίνησεν ὡς ἀστακός. Ἡ κυρία Πιεράγγελη ὁμοίαζεν ἄγαλμα τῆς Ἥρας ἔχον τὸν κόλπον μεστὸν ἀηδόνων. Ὁ βαρύτονος Νοβιλιώνης, φορῶν λευκὰ βαμβακερὰ χειρόκτια, ἐκράτει τὸ τετράδιον τῆς μουσικῆς ὡς ὑπηρετῆς τὸν δίσκον. Αἱ παρευρισκόμεναι κυρίαί, μὴ θέλουσαι νὰ μεταβάλωσι τοὺς ἀκροατὰς εἰς θεατὰς, δὲν ἐκριναν εὐλογον νὰ ὑψώσωσι τὴν *voilette*, ὥστε οὐδὲν ἄλλο ἀξιοσημείωτον παρετηρήσαμεν ἐν τῇ πλατεῖᾳ εἰμὴ ἐπιστήθιον τινα σταυρὸν πολλὴν ἐμπνεύσαντα ἡμῖν κατάνυξιν καὶ εὐλάβειαν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 35, 21 Σεπτεμβρίου 1875

Φοιτηταὶ τινες τῆς ἱατρικῆς, θέλοντες νὰ ἐκτιμήσωσι τὸ ἀλάνθαστον τοῦ μαγνητισμοῦ, ἔλαβον τρίχας τινὰς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ κ. Φρεαρίτου τὰς ὁποίας ἐπαρουσίασαν εἰς τὴν ξενιζομένην παρ' ἡμῖν κλεινὴν ὑπνομάντιδα κυρίαν Λουίζαν, ἣτις ἐκ τοῦ μαγνητικοῦ αὐτῆς τρίποδος ἐχρησιμοδότησε περὶ αὐτῶν ὡς ἀκολούθως: «Τρίχες κοπεῖσαι ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰκοσαετοῦς νεάνιδος. Αὕτη πάσχει ἐκ δυσιάτου ἀσθενείας τοῦ ἐγκεφάλου» ἀφοῦ ὅμως ἐπὶ πολὺ βασανισθῆ, θέλει ἀνακτήσει τὴν ὑγίαν διὰ τῆς θεραπείας ἣν θέλω ὑποδείξει μεθαύριον». Μετὰ τοιαύτην διάγνωσιν, οἱ μέλλοντες Γαληνοὶ θεωροῦσιν ἤδη τὸν μαγνητισμὸν ὡς ἀπλήν φενάκην, ἡμεῖς ὅμως φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάσωσι τὸ γεγονὸς ἀκριβέστερον πρὶν ἀποφανθῶσιν.

Ἔτος Α', ἀριθ. 36, 28 Σεπτεμβρίου 1875

Ἐσχάτως ἐξεδόθη ὑπὸ ἐνὸς κάποιου Ζέζα ὀγκῶδες βιβλίον «**Κοινωνικῶν μελετῶν**», τὸ ὅποιον ἐπήνεσαν ἐφημερίδες τινὲς ὡς ἀναπληροῦν σπουδαίαν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν τοιούτων ἀξιουσιστάτων ἔργων κτλ. Διαδραμόντες σποράδην τὰς μελέτας ταύτας

ἐθαυμάσαμεν πρὸ πάντων τὴν ἐξῆς περικοπὴν: «Αἱ παρεκτροπαὶ τοῦ Δήμου τῶν Παρισίων ὀφείλονται εἰς τὰς *κερδοσκοπίας* τοῦ Πλάτωνος», δι' ἧς ὁ κ. Ζέξας προϋτίθετο, πιθανῶς, νὰ μεταφράσῃ «*les spéculations de Platon*», μεταμορφώσας τὸν ἀρχαῖον σοφὸν εἰς σύγχρονον Τσιγκρόν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 36, 28 Σεπτεμβρίου 1875

Κατὰ τὴν προσεχῆ ἐπίσκεψιν τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας εἰς τὴν ἡμετέραν βουλὴν πρόκειται, ὡς ἠκούσαμεν, νὰ τοιχοκολληθῆ ἡ ἀκόλουθος ἡμερησία διάταξις:

«Οἱ κύριοι βουλευταὶ παρακαλοῦνται:

Λον. Νὰ μὴ μεταχειρίζονται τοὺς γρόνθους τῶν ὡς ρητορικὰ ἐπιχειρήματα οὔτε ὡς ρινόμακτρα.

Βον. Νὰ μὴ ἀγορεύωσι πλείονες τῶν τεσσάρων συγχρόνως.

Γον. Νὰ εἶναι, κατὰ τὸ δυνατόν, ἄσομοι».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 37, 5 Ὀκτωβρίου 1875

Ἐλέχθη ὅτι πλείστοι ἐν Σπέτσαις ὡς καὶ ἐν Ὑδρα ἔσπευσαν δι' ἐπιστολῶν τῶν νὰ ἐρωτήσωσι τὸν διαμείναντα ἐνταῦθα μετὰ τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας Δουῖκα τοῦ Σουθερλάνδ (1) εἰάν δεχεται τὴν τιμὴν ν' ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτοὺς εἰς μελλούσας ἐκλογάς.

Τοῖς ἐδόθη ἀρνητικὴ ἀπάντησις ὡς μὴ ἐπιθυμοῦντος τοῦ δουκὸς νὰ ἐκθέσῃ αὐτοὺς εἰς θυσίας.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 38, 12 Ὀκτωβρίου 1875

Οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ὑπάρχει ὄση ἐν Ἑλλάδι ὑπουργῶν ἀφθονία καὶ ἐν τούτοις πᾶς πρωθυπουργὸς ἐπιφορτίζεται πάντοτε διὰ δύο χαρτοφυλακίων. Τὴν ἀντίφασιν ταύτην ἀγνοοῦμεν εἰς τί ν' ἀποδώσωμεν, μὴ θέλοντες νὰ προσβάλωμεν κανένα διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὰ δύο χαρτοφυλάκια εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα πρὸς ἰσορροπίαν εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν πρωθυπουργοὺς, ὅσον τὰ δύο κοφίνια εἰς τοὺς ψάλτας τοῦ Μαῖου.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 38, 12 Ὀκτωβρίου 1875

Νεανίσκοι τινές, ἐν οἷς καὶ τινες ἀρκούντως ὄριμοι, ζητοῦσι νὰ κατακτήσωσι τὴν εὐνοίαν τῶν γαλλίδων τοῦ θεάτρου δι' ἐπιστολῶν καὶ αἰσθημάτων. Τοῦτο εἶναι ἀπαράλλακτον ὡς εἰ ἐξήτουν

(1) Ὁ λόρδος Σουθερλάνδ εἶναι ὡς γνωστὸν ὁ πλουσιώτερος τῶν ἀγγλῶν μεγαστάνων (Σ. Ε.).

νά φάγωσι χάρισμα εἰς τὴν table d'hôte τῆς «Μεγάλης Βρετανίας».

Οἱ Κινέζοι δὲν φημίζονται ἐπὶ καθαριότητι. Φίλος τις ἡμῶν, ὁ κ. Β... , ἐπιστρέφων ἐκεῖθεν διηγεῖται ὅτι ἐπισκεφθεὶς ἡμέραν τινὰ τὸ μαγειρεῖόν του ἔχασε τὴν ὄρεξιν διὰ πολλοὺς μῆνας. Ἡ αὐτὴ ἀνορεξία κατέλαβεν αὐτὸν ἐπισκεφθέντα χθὲς καὶ τὰ ἐργαστήρια τοῦ κάλλους τῶν ὑποκριτριῶν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 39, 19 Ὀκτωβρίου 1875

Κατὰ παράκλησιν πολλῶν ὀφωνιστῶν ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῆς ἀστυνομίας ἐπὶ τοῦ πάχους καὶ τοῦ βάρους τοῦ χαρτίου, ἐν ᾧ οἱ κρεοπῶλαι τυλίσσουνσι καὶ ζυγίζουσιν τὸ κρέας, θέλοντες, φαίνεται, νὰ μιμηθῶσι τὴν Τουρκίαν, ἣτις τὸ ἥμιου τοῦ χρέους τῆς πληρῶνει εἰς χαρτίον.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 39, 19 Ὀκτωβρίου 1875

Ἐπιλοῦσα περὶ μέλους τινὸς τοῦ πεσόντος ὑπουργείου (1), τὸ ὁποῖον τοσοῦτον μέχρι χθὲς ἐξεθείαζεν, ἡ «Παλιγγενεσία» ὀνομάζει αὐτὸ ἄξιον παντὸς **σιγματισμοῦ**. Κατ' Ἰνδικὴν τινὰ παροιμίαν, «ὁ ὄνος ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα δὲν λακτίζει τὸν δώσαντα εἰς αὐτὸν ἄχυρον». Ὁ στόμαχος τῶν ἡμετέρων δημοσιογράφων ἔχει, φαίνεται, τὴν μνήμην βραχυτέραν τῆς ὀνείου.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 39, 19 Ὀκτωβρίου 1875

Οἱ Ἄγγλοι ἔδωκαν εἰς βουλευτικὴν τινὰ ὀμάδα τὸ ὄνομα *gump*, ὅπερ ἀγγλιστὶ σημαίνει . . . τοὺς ἀντίποδας τοῦ προσώπου. Ἐδόθη δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη εἰς τοὺς βουλευτὰς τούτους, διότι ἡ ἀποστολὴ τῶν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ δηλώνωσι τὸ φρόνημά των ἐγειρόμενοι καὶ καθεζόμενοι, ὥστε μόνον τὸ ἄνω εἰρημένον μέρος τοῦ βουλευτικοῦ αὐτῶν ὑποκειμένου εἰργάζετο. Τοιαύτη ἐκ τῶν συχνῶν ψηφοφοριῶν δι' ἀναστάσεως κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ ἡ ἡμετέρα βουλή.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 39, 19 Ὀκτωβρίου 1875

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ τῶν ναυτικῶν, ἐπισκεφθέντες τὸ ἐν Πειραιεὶ περιώνυμον πλοῖον, ἔκριναν καλὸν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς νὰ παραγγελθῶσι διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον

(1) Τοῦ ὑπουργείου Τρικοῦπη, ὅπερ διεδέχθη κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κομμουνδοῦρον (Σ. Ε.).

δύο τοιαῦτα μικρότερα θωρακωτά. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ παρ' ἡμῖν λόγοι δὲν συμφωνοῦσι περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ «Devastation», ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ ἐπὶ τὸ ἔμφαντικώτερον εἰς τὸ μὲν τούτων τὸ ὄνομα «Τσιγκρός» καὶ εἰς τὸ ἕτερον «Σερπιέρης».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 40, 26 Ὀκτωβρίου 1875

*Ὁρισμοὶ

Πρωτοδικῆς — Κουρεὺς μανθάνων τὴν τέχνην του εἰς τῶν διαδίκων τὴν κασσίδα.

Ἄρχάγγελος — Πτηνὸν τοῦ παραδείσου, μαθηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Σκαλιτζούνη (1).

Μέρισμα — Ἀρχαία λέξις, μεταπεσοῦσα εἰς ἀχρησίαν.

Παρνασσός — Ἀρχαῖον χαρῆμον τοῦ Ἀπόλλωνος μεταβληθὲν ἐν Ἀθήναις εἰς ἀνδρωνίτιν.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 41, 2 Νοεμβρίου 1875

Ἐν τῇ Grande Duchesse de Gerolstein ὁ Fritz, ὅτε ἀπὸ στρατηγοῦ ὑπεβιβάσθη εἰς στρατιώτην, ἐξητήσατο παρὰ τῆς Δουκίσσης τὴν χάριν νὰ διορισθῇ δημοδιδάσκαλος ἐν τῷ χωρίῳ του, ὅπως μάθῃ γράμματα, καθὼς εἶπε. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν φαίνεται καὶ ὁ κ. Τσιβανόπουλος ἐξητήσατο καὶ ἐπέτυχε διορισμὸν καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, καταλιπὼν τὰς προτέρας ἀσχολίας.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 44, 23 Νοεμβρίου 1875

Καθ' ἣν ὥραν πίπτει βροχὴ νομοσκεδίων λαμβάνει καὶ ὁ «Ἀσομοδαῖος» τὸ θάρρος νὰ ὑποβάλῃ τὸ ἀκόλουθον: «**Περὶ τῆς ρήσεως τῶν κειμένων νόμων**».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 44, 23 Νοεμβρίου 1875

Ἐρωτήσαντες βουλευτὴν τινα «Τί γίνεται ἐν τῇ Βουλῇ;» ἐλάβομεν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν: «**Ἐχάθη** ὀλόκληρος ἡ ἑβδομάς εἰς συζήτησιν νόμων περὶ ναυτιλίας, φορολογίας, προϋπολογισμοῦ καὶ τὰ **τοιαῦτα**».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 44, 23 Νοεμβρίου 1875

Ἀγαθός τις κτήτωρ οἰκίσκου πλησίον τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἔλεγεν ἡμῖν προχθές: «Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἅμα διαγραφῇ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως, οἱ ἀποκτῶντες κεν-

(1) Τὸ ὄνομα Ἄρχάγγελος ἔφερεν ἀσφαλιστικὴ εἰσαγγελία ἧς πρόστατο ὁ εἰρημένος νομομαθὴς (Σ. Ε.).

τρικόν οἰκόπεδον ἀφομοιοῦνται πρὸς τοὺς λαβόντας παραχώρησιν μεταλλείου, ὑποχρεούμενοι νὰ κτίσωσιν ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας οἰκίαν, ὡς οἱ παραχωρησιοῦχοι νὰ σκάψωσι φρέατα. Ἄλλ' ἐγὼ, κύριε, εἶμαι τεσσαράκοντα ἐπὶ ἐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου ὑπάρχουσιν ἀκόμη δέκα ἐννέα ἄκτιστα οἰκόπεδα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδέποτε κτίζονται δύο συγχρόνως ὁσπίτια, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ ἐκάστη οἰκοδομὴ ἀπαιτεῖ τρία τοῦλάχιστον ἔτη, ἀτηλίπισθην νὰ πολυχρονίσω ἔτη ἱκανὰ διὰ νὰ ἴδω τὸ τέλος τῶν λάκκων καὶ τῆς ἀσβέστου».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 44, 23 Νοεμβρίου 1875

Κατὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Χοῖδᾶ περὶ πρεσβειῶν, ἀφοῦ ὠνόμασε τὸν κ. Βραΐλαν *φιλόσοφον*, τὸν κ. Ραγκαβίην *ἐπιπόλαιον* καὶ τὸν κ. Βαλαωρίτην *αἰσχροκερδῆ*, πολὺ ἐφοβήθημεν μὴ ἐπιρρίψῃ ὁ ρήτωρ φοβερὰν τινα καὶ κατὰ τῆς *κεφαλῆς* τοῦ κ. Κουντουριώτου *προσωπικότητα*. Ἄλλ' εὐτυχῶς οὗτος τὴν ἐγλύτωσεν εὐθιγὰ ὀνομασθεὶς μόνον *βλάξ*.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 47, 14 Δεκεμβρίου 1875

Τὸ φαινόμενον τοῦ διαφόρου χρωματισμοῦ τῆς κόμης καὶ τοῦ μύστακος τοῦ κ. Λ. Σ . . . ἀπεδόθη εἰς τὴν χιόνα τῆς Ἑλβετίας, ἣτις μόνον τὸν μύστακα προσέβαλε, τὴν δὲ κόμην προφυλασσομένην διὰ πλατυγύρου πῖλου κατέλιπεν ἀνέπαφον. Ὁρθότερον εἶναι νὰ εἴπῃ τις, ὡς ἄλλοτε περὶ τινος παραπλησίου φαινομένου ὁ ποιητὴς Saint—Amand, ὅτι ὁ κ. Λ. Σγ . . . ἐργάζεται πλείοτερον διὰ τῶν ὀδόντων ἢ διὰ τοῦ ἐγκεφάλου.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 49, 28 Δεκεμβρίου 1875

Ἐν τινι τῶν τελευταίων συνεδριάσεων τοῦ κοινοβουλίου ὁ κ. Μπούμπουλης, μὴ εἰσακουόμενος εἰς πρότασίν τοῦ τινα, ἠναγκάσθη νὰ ἐκφέρῃ ὄντως δεινὴν ἀπειλὴν κατὰ τῆς Βουλῆς. «Ἡ δέξεσθε τὴν πρότασίν μου, ἐκραύγασεν, ἢ θὰ ὀμιλήσω καὶ ἐγὼ τρεῖς ὥρας». Τοῦτο γαλλιστὶ ὀνομάζεται *chantage*.

*Ἔτος Α', ἀριθ. 50, 1 Ἰανουαρίου 1876

Ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, ὑποστηρίζων τὸ περὶ τῆς ἀποδημίας τοῦ βασιλέως νομοσχέδιόν του, προέβαλεν ἰσχυρὸν λόγον ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ συνηθίσωμεν εἰς τὸ αὐτοδιοικεῖσθαι—ἰσοδυναμοῦν, ἐν παρενθέσει, μὲ τὸ ἀνεξελέγκτως διοικεῖν.—«Πόσω καλλίτερον θὰ ἦτο, ὑπέλαβέ τις τῶν ἀκροατῶν του, ἂν ἐσυνήθιζε μᾶλλον ὁ κ. πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ *αὐτοδιοικεῖν*».

*Ἔτος Α', ἀριθ. 50, 1 Ἰανουαρίου 1876

Οἱ δημοσιογράφοι ὑπάγονται εἰς δύο ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας κατηγορίας: Α^{ον}, εἰς ἐκείνους κατὰ τῶν ὁποίων ἔχων τις παράπονον δίδει εἰς δύο φίλους του ἐντολήν νὰ ζητήσωσιν ἐξηγήσεις. Β^{ον}, εἰς ἐκείνους παρ' ὧν ὑβριζόμενός τις δίδει εἰς δύο ἀχθοφόρους δέκα τάλληρα ἵνα ξυλοφορτώσωσι τὸν ὑβριστήν. Ἄλλ' ὁ κ. Μάνος ἔκαμεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Λαοῦ» τὴν τιμὴν νὰ λησμονήσῃ ὅτι αἱ μόναι κατάλληλοι εἰς τὰ ἄρθρα αὐτοῦ ἀπαντήσεις φύονται εἰς τοὺς κορμούς τῶν δένδρων καὶ δίδονται ὑπὸ Μανιατῶν.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 52, 11 Ἰανουαρίου 1876

Ὁ «Ἀσμοδαῖος» κατὰ τοῦτο προσπαθεῖ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τῶν λοιπῶν συναδέλφων του: ποτὲ νὰ μὴ ὁμιλῇ περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια δὲν γνωρίζει. Περὶ δὲ τοῦ ἐσχάτως προβιβασθέντος εἰς πρόεδρον κ. Γαρδελίνου τοῦτο μόνον ἐγνώριζεν, ὅτι ἦτο στενὸς συγγενὴς τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης καὶ εἶχε χαθῆ κατὰ τὰς ἐκλογάς. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἦτο ἐκ τούτων ἀδύνατον νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος ἄλλα προτερήματα, δικαιούντα τὸν προβιβασμὸν του, ἐφροντίσαμεν νὰ λάβωμεν πληροφορίας περὶ αὐτοῦ παρ' ἀνδρῶν εἰδημόνων παντὸς κόμματος καὶ πάσης χροιάς. Αἱ πληροφορίες αὗται ὑπῆρξαν δυστυχῶς ὅλως ἀντιφατικά· διότι τὸν κ. Γαρδελίνον παρέστησαν ἡμῖν οἱ μὲν ὡς ἀμαθῆ, οἱ δὲ ὡς ἀνίκανον, ἄλλοι ὡς ἠλίθιον καὶ ἄλλοι ὡς βλάκα. Ἐνεκα τῆς ἀσυμφωνίας ταύτης τῶν τοιούτων πληροφοριῶν δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἂν δικαίως ἢ ἀδίκως προὐβιβάσθῃ ὁ στενὸς συγγενὴς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 54, 25 Ἰανουαρίου 1876

Διάταγμα τῶν Ἀποκρέω

Ἀλέξανδρος Α'

*Ἐλέφ Συμμαχίας Ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μαρόκου (1)

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι ὀφέλιμος εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν ἡ ἀναψυχὴ, καὶ ὅτι, ἀντὶ τῆς ἀναζητῆς αὐτῆς τὴν τέρψιν καὶ τὴν ἐκ τῶν μόχθων τῆς ἐπιστήμης ἀνάπανταν εἰς διασκεδάσεις ξένας τῶν σπουδῶν αὐτῆς, εἶναι προτιμότερον νὰ τῇ παρέχεται ἡ διάχυσις ὑπὸ μορφὴν διδασκαλίας.

Ἀπεφασίσσαμεν καὶ διατάσσομεν: Συνιστᾶται παρὰ τῆς Ἰα-

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος ἐβασίετο τότε ἐπὶ πλειονοψηφίας καταρτισθείσης διὰ συμμαχίας τοῦ κόμματός του πρὸς τὸ Ζαΐμικόν καὶ τὸ Δελγηεωργικόν (Σ. Ἐ.).

τρικῆ Σχολῆ τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου εἰδικὴ ἔδρα τῆς διακομφο-
δήσεως τῆς ἰατρικῆς (1).

Ὅμοίως θέλομεν προσεχῶς ἱκανοποιήσει τὰς λοιπὰς σχολάς,
πλὴν τῆς φιλοσοφικῆς, περὶ ἧς ἐλάβομεν πρὸ καιροῦ πρόνοιαν
διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ διορισμοῦ τοῦ κ. Τζιβανοπούλου.

Ἐν Μαρόκῳ τῇ 19 Νοεμβρίου 1875

Ἔτος Β', ἀριθ. 57, 15 Φεβρουαρίου 1876

Περὶ τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος μίαν ἔχει ὁ « Ἀσμοδαῖος »
ιδέαν, ὅτι ἐβαρύνθη νὰ βλέπῃ τὴν σεπτὴν εἰκόνα τοῦ Γεωργίου
μόνον ἐπὶ χαλκοῦ, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ κυκλοφορίαν ὡς ὄλα τὰ
λοιπὰ ἔθνη, καὶ ἀργυροπρόσωπον βασιλέα.

Ἔτος Β', ἀριθ. 60, 7 Μαρτίου 1876

Βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, πιεζόμενός ποτε ἀδιακόπως ὅπως ἀπο-
νεύει σωρείαν παρασήμων, δὲν εὗρεν ἄλλο μέσον ἡσυχίας ἢ τὸ
νὰ ἀνακράξῃ todos caballeros. Τὸ αὐτὸ ἔπαθε καὶ ἡ ἑλληνικὴ
κυβέρνησις, ἥτις ἔχουσα ἐνώπιόν της διαφόρους ἀπαιτήσεις περὶ
ἐπεκτάσεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, εὗρεν ἀπλούστερον νὰ καταρ-
γῆσῃ τὸ περὶ ζώνης τῆς πόλεως διάταγμα, κηρύξασα οὕτως οἰκο-
δομήσιμον ὅλην τὴν Ἀττικὴν. Βεβαίως τώρα πλέον ἡ Ἑλλάς ἔχει
προτεύουσαν πολλῶ μεγαλειτέραν παντὸς ἄλλου κράτους.

Ἔτος Β', ἀριθ. 60, 7 Μαρτίου 1876

Δεινὴ κατ' αὐτὰς συγκροτεῖται μάχη μεταξὺ τῶν Κουμουνδου-
ροζαϊμιστῶν καὶ τῶν Πέμπτων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιρρίπτουσι
κατ' ἀλλήλων ὡς βόμβας τὰ ἐκατέρωθεν διορισθέντα εἰς δημοσίας
θέσεις κτήνη. Οἱ Πέμπτοι πυροβολοῦσι Γαρδελίνους, Πύργας,
Παγκράτας καὶ Καραμάνους, οἱ δὲ ὑπουργικοὶ ἀποκρίνονται διὰ
Κλαδάδων καὶ Βλακοπούλων. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ κ. Δεληγεώργη ἀπέ-
χουσι τοῦ ἀγῶνος, φοβούμενοι μὴ ριφθῆ κατ' αὐτῶν ὁ κ. Βῶκος,
ἱκανὸς διὰ τοῦ ὄκου του ὀλόκληρον τὸ κόμμα νὰ πλακώσῃ, πρὸ
πάντων ἀν γείνη χρῆσις αὐτοῦ μετὰ τὸ γεῦμά του.

Τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐπισκοπῶν ὁ « Ἀσμοδαῖος », σκέπτεται
μετὰ τινος μελαγχολίας πόσον ὑπέροχον καὶ ἀκαταμάχητον ἦθελεν

(1) Εἶχε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας διορισθῆ καθηγητὴς ὁ ἱατρὸς
Πύργας (Σ. Ε.).

εἶναι τὸ κόμμα ἐκεῖνο τὸ μὴ προμηθεῦσαν οὐδενὸς εἶδους τοιαῦτα πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἀντιπάλους του.

*Ετος Β', ἀριθ. 61, 14 Μαρτίου 1876

Ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Πετροπόλεως ἀναγινώσκομεν τὸ ἐξῆς: «Ἡ σύστασις πρεσβειῶν εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης ἀπεφασίσθη ἐν Κίνα δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἀπὸ τεσσάρων ἡδὴ μηνῶν. Ἡ ἀποστολὴ ὅμως τῶν πρέσβειων ἀναβάλλεται, μὴ εὕρισκομένων τῶν καταλλήλων προσώπων». Τοῦτο ἔχει καὶ ἡ Ἑλλάς κοινὸν μὲ τὴν Κίναν ὡς τὸ θηρσειανὸν τάλληρον μὲ τὴν Ἀβησσυνίαν.

*Ετος Β', ἀριθ. 61, 14 Μαρτίου 1876

Ἡ φίλη «Ἐφημερίς» παραπονεῖται ὅτι ἐν τῷ θεωρείῳ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεάτρου βλέπει πάντοτε γυναικεῖα πρόσωπα, τῶν δὲ κυρίων ἐπιτρόπων «οὐδὲ κἀν τοὺς μανδύας». Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καλῶς ποιοῦσι μὴ ἀφίνοντες ἐκεῖ τοὺς μανδύας των, ἵνα μὴ ὑποληφθῶσιν ὡς προσενεχθέντες πρὸς τὰς κυρίας ταύτας ὡς ἄλλοι Ἰωσήφ.

*Ετος Β', ἀριθ. 62, 21 Μαρτίου 1876

Δημοδιδάσκαλος διωρίσθη ἐν Κεφαλληνία ὑπὸ τοῦ κ. Μίληση πολὺξενός τις νεάνις, ὀνόματι Μαριάνθη, πασίγνωστος εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀγοραστάς προχείρων ἡδονῶν, καὶ ἔνεκα τοῦ τοιοῦτου αὐτῆς ἐπαγγέλματος ἀπολυθείσα ὑπὸ τοῦ κ. Ράλλη, δηλώσαντος τοῦτο ρητῶς ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς παύσεώς της. Τί θέλει αὕτη διδάσκει τὰς κόρας τῆς Κεφαλληνίας; Ὑποθέτομεν τὴν ὀριζόντειον φιλοσοφίαν.

*Ετος Β', ἀριθ. 62, 21 Μαρτίου 1876

Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μεταξὺ Ὑπουργοῦ καὶ πειναλέου θεσιθῆρα ἠκούσθη ὁ κατωτέρω διάλογος:

Ὑπουργός. — Ἐλα αὔριον νὰ λάβῃς ἀπάντησιν.

Θεσιθῆρας. — Ποίαν ὥραν;

Ὑπουργός. — Μετὰ τὸ γεῦμα.

Θεσιθῆρας. — Τοιαύτη ὥρα δι' ἐμὲ μέχρις οὐ μὲ διορίσετε δὲν ὑπάρχει.

*Ετος Β', ἀριθ. 62, 21 Μαρτίου 1876

Ἐπειδὴ αἱ δύο ἀρχαί, Κυβερνητικὴ καὶ Δημοτικὴ, δὲν συμφώνησαν εἰς τίνα ἀνήκει νὰ καθαρῶσιν τὰς κυριώτερας τῆς πρω-

τενούσης ὁδοῦς, παρακαλοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν νὰ μετοικήσωσιν εἰς ἄλλο μέρος μέχρι τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ὅτε ἡ Βουλὴ θέλει λύσει τὸ ζήτημα, τότε δὲ νὰ ἐπιστρέψωσι διὰ νὰ πληρώσωσι τοὺς φόρους.

Ἔτος Β', ἀριθ. 62, 21 Μαρτίου 1876

Αἱ πρὸς ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων ὠραῖαι ἀκακίαι ἐξηράνθησαν ἤδη ὀλοτελῶς δι' ἔλλειψιν ἐγκαίρου ποτίσματος. Βλέποντες δὲ σήμερον ποτιζομένους τοὺς ξηροὺς αὐτῶν σκελετούς, παρομοιάζομεν τὰς παρεχομένας ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου κατόπιν ἐορτῆς σταγόνας ταύτας ὕδατος πρὸς τὰ δάκρυα, ἅτινα χύνει ὁ κροκόδειλος ἐπὶ τοῦ πτώματος τῶν θυμάτων του.

Ἔτος Β', ἀριθ. 63, 28 Μαρτίου 1876

Διερχόμενος χθὲς περὶ τὸ μεσονύκτιον διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἔρρεον διὰ τῶν πεζοβρωμίων δυσώδεις ποταμοί, ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν : «Τῶν ὁμογενῶν ἡ πρόνοια διὰ τοὺς ἡμετέρους ἀπογόνους εἶναι ὄντως θαυμαστή. Ὁ μακαρίτης Σίνας ἴδρυσεν ὑπὲρ αὐτῶν Ἀκαδημίαν, ὁ Βαρβάκης Πολυτεχνεῖον, ὁ Ζάππας Ὀλυμπιεῖον, ὁ κ. Βουτσιναῖς ποιητικὸν καὶ ὁ κ. Νεγρεπόντης θεολογικὸν ἀγῶνα· ἀλλ' ἀφοῦ τόσα ἐδόθησαν περιττά, δὲν θέλει εὐρεθῆ ὁμογενής τις ψυχὴ νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τῆς παρούσης γενεᾶς παρέχων αὐτῇ ἀναγκαῖα ;

Ἔτος Β', ἀριθ. 11 Ἀπριλίου 1876

Ζητήσαντες νὰ μάθωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ξηρίας τοῦ κ. Φαλαγγάρχου πρὸς τὸν κ. Πρύτανιν ἠκούσαμεν τὸ ἑξῆς. Ὁ ἀξιότιμος κ. Φρεαρίτης ἀπήτει νὰ μεταβληθῆ τὸ χρῶμα τοῦ περιλαμίου καὶ τοῦ πύλου τῆς φαλαγγιτικῆς στολῆς ἀπὸ ἐρυθροῦ εἰς κυανοῦν, ὡς μᾶλλον ἀρμόζοντος εἰς τὴν ξανθὴν αὐτοῦ κόμην, ὃ δὲ Πρύτανις ἀντέλεγε, καὶ εὐλόγως, νομίζομεν, ὅτι ἀντὶ νὰ ὑποβληθῶσι πτωχοὶ φοιτηταὶ εἰς νέας δαπίννας εὐκολώτερον ἦτο νὰ ἀλλάξῃ τὸ χρῶμα τῆς κόμης του ὃ κ. φαλαγγάρχης. Ἐκ τούτου ἡ παράιτησις.

Ἔτος Β', ἀριθ. 65, 11 Ἀπριλίου 1876

Ἀκαδημαϊκὰ ἐξάμηνα : τὸ ἐν ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ ἕξ μῆνας, τὸ ἕτερον ἀπὸ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

Ἔτος Β', ἀριθ. 65, 11 Ἀπριλίου 1876

Ἄγγλος περιηγητής, τρώγων προχθὲς τὸ ἐσπέρας παγωτὸν ἐν τῷ Σολωνείῳ καὶ ἀκούων ἀκαταπαύστως τὰς αὐτὰς λέξεις ἐκ τοῦ στόματος τῶν γειτόνων του, ἠρώτησε τὸν διερμηνέα αὐτοῦ τί σημαίνει «Promithia orlon», οὗτος δὲ ἀπεκρίθη ἀφελῶς: «Εἰς Εὐρώπην ταξείδιον δημοσίᾳ δαπάνῃ τῶν φίλων τοῦ Ὑπουργείου».

*Ἔτος Β', ἀριθ. 68, 2 Μαΐου 1876

Ἄδίκως, νομίζομεν, ἐφημερίδες τινές, προεξαρχούσης τῆς «Ἔρας», ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ὑπουργείου διὰ τὴν ἀθρόαν ἀπονομὴν εἰκοσιεπτὰ παρασήμων εἰς βουλευτάς. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι εἰς τινὰς τούτων, πέντε ἢ ἕξ τὸ πολὺ, ἦτο τὸ παράσημον περιττόν. Εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμως παρασημοφορηθέντας φίλους τῆς Κυβερνήσεως διακριτικὸν σημεῖον ἐπὶ τοῦ στήθους ἦτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ ὑπολαμβάνωνται ἐν τοῖς βασιλικαῖς χοροῖς ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῶν τρόπων ὡς ὑπηρεταὶ κινδυνεύοντες ν' ἀκούσωσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν: «**Φίλε μου, ἕνα ποτήρι νερό**».

*Ἔτος Β', ἀριθ. 69, 9 Μαΐου 1876

Ὁ «Πολίτης», τὸ «Μέλλον» καὶ τινες ἄλλοι αὐτοῦ συνάδελφοι συνηγοροῦσιν ἐνθέρμως ὑπὲρ τῆς συγκαλέσεως τῆς Βουλῆς. Ἡμεῖς πολὺ φοβούμεθα ὅτι συνερχόμενοι σήμερον οἱ κ. κ. βουλευταί, ἵνα φροντίσωσι περὶ τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἔθνους ἐκ τῶν ἐνόνητων, θέλουσιν ὁμοιάζει διακοσίους μαγείρους μὴ ἔχοντας τί νὰ μαγειρεύσωσι.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 69, 9 Μαΐου 1876

Συνάδελφοί τινες ἐφημερίδες ἀποροῦσι πῶς ἡ σφαγὴ τῶν προξένων ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ἐξήγειρε τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ὅσον ἡ παρ' ἡμῖν τῶν Ἄγγλων ἐν Ὁρωπῶ. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ συλλογισθῶσιν ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη ἐπέπεσε τότε καθ' ἡμῶν οὕτω βαρεῖα, διότι οἱ περιηγηταὶ ἐκαῖνοι ἐφονεύθησαν ὑπὸ κακούργων ἐν ἐρήμῳ τόπῳ, ἐνῶ οἱ πρόξενοι ἐσφάγησαν ὑπὸ εὐσεβῶν Τούρκων ἐν Τζαμίῳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ διοικητοῦ.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 70, 16 Μαΐου 1876

Ὁ πολὺς κ. Κόντος ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς καὶ ἄλλον ὀγκώδη τόμον. Ὅσάκις ἀναγινώσκομεν σοφὴν τινα **ξυγγραφὴν** τοῦ Κροΐσου τούτου τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, τὸ ὕφος αὐτοῦ εὐθύς ἐνθυμίζει εἰς ἡμᾶς τὴν δημώδη παροιμίαν, καθ' ἣν ἐξ ὄλων τῶν θνητῶν ὁ

πλέον ἀνυπόδητος εἶναι ὁ ὑποδηματᾶς καὶ ὁ ράπτῃς ὁ πλέον κου-
ρελιάρης.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 70, 16 Μαΐου 1876

Μυρισθεὶς τὰς πολεμικὰς ἡμῶν παρασκευὰς ἔφθασε πρό τινων
ἡμερῶν εἰς Ἀθήνας Ὁλλανδὸς τις πωλητὴς δεκακισχιλίων τουφε-
κίων, τὰ ὅποια ζητεῖ νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ δημόσιον διὰ τῆς αὐτῆς
ἐπιτροπῆς, δι' ἧς κατωρθώθη νὰ διορισθῇ ἐσχάτως ὁ ἐν τῷ ἔθνικῳ
Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς. Ἄν τὰ ὄπλα ταῦτα εἶναι
ἐπίσης φονικὰ ὅσον αἱ συνταγαὶ τοῦ κ. Πύργου, νομίζομεν συμ-
φέρουσαν τὴν ἀγορὰν αὐτῶν.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 70, 16 Μαΐου 1876

Νέα καὶ πάλιν ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ἑφημερίς ὑπὸ τὸν τίτλον
«Ροσεφόρ»· κρίνοντες ὅμως αὐτὴν ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ ὕφους τῆς
νομίζομεν ὅτι ἀντὶ Rochefort ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ ro-
quefort.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 71, 28 Μαΐου 1876

Φοιτήτριάν τινα τοῦ Φαλήρου εὐμορφον μὲν καὶ ἔξυπνον,
ἄσαρκον ὅμως ὡς ἅγιον λείψανον, ἠκούσαμεν ὀριζομένην ὑπὸ ξένου
τινὸς παρεπιδήμου ὡς ἀκολούθως: «C'est une très agréable cau-
seuse, sur laquelle il serait incommode de s' étendre».

*Ἔτος Β', ἀριθ. 72, 30 Μαΐου 1876

Πλείσται προῖναι φοιτήτριαὶ τοῦ βασιλικοῦ κήπου καὶ μάλιστα
ἡ ὠραία παιδαγωγὸς ἐνὸς τῶν τριῶν συμμάχων παραπονοῦνται διὰ
τὴν παρουσίαν ἐκεῖ ἐνσαρκωθέντος τινὸς ἀγάλματος Πανὸς ἢ ἀρ-
χαίου Σάτυρον, τὸ ὅποῖον κρύπτεται ὀπισθεν τῶν δένδρων καὶ
ἐφορμᾷ ἐπ' αὐτὰς ἀπροσδοκῆτως. Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου
σκοπεύουσι νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῆς ἀστυνομίας· ἀλλ'
ἡμεῖς νομίζομεν τοὺς φόβους αὐτῶν ὑπερβολικούς. Ὁ ἀπόμαχος
οὗτος Σάτυρος εἶναι ὅλως ἀβλαβὴς καὶ ἀκίνδυνος. Πρὸς ἀπαλ-
λαγὴν ἀπὸ πάσης παρ' αὐτοῦ ἐνοχλήσεως ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ αὐτῷ ἢ
ἐνοχλουμένη τὸ ἀρχαῖον ρητόν: «Ἴδου ἢ Ρόδος, ἰδου καὶ τὸ πῆ-
δημα».

*Ἔτος Β', ἀριθ. 73, 6 Ἰουνίου 1876

Φαληρικὴ τις κυρία, πρόφην εὐσαρκος καὶ νῦν ἰσχυροτάτη, τῆς

ὅποιας ἢ μόλις ἠβήσασα θυγάτηρ ἔχει ἤδη στήθη ὁμοιάζοντα τὸν Ὀλυμπον καὶ τὸν Κίτσαβον, ἔλεγε προχθὲς μετὰ τινος πικρίας: «Ἡ κόρη μου μὲ ἐκληρονόμησε ζωντατῆν».

*Ἔτος Β', ἀριθ. 74, 18 Ἰουνίου 1876

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσι πλούσιοι ἄνθρωποι οἵτινες μὴ ἔχοντες ἀσχολίας ἐπιδίδονται εἰς μανίας. Οἱ μὲν τούτων συλλέγουσι κογχύλας, οἱ δὲ ἀγαπῶσι τὰ παλαιὰ βιβλία καὶ λέγονται **φιλόβιβλοι**, ἄλλοι πάλιν προστατεύουσι τοὺς μαύρους δούλους καὶ καλοῦνται **φιλόμαυροι** (négrophiles). Εἰς τοιαύτην τινὰ κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ **φιλέλληνες**. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ἀντὶ νὰ εὐφραίνῃ, ἔπρεπε ν' ἀναβιβάξῃ ἐρύθημα ἀγανακτήσεως καὶ ἐντροπῆς ἐπὶ τῆς παρεϊᾶς παντὸς ἀξιοπρεποῦς Ἑλλήνος, ἀναλογιζομένου ὅτι οὔτε **γερμανόφιλον**, οὔτε **γαλλόφιλον**, οὔδὲ κἂν **φιλίππανον** ἐτόλμησέ τις ποτὲ νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτόν.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 75, 20 Ἰουνίου 1876

Ἡ ἀργία τοῦ Φαλήρου ὠδήγησε χθὲς τὸ βῆμα ἡμῶν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ἔνθα ἐδιδάσκετο ἡ «Κόρη τῶν Ἀνέμων» καὶ ἡ σκηνὴ παρίστα τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης πλήρη ὠραιωτάτων ἰχθύων. Τούτων ἡ μίμησις ἦτο ἐπιτυχεστάτη καὶ πάντες οἱ θεαταὶ ἀνεπὸλουν **μαγιονέζας** αἱ τρεῖς ὅμως νηρηίδες ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἂν ἐπρόκειτό τις μεταξὺ αὐτῶν νὰ ἐκλέξῃ, ἤθελεν εὐρεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν ἀμηχανίαν, εἰς ἣν καὶ ὁ Σολομών, ὅτε ἐδόθη αὐτῷ αἴρεσις μεταξὺ πείνης, πανώλους ἢ πολέμου.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 76, 27 Ἰουνίου 1876

Ἀλόμαχος τις πολιτικὸς ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου τὰ ἔτη δὲν ἐψύχραναν τὴν καρδίαν, ἀπῆλαυσε κατ' αὐτὰς ἐκ νεάνιδος, ἦν συντηρεῖ ἐν οὐκίσκῳ τῆς Πλάκας, ἄρρεν τεκνίον. Περὶ τῆς πατρότητος αὐτοῦ εἶναι ὑπερβέβαιος ὁ γηραλέος πρόφην βουλευτῆς, διότι τὸ νεογνὸν τῷ ὁμοιάζει πολὺ, οὔτε τρίχας ἔχον οὔτε ὀδόντας.

*Ἔτος Β', ἀριθ. 76, 27 Ἰουνίου 1876

Ὁ βλέπων τὴν Ἑλλάδα ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ στόλου, ἄνευ φρουρίων, ἄνευ δεξαμενῶν, ἄνευ σιδηροδρόμων, ἄνευ δρόμων ἢ οὐδενὸς ἄλλου χρησίμου πρὸς πόλεμον ἢ πρὸς εἰρήνην, καὶ ἐν τούτοις ἀκαταπαύστως αὐξάνουσαν τὰ ἔξοδά της καὶ ἑκατομμύρια δανειζομένην, ἀγεται ἀναποφεύκτως εἰς τὸ ἀκόλουθον μαθηματικὸν συμπέρασμα: «Ἡ Ἑλλὰς ἔχει προϋπολογισμὸν τριάκοντα

ὀκτὼ ἑκατομμυρίων καὶ βουλευτὰς ἑκατὸν ἑνεήκοντα· ἕκαστος λοιπὸν βουλευτῆς κοστίζει κατ' ἔτος δραχμὰς διακοσίας χιλιάδας, ἕξ ὧν τὰς μὲν δύο λαμβάνει ὡς μισθὸν καὶ τὰς ἑκατὸν ἑνεήκοντα ὀκτὼ ὡς ἐπιμίσθιον».

* Ἔτος Β', ἀριθ. 76, 27 Ἰουνίου 1876

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΕΚ ΤΟΥ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΣΚΕΨΕΙΣ (1)

I

Ὁ ἀληθὴς ποιητὴς πρέπει νὰ ὁμοιάζῃ τὴν δρυῖν, ἥτις ὅσον ὑψηλότερα αἶρει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν οὐρανόν, τόσον βαθύτερον βυθίζει τὴν ρίζαν εἰς τὴν γῆν.

Τὰ τρυφερὰ αἰσθήματα ἀνδρὸς σοβαροῦ καὶ μεγαλόφρονος εἶναι ἀσυγκρίτως κατανυκτικώτερα τῆς τρυφερότητος κοινοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡδύτεροι τὸ ἄρωμα καὶ τὴν γεῦσιν εἶναι οἱ ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ εὐρώστου κορμοῦ ὀριμάζοντες καρποί.

Ὅσάκις ἐπιχειρεῖ τις ν' ἀνέλθῃ μετὰ γυναικὸς εἰς τὸν οὐρανόν, ἀδύνατον εἶναι νὰ προγνωρίζῃ ἂν τὸ ἄρωμα οὗ ἐπιβαίνει εἶναι τὸ τοῦ Φαέθοντος ἢ τοῦ προφήτου Ἡλία.

Ὅλίγοι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι μὴ ἅπαξ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου ὑποθέσαντες ὅτι ἡ Μοῖρα δύναται νὰ κόψῃ τῆς ζωῆς των οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς αἰσθήματος τὸ νῆμα. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ πείρα ἀποδεικνύει ὅτι ἐκ πασῶν τῶν

(1) Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων αἱ ἐν τέλει τῶν *Παρέργων* ἤδη δημοσιευθεῖσαι σημειοῦνται δι' ἀστερίσκον.

ἐγγειρήσεων ἢ μᾶλλον ἀκίνδυνος εἶναι ἢ τοῦ αἰσθήματος ἀποκοπή.

Πολλάκις συμβαίνει νὰ πλήττη ἡμᾶς οἰονεὶ παίζουσα ἢ Εἰμαρμένη, οὐχὶ διὰ τῆς ρομφαίας της, ἀλλὰ δι' ἀπλοῦ μαστιγίου, νὰ νομίσωμεν ἑαυτοὺς θανατωθέντας ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ ἐξυπνήσωμεν περισσοτέραν ὕρεξιν ἔχοντες νὰ προγευματίσωμεν ἢ νὰ κλαύσωμεν.

Ἐπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ πλεῖστοι ἀξιότιμοι ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἀποστρέφεται τις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἔχη νὰ εἶπῃ κατ' αὐτῶν ἄλλο τι, εἰμὴ μόνον ὅτι δὲν δύναται νὰ τοὺς ὑποφέρει.

Ὁ φίλος μου Α. οὔτε γέρων εἶναι, οὔτε καμπούρης, οὔτε δυσώδης, οὐδὲ βλάξ· ἀλλ' ἐν τούτοις ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους πιστεύομεν ὅτι καὶ ὁ ζηλοτυπώτερος πασῶς ἠθέλεν ἀναθέσει τὴν φροῦρησιν τοῦ χαρεμίου του νομίζων πᾶσαν περὶ τούτου ἐλάττωσιν τῆς ἀκεραιότητος αὐτῶν ὅλως περιττήν.

Βλέπων τις τοιοῦτου εἶδους ἀνθρώπους κλίνει ν' ἀσπασθῆ τὴν διδασκαλίαν τῶν Γιανσενιστῶν, καθ' οὓς οὔτε ἡ ἀρετὴ, οὔτε ἡ εὐσέβεια, οὔτε τὰ καλὰ ἔργα ἀρκοῦσι πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ μόνη ἡ χάρις δύναται ν' ἀνοίξῃ τὴν πύλην τοῦ Παραδείσου.

Παρὰ τῷ Σαιξπήρῳ ἀνευρίσκει τις ἐνίοτε ἕλην σοφοκλείου καλλονῆς, οὐδὲν ὁμως ἕχνος σαιξπηρείου παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ.

Ἰδανικὸν γυναικὸς ἠθέλεν εἶναι ἢ ἐν ἑαυτῇ συνενοῦσα τὴν ἀγνότητα μετὰ τῆς ἡδυπαθείας, ὅπως ἡ πορτοκαλέα ἄσπιλα ἄνθη καὶ εὐχύμους καρποὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου.

Φιλόστρατος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀνεῦρεν ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Σοφοκλέους τεμάχια ἔρανησθέντα ἐξ ἄλλων ποιητῶν. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης ὁ Γραμματικὸς συνέλεξεν εἰς δύο τεύχη ὁμοίας λογοκλοπίας τοῦ Μενάνδρου. (Βλ. καὶ βίον Chateaubriant ὑπὸ Colombe).

Ἐν δὲν ὑπῆρχον δῦται, οὐδὲ μαργαρίται ἠθέλον ὑπάρχει.

Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μόνον μεγάλας λύπας δύναται νὰ αἰσθανθῆ, οὐδεμίαν δὲ μεγάλην εὐτυχίαν μὴ μεταβαλλομένην ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἰς χασμήματα.

* Ἀληθῆς μυθιστοριογράφος λέγεται σήμερον ὁ μὴ ἀρκούμενος ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ἔνδυμα τῶν ἡρωίδων του, ἀλλ' ἀφαιρῶν καὶ αὐτὸ τὸ δέριμα ἵνα δείξῃ τὰ σπλάγχνα τῶν ὁποῖα εἶναι.

Λειβάδιον οὕτω ἐξηγνημένον, ὥστε δὲν ἀπομένει ἐν αὐτῷ οὐδὲ χόρτου πρὸς βόσκησιν καὶ τοῦ ὀλιγαρχεστέρου Πηγάσου.

Τὸ ἀπλῶς ἐπωφελὲς καὶ χρήσιμον δὲν εἶναι ποιητικῆς ἐξυμνήσεως δεκτικόν.

Τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον καλῶς ἐξεταζόμενον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ λαβὴ μάλιστα.

Τὸ ν' ἀναστήσῃ τις τοὺς ἀρχαίους ἀνθρώπους οἳ πράγματι ἦσαν, εἶναι ἔργον ἀρχαιοδύφου μᾶλλον ἢ ποιητοῦ, οὐ προορισμὸς δὲν εἶναι ν' ἀναπλάτῃ τὰς παρελθούσας γενεάς, ὡς ὁ Κυβιέρος τὰς τῶν μαστοδόντων καὶ ὁ Σατωβριὰν τὰς τῶν πρώτων χριστιανῶν.

* Ἔργον τοῦ ποιητοῦ εἶναι νὰ περιγράφῃ τὴν ἐκ τῆς ἀληθοῦς τοῦ κόσμου θεωρίας πηγάζουσιν ἀπογοήτευσιν ἢ τὴν ἐν τῇ προσκαίρῳ μέθῃ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ τῆς ἡδονῆς λήθην τῆς πικρίας ταύτης.

* Ἡ ἀποσύνθεσις, σαργία καὶ διαφθορὰ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὑπῆρξαν τὸ λίπασμα τὸ γονιμοποιήσαν τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ καρποφορήσῃ ὁ Χριστιανισμὸς.

* Ἀποῦ ἀναβῆ ἡ τις ἐπιπόνως διὰ κλίμακος ἀφαιρέσεων εἰς τὴν κορυφὴν ὅπου ἴσταται ἡ *ιδέα* τοῦ Ἐγέλου, τὸ Ἐν πᾶν, τὸ ἀπόλυτον, ἢ ἄλλη τις τοιαύτη ἀρχή, αἰσθάνεται στενοχωρίαν οἷαν οἱ ἀναβάντες εἰς ἀπάτητον ἀκρόρειαν, ὅπου ὁ αἶρ δὲν ἔχει πλεόν τὴν ἀναγκαίαν πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς πυκνότητα καὶ ὅπου οὐδεὶς ἀκούεται ἐπίγειος ἤχος οὔτε ρέοντος ὕδατος, οὔτε τρίζοντος φύλλου ἢ βομβοῦντος ἐντόμου. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη ὅπως διαιτᾶται εἰς τοιαῦτα ὕψη. Ὅπως δὲ ἡ ἐκεῖ ἀραιώσις τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπιφέρει ἀγωνίαν καὶ ἡ ἀπόλυτος ἔλλειψις παντὸς πραγματικοῦ ἤχου παντοίας τῆς ἀκοῆς παραισθήσεις, οὕτω καὶ ὁ ἀπομοιούμενος εἰς τὰ ὕψη τῆς μεταφυσικῆς καταντᾷ νὰ χάσῃ τὴν *ιδεάν* τῆς πραγματικότητος καὶ συζῆ μετὰ φαντασμάτων.

Τὰ αὐτὰ αἷτια, αἵτινα ἐπήγαγον τὴν πτώσιν θεσμοῦ γεγηρακότος καὶ ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, καθιστῶσιν ἀδύνατον καὶ τὴν ἀναβίωσιν αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ κ. Κ . . . δὲν δύναται τις ἴσως νὰ εἴπη ὅτι εἶναι καλὸς ποιητῆς, ἀλλ' εἶναι τοῦλάχιστον καλὸς ποιητικὸς βροῦς ἐπιπόνως καὶ εὐσυνειδήτως χαράσων τὴν αὐλακα αὐτοῦ εἰς τὰς χαμηλοτέρους κλιτύας τοῦ Παρνασσοῦ.

Αἱ μοῦσαι, ὡς ὕλαι αἱ γεροντοκόραι, ἀγαπῶσι τοὺς μόλις γενειῶντας νεανίσκους. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀπαντῶνται ἐνίοτε ὄρμιοι ἄνδρες ποιοῦντες καλοὺς στίχους, ἀλλὰ μόνον μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες νέοι ὄντες ἐποίησαν καλλιτέρους.

Τὸ νὰ παρασυρθῇ τὸ νεοελληνικὸν ἔθνος εἰς ἄφρονα κινήματα ἕνεκα ὑπερβολῆς πατριωτισμοῦ μοι φαίνεται ἐπίσης ἐπίφοβον ὅσον καὶ τὸ νὰ πλημμυρήσῃ ὁ σήμερον Ἰλισσός.

Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅπου ἠρχόμην πρώτην φοράν καὶ μόνος, οὐδὲν ἄλλο ἐγνώριζον, οὐδὲ κἄν ἐξ ὀνόματος, πλὴν τῶν ἀστερισμῶν οἵτινες ἔλαμπον ἄνω τῆς κεφαλῆς μου.

Πολλάκις θεωρῶν τὴν γαλῆν μου ἐγκύπτουσαν σοβαρῶς ἐπὶ σπαραχθέντος ποντικῆς παρομοιάζω αὐτὴν πρὸς ἀρχαῖον μάντιν ἐξετάζοντα τὰ σπλάγγνα τῶν θυμάτων.

* Οἱ δμιλοῦντες περὶ τοῦ κάλλους τοῦ τύπου ἢ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος φυλῆς τινος, τῆς ἑλληνικῆς λ. χ., δὲν ἔχουσι βεβαίως ὑπ' ὄψιν τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ μόνον εὐαρίθμους τινὰς ἐξαιρέσεις ἀπὸ τῆς διακρινότητος ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου τὴν ἀνθρωπίνην πλειονοψηφίαν ἡλιθιότητος καὶ δυσμορφίας.

* Πολλοὶ ἀποδίδουσι τὴν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσαν θεσιθηρίαν εἰς τὴν πενίαν τῶν σήμερον Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἐπιδημία αὕτη προέρχεται μᾶλλον ἐκ τοῦ ὅτι ἕκαστος Ἕλλην, ὅσον πτωχὸς καὶ ἂν εἶναι, ἔχει ἐν τούτοις στρέμμα τι ἀμπέλου, καλύβην, μικρὰν τινα σύνταξιν, γωνίαν οἰκοπέδου ἢ ἄλλην τινα τοιαύτην κτήσιν ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτὸν νὰ τρώγῃ μαῦρον ἄρτον καὶ νὰ θεσιθηρῇ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βίου του, ὅπως προμηθευθῇ ἐν οἰονδήποτε προσφάγιον.

Καταφρονεῖται ἐν Ἑλλάδι πᾶσα διανοητικὴ ἐργασία, διότι ἐν τῇ παρουσίᾳ ἡμῶν καταστάσει ἀδύνατον εἶναι νὰ υπέρῃ τοιαύτη τις ἔντιμος, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην μετατρέπεται εἰς ἐπαιτείαν, θεσιθηρίαν ἢ ἐπὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ συκοφαντίαν.

* Ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων ὁ Ἕλλην εἶναι ὁ μεγαλειέραν ἔχων κλίσει εἰς τὸ νὰ νομίζῃ τὸν ἑαυτὸν του μόνην αἰτίαν παντὸς κύκλω του γινομένου θορύβου, ὡς ὁ μέθυσος ἐκεῖνος, ὅστις οὐρῶν πλησίον βρύσεως ἔμεινεν ἐκεῖ ὅλην τὴν νύκτα νομίζων ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται ὅλον τὸ ὄδωρ τὸ ὅποιον ἤκουε νὰ τρέχῃ.

* Ἡ διάνοια τοῦ Ἕλληνος εἶναι ἀγρὸς τὸν ὅποιον οὗτος ἀφίνει ὡς τὸ πολὺ χέρσον, διότι γνωρίζει ὅτι τὸ προῖόν τῆς συγκομιδῆς δὲν ἠθέλε σκεπάσει τὰ ἔξοδα τῆς καλλιιεργείας. Πρὸς τί νὰ κοπιᾷση τις λόγου χάριν ἵνα γείνη ἑλληνιστῆς κινδυνεύων ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἐνῶ γινόμενος κουμουνδουριστῆς δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον του καὶ ἔδραν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ;

* Ἡ πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν κλίσει τῶν σήμερον Ἑλλήνων πλησιάζει νὰ καταντήσῃ παροιμιώδης παρ' Εὐρωπαίους. Ὁ ἀκριβῶς ὅμως ἐξετάζων τὸ πρᾶγμα εὗρισκει ὅτι ἡ φιλομάθεια αὕτη τοῦ Ἕλληνος πολὺ ὁμοιάζει τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἐν Ἰταλία χωρικοῦ, ὅστις γίνεται καπουᾶνος, οὐχὶ ὅπως κατακτῆσῃ τὸν παράδεισον, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ σκάτῃ (ὅπως τρώγῃ χωρὶς νὰ σκάτῃ).

Ποιητικωτάτη γυνὴ ἠθέλεν εἶναι ἡ ἀπαιτοῦσα ὡς ἡ Τροία δεκαετὴ πολιορκίαν πρὶν ἢ παραδοθῆ.

Αἱ γλυκύτεραι ἐρωτικαὶ ἀναμνήσεις εἶναι πολλάκις αἱ τῶν σχέσεων ἐκείνων, αἵτινες ἔτυχε νὰ διακοπῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης πρὸ οἰασδήποτε λύσεως. Αὐταὶ ὁμοιάζουσι τὰ ἀποθανόντα νέα ἐκεῖνα παιδία, ὧν οἱ γονεῖς μόνον τὰ ἀθῶα μειδιάματα ἐγνώρισαν καὶ ἐνθυμοῦνται.

Οἱ Κυμαῖοι ἀπεποιήθησαν μικρὰν τινα σύνταξιν εἰς τὸν Ὅμηρον, φοβούμενοι μὴ πάντες οἱ τυφλοὶ ζητήσωσι τοιαύτην.

Ἡ μυθολογία οὐδεμίαν ἀποδίδει ἐρωτικὴν παρεκτροπὴν εἰς τὰς Χάριτας, ἴσως διότι ἦσαν πάντοτε ὁμοῦ καὶ αἱ τρεῖς.

Τὸ σκέπτεσθαι φρονίμως εἶναι πολλάκις συνώνυμον τοῦ μὴ σκέπτεσθαι.

Καλὸς ἄνθρωπος ἤθελεν εἶναι ὁ πρόθυμος νὰ κουρεύσῃ τὴν κόμην του, ἵνα ἐξ αὐτῆς κατασκευάσῃ φενάκιον ὑπὲρ παντὸς φαλακροῦ φίλου του.

Ἐκάστη τῶν φράσεων του ἦτο τοῦλάχιστον ἐξάπτης καὶ ἐξήρχετο τοῦ στόματος αὐτοῦ ὡς ἀτελείωτος ὄφις, ἢ μᾶλλον ὡς ἔγγυλος, διότι ἦτο ὅλως ἀνώδυνος, ἄνευ κόκκου δηλητηρίου.

Ἡ θεὰ τῶν ποδῶν της διεσκέδασε τὴν ἐρωτικὴν μου μέθην ὡς φιάλη ἀμμοῦνίας τιθεμένη ὑπὸ τὴν εἶνα οἰνοβαροῦς.

Ὁ κ. Χ. διετέλει εἰς διηγετικὰς σχέσεις πρὸς ὅλα τὰ ὑπουργεῖα καὶ πάντας τοὺς ὑπαλλήλους· ἐλεήμων δὲ ὢν καὶ ἐκδουλετικὸς ἐχρησιμοποιοῦσε τὰς σχέσεις ταύτας ὅπως προμηθεύη θέσεις, συντάξεις ἢ βοηθήματα εἰς πλῆθος πτωχῶν ἀνθρώπων, παρ' ὧν εἰσέπραττε τάλληρον πρὸς τάλληρον περὶ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος.

Ἀπάντησις Πολωνῶν πρέσβων εἰς τὸν Ἀταμάνον τῶν Κοζάκων μεμφόμενον αὐτοὺς ὡς κομιστὰς ὄρων ἀπαράδεκτων : «Ὁ πρέσβυς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὄνος φορτωμένος ὀδηγίας καὶ μὴ ἐρωτώμενος ἂν τῷ ἀρέσκη τὸ φορτίον του».

Βραβεῖον ἀπονεμόμενον ὑπὸ τῶν κριτῶν τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος ἰσοδυναμεῖ πρὸς εὐχέλαιον, μετὰ τὸ ὁποῖον τὸ βραβευθὲν ἔργον εἶναι καλὸν πρὸς θάψιμον.

Ὁ Ἡρόστρατος ἀφῆκεν ὄνομα κατηραμένον ὡς καύσας τὸν Ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος· ἂν τὰ φρύγανά του δὲν ἦγαπτον ἤθελεν ἢ λησμονηθῆ ἢ ἀφήσει ὄνομα γελοῖον. Οὐδὲ κἂν Ἡρόστρατος δύναται νὰ γείνη ὁ τυχών.

Πολὺ φοβούμεθα ὅτι οἱ ἡμέτεροι καθηγηταὶ καθιστῶσι τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἀγαπητὴν, ὅσῳ καὶ οἱ παπᾶδες τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν.

Τὸ νὰ μείνη τις ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι εἶναι σχεδὸν κατόρθωμα (1).

*Ἐκατοίκει πλησίον βιβλιοθήκης ὅπου μετέβαινε καθ' ἑκάστην ὅπως ἀναζητήσῃ τὰ στοιχεῖα τῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ γεύματος αὐτοῦ.

Χρησιμωτέρα ἀποβαίνει ἡμῖν ἡ ἐργασία ἐνὸς μόνου τῶν ἡμετέρων δακτύλων ἢ ὀλοκλήρου ξένης χειρός.

*Ἄν ἑκάστη τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς εἶχε κοιλίαν, ἡ γυνὴ αὐτὴ θὰ εἶχεν ἀναρίθμητα τέκνα.

* Ἡ μικρὰ διάνοια τῶν γυναικῶν εἶναι πολὺ προσφορωτέρα τῆς ἀνδρικής πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν μικρῶν ζητημάτων, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δι' ὃν μικρὰ πλάστιγξ ζυγίζει τὰ μικρὰ πράγματα πολὺ ἀκριβέστερον τῆς μεγάλης.

Ὁ Ἕλληρ ἔχει καὶ ἐπὶ γλωσσικὴν ἔποψιν τὴν μεγάλην ἰδέαν του, ὀνειρευόμενος ν' ἀνατρέξῃ μέχρι Πλάτωνος ἢ Ξενοφῶντος (Βλ. Μαυροφρύδην).

ἔχει πρὸ αὐτοῦ χάριτην, κάλαμον, μελανοδοχεῖον καὶ πᾶν ὅ,τι χρειάζεται πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ἀμαθείας του.

*Υπάρχει ἀκόμη Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, οὐχὶ ὁμως καὶ Τουρκικὴ Εὐρώπη.

*Ἀπαλλαγεῖς αὐτῆς ἠσθάνθη τὴν ἄνεσιν καὶ ἀνακούφισιν ἐκείνην, ἣν καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ὅτε ἐξῆλθε τῆς κοιλίας τοῦ κήτους. (Variante: Οἱ ἀκροαταὶ ἐξερχόμενοι τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου).

*Ἡ Ἕλληνίς δὲν δίδει πολλὴν σημασίαν εἰς τὸ ν' ἀγαπᾶται, ἀρκεῖ αὐτῇ νὰ προτιμᾶται.

(1) Τὴν αὐτὴν σκέψιν διέτύπωσε πληρέστερον ὁ Ροῖδης ὡς ἐξῆς :
Τὸ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ μετερχόμενος οἰονδήποτε ἐπάγγελμα νὰ ζήσῃ εἰς Ἀθήνας ἀνύμνητος καὶ ἀνύβριστος ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων εἶναι τὸ ἀριστον ὑπὲρ αὐτοῦ συστατικὸν καὶ τὸ μέγιστον ἴσως τῶν κατορθωμάτων.

*Περίπατοι εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀρθρον Γ' («Ἔστια», 9 Ἰουλίου 1896)

Οἱ εὐήθεις τιμῶσι τοὺς κατορθώσαντας ὅπωςδῆποτε νὰ πλουτήσωσιν, ἐνῶ οἱ ἔξυπνοι ἄνθρωποι προσκυνοῦσι μόνον τὸν πλουτοῦτον αὐτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ὄνον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι οὗτος φορτωμένος.

Μία οἰαδῆποτε πίστις εἰς οἰονδῆποτε πράγμα εἶναι ἀκαμπτὸς πανοπλία, ἣτις διατηρεῖ τὸν ἄνθρωπον ὀρθὸν καίτοι πληγωμένον.

Τὸ μέγιστον ἴσως ἔγκλημα τῆς θείας Προνοίας εἶναι τὸ νὰ χωρίζῃ τὰ δωρήματα αὐτῆς, οὕτως ὥστε εἰς ἄλλον μὲν δίδει μόνον καλὴν ὄρεξιν καὶ εἰς ἄλλον μόνον ἀφθονον φαγητόν.

Βαλανίδια γνωρίζουσι νὰ εὐρίσκωσι καὶ οἱ τυφλοὶ χοῖροι.

Κατὰ Κικέρωνα ἡ ρητορικὴ τοῦ Χρυσίππου εἶναι ἀξιόλογος, ἐπὶ τῷ ὄρφῳ ὅμως νὰ σιωπῶσιν οἱ ἐκμαθόντες αὐτήν. (Οὗτω καὶ οἱ κανόνες τοῦ κ. Κόντου).

Ὁ Ἕλλην στέργει συνήθως νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ τὴν γράψῃ. Ὁμιλεῖ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας δωρεάν, ἀλλὰ γράφει μόνον ἐκ συμφέροντος.

Ἀναγκαῖα φαίνεται μοι ἡ βεβαιότης ὅτι θέλει τελειώσει ἡ ζωὴ ἡμῶν ὅπως δυνηθῶμεν νὰ εὐρωμεν αὐτὴν ὑποφερτήν.

Ὁ Ἕλλην προτιμᾷ συνήθως τὴν ὁμαλωτέραν ὁδόν, ἔστω καὶ ἀγουσαν εἰς βάραν.

Θεωρῶ μίαν λέξιν πολιτογραφηθεῖσαν ἐν τῇ νεοελληνικῇ μόνον ἀφοῦ ἀκούσω αὐτὴν ἐκπορευομένην ἐκ τοῦ στόματος κομπῆς κυρίας, τοῦλάχιστον τριακοντούτιδος καὶ μὴ φορούσης κυανᾶς κάλτσας.

Πιστεύω ὅτι ὁ κ. Κόντος οὐδὲν ἄλλου εἶδους πνεῦμα γνωρίζει πλὴν τοῦ ψιλοῦ καὶ τοῦ δασέος.

Λέγεται ὅτι ὁ Τάσσος, πρὶν ἢ ποιῆσῃ τὴν ἐν τῇ ἐποποιίᾳ του ἀμίμητον ἐκείνην περιγραφὴν τῆς ἀνδρείας, τῶν βασάνων τῆς δίψης καὶ τῶν ὀπτασιῶν διαυγῶν βρύσεων καὶ καταλειβομένου χειμάρρου, ὑφ' ὧν κατείχοντο ἐν μέσῳ τῆς αὐχμηρᾶς φλεγούσης ἐρήμου οἱ σταυροφόροι, ἀπέιχεν ὕδατος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Διὰ τὸν

αὐτὸν ἴσως λόγον ἐπέτυχε ν' ἀπεικονίσῃ οὕτω θαυμασίως ὁ τυφλὸς Μίλτων τὰς σκηνογραφίας, ὧν τὸ κάλλος διέβλεπε διὰ μόνου τοῦ μαγικοῦ πρίσματος τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ. Μόνη ἢ στέρησις ἀγαθοῦ τινος διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἐκτιμῶμεν αὐτὸ κατ' ἀξίαν ἢ καὶ ἄνω τῆς ἀξίας του.

* Ὅπως πρὸς ἀρετὴν, οὕτω καὶ πρὸς ἐπιτυχῆ ἄσκησιν τῆς κακίας ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτερά τινα φυσικὰ προσόντα. Πλείστους ἐγνώρισα ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἔχοντας ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ γείνωσιν ἄτιμοι, κόλακες, ψεῦσαι καὶ ραδιοῦργοι, ὅπως προαχθῶσιν ἢ τοὐλάχιστον προμηθευθῶσιν ἄρτον εἰς τὰ πεινῶντα τέκνα τῶν, καὶ ἐν τούτοις καταδικασθέντας ὑπὸ βασκάνου τύχης ν' ἀποθά-νωσι τίμιοι καὶ πεινασμένοι.

Τὸν ἔρωτα δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ δικέφαλον ἀετόν.

Ἡ πολυμάθειά του πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ συγκριθῆ ἢ πρὸς τὴν πολυφαγίαν του, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἀπέβαινεν ὄντως δύσκολον ν' ἀποφανθῆ τις τίς ἐκ τῶν δύο περιεῖχε περισσότερα, ἡ κεφαλὴ ἢ ἡ κοιλία του.

Ὅτε περιηγοῦμην εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σικελίας ὁ συνοδός μου μοι ἐδείκνυεν ἀνὰ πᾶν βῆμα παρεκκλήσιον, βρύσιν, ξενῶνα ἢ ἄλλο εὐσεβές ἢ φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα ἀνεγερθὲν διὰ τῆς γενναιοδωρίας περιβοήτου τινὸς ληστοῦ. Οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἀνεγείρει πτωχοκομεῖα καὶ μουσεῖα ἐκ μετοχικῶν χρημάτων ὁ φιλογενής κ. Α. Σ.

Ἄθροισμα ἰδιωτῶν ἀγαθῶν καὶ τιμίων δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἐν τούτοις κάκιστον ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψὴν κράτος. Τοῦτο συμβαίνει ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ μέχρι τινὸς ἐν Ἑλλάδι.

* Ὁ μακαρίτης Δεληγεώργης πολλακίς μοι ἔλεγεν ὅτι πρὶν σκεφθῶμεν περὶ κατακτήσεως τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἐπαρχιῶν, ἔπρεπε πρῶτον νὰ φροντίσωμεν περὶ κατακτήσεως τῶν ἐλευθέρων καὶ ἀπελευθερώσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν τυραννίσκων καὶ φυγοδικῶν.

Πληθὺς μικροσκοπικῶν φωσφορούχων ἐντόμων, ὧν ἕκαστον εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀλαμπές καὶ ἀόρατον, καθιστᾷ τὴν θάλασσαν

φαινήν, κατὰ τὸν αὐτὸν ἴσως τρόπον αἱ ἑκατοντάδες τῶν ἡμετέρων συλλόγων, καὶ αἱ χιλιάδες ποιητῶν καὶ λογογράφων χρησιμεύουσιν ἴσως πρὸς φωτισμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, λέγομεν δὲ ἴσως, διότι εἶναι ζήτημα ἂν ἕκαστος τούτων παρέχη φῶς, ἔστω καὶ ὅσον τὸ τοῦ μικροσκοπικοῦ ἐντόμου.

Ὁ κ. Χ. ἀρκετὰς ἔδρευε δάφνας ὥστε ν' ἀφήσῃ πλέον τὴν γηραιὰν κεφαλὴν του νὰ λευκαίνεται ἡσύχως ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν.

Ἐφημεριδογράφος=ἔμπορος ἐπαίνου καὶ ψόγου.

Δὲν ἀναλαμβάνω ν' ἀπαριθμήσω τὰ κυβερνητικὰ προσόντα ἅτινα ἔλλείπουσιν ἀπὸ τὸν κ. Δελ., οὐ μόνον ἐκ φόβου μακρηγορίας, ἀλλὰ καὶ διότι πιστεύω τοῦτο οὐχ ἦττον περιττὸν ἢ ἂν ἐξήταξέ τις πόσα ἄλλα πλὴν τῶν ποδῶν ἔλλείπουσιν εἰς χῶλον ὅπως διατρέψῃ ὡς χορευτῆς.

Ὅπως πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον ἀγάπης, οὕτω καὶ ἡ πατρὶς ἐμπνέει ἔρωτα κάπως ἀνάλογον τοῦ ποιοῦ αὐτῆς.

Ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀναδείξας ὑπάτον τὸν ἵππον αὐτοῦ οὐδένα ἄλλον εἶχε σκοπὸν ἢ νὰ καταστήσῃ ψηλαφητὸν τὸ ἀπερίοριστον τῆς καισαρικῆς παντοδυναμίας· διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως λόγον ἀνέδειξεν ἢ παρ' ἡμῖν βουλευτοκρατία πρωθυπουργὸν τὸν κ. Δηληγιάννην.

Πλατωνικὸς ἔρωσ = μαλακὸν παξιμάδιον διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας ὀδόντας.

Ἡ μεγάλη μύτη του ἐχώριζε τὸ πρόσωπόν του εἰς δύο ἴσα μέρη, καθὼς ἢ σειρὰ τῶν Ἀπεννίνων τὴν Ἰταλίαν.

Πτερὰ Πινδάρου καὶ ὄνυχας Ἰουβενάλη.

Φιλάργυρος ὡς ὁ Ἀχέρων.

Μόνον ὁ Τάννερ καὶ ὁ Σούτσης θὰ ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς γραφίδος των.

Ἡ Ἑλλην, ὅταν εἶναι ὅλως διόλου πτωχός, ἐνδύεται καὶ τρώγει καθαρώτερα παρ' ὅταν εἶναι μισοπτωχός.

Αἱ τῆς κατωτέρας τάξεως Ἀθηναῖαι διαιροῦνται εἰς γυναῖκας τῆς αὐλῆς καὶ εἰς γυναῖκας τοῦ δρόμου.

Ἄμα ἀναμιχθῆ τῇ θρησκείᾳ ἡ ἰδέα τοῦ χρησίμου καὶ τοῦ ἐπωφελοῦς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, αὕτη παύει νὰ εἶναι ποιητικὴ, ὅπως καὶ ὁ ἔρωσ ὅταν ἀναμιχθῆ μετ' ἰδεῶν γάμου, πατρότητος, κοινωνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ παρηγορίας τοῦ γήρατος.

Ἡ κοινοτέρα, νομίζομεν, τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ μόνη δυναμένη μετὰ πάσης κακίας νὰ συνυπάρχη. Αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες οὐδέποτε ἐπολέμησαν καλλίτερα παρὰ ἐπὶ τῆς Τριανδρίας, ὅτε συνίσταντο ἐκ μισθοφόρων, ληστῶν καὶ ἀπελευθέρων.

Ἡ ὅλως παρθένον γυναῖκα δὲν ἐγνώρισεν οὐδ' ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ μόνος ὁ Σατάν.

Ἡ ὄσφραίνεται τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἂν ἤθελε νὰ πεισθῆ ἂν ἦσαν ἢ ὄχι φαγώσιμοι.

Προτιμῶ μᾶλλον νὰ ὄσφρανθῶ ἀπλῶς κοιμῆν κυρίαν ἢ νὰ ἀπολαύσω ὀλόκληρον γυναῖκα ὀνητήν, ὄσονδήποτε ὄραϊαν, οὐδὲν ὀλως συμμεριζόμενος τὰς ὀρέξεις τῶν προτιμώντων τὸ ἀτλάζινον δέρμα τῆς ἀτλαζίνης ἔσθῆτος.

Σέβομαι τοὺς νεκροὺς καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ζωντανοί.

Αἱ γυναῖκες χρεωστοῦσι, πιστεύω, μεγάλην χάριν εἰς ἐκεῖνους οἵτινες ἐπιτιθέμενοι κατ' αὐτῶν τοῖς παρέχουσι τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι εἶναι ἀνίκητοι.

Τὸ νὰ ζητήσω αἴσθημα παρὰ τῆς γυναικὸς ταύτης εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ ὡς εἰ ἐζήτηον παρὰ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου νὰ μὲ σφίξῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς.

Δὲν ἦτο φιλάρεσκος. Ἐλκυε τοὺς ἐραστὰς χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ἐννοῆ, ὡς τὸ ἄνθος ἐλκύει τὰς χρυσαλλίδας.

Περὶ κοντῆς γυναικός: ἐμπνέει ἔρωτα ἀνάλογον τοῦ ἀναστή-
ματος αὐτῆς.

Αἱ ἀτελεῖς ἐγγραφαὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, οἱ διαγωνισμοί,
αἱ ὑποτροφίαι κλπ. ὁμοιάζουνσι τοὺς κλιβάνους πρὸς τεχνητὴν
ἐκκόλασιν ὀρνιθίων. Οἱ ἐκκολάπτοντες ὁμῶς ἔπρεπε νὰ φροντί-
σωσι καὶ περὶ παροχῆς τροφῆς εἰς τοὺς νεοσσούς.

Πανεπιστήμιον: φυτώριον οὐχὶ τῶν γραμμιάτων, ἀλλὰ τῶν
ἀγραμμιάτων (1).

Καθηγηταὶ πανεπιστημίου = λαϊκὸς κλῆρος.

Δύσκολον πιστεύομεν νὰ εὗρεθῆ μεταξύ τῶν ἑκατοντάκις
χιλίων κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν ὁ μὴ πρόθυμος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι
τὸ λεγόμενον «καλοκαῖρι» δύναται νὰ ὀνομασθῆ οὕτω μόνον
κατ' εὐφημισμὸν, ὡς ὀνόμαζαν οἱ πρόγονοὶ του σεμνὰς τὰς
Ἐρινύας.

Ἄμα κατώρθωνε νὰ γνωρίσῃ τὰ ἐλαττώματα ἀνθρώπου τινὸς
ἐξεμεταλλεύετο αὐτὰ ὡς ἄλλο Λαύριον.

(1) Ἐν μεταγενεστέρῳ ἄρθρῳ τοῦ Ροΐδου (*Αἱ μονομαχίαι τῶν Γερ-
μανῶν φοιτητῶν*, «Ἀθηναϊκὸς Ἀστὴρ», Φεβρουάριος 1897) εὐρίσκεται
ἡ ἐξῆς παραβολὴ μεταξύ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων φοιτητῶν:
«Ὅτι ἡ νεότης ἔχει ἀνάγκην νὰ ξεθυμαίνῃ τοῦτο εἶναι κοινὸς τόπος,
τὸ δὲ μόνον ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἡ ἀνάγκη αὕτη φαίνεται συν-
αυξάνουσα ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος τῶν ἔργων εἰς τὰ ὅποια ἀσχο-
λεῖται. Ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐξηγηθῆ ἄλλως πῶς συμβαίνει, ἀντὶ νὰ δια-
θέτῃ ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἡσυχώτερον βίον τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς
πολίτας, φαίνεται ἀπ' ἐναντίας συντελοῦσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μεγαλει-
τέρας παρ' αὐτοῖς νεανικῆς ζωηρότητος καὶ κλίσεως πρὸς τὴν θορυβώδη
εὐθυμίαν ἢ καὶ τὴν ἀταξίαν. Ἡ τοιαύτη ἀχώριστος ἀπὸ τῆς πνευματι-
κῆς ἐργασίας ἀνάγκη ξεφαντώματος ἐκδηλοῦται ὑπὸ διάφορον κατὰ τό-
πους τύπον. Οἱ Ἄγγλοι σπουδασταὶ σφαιροβολουοῖσι, λεμβοδρομοῦσι,
γρονθοκοποῦνται καὶ ἐνίοτε κραταλοῦσιν· οἱ Γάλλοι διακρίνονται διὰ
τὸ ἔκτακτον ὕψος τῶν πηδημάτων αὐτῶν εἰς τοὺς δημοσίους χορούς, τοὺς
σκανδαλώδεις αὐτῶν ἔρωτας ἢ καὶ τὴν προθυμίαν αὐτῶν εἰς ἀνέγερσιν
ὀδοφραγμάτων· οἱ Ἴταλοὶ ἀρέσκονται νὰ ταράττωσι τὸν ὕπνον τῶν φι-
λησούων πολιτῶν διὰ μεσονυκτίων ῥεσμάτων, νὰ σβύνωσι τὰ φανάρια καὶ
νὰ ζεύγονται εἰς τὴν ἄμαξαν καλλιφόνου τινὸς αἰοῖδου ἢ ὠραίας χορευ-
τρίας, μεταβαλλόμενοι ἀπὸ λογικῶν ζῶων εἰς ἄλογα ὑπὸ τοῦ ἐνθουσια-
σμοῦ· οἱ Ἕλληνες φοιτηταὶ, ἀρκούμενοι εἰς ἡσυχον ἐν τοῖς καφενείοις
φλυαρίαν καὶ δομινοπαίξιαν, θ' ἀπετέλουν ἀξιεπαινον ἐξαιρέσιν τῆς
διακρινούσης τοὺς ἀλλαχοῦ συναδέλφους τῶν ὑπερβολῆς ζωηρότητος, ἂν
ἠγάτων ὀλιγώτερον τὰς στάσεις, τὰς ἀπεργίας, τὰ ψηφίσματα καὶ τοὺς
ἐξοστρακισμοὺς τῶν ἀρίστων αὐτῶν καθηγητῶν· οἱ Γερμανοὶ ἐπὶ τέλους
ὑπερέχουσι μὲν πάντας τοὺς ἄλλους κατὰ φιλοπονίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
πολιτωσίαν καὶ τὴν κλίσιν πρὸς ἀλλόκοτον εἶδος μονομαχίας».

Ἐργὸς καὶ τρέμων ὡς πρωινὸς ἀστὴρ κατοπτριζόμενος εἰς τὰ ὕδατα λίμνης.

Ἡ φύσις ἐν Ἑλλάδι ἐνθυμίζει γυναῖκα ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἔχουσιν ἡμέρας ἢ καὶ στιγμὰς καθ' ἃς εἶναι ὄραται.

Χρησιμωτέρα ἀποβαίνει ἡμῖν ἡ ἐργασία ἐνὸς μόνου τῶν ἡμετέρων δακτύλων ἢ ὀλοκλήρου ξένης χειρός.

Τὸ ν' ἀνακράζει τις ὅτι βλέπει νόσον εἰς πάντας ὄρατὴν, δὲν ἀρκεῖ ὅπως θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ἱατρόν, ἀν μάλιστα οὐδὲν φάρμακον ἔχη καθ' αὐτῆς νὰ προτείνῃ.

Ἐπὶ πολιτικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου ὅ,τι ἡ παρὰ τὴν Αἴτναν καὶ τὸν Βεζούβιον χώρα ὑπὸ γεωλογικῆν.

Καλοκαῖρι συνώνυμον μὲ ἀπνους νύκτας, δυσώδεις ἀναθυμιάσεις, κάθειρξιν εἰς τὴν οἰκίαν μὲ δεσμοφύλακα ἥλιον ἀνηλεῆ, δηλητηριώδη ἀποφορὰν ὑακίνθου καὶ ψευδομόσχου, κωμειδύλλια, μουσικὴν ἱκανὴν νὰ φυγαδεύσῃ αἶγας, σαρδελοστιβάσματα εἰς πνιγηρὰ βαγόνια καὶ ἰσχνὰ πάντων τούτων ἀποξημιώσεις ὀλίγαι ἀκτῖνες σελήνης καὶ παροδικὸν φύσημα ἔσπερινῆς αὔρας.

Ἀρμόδιος νὰ ὁμιλήσῃ περὶ γλώσσης καὶ ὕφους ὕσον τυφλὸς περὶ χρωμάτων ἢ εὐνοῦχος περὶ γυναικῶν.

Ἡ εὐσέβεια εἶναι εἰς τὴν Δύσιν γυναικεῖα ἐνασχόλησις, ὅπως τὸ ράψιμον καὶ ἡ μαγειρικὴ.

Πάντες οἱ ἔχοντες δυνάμια ἀγωνίζονται νὰ σπαράξωσι τοὺς ἔχοντας πτερά.

L'essentiel pour un individu comme pour un état n'est pas de tenir une très grande place mais de se trouver bien dans celle qu'il occupe.

Il est des gens dont le cerveau est toujours en ébullition. Les idées s'en échappent comme des laves sortent d'un cratère. Il en coule à flots au milieu de la fumée et du bruit. Mais comme ces mêmes laves leurs idées perdent leur brillant dès qu'elles sont refroidies.

Les rubans qui flottaient sur son sein décharné ressemblaient à une pompeuse enseigne devant un magasin vide.

L'ombre des jours prospères ne s'étend pas longtemps sur les mauvais jours.

La phalange des hommes de lettres est souvent une tribu de Bohémiens chargés de vermine et d'oripeaux volés.

En Grèce quand un parti arrive au pouvoir il a presque toujours à régler avec son estomac des comptes anciens sur lesquels la prescription paraissait devoir s'étendre.

En aucun pays du monde le temps n'est aussi difficile à tuer (n'a la vie aussi dure) qu'à Athènes.

Par les beaux jours d'hiver on éprouve à Athènes une sorte d'ivresse qu'on pourrait intituler : la volupté du soleil.

Le désengourdissement gradué vous prend aux jambes et finit par monter à la tête.

Un peintre chargé de la statue de l'anémie n'aurait pas voulu d'autre modèle.

Quoique très bête il se trouve bien de feindre d'être spirituel.

Quand on a le droit de se tromper indéfiniment on est toujours sûr de réussir une dernière fois.

Le dernier menu de l'homme sur la terre c'est le médecin qui le rédige, des choses les plus amères et les plus repugnantes.

L'intensité du regard par lequel le moribond semble vouloir s'approprier d'un dernier effort ce qui va lui échapper à jamais.

La vraie recette du bonheur est de savoir s'en passer.

Une belle femme est un miroir qui dit la vérité aux laides.

Il était de ces cuisiniers renforcés et fanatiques qui regardent leur métier comme le premier de tous, comme un art, comme un culte, dont la main se pose fièrement sur leur couteau de cuisine comme celle d'un pacha sur son yatagan, qui dépouillent une oie avec l'air solennel d'un hiérophante consultant les entrailles sacrées et battent une omelette avec la majesté de Xerxès fouettant la mer.

Une fêrule capitonnée.

Péché originel — un virus transmissible par hérédité.

Le mot voler, dans la signification de dérober, vient de ce que, au moyen âge, les barons détrouseurs de passants pour ne pas effrayer leurs victimes donnaient à leurs excursions le prétexte d'une chasse au vol et partaient le faucon au poing.

La ville était couchée sur la plage comme un lézard au soleil. En face était la mer, secouant les flots de son immense robe bleue.

Le vote est pour l'électeur une marchandise dont il n'a que faire et qui n'est bonne qu'à céder pour un plat de lentilles. Le ministère l'achète au comptant l'opposition l'achète à crédit : Dans les deux cas c'est le budget qui paie avec l'argent du vendeur.

La beauté du ciel athénien est par trop classique ; il n'a jamais ni coquetterie ni caprices. Son soleil ne consent jamais à briller par son absence.

Les cyprès secoués par le vent paraissaient causer entre eux avec force gestes bizarres, pareils à des fantômes ivres.

Le supplice de l'ouïe dure dans les églises grecques deux heures et demie. Trente huit minutes de plus que celui de Damiens.

J' ai souvent remarqué que les romans à intrigue puissante qu' on ne peut quitter sans en avoir achevé la lecture et qui n' ont d' autre mérite que celui-là, sont ceux qui laissent le moins de traces dans la mémoire.

Chaque nuit on entend murmurer sur les toits aplatis de Syra, quand la soirée est belle, de longs chuchotements comme des brises mystérieuses comme le babillage d'esprits aériens voltigeant par couples dans la brume du soir.

Les cimes des montagnes pelées plongeaient dans l'embrasement du couchant, comme des (1) dans un feu de forge.

Une chambre fermée est à Athènes pendant les mois chauds une succursale du taureau de Phalaris.

Dans les batailles de la vie on est toujours tenté de remercier un boulet qui frappe un ami de ne pas vous avoir frappé vous-mêmes.

1) Λείπει μία λέξις (Σ. Ε).

Une maitresse d' une laideur et d'une bonté inimaginables.

Il ya des grandes hommes en haut et en bas de l' échelle. Les uns qu' on nomme Aristide, Phocion, Titus ou Franklin et qui font du bien à tous les peuples, les autres dont on ne saura jamais le nom et qui passent leurs journées d' hiver à donner du pain aux oiseaux posés sur le bord de leur croisée. C' est la même générosité s'exerçant dans des conditions différentes. L' ambition, l'envie et la haine qui bouillonnaient dans les veines de Néron, s' agitent dans l' âme du savetier du coin. Seulement l'occasion lui a manqué d'éventrer sa mère et de couper les veines de son précepteur, pour la raison qu' il est orphelin et n' a jamais appris à lire.

- Ignoratins — ἄγνοηταί.
 Ventum textilis — ἀεροῦφαντος.
 Plantes exotiques — ἄλλοθαλή.
 Lande épineuse — ἄκαθανθότροφος χέρσος.
 Enterrement civil — ἀνιέρματος κηδεία (ἐκφορά).
 Renovateur — ἀνακαινιστής.
 Maître d'équipage — ἀρχιναύτης.
 Cénération spontanée — αὐτογονία.
 Chamarré — χρυσομαργάρωτος (χρυσοσάμαρος).
 Digestion laborieuse — βαρυπεψία.
 Royalistes — βασιλισταί.
 Cravacher — βουνευρίζω.
 Basané — ὀψίκανστος.
 Faiseur de projets — σχεδιοπλόκος.
 Rêveur — ὄνειροπλέκτης.
 Saladier — ὀσπριοδόχη.
 Possédé — δαιμονόληπτος.
 Possession — δαιμονοληψία.
 Doctrinaires — δογματογράφοι.
 Artificier — πυρεργάτης.
 Jours d'abstinence — ἐγκρατεύσιμοι ἡμέραι.
 Alléger — ἐλαφροποιῶ.
 Solidification — στερεοποιήσις.
 Exilarant — εὐθυμοποιός.
 Pénétrant — εἰσδυτικός.
 Sabrer — σπαθοκοπῶ.
 Contempteur — εὐτελεστής.
 Nappe d'autel — θεοτράπεζον ὀθώνιον.
 Servilité — ἐθειλοδουλεία.
 Pique-assiette — τρεχέδειπνος, δειπνοθήρας.
 Restriction — ἐνδιάθετος ἐπιφύλαξις.
 Utilitarisme — χρησιμολογία, ὠφεληματικὴ σχολή.
 Opportunisme — χρησιμοθηρία, opportuniste ὁ χρησιμο-
 θήρας.
 Cours des évènements, des phénomènes etc.— ροή (παρ' ἀρχαίοις φιλοσόφοις).

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΜΙΑ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ
ΠΕΡΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Πέμπτη 25 IV 1913.

Φίλιππε κ. Ἀνδρέαδη

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1898 ὁ Ἐπισκοπόπουλος ἐξήτησε τὴ γνῶμη τῶν λογίων καὶ ποιητῶν μας γιὰ τὸν μεγαλύτερον Ἕλληνα ποιητὴν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. — Ἴδου τί ἀπάντησε ὁ Ροΐδης, «ὁ ἡγεμὼν τῶν πεζολογογράφων», ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Ἐπισκοπόπουλος (1).

«Ἄν ἐνὸς μόνου νεωτέρου Ἑλληνοῦ ποιητοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ σώσω ἐκ γενικῆς πυρκαϊᾶς τὰ ἔργα, θὰ ἐπροτίμων ἀδιστάκτως τὰ τοῦ Σολωμοῦ, ὡς τὰ μᾶλλον ὁμοιάζοντα ἢ καὶ τὰ μόνα ὁμοιάζοντα, ὄχι μόνον κατὰ τὰς ἰδέας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀκουστικὴν ἀπόλαυσιν πρὸς τοὺς μεγάλους Ἱταλοὺς ποιητάς, τοὺς ὁποίους ἔτυχε πρώτους κατὰ τὴν νεότητά μου μετὰ συγκινήσεως παρθένου καρδίας καὶ διανοίας ν' ἀναγνώσω.

Ἐκ δὲ τῶν ζώντων σήμερον ποιητῶν προτιμῶ τὸν Σουρῆν, ἂν ὄχι διὰ τὴν πρωτοτυλίαν τῶν νοημάτων, ὡς τὸν κάλλιον τοῦλάχιστον παιτὸς ἄλλου κατορθώσαντα νὰ ἐκφράσῃ ἀκριβῶς καὶ ζωηρῶς ὅσα ἔχει νὰ εἴπῃ, ἐνῶ πολλοὶ ἄλλοι, τῆς νεωτέρας μάλιστα σχολῆς, φαίνονται ἀκόμη ἔχοντες ἀνάγκην ἐρμηνείας ὅπως καταστήσωσι καταληπτιὰ εἰς τὸν πολὺν κόσμον, ὅσα αἰσθάνονται μὲν ἴσως, ἀλλὰ δὲν κατορθοῦσιν ἀκόμη νὰ διατυπώσωσι μετὰ ποιητικῆς ἐναργείας.

Ἐμ. Ροΐδης»

Ἴσως φανῇ σὲ μερικοὺς παράξενη ἡ γνῶμη τοῦ Ροΐδη, μάλιστα ἀφοῦ εἰς τὴν μετὰ τοῦ Μλοέμ συνέντευξίν του («Ἄστου»

1) Βλ. «Ἄστου», 18 Δεκεμβρίου 1898.

21-22 Μαρτίου 1893) ὠνόμασε τὴν ποίησιν τοῦ Σουρῆ «ἔμμετρον πεζολογίαν» (1).

Σὲ μένα ἡ γνώμη αὐτὴ μοῦ φαίνεται μὰ εἰρωνικὴ προσπάθεια τοῦ Ροῖδη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴ θεωρίαν του γιὰ τὴν «Ποιητικὴ ἀτμοσφαῖρα» — θεωρῶν τὸν Σουρῆ ὡς γέννημα καὶ ἐκδήλωση τῆς τότε (;) πεζῆς κοινωνίας.

Μὲ ἀγάπη

ὁ ἐξάδελφός σας

Δ. Πετροκόκκινος

Τ Ε Λ Ο Σ

(1) Κάποτε ἄλλοτε εἶπεν ὅτι ὅπως ὁ Μίλτον τῆς Ἀγγλικῆς οὕτω καὶ ὁ Σουρῆς εἶναι ὁ ποιητικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς πεζότητος (Σ. Ε.).

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΣΥΡΙΑΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

	Σελ.
*Εμμανουήλ Ροΐδης (βιογραφικὸν σημεῖωμα ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου)	ε΄
Παράρτημα — Οἰκογένεια Ροΐδου ἐν Ζακύνθῳ (ἐκ πληροφοριῶν Λεωνίδα Χ. Ζώη)	ξθ΄
Ψυχολογία Συριανοῦ Συζύγου	1
Ἱστορία ἐνὸς σκύλου	24
Ἱστορία μιᾶς γάτας	34
Τὸ ξεστούτωμα	49
Τὸ παράπονον τοῦ νεκροθάπτου	52
Ἱστορία ὀρνιθῶνος	76

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τὰ ἐφήμερα	1
Ἱστορία ἐνὸς τουφεκισμοῦ	10
Πανδαμάτειρα καὶ Πανδαμάτωρ	25
Ἡ Μηλιά	37

	Σελ.
Μονόλογος εὐαισθήτου	48
Ἡ πρώτη του μανομαχία (Ἀθηναϊκὴ ἀνάμνησις)	53
Κυνομουμαχία	59
Τὰ εὐτυχήματα τῆς ἀρρώστειας	73
Τὸ θέατρον τοῦ Γιλδιζ Κιόσκ	79
Ἅγιος Σώστης	85
Ὁρέστης καὶ Πυλάδης	98
Χρυσῆς	105
Ἡμερολόγιον ὁμογενοῦς	111
Ἱστορία ἐνὸς πιθήκου	116
Ἐπιστολὴ Ἀγγλίδος περὶ γλυπτικῆς	124
Ἡ ἀμφίβολος ζωὴ	128
Ἡ τιμὴ τῶν γυναικῶν	142

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Κρίσεις περὶ τῆς πολιτικῆς μελέτης Σαριπόλου	3
Ἀγγέλου Βλάχου Κομφοδία	16
Περὶ συγχρόνου Ἑλληνικῆς ποιήσεως	24
Περὶ συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι κριτικῆς	52
Τὰ κείμενα	88
Τὸ «ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη	106
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης	132

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ

(Γλωσσικὴ μελέτη)

Πρόλογος	Υ'
Κεφάλαιον Α'. — Ἡ ἐπιστήμη	1
» Β'. — Ἡ δῆθεν φθορὰ	23
» Γ'. — Ἡ δῆθεν ζημία	47
» Δ'. — Μία	100
» Ε'. — Ἡ δῆθεν πτωχεία	121

	Σελ.
Κεφάλαιον ΣΤ', — Οἱ ξένοι	154
' Ζ'. — Οἱ Ἀττικισταὶ	163
'Επίλογος — Τί δύναται νὰ γείνη	200
<i>Παράρτημα</i> — Ἀπάντησις εἰς τὴν περὶ τῶν «Εἰδώλων» κριτικὴν τοῦ Πολυλά	223

ΤΟΜΟΣ Ε΄.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ,
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ

'Αντὶ προλόγου ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου	γ'
<i>Φιλολογικαὶ μελέται</i>	
Δραματικὸς ἀγὼν (Κρίσις τῆς τῶν ἀγωνοδικῶν ἐπιτροπείας ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῶ» τὴν 17 Μαρτίου 1877)	15
'Επιστολαὶ πρὸς τὸν Βαλαωρίτην	24
'Αλληλογραφία μετὰ τοῦ κ. Ψυχάρη	29
Πρόλογος τῶν Παρέργων	58
'Ἡ Συνομοσία τοῦ Φιέσκου (Τραγωδία τοῦ Σχίλλερ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Πρίγκηπος Διαδόχου τῆς Σαξ-Μεϊνιγγεν Βερνάρδου)	66
Δημ. Κόκκου Ποιήσεις	75
Αἱ γράφουσαι Ἑλληνίδες (Ἀρσινόη Παλαδοπούλου)	83
Πρόλογος εἰς τὰς «Σκηνάς τῆς Ἐρήμου» τοῦ Ἰ. Μεταξᾶ Βοσπορίτου	93
Κρίσις Ρετσιναίου Διαγωνισμοῦ	102
'Ακαδημία χωρὶς Ἀκαδημαϊκούς	110
Ρίχτερ ὁ Μοναδικός	118
<i>Καλλιτεχνικαὶ μελέται</i>	
Μελομανία	131
'Ο Βάγνερ ἐν Βαῦρειτ	137
'Ο βαρύντονος Σορίας	142
'Ἡ ἐν Ἑλλάδι ζωγραφικὴ (Περιήγησις εἰς τὴν Ἐκθεσιν)	147
'Ἑλλήνες καὶ Ἰταλοὶ	158

Φιλοσοφικαὶ μελέται

	Σελ.
Ἀλεξανδρινὴ Σχολή	165
Ἀριστοτέλης	210
Οἱ δύο Βάκωνες	231

ΤΟΜΟΣ ΣΤ'.

ΠΑΡΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

Ἀντὶ Προλόγου ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου	Υ'
Ἱστορία ἐνὸς ἀλόγου	9
Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἐν ἔτει 1880	21
Βραχεῖαι τινες παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 546 τοῦ 1875 ἀποφάσεως τοῦ Ἐμποροδικαίου Ἀθηνῶν	56

Ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις

Ὁ Δουμᾶς εἰς τὰς Ἀθήνας	69
Ἡ Ριστόρη	79
Ἀθηναϊκὸς περίπατος	85
Τὰ Στίγματα	89
Περὶ ἰκανοποιήσεως	101

Θρησκευτικοῖστορικαὶ μελέται

Αἱ μάγισσαι τοῦ Μεσαιῶνος	109
Οἱ Ρωμαῖοι δοῦλοι καὶ ὁ Χριστιανισμὸς	122
Ἡ ἑορτὴ τοῦ ὄνου κατὰ τὸν μεσαιῶνα	136
Ἀπόκρυφα καὶ Συναξάρια	145

Ἐπιστημονικὰ δοκίμια

Περιήγησις εἰς τὴν Σελήνην	159
Ὁ καθρέπτης τοῦ Ἀρχιμήδους	166
Περὶ τῆς συμφορωτέρας εἰς τὴν διάνοιαν διαίτης	169
Παράρτημα — Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βασιλέα	176

ΤΟΜΟΣ Ζ'.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΡΟΪΔΟΥ

ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Πολιτικαὶ καὶ διπλωματικαὶ μελέται		Σελ.
Ἐντὶ Προλόγου ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου		ε'
Πολιτικαὶ μελέται		
Ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ «Ἀσμοδαίου»		
Ὁ κ. Κουμουνοδόχος		15
Περὶ τῆς δι' ἄχρόν ἵπουργεῖον λύσεως τῆς σηλητικῆς κρίσεως		21
Ὁρισμὸς τοῦ κόμματος ἐν Ἑλλάδι		25
Περὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἀνατολικῆς κρίσεως		27
Περὶ κοινοβουλευτικῆς ἐγγλωττίας		31
Τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ «Ἀσμοδαίου»		34
Πέτρος ὁ Β' τῆς Βρασιλίας		38
Ἡ πολιτικὴ ἐν Ἑλλάδι ρητόρεια		51
Διπλωματικαὶ μελέται		
Γεννηθῆτω φῶς		60
Ἐπιθεώρησις τοῦ ἔτους 1879		97
Ὁ ἐμβολιασμὸς τοῦ φυλετικοῦ μίσους		112
Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροΐδου		
Ἐντὶ Προλόγου, ὑπὸ Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδου		ριθ'
Μέρος Α'. — Ἐκ τῶν σκιηπῶν τοῦ «Ἀσμοδαίου»		131
Μέρος Β'. — Ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ Ροΐδου (ἀνέκδοτοι σκέψεις)		
I		160
II		173
III		177
Ἐπίμνητρον — Μία γνώμη τοῦ Ροΐδου περὶ συγχρόνου Ἑλληνικῆς ποιήσεως		178

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΞΗ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΟΥ
ΕΡΓΑ

II

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δ. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΥ και Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

- Τα έφθμερα. - Ιστορία ενός τουφεκισμοῦ.
- Πενδαμάτιρα και Πανδερμάτιρα.
- Ἡ Μηλιά. - Μονόλογος εὐαισθητοῦ.
- Ἡ πρώτη του μονομαχία. - Κυνομομαχία.
- Τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἀρρώστειας.
- Τὸ θέατρον τοῦ Γαλιῆ Κωσικ.
- Ἅγιος Σωστῆς. - Ὁρκοτῆς καὶ Πυλάδης.
- Χρυσὴς. - Ἡμερολόγιον ομογενοῦς.
- Ἱστορία ενός πύθρον. κλπ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ

1911

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

Ἐκδομένη ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δρος Ι. ΖΕΡΒΟΥ

Διονυσίου Σολωμοῦ Τὰ ἔργα.

Ὅλα τὰ ποιητικά καὶ πεζὰ ἔργα τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ, μετὰ τῶν παραλλαγῶν στίχων καὶ διορθώσεών του—ποιήματα ἔθνικα, ἐπικολυρικά, σατυρικά, λυρικά, ἐπιγράμματα, σημειώσεις καὶ μελετήματα φιλολογικά, ἱστορικά καὶ κριτικά, ἐν οἷς «ὁ διάλογος τοῦ ποιητῆ, φίλου καὶ σοφολογιωτάτου», εἰς ἓνα τόμον κατὰ τὴν διαρρυθμίσειν καὶ τὴν τάξιν τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως Ἰακ. Πολυλά.—Ἡ ἐκδοσις ἐπὶ χάριτος κοινοῦ. Δρ. 2.50

Ἰω. Ζερβοῦ Μῦθοι τῆς Ζωῆς.

Διηγήματα καὶ παραμύθια, συγχρονιστικά ἀλλὰ καὶ ἀναγόμενα εἰς θρόλους καὶ παραδόσεις τῆς Ἀνατολῆς, πρωτότυπα δὲ εἰς τὸ ὕφος καὶ εἰς τὴν καθόλου μορφήν. Τὸ πρῶτον μέρος, αἱ «Ἱστορίαι τοῦ Δισκεφίου» εἰκονίζουσι ὑπὸ ἰδεολογικῶν τύπων, ἀλλὰ μὲ ὥρον κατ' οὐσίαν ῥεαλισμὸν, τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰς ὁρμὰς καὶ τὰ πάθη των εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἰδανικά των. Τὸ δεύτερον μέρος, αἱ «Ἱστορίαι τοῦ Τρισκαλιῶν» παρουσιάζουσι ὡς τρίτον παράγοντα τῆς ζωῆς τὴν ὑπερτέραν καὶ γενικὴν ἀντίληψιν τοῦ νοῦ, τὴν μοιραίως εἰρωνευομένην κάθε πραγματικῆν ἐνέργειαν καὶ κάθε ἐνδιάθετον ῥοπήν. Δρ. 8.—

W. Goethe (Γκαίτε)

Μετάφρ. Π. Παρισσοῦ

Βέρθερος.

Μυθιστόρημα, τοῦ ὁποίου ἡ φιλολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐπίδρασις ὑπῆρξε μοναδική, μετὸν λυρισμοῦ, τρυφερότητος καὶ πάθους εἶναι ὁ Βέρθερος τοῦ κορυφαίου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ Γκαίτε. Ὁ ἔρωσ, ἐξεταζόμενος ἀπὸ τῆς πλέον αισθηματικῆς καὶ ἰδεολογικῆς ἀπόψεως, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ῥωμαντικοῦ ἀλλὰ καὶ ψυχολογικοῦ τούτου μυθιστορήματος.

Ἡ ἐκδοσις ἐπὶ χάριτος κοινοῦ.

Δρ. 2.—

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου Ἔργα.

Τὸ ἔξοχον ποιητικὸν ἔργον τοῦ ἡμετοῦ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἰδανικῶν, τοῦ ἀποδόσαντος συγχρονιστικῶς τὴν δημοτικὴν μάς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ῥούμελης ποίησιν. Τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ φιλολογικαί, ἱστορικαὶ καὶ ἄλλαι σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ συμπεριλαμβανόμεναι εἰς τὸν τόμον τούτων.—Ἡ ἐκδοσις ἐπὶ χάριτος κοινοῦ. Δρ. 5.—

Ἰ. Κονδυλάκη Ὁ Πατούχας

Τὸ δυνατόν καὶ συνάμα κλασσικῶς λιτὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως, ἡ ἐνάργεια καὶ ἡ παραστατικότης καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς περιγραφῆς, ἡ ἀνεπιτήδευτος ἀλλὰ καὶ βαθεῖα ψυχολογία τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν κατ' ἄτομον ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς, προσόντα διακρίνοντα ἐξαιρετικῶς τὸ συγγραφικὸν τάλαντον τοῦ κ. Ἰ. Κονδυλάκη, συγκεντροῦνται καὶ παρέχονται πλοῦσια καὶ ἀφθονα εἰς τὸν Πατούχαν. Ὅστε τὸ ἀληθῶς Ἑλληνικὸν τοῦτο ἔργον, ἡθοιογραφικὸν ἅμα καὶ ψυχολογικόν, νὰ εἶναι ἰσάζιον πρὸς τὰ τελειότερα τοῦ εἶδους του εἰς τὴν ξένην φιλολογίαν. Δρ. 8.—

200 ΔΡΑΧ. ΒΙΒΛΙΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΠΑΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΝΑ 10 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

Ζητήσατε Τιμολόγιον Βιβλίων (δωρεάν.)

Σειρά έντύπων Β' (οίνου. Α' κατηγ.) αριθ. 5.

ΑΔΕΙΑ ΑΠΟΣΤΑΞΕΩΣ ΠΡΩΤΩΝ
ΠΑΡ' ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΠΟΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ
ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΝ ΟΙΝΟΠΝΕΥ

(Άρθρον 8 § 1, Α', ν. ΓΦΚΕ τοῦ 1910).

Αριθ. άδειάς 10

Πρὸς

κ. κ. Ιούλιαν Βουζαρά

Ἐπί τῃ ἀπὸ 17 Μαΐου 1919 κυρία ἢ συμπληρ
ἐπιτρέπομεν ὑμῖν νὰ ἀποσιάζητε ἐν τῷ ἐν τῇ θέσει Ἁ. Τα
χωρίου Πλαμαρίου τοῦ δήμου Πλαμαρίου
πνευμανοποιίας Α' κατηγορίας, τὰς ἐν τῇ δηλώσει σας ταύτη
πλασ, ἐξ ὀκάδων ὠνταμοσίαν 1500 γ
ντὸς χρονικοῦ διαστήματος δέκα ἡμερῶν
ὀρίζομεν δὲ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ ἐκ τῶν ὑλῶν τούτων παραχθ
ος (σούμας) θέλει ἀνέλθει περίπου εἰς 345 ὀκάδ
οδυναμούσας πρὸς ὀκάδας σταθμικὰς ἀνύδρου οἰνοπνεύμο
δι' αὐς ἐδόθη ἐγγύησις 909 ἐπιτόριον ἡ
βομβόνα.

Ἐν Πλαμαρίῳ τῇ 18 Μαΐου 1919

ο Διευθυν

NEW YORK, APRIL 2, 1864

DEAR MOTHER

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]